g. călinescu

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI" — 72 DE ANI DE APARIȚIE

S-au împlinit anul acesta 72 de ani de la apariția primului număr al „Bibliotecii pentru toți". Inițiativa tipăririi unei colecții de largă popularizare, care să contribuie la răspîndirea literaturii în rîndurile marilor mase de cititori a aparținut editorului Carol Müller, direcția literară revenindu-i folcloristului Dumitru Stăncescu (1866—1899). În librăria lui Carol Müller, situată pe Calea Victoriei colț cu Pasajul Român, se întîlneau în fața cărților nou apărute, sau de curînd sosite din străinătate, scriitori de seamă ai vremii: Caragiale, Delavrancea, Vlahuță ș.a. Din discuțiile purtate privind problemele de literatură s-a desprins ideea alcătuirii unei colecții populare, ieftine. Primul număr (POVEȘTI ALESE de Andersen) avea să vadă lumina tiparului la sfîrșitul lunii martie 1895.

În nota de prezentare a colecției, publicată de editor în fruntea volumului cu nr. 1, se menționa: „Cînd am întreprins această publicare m-am gîndit la două lucruri: întîi să dau pe mîna tinerimii și a tuturor cititorilor cărți bune, bine alese, frumoase, interesante și bine traduse, culese din toate produsele spiritului omenesc, și al doilea: să le dau pe un preț cît voi putea mai modest".

Numărul, cuprinzînd circa 100 de pagini, format mic, se vindea cu cîte 30 de bani (un ziar costa 10 bani) și apariția era — la început — bilunară.

Primul editor, Carol Müller, a dat curînd faliment, dar „Biblioteca pentru toți" a fost preluată în toamna anului 1900 de către editura Alcalay, director literar fiind din 1923 — timp de aproape 20 de ani — scriitorul Vasile Demetrius. În 1918, avea să apară numărul 1000, „Biblioteca pentru toți" ajungînd, în 1949, la numere mai mari de 1550 și la un tiraj total de peste 25.000.000 de exemplare.

În condițiile noi, create de socialism în țara noastră, „Biblioteca pentru toți", una dintre cele mai vechi colecții de popularizare a literaturii din Europa, și-a intensificat activitatea. Ea a fost reluată de către editurile de stat în martie 1950; la 9 ianuarie 1960 a fost inaugurată seria a III-a, numerotată, tirajul total ajungînd, la mijlocul anului 1967 aproape 25.000.000 de exemplare.

editura pentru literatură

54

g. călinescu

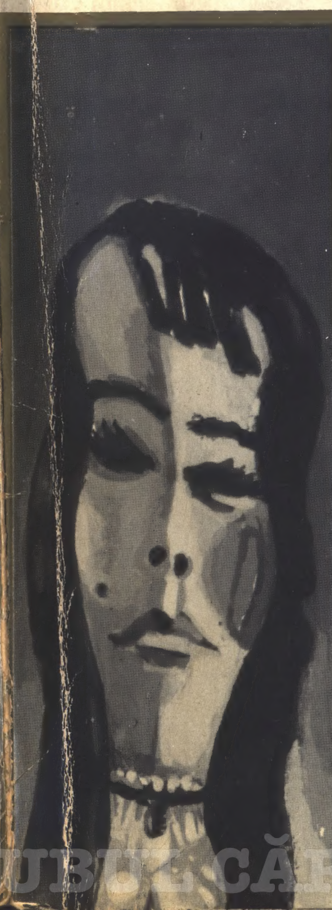

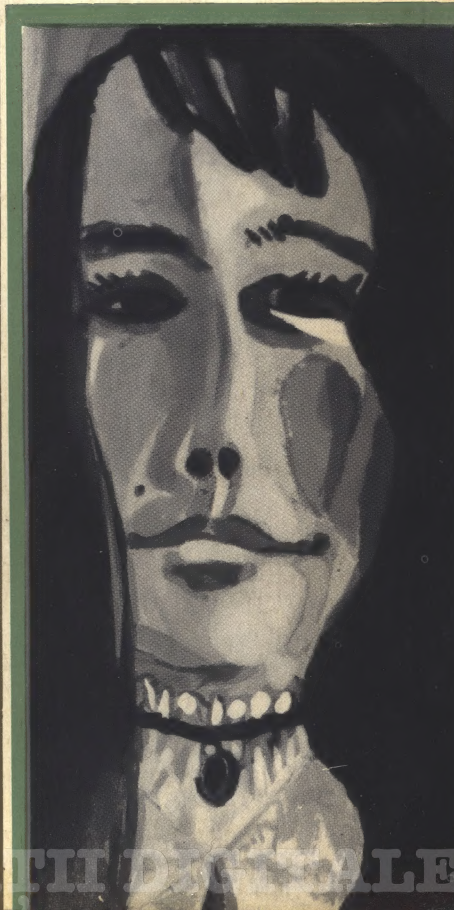

g. călinescu

enigma otiliei

★★

Ilustraţia copertei : *M. Orlowski*

g. călinescu

enigma otiliei

ROMAN

★ ★

1967

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

XIV

Ceea ce-l întuneca pe Felix, dîndu-i oarecare doză de mizantropie, era indiferența tuturor, chiar a colegilor de universitate, pentru orice atitudine intelectuală, pentru orice înflăcărare ce n-avea un scop imediat, terestru. La Iași, în internat, discuta cu aprindere cu colegii, chiar în pat, după stingerea luminii, probleme pe care cîteodată nu le înțelegea nimeni bine, dar care îi îmbătau, dîndu-le mîndrii de filozofi. Problemele erau formulate îndeosebi în chipul întrebărilor (ce e viața? ce e moartea ?), așa cum le întîlneau prin broșuri. Unul pusese odată problema : ce e femeia, și toți se străduiră să dea soluțiile cele mai extravagante, nimeni nu făcu nici cea mai mică glumă indecentă și nici măcar vreo aluzie la problema sexualității. Erau unii care puneau mîna pe reviste și-și scoteau din ele teme necunoscute celorlalți, pe care le dezlegau cu soluții tot din revistă, spre ciuda colegilor de dispută, care voiau să știe de unde furaseră ideile. Într-o noapte, discutară des-

pre Dumnezeu. Afară ploua cu găleata și tuna, și unii din băieți, mai fricoși și mai puțin dialecticieni, tremurau de frică și chiar se închinau pe sub pătură, încredințați că o astfel de discuție poate fi primejdioasă pe așa vreme. Răspunse cîte unul cu idei de manual, înflorite (studiau puțină istorie a filozofiei, abia în clasa ultimă) : Dumnezeu este cauza dintîi și scopul din urmă. Prin el, noi ne explicăm tot ce întrece puterea noastră de explicație și dăm un sens vieții. Un băiat de popă zise că Dumnezeu „e o dogmă care nu se discută“ și că „noi trebuie să credem în tot ce e absurd“. În sfîrșit, cel care stîrnise discuția strîmbă din buze disprețuitor.

— Spune tu, mă, atunci, dacă ești mai deștept ! se supărase băiatul de popă. Ia te uită la el ! Ce te strîmbi așa, parcă tu știi !

— Mă — zise filozoful — Dumnezeu sînt eu, tu, pămîntul, cerul, tot ce există pe lume. Toate fac parte din Dumnezeu, decît că noi sîntem mărginiți pe loc și în timp (asta se zice „în timp și spațiu“), pe cînd Dumnezeu e nesfîrșit !

Nimeni nu rîsese de această soluție ușor de caricaturizat, rămînînd toți tulburați. Afară fulgera. Numai unul întrebase incredul :

— De unde ai luat tu asta, că n-ai inventat-o tu ? !

Feciorul de popă făcuse această obiecție, care multora le păruse foarte întemeiată :

— Bine, mă, noi socotim pe Dumnezeu ca fiind de o bunătate nesfîrșită, opus răului, adică diavolului, care e un răzvrătit, tăgăduind pe tatăl nostru din ceruri. Păi, dacă lumea toată e Dumnezeu, atunci se cheamă că și ucigașul e o părticică din Dumnezeu, și ce face, face cu voia lui. Se poate așa ceva ? Ești un „eretic“.

Fiul de teolog spusese această vorbă cu mare orgoliu, celălalt filozof recunoscuse sincer ignoranța lui :

— Vezi că eu nu m-am gîndit la asta. Trebuie să fie și aici o socoteală. Eu, unde am citit, am aflat că filozofia asta se cheamă panteism.

Atunci se hotărîră cu toții să întrebe pe profesorul Dumbravă, în care aveau mai multă încredere, fiindcă era sfătos, blînd și dispus la problemă. Era un bătrîn cu părul tare și negru, cu bărbuța maioresciană și care vorbea cu accent moldovenesc excesiv.

— Domnule Dumbravă — se ridicase unul din ei (erau în clasa a VI-a) — colegii mei vă roagă, prin mine, să ne explicați ce este Dumnezeu.

Dumbravă rămase înmărmurit.

— Da, ci, bre, voi v-ați zărghit ? Valeu ! D-apăi aveți răbdare, bre, pînă la anul macar, cînd v-o vini mintea. Ci vrai, sî mă bat cu părintele ?

Totuși le schițase cîteva aspecte ale problemei.

Felix își aminti acei ani și se simți trist ; în el clocoteau idealuri mari, probleme și energii. Otilia îi plăcuse de la început, pentru aerul ei de intelec-

tuală blazată, care nu vrea să spună ce știe, și în același timp pentru subțirimea ei delicată, botticelliană. Ei, Felix i se putea dedica, consacra. Otilia i se înfățișase de la început ca o finalitate, ca un premiu, mereu dorit și mereu amînat, al meritului lui. Voia să facă ceva mare din cauza Otiliei și pentru Otilia. Depărtarea de fată nu-l supăra în sine, ba într-un fel îi convenea, fiindcă gusta, ca un călugăr, bucuria de a se înfățișa mai tîrziu Otiliei perfecționat sufletește. Îl supăra însă că plecase cu Pascalopol. Asta întuneca puțin figura Otiliei. Fecioara Maria este venerată de toți și nu e a nimănui. O fată care primește omagiile unui om în vîrstă și se plimbă cu el în străinătate e suspectă de aspirații comune, de obtuzitate pentru marile sacrificii bărbătești. Ar fi vrut-o pe Otilia călugăriță, refuzîndu-se tuturor. Atunci ar fi rămas și el ascet în onoarea și adorarea ei. Pe Georgeta, Felix n-o disprețuia. Își mărturisea chiar că-i place și că o dorește. Îl supăra însă că, fiind mai redusă intelectualicește decît Otilia, nu căzuse în capătul de jos al valorilor feminine. Ar fi dorit o Georgetă frumoasă ca și aceasta, dar de un cinism mai accentuat, mai inconștient. Ar fi voit-o căzută, rătăcită, ca prostituatele din romanele lui Dostoievski, care în abjecțiune mai au o licărire de conștiință morală. Atunci i s-ar fi sacrificat invers decît Otiliei, salvînd-o, ridicînd-o pînă

la el, vindecînd-o trupește și sufletește. Așa, Georgeta îl irita puțin. Era încîntătoare de frumusețe și sănătoasă tun, imorală, cu luciditate, cu principii burgheze și bun-simț. Nu numai că n-avea nevoie de salvatori, dar îl privea pe Felix matern, îngrijorîndu-se de studiile și reputația lui, acordîndu-i favoruri din caritate. Raportul acesta era insuportabil, cu atît mai mult, cu cît, în ochii fetei, Felix credea că zărește o sclipire de ironie. Rîdea oare Georgeta în sine de naivitatea lui Felix, care o privea ca pe o sfîntă, sau, dimpotrivă, era mai onestă decît își închipuia, și atunci ea observa cu maliție orientările lui în lumea femeilor ?

Felix simțea, mai mult decît nevoia fiziologică și psihologică de a avea femei și de a le iubi, necesitatea de a discuta despre femei, de a-și găsi un punct de vedere metafizic, în care să-și ordoneze viața sentimentală. Îl plictiseau eternele apostrofe și insinuări triviale ale colegilor : „Te-am văzut cu o damă bine", „Ai dat o lovitură", „Faci ceva ?" „Sper că nu e numai platonic !"

Bîntuit de astfel de gînduri, mergea încet de-a lungul Cheiului Dîmboviței, cînd îl opri cu brațele larg deschise colegul Weissmann. Vorbea puțin cu el, abia îl cunoștea de fapt, totuși nu rămase de loc surprins de familiaritatea studentului.

— Ce mai faci ? îl întrebă Weissmann. Te plimbi gînditor, ești pierdut în contemplări. Faci poezii ?

— Aș ! protestă Felix.

— Şi de ce să nu faci ? Crezi că eu n-am făcut? Ce, e ruşine ? Am făcut caiete întregi de poezii, eram aşa de sentimental într-o vreme !

— Publici ? întrebă Felix.

— Ce să public ? Le-am citit unui prieten al meu, băiatul cel mai inteligent de pe lume, cel mai delicios ; el mi-a citit pe ale lui, şi eu le-am aruncat pe foc pe ale mele. Băiatul ăsta are cel mai mare talent, e mai tare ca Heine.

— Cum îl cheamă ?

— Cum îl cheamă ? Barbu Nemţeanu ! Trebuie să-l cunoşti, e de pe acum un poet celebru.

Felix mărturisi că nu-l ştie, ceea ce miră pe Weissmann, care nu-şi luă totuşi aere de suficienţă.

— Amice Sima, pe băiatul ăsta trebuie să-l cunoşti numaidecît, este cel mai mare poet contemporan. Îţi fac eu cunoştinţă. Am să-ţi aduc revistele în care publică el, să-ţi dai şi dumneata seama. De ce să te privezi de o asemenea beţie lirică ?

Weissmann vorbea cu un entuziasm extraordinar şi gesticula, oprindu-se din cînd în cînd şi rezemîndu-se de balustrada cheiului, spre a demonstra mai bine şi a-i declama unele versuri, persuasiv, în şoaptă, trăgîndu-le cu mîna din gură şi sugînd din buze voluptuos, ca după muşcarea unei piersici. Îi puse lui Felix repetate întrebări, dacă nu cunoaşte cutare sau cutare poet român

sau străin, şi Felix trebui să recunoască ruşinat că nu era atît de informat.

— Ascultă o poemă delicioasă :

Il est d'étranges soirs où les fleurs ont une âme,
Où dans l'air énervé flotte du repentir,
Où sur la vague lente et lourde d'un soupir
Le coeur le plus secret aux lèvres vient mourir.
Il est d'étranges soirs où les fleurs ont une âme,
Et ces soirs-là, je vais tendre comme une femme.[1]

Weissmann declama prelung, cîntînd aproape, apropiindu-se şi depărtîndu-se de urechile lui Felix, aşa cum fac violoniştii ţigani în Ungaria şi Austria.

— Cum ? Nu-ţi place, poate ? Aşa un poem minunat ! Cred că ştii de cine e ! Cum, nu ştii ? ! E de Albert Samain[2], cel mai mare poet francez, mai mare decît Lamartine. E o celebritate.

De Samain, Felix auzise şi-şi aduse chiar aminte că văzuse între cărţile Otiliei un volum destul

[1] Sînt seri ciudate cînd florile au suflet,
Cînd în aerul fremătător pluteşte remuşcarea,
Cînd pe valul lin şi greu al unui suspin
Inima cea mai tăinuită se stinge pe buze.
Sînt seri ciudate cînd florile au suflet,
Şi în serile acelea păşesc gingaş ca o femeie (fr.)

[2] Albert Samain (1858—1900), poet francez, autor al volumelor *Au jardin de l'Infante* (1893), *Aux flancs du vast* (1898), *Le Chariot d'or* (1901).

de vechi, *Au jardin de l'Infante*. Dar nu-l citise fiindcă nu-l atrăsese pînă acum poeziile. Il interesau romanele care înfăţişau cazuri de energie virilă, de tenacitate în ambiţie, biografiile oamenilor mari, în genere toate cărţile care tratau despre problema educării voinţei. În anul acesta întîi de facultate citise puţină literatură şi foarte multe cărţi de medicină. Mai mult decît risipirea, prefera profunditatea într-un lucru hotărît. Acum, însă, sufletul îi era sonor. Declamaţia lui Weissmann, care oprea în loc pe trecători, îi plăcea şi se decise în gînd să citească acasă pe Samain.

— Ai iubit vreodată ? întrebă brusc studentul, după ce-l aruncase inutil prin poezia rusească, prin Nekrasov şi Balmont [1].

— Cred că da ! răspunse după puţină ezitare Felix.

Weissmann îl privi incredul, apoi se porni, cu obişnuita frenezie, pe confesiuni.

— Ca mine n-ai iubit ! E imposibil. Eu am iubit fenomenal, aşa cum numai o dată un om iubeşte într-un secol. Am material sufletesc să fac bucuria unui poet mare. Am iubit o fată extraordinară, un adevărat înger, o fată nervoasă, impresionabilă, o fată, îţi zic, al cărui suflet vibra ca o vioară scumpă sub arcuşul unui Enescu, o adevărată Maria Ba-

[1] Constantin Dimitrievici Balmont (1867—1942), poet simbolist rus, mort la Paris.

skirtscheff[1]. Am petrecut cu ea ceasuri divine, ne-am topit în beţia sfîntă a cărnii. Apoi am vrut să ne sinucidem amîndoi. Ne-am închis în casă şi-am dat drumul la gaz. Fata s-a speriat la sfîrşit şi a ţipat, şi atunci a venit o mătuşă a ei cu vecinii şi au spart uşa.

— Şi de ce aţi vrut să vă sinucideţi ?

— De ce am vrut să ne sinucidem ? şopti tainic şi grav Weissmann. Tu nu cunoşti durerea cărnii, desperarea de a fi ajuns pe culmile beţiei, de unde nu mai e nici o fericire posibilă ? Cînd ajungi o astfel de culme, imediat te năvăleşte urîtul. Ne-a fost silă de viaţă, am vrut să prelungim clipa în eternitate.

Lui Felix, Weissmann i se păru cam prea teatral de subtil, dar seriozitatea cu care îşi făcea tragedii strict gratuite îl încînta. I se redeşteptau în suflet emoţiile nopţilor de dispută de la Liceul Internat.

— Mă întrebi de ce am voit să ne sinucidem ? continuă Weissmann. Tu ai citit Weininger, marele Weininger, cel mai teribil gînditor contemporan ?

Felix trebui cu ciudă să mărturisească că nu citise nici pe Weininger şi fu umilit de puţinele lui cunoştinţe şi uimit de informaţia colegului.

— N-ai citit ? Te-ai privat de cel mai delicios festin al intelectului. Îţi fac eu rost de cartea lui ;

[1] Marie Baskirtscheff (1860—1884), pictoriţă rusă. A trăit la Paris din anul 1870. Adeptă a şcolii impresioniste, puternic influenţată de Manet.

ştiu eu de unde să ţi-o cumperi cu un rabat inimaginabil. Cînd ai ceva de cumpărat în materie de cărţi, spune-mi mie, şi-ţi cumpăr mai ieftin ca oriunde.

— Cine este acest Weininger ? întrebă Felix plin de curiozitate, dorind sincer să se informeze.

— Weininger ? Weininger este cel mai grozav critic al femeii, din care cauză s-a şi sinucis. După el, femeia este numai sexualitate, pe cînd bărbatul e sexual numai temporar. La ea, sexualitatea e întinsă pe tot corpul. Eu şi iubita mea, care prin excepţie avea un suflet viril de intelectuală, am rămas înspăimîntaţi cînd am citit cartea, şi ea mi-a dat ideea să ne sinucidem, scîrbită de realitatea care contrazicea idealul ei.

— Vreau să citesc această carte ! zise Felix.

— Vrei să citeşti *Geschlecht und Charakter*[1] ? Admirabil. Dă-mi un franc şi ţi-o procur eu.

Felix îi dădu francul. Merseră cîtăva vreme tăcuţi unul lîngă altul, fiindcă Felix, deşi iubitor de discuţii, se simţea stingherit să facă mărturisiri. I s-ar fi părut o necuviinţă să pomenească numele Otiliei şi chiar al Georgetei, faţă de un altul, şi chiar să facă oricît de mici aluzii la existenţa lor. Ca să nu pară plictisit, întrebă pe Weissmann cum trăieşte, ce scopuri urmăreşte, dar se căi numaidecît, avînd sentimentul că cere altuia indiscreţii pe care el nu ar voi să le facă. Weissmann nu păru

[1] *Sex şi caracter* (germ).

de loc contrariat şi se porni pe confesiuni fără nici o umbră de ruşine :

— Trăiesc ca un cîine, ca un desperat. Am pe capul meu trei surori mici şi o mătuşă bătrînă, pe care trebuie să le întreţin eu, şi stăm cu toţii într-o odaie mizerabilă, un fel de cameră de vizitii, deasupra unui grajd, unde ne suim pe o scară de lemn mobilă. Eu trebuie să plătesc chirie, eu trebuie să găsesc de mîncare.

— Şi cum faci ?

— Cum fac ? Fac ce pot. Asist pe un dentist, fac injecţii ieftine pe la lucrători, sînt redactor la o gazetă socialistă, traduc cărţi pentru un editor, dau lecţii particulare, asta fac. Eu sînt un proletar care aşteaptă mîntuirea clasei mele prin dialectica istoriei.

— Eşti socialist ?

— Eu socialist ? Ce e aia socialist ? Toate spiritele mari fără prejudecăţi, din lume, cugetă ca mine. Eu sînt socialist ştiinţific. Susţin colectivizarea mijloacelor de producţie şi moralizarea dragostei prin eliminarea venalităţii : dragoste neconstrînsă.

Felix, cu toate că era lipsit de prejudecăţi, simţi o stingherire în faţa acestor formule. În sufletul lui se simţea burghez şi admira liniştea, independenţa autoritară şi rafinamentul lui Pascalopol.

— Crezi — întrebă el — că la noi sînt potrivite astfel de reforme ?

— Nu cunoşti chestiunea, ripostă Weissmann. A demonstrat-o la noi cel mai mare critic român.

— Maiorescu?

— Ce Maiorescu? Maiorescu e un pigmeu, Maiorescu e ceva ca degetul mic de la un picior al lui Brandes. Eu îţi vorbesc de Dobrogeanu-Gherea, cel mai mare critic romîn, care a scris despre G. Coşbuc un articol excepţional, *Poetul ţărănimii*. Trebuie neapărat să-l citeşti.

Weissmann vorbea cu atîta pasiune şi convingere, că trecătorii întorceau capul. Felix nu-i împărtăşea nici o idee, era doar încîntat de frenezia lui ideologică, aşa de absentă la alţii.

— Am să mai stau un an, doi în Romînia, unde nu pot să gîndesc liber, pînă îmi mărit surorile şi plasez pe mătuşa la vreun cumnat, şi apoi mă expatriez. Mă duc în Franţa.

Felix îi mărturisi că şi el avea de gînd să plece la Paris, pentru a-şi desăvîrşi studiile, dar că simţea ca o datorie de onoare să se întoarcă apoi în ţară, spre a contribui la progresul ei. Îl întrebă dacă pe el nu-l mişca la fel acel obscur devotament pe care îl are orice om pentru pămîntul în care s-a născut.

— Tu poţi să vorbeşti aşa, fiindcă eşti creştin. Eu sînt evreu, suspectat în sentimentele mele patriotice. Şi dacă am să-ţi spun că şi mie îmi răscoleşte sufletul doina romînească, ai să mă crezi? Mi-e teamă că n-ai să mă crezi nici tu. Mulţi ne atribuie exclusiv obstinaţia de a vedea

peste naţii, de a pregăti răsturnări. Mirabeau, Danton, te întreb eu, au fost evrei, au lucrat ei contra patriei franceze? Toţi cei care cugetă la binele de mîine al omenirii şi văd peste prezentul îngust sînt calificaţi nepatrioţi de către privilegiaţii prezentului. Eu sînt patriot romîn, însă în numele ţărănimii şi al proletariatului, alături de orice bun romîn care nu exploatează. Azi, în societatea burgheză, toţi cei care gîndesc ca mine, evrei sau creştini, fără deosebire, sînt trădători. Ce-s eu de vină că frecventez spiritele cu viziunea viitorului? Am sau n-am eu dreptate?

— Poate ai dreptate — zise Felix — logic vorbind. Dar sufletul meu nu poate depăşi datele experienţei imediate. E totuna cum mi-ai spune că e zadarnic să iubesc o fată, fiindcă peste atîţia ani va fi bătrînă şi va muri. Eu iubesc pe cea de acum, singura care există pentru mine, iraţional.

— Sofism, sofism, eşti un escroc al logicii! vociferă Weissmann gesticulînd, gata să dea năvală cu alte argumente. Felix însă ajunsese aproape de casă şi trebuiră să se despartă. Weissmann îl întoarse din drum, îi privi hainele, le pipăi stofa cu mîna şi se arătă nemulţumit, deşi costumul lui Felix era foarte bun, numai puţin cam gros pentru anotimp.

— Vrei să porţi un costum elegant, cum poartă numai Demetriad de la Naţional? Dă-mi costumul ăsta vechi şi douăzeci de franci, şi eu îţi

procur un costum nou, cum n-ai mai purtat toată viața.

Fiindcă Felix se codea, Weissmann îi vîrî în mînă o adresă pe o carte de vizită.

— Ține asta, parcă ce pierzi ? Cînd ai să te decizi, ai să te duci și-o să-ți pară bine !

— Să-mi aduci pe Weininger ! îi strigă de departe Felix, făcîndu-i un semn amical cu mîna.

Ajuns acasă, intră de-a dreptul în odaia Otiliei și căută poeziile lui Samain. Le răsfoi, se lăsă pe un scaun cu ele în mînă, apoi se-ntinse pe sofa. Atmosfera aceea vaporoasă, mătăsoasă îl umplea de înfiorări noi. Nu-i plăcea în fond poezia, o găsea prea prețioasă, dar pricepu prin ea reveriile Otiliei, tumulturile ei tăcute de fată. Pe marginea mesei zări un degetar și o păpușă de stofă. Din paginile volumului căzu un mic ac de păr ondulat și o panglică verde. Otilia îi apăru ca o ființă fragilă, suferind la o muzică prea tare, ca o floare respirînd în întuneric umiditatea. O fată care citea astfel de fluidități nu putea fi o ființă diabolică, ci contemplativă, victimă a oricărei mișcăci pasionale prea tari, dependentă de cel care ar fi fascinat-o. Urî pe Samain. Se duse în odaia lui și luă o carte medicală în care se vorbea tocmai de conformația femeii și autorul sublinia, cu oarecare patetism, destinul ei de pasivitate. Felix îl căută în zilele următoare pe Weissmann și nu-l lăsă pînă nu căpătă pe Weininger. Îl citi cu pasiune, dar amărăciunea acelui original sinucigaș nu-l contamină. Dimpotrivă, rămase cu convingerea și mai întipărită că femeia e o ființă slabă, victimă a fiziologiei ei, orientabilă după bărbat, care trebuie s-o ocrotească și să-i împrumute personalitatea lui. Contactul cu Weissmann și cu problemele sale dezvălui lui Felix o latură care-l rușină. Da ! Citise multe lucruri pentru vîrsta lui, însă dăduse cu prea mult orgoliu atenție numai pregătirii tehnice. Nu-și cercetase sufletul, nu-și pusese probleme, fusese un animal ambițios. Viața avea aspecte multiple și era stăpînită de legi interioare, sub apăsarea cărora orice om își avea iertarea lui. Fusese un înfumurat egoist, mulțumit că are o stare, necunoscînd nici o mizerie, purtîndu-se cu lumea rece. Desigur, Titi, oricît de incontestabil mediocru, avea și el un suflet. Îl umilise prin pretențiile lui savante și-l jignise în amorul propriu, purtîndu-se indiscret în afacerea cu Georgeta. Aglae era rea, dușmănoasă, cu o scuză : își iubea copiii. Cu Pascalopol se purtase fără nici o delicatețe, deși n-avea nici un drept asupra Otiliei. Îndeosebi, Felix își scrută atitudinea lui față de cele două fete și se găsi profund vinovat. Pe Otilia o urmărise, înainte de a se încredința că fata îl iubește, compromițîndu-i, agravîndu-i situația, iar pe Georgeta o vexase pur și simplu. Era și ea o ființă ca toate ființele, care voia să aibă un cămin și să fie stimată. Chiar dacă nu era decît o fată ușuratică, nu se cădea să fugă în chipul acela laș din patul în care ea îl primise cu atîta

vădită sfială, cu un respect care-l măgulise. Ea îl iubea, fără îndoială, și-l socotea mai presus de ea. Felix se hotărî ca, pe dată ce-și va fi trecut examenele, să facă unele lecturi de documentare mai generală în domeniul vieții și să se scruteze mereu, spre a-și surprinde și sugruma orice impulsie orgolioasă și orice cruzime față de alții. Ca să nu uite, își luă caietul și scrise neted :

„Voi căuta să fiu bun cu toată lumea și modest, și să-mi fac o educație de om. Voi fi ambițios, nu orgolios."

Felix, după multă luptă cu sine însuși, ajunse la concluzia că „trebuie" să se ducă la Georgeta, spre a repara impresia de răceală pe care o lăsase fetei. Îl tulbură însă faptul că sila pe care și-o făcea îl bucura lăuntric. Lua deci drept hotărîre ceea ce nu era decît slăbiciune ? Și apoi, nu cumva nu mai iubea îndeajuns pe Otilia ? Căută să se analizeze sincer și crezu că descoperă această dualitate. Pe Otilia o iubea cast, o voia ca pe o viitoare soție, Georgeta îi era trebuitoare fiziologicește. Îl tulbura, o dorea, fără a se teme că ar putea să se îndrăgostească de-a binelea de ea. Se duse deci la Georgeta, care-l primi cu o plăcere întristată. I se păru chiar curios lui Felix că o fată așa de jovială și deliberată în tot ce face, exprimînd prin perfecțiunea de mare păpușă de porțelan femeia crudă, indiferentă, e atît de preocupată de cazuistica morală.

— Domnule Felix — îi spuse ea — îmi pare sincer rău de Titi. N-am vrut de loc să-l fac să sufere. Dumneata nu înțelegi că e perfect absurd ca eu... ? În sfîrșit, e ridicol. E de vină numai Stănică. E drept, sînt și eu vinovată, că m-am jucat. Generalul a aflat, tot Stănică trebuie să-i fi spus, cum are obiceiul, și mi-a făcut aluzie. Nu din gelozie, închipuie-ți, din bunătate. E un om bun.

Lui Felix i se păru ciudată și această bunătate a unor oameni cu o situație morală atît de independentă. Se gîndi și la Aglae și la Pascalopol și-și făcu mintal socoteala că ființele dezlegate de cătușele familiei, trecute prin toate plăcerile vieții, sînt mai îngăduitoare. În tot cazul, fu înduioșat de judecata Georgetei și o privi lung.

— Ascultă — zise aceasta — eu am pretenția de a fi frumoasă, seducătoare, știi, nu sînt îngîmfată, dar o femeie își dă seama numaidecît de felul cum e privită de bărbați. Și, apoi, în tagma mea sînt de o castitate aproximativă, pot să inspir tulburări romantice. M-am întrebat : ești un timid, sînt eu lipsită de interes pentru un om cult ? Spune-mi drept, nu mă supăr ! De ce fugi de mine ?

Sub imperiul hotărîrii lui disciplinare, Felix se apropie de Georgeta și-i sărută mîna. În fond, era tulburat și se temu că nu va fi consecvent. Simți că o forță naturală, imperioasă cere ca relații de acest fel cu femeia să devină normale. Georgeta îi văzu obrazul înroșit și ochii vinovați și-l luă de bărbie (în sine, Felix fu iar înciudat).

— Ce curioşi sînteţi voi, tinerii, îndrăzneţi şi plini de ascunzişuri! De ce-ai fugit atunci?

— Trebuie să înţelegi că e jenant pentru mine să lipsesc noaptea de acasă. Moş Costache e un om bătrîn, merită respect. Apoi, Otilia...

— O iubeşti, nu?

Felix găsi o deosebită mulţumire să se mărturisească şi i se păru chiar foarte firesc să-şi dovedească astfel prietenia faţă de Georgeta:

— O iubesc, într-adevăr.

Georgeta îl strînse repede cu un braţ şi-l sărută.

— La mine ce cauţi atunci, aşa iubeşti tu pe Otilia?

Felix se dădu înapoi, dezarmat de argument. Georgeta redeveni serioasă.

— Nu — zise ea — glumesc, desigur. Iubeşti într-adevăr pe Otilia şi o fericesc. Nu faci o crimă dacă vii la mine, oricărui bărbat îi e îngăduit asta.

— Nu-i aşa? se prinse Felix de precept. De Otilia sînt legat de mult, din copilărie. Şi pe tine te iubesc... altfel. N-am avut nici o intenţie rea atunci, îngăduie-mi să repar greşeala.

— Ah — rîse Georgeta — ce şiret eşti! Vrei iarăşi să-l trădez pe generalul cu tine? Ei bine, am să fac şi asta, fiindcă sînt o fată bună şi, de altfel am prins slăbiciune pentru tine, natural fără manifestări casnice. Ai dreptate, în definitiv, află totuşi că în cele din urmă devin primejdioasă. Un tînăr s-a sinucis din cauza mea! Iubeşte-mă pe furate, nu te zăpăci!

Pe Felix, această morală îl supără iarăşi, lucru pe care Georgeta îl remarcă. Fata se aşeză pe genunchii lui Felix şi-i înconjură gîtul cu un braţ.

— Sînt o proastă că-ţi fac atîta morală, iartă-mă, inspiri atîta respect, încît am devenit pedantă. La drept vorbind, îmi placi, asta-i principalul! Fă cum crezi!

Ca un fulger trecu prin mintea lui Felix iarăşi imaginea Otiliei. Hotărîrea de a-i fi absolut credincios îi întîrzia spontaneitatea plăcerii de a se simţi alături de Georgeta, apoi se simţi profund ridicol ca în asemenea împrejurare să stea să mai cîntărească sentimentele. Se lăsă cu totul în voia simţurilor, şi atît el, cît şi Georgeta fură fericiţi în acest joc care avea savoarea primejdiei, fără a fi propriu-zis ameninţaţi. La plecare, Georgeta îl privi pe Felix cu o simpatie adîncă şi-i şopti cu un galeş reproş:

— Felix, să nu te îndrăgosteşti de mine! Fii impertinent, aşa trebuie să fie un bărbat! Ţi-o spun pentru binele tău.

Felix se simţea fericit. Era absurd să tăgăduiască acest lucru. Se simţea mai ales ocrotit de toate împrejurările şi de oameni ca de o conjuraţie a favorii. Otilia îi păstra un gînd de departe şi el avea voluptatea de a o iubi, Georgeta îi dădea cu mari gingăşii ceea ce era în puterea ei. Era însă nemulţumit de el însuşi, de această luptă lăuntrică între impulsurile momentane şi nevoia congenitală de a-şi face un program în viaţă. Dacă

se va duce mereu la Georgeta, va fi un profitor, lipsit de orice capacitate de asceză în numele unei iubiri mai pure, dacă nu se va duce, va fi un ridicol cazuist, timid. Otilia și Georgeta ședeau foarte bine laolaltă, lucrul era limpede, cu toată îndărătnicia de a găsi vreo antinomie. Mai degrabă îl supără facilitatea relațiilor lui. Parcă nu el cucerise pe Georgeta, ci ea îl cucerise pe el. Și Otilia îl privise ca pe un factor de a cărui inițiativă nici nu se cădea să se informeze. Felix avu în treacăt ideea, pe care n-o lăsă să se dezvolte din pudoare, că spre a-și controla voința și capacitatea lui de a urmări un scop ar fi trebuit să încerce să cucerească experimental o altă fată, inaccesibilă. Însă examenele îl absorbiră cu totul și cîtăva vreme uită și de Otilia și de Georgeta.

Pe cînd citea un curs, străduindu-se să memoreze pagină cu pagină, moș Costache, după ce dădu cîteva tîrcoale prin fața odăii lui crăpă ușa și vîrî înăuntru capul lui ca o bilă.

— Nu-nu-nu te-te duci nicăieri azi ? întrebă el.

— Nu. Am de învățat. Dar de ce ? Ai vreo trebuință de ceva ?

— Nu. Am zis că e frumos afară, e soare, ți-ar face bine să mai iei aer. Eeee întuneric aici !

— Îți mulțumesc, zise Felix. Am să ies mîine. Azi vreau să citesc cursul.

Moș Costache scoase capul din întredeschizătura ușii și dădu să plece. Ezită însă, și după cîteva tîrcoale îl vîrî din nou.

— Nu-nu-nu ieși din odaie, nu-i așa ? Pe jos e urît, fa-fac niște reparații.

— Nu ies ! răspunse Felix.

— Bi-bine faci ! se bîlbîi moș Costache, vesel.

Deși întrebările bătrînului eram cam fără rost, Felix nu le luă în seamă, rămase doar cu sugestia vremii frumoase. Într-adevăr, i-ar fi plăcut să se plimbe puțin la Șosea, să-și mai consolideze prin odihnă terminologia în memorie. De jos se auzi un huruit ca de mobilă tîrîtă pe dușumea și apoi bătăi de ciocan. Își aruncă ochii prin ferestrele geamlîcului și văzu că în curte nu era nimeni. Ușa de la odaia Marinei era închisă cu lacătul, ceea ce însemna că bătrîna nu era acasă. Moș Costache apăru deodată în curte cu un ciocan în mînă. Privi înspre poartă, în fundul curții, în toate părțile, uitînd să arunce ochii în sus, apoi se întoarse, călcînd în vîrful picioarelor chiar pe pămînt, ca un hoț. Se auziră din nou huruituri și scîrțîituri ca de lungi cuie trase greu cu un clește. Felix se decise să plece în oraș. Tot trebuia să mănînce undeva, de vreme ce Marina nu era acasă. Se dădu jos pe scară fără să fie auzit. În sufragerie însă fu oprit în loc de o scenă la care nu se aștepta. Marele bufet era dat la o parte, iar moș Costache ședea îngenuncheat în fața unei găuri în dușumea, făcută prin scoaterea unei bucăți de scîndură. În ea Felix zări, fără să vrea, o cutie de tablă de-ale Regiei, în care luceau monede și un pachet cu hîrtii, după toată aparența, bancnote. Bătrînul se silea, cu mîi-

nile tremurătoare și plin de sudoare, să pună repede deasupra bucata de scîndură. Felix voi să se strecoare îndărăt pe ușă fără a fi văzut, dar dușumeaua trosni sub pașii lui, și moș Costache sări galben în picioare cu ciocanul în mînă :

— Ci-ci-cine e ? Nu intra !

— Eu sînt, moș Costache ! Am venit să-ți spun că mă duc în oraș. Dacă voiai să repari dulapul, trebuia să-mi spui mie să-ți ajut.

Felix mințise intenționat, moș Costache îl crezu sau se făcu că-l crede.

— Nu-nu nu-i nimic. S-a rupt puțin o scîndură, îl repar eu, că mă pricep.

Felix se strecură pe ușă cu ochii în tavan, ca să dovedească bătrînului că nu vede nimic. Pe dată ce ieși, auzi cheia răsucindu-se în broască. Ieșit în stradă, întoarse instinctiv privirea și văzu că moș Costache pîndea la fereastră să vadă dacă a plecat. Bătrînul îi făcu un semn de adio cu mîna, ca să fie sigur că pleacă.

„Imprudent bătrîn — își zise Felix — dacă află Stănică, e un om mort."

Stănică nu află, dar extraordinarul lui simț pentru tot ce se petrecea în umbră pe raza intereselor lui îl făcea neliniștit și căutător ca o pisică în preajma unei fripturi. Felix nu-și putea da seama, în definitiv, ce urmărea Stănică, și nici acesta nu i-ar fi putut explica într-un acces de sinceritate. Stănică nu urmărea nimic special, aștepta numai, înfrigurat, lovitura care să-i schimbe cursul vieții.

Această relativă gratuitate a activității lui îl făcea fecund în idei și ascuțit în intuiții, ca pe un adevărat artist. Stănică era pretutindeni, întreba de toate, dădea sfaturi în toate direcțiile, era frate, părinte, consilier pentru oricine, înduioșîndu-se de propriile lui improvizații sentimentale. Felix îl surprindea adesea privind pe fereastră în odaia lui moș Costache sau cotrobăind prin casă. Totdeauna întorcea astfel vorba, încît indiscreția lui părea un lucru firesc și neînsemnat. Felix îl găsi într-o zi chiar în odaia lui. Îl văzuse bine cum scotocește prin cameră, dar, cînd intră, Stănică ședea pe un scaun lîngă masă și contempla atent o pagină dintr-un tratat.

— E foarte interesantă chestia asta, zise el, bătînd cu degetele în carte, ca și cînd era limpede că pentru carte venise. Cînd termini examenele, să mi-o dai și mie s-o citesc, vreau să mă informez și eu. Știința pozitivă, asta a fost pasiunea mea. N-am avut părinți...

Felix îl privise totuși așa de surprins, încît Stănică simți nevoia de a mai da o îndreptățire prezenței lui acolo :

— Domnule, mă uitam la Marina asta, a îmbătrînit rău, săraca. Știi că le e cam rudă dumnealor ! Ai dracului oameni ! Să-ți fie rudă, și s-o faci servitoare. Și nici nu-ți închipui în cîte familii bune, mă-nțelegi, există porcăria asta ! O soră nemăritată, o mătușă, așa, puțin mai cretină, spală rufele celorlalți gratis. Să zic că Marina nu prea face cine

ştie ce treabă, dar, oricum, gratis, e o afacere. Eu aş lua-o bucuros, s-o scap de mizeria asta, te lasă însă dumnealor ? Culmea, nu vrea nici ea. Domnule, Marina asta trebuie să aibă parale, pe onoarea mea, asta i-a împrumutat odată lui moş Costache două mii de franci. Unde dracului i-o fi vîrît ? Cunosc o familie care ţinea o decrepită de asta numai pentru că ştia că are bani. Cînd a murit însă, n-au găsit nimic. Ştii de ce ? Ia să văd dacă ai fler !

Felix ridică din umăr.

— Avea amant, puiule, avea amant un cocoşat, cu care făcuse şi doi copii admirabili, cel puţin ca ten. Nu ştiu ce învăţaţi dumneavoastră la medicină, dar cocoşaţii fac copii albi, planturoşi, cu pieliţa ca de chiparoasă şi crin, ca de plantă ţinută în pivniţă. Mor însă matematic după un an. Ei, eu mă întreb la cine rămîne Marina dacă, Doamne fereşte (lucrul e inevitabil), moare Costache ? Cine se păcăleşte sau se procopseşte ? În locul dumitale, eu aş pipăi terenul, aş trage-o de limbă (am văzut că Marina ţine la dumneata), să văd ce bani are. Dumneata ai putea s-o iei foarte bine, ca student ai în ea o comoară, fără nici un ban, pentru puţină ţuică. Şi pe urmă, şmechere, rămîi cu banii. Vorba este, are, sau nu are ? Dumneata ce zici ?

— Niciodată — răspunse Felix — nu m-am gîndit la asta, şi chestia mi se pare inactuală, bineînţeles pentru cel interesat. Ar trebui să moară moş Costache, apoi ea, sînt prea multe evenimente de aşteptat. Mi se par foarte solizi.

— Bine, bine, noi lucrăm cu probabilităţile. Ia să presupunem că eu, care am experienţă, şi dumneata, la care ţin ca la un frate mai mic, facem un pact. Dumneata observi, eu pilotez, apoi împărţim beneficiile. Evident, e o loterie, o loterie, nota bene, cu toate numerele cîştigătoare. Trebuie numai răbdare. Numai cu asta nu trăieşti, dar dacă mai joci şi la alte loterii de astea, poate veni vremea cînd toate să se tragă deodată. Atunci trebuie să fii pregătit. Dumneata eşti doctor, pentru numele lui Dumnezeu, şi ştii. Ce e viaţa ? Vax. Ai trecut de o anumită vîrstă, încep beteşugurile : ba un reumatism, ba o gută, ba inima, ba rinichii. Într-o bună zi, pac, şi nu pică unul, ci toţi de vîrste apropiate. E statistic, e ştiinţific. Ieri l-a pocnit pe Simion (se curăţă la sigur, fac prinsoare), mîine pe moş Costache, şi nici ceilalţi n-o să trăiască o mie de ani. E rîndul nostru, al tinerilor, să ne aşezăm la masa vieţii. Da, dar trebuie să fim pregătiţi, să nu lăsăm lucrurile de azi pe mîine. Bătrînii sînt şireţi, escroci, ţi-o spun eu, ca avocat, au duşmănie declarată pe moştenitori. Un bătrîn care toată viaţa n-a ştiut să se folosească de averea lui, gelos pe tineri, face farse, de pildă, lasă averea la o biserică sau la alte instituţii şi mai neprevăzute. E frumos ca Otilia să-şi fi consumat aici tinereţea şi apoi să rămînă pe drumuri, tocmai cînd e mai încîntătoare şi are nevoie de lux ?

— Nu cred eu că moș Costache n-are să aibă grijă de ea, spuse Felix, puțin atins.

Stănică îi surprinse momentul de slăbiciune.

— E în stare, e în stare, nu-ți face iluzii, bătrînii au psihologia lor. E de datoria dumitale, dacă zici că o iubești pe Otilia, să pui umărul să creăm aici o atmosferă sănătoasă, pentru ca succesiunea, cînd o fi, să se deschidă în mod echitabil. Ori vrei să pună mîna soacră-mea pe toate, pe averea în fond a Otiliei ? Dumneata știi că restaurantul a fost cumpărat de moș Costache cu zestrea nevestei lui ? Era, de fapt, dreptul fetei.

Felix făcu un gest de protest la injustiție. Stănică atacă problema mai adînc :

— E din partea dumitale o faptă de moralitate. Fata asta dulce, delicioasă trebuie ferită de primejdii, de ispite. Fără nimic și nimeni pe lume, știi ce face Otilia, ce e îndreptățită să facă ? Se aruncă în brațele lui Pascalopol, asta face ! Și-i dau dreptate.

Stănică, încredințat că a pus punctul pe i, închise cu zgomot tratatul de medicină. Felix se întunecase mai mult, iritat de readucerea în chestiune a cazului Pascalopol.

— Ce pot să fac eu ? zise el plictisit. Nu pot și n-am căderea să m-amestec. În curînd voi fi major și prezența mea în această casă va trebui să înceteze.

— Nici nu trebuie să faci nimic. Să ai numai încredere în mine, să-mi ușurezi misiunea, să mă

lași să fac fericirea Otiliei și a dumitale. Eu aș voi să-l ajut pe moș Costache, să-l învăț cum să pună la cale lucrurile. Nu vezi ce prostii face ? A vîndut două imobile pînă acum, cu sume mari. I-a primit banii în mînă, știu sigur asta, doar am vorbit cu cumpărătorii. Ei bine, ce-a făcut moș Costache cu banii ? I-a pus la bancă ? Nu cred ! Îți închipui că eu n-am colindat peste tot ? Bătrînii, domnule, nu depun banii ! Ei vor să fie siguri de ei, să-i aibă în labă, de aceea și vînd. Vor să-i manipuleze, să păcălească pe moștenitori. Bătrînii îngroapă, amice. Eu fac prinsoare cu dumneata că moș Costache a îngropat undeva banii. Dar unde ? Asta-i chestiunea. N-ai mirosit nimic, nu bănuiești nimic ?

— Nu, nici nu m-am gîndit la așa ceva !

Stănică îl scrută neîncrezător și rîse tactic, cu capul lăsat pe un umăr.

— Hoțule, nu zău ! Nu-mi prea vine să te cred. Am ajuns la convingerea că ești fin de tot. La dame, cel puțin, ești maestru. N-am făcut în doi ani cu Georgeta, ce-ai făcut dumneata în cinci minute. Ăștia care au succes la dame se pricep și în lucruri bănești, contrar părerii comune. Dar să zic că n-auzi, nu vezi. Eu te întreb așa, să văd, dumneata cum judeci ? Unde să-i fi ascuns ?

— În casă nu cred că-i ține, zise Felix, dintr-un sentiment de solidaritate cu bătrînul. Avarii îngroapă banii prin grădini.

— Ei, asta în povești, nu pe aici pe la oraș. Crezi că eu nu m-am plimbat prin grădină ? Nici eu n-aș crede că-i ține în casă. Însă să știi că aici sînt ascunzișuri pe care numai el le știe și soacră-mea, ascunzișuri de casă veche. Ai să vezi că bătrînul nu face iarna foc să-l tai, în cutare sobă, ceea ce înseamnă că-i e frică să nu-i ardă bănetul ascuns prin apropiere. În definitiv, treaba lui, vorba dumitale, cum își așterne, așa doarme. Eu, unul, n-am nici un interes. Mă ocupam și eu, așa ca filantrop, pentru binele lui, și puțin și pentru Olimpia. Am, ca să zic așa, un mandat moral, să apăr interesele generației noi față de cea veche.

Fiindcă Felix dădea oarecare semne de plictiseală, Stănică se ridică și chiar trecu pragul, apoi se întoarse.

— Ceea ce vrusesem să-ți spun, tocmai aia nu ți-am spus. Te invită Iorgu mîine seară la nouă la restaurant. Vine și moș Costache. Are omul o fată căruia îi rupe turta și a găsit pretexte ca să dea o masă cunoscuților, în vederea că a devenit proprietar. Mai mult pentru asta. Tocmai dumneata, care ai mijlocit, ca să zic așa, afacerea, și moș Costache sînteți eroii serii. Vin și eu, nici vorbă.

— Nu cred că am să pot merge !

— Refuz nu se poate. Am ordin să te aduc. Mai dă-le dracului de examene ! Mi se pare c-o să-ți arăt o fată faină.

Încredințat că a aruncat argumentul suprem, Stănică ieși pe ușă maiestuos. Într-adevăr, Felix se duse la restaurant, fiindcă moș Costache ținu neapărat să fie însoțit, și apoi pretindea că trebuie să închidă casa peste tot cu cheia, fiindcă a aflat că umblă niște hoți care se introduc prin case și așteaptă acolo, ascunși, pînă cînd pleacă lumea. În „șambrul" în care Iorgu oferea, plin de mulțumire, masa, Felix avu surpriza și neplăcerea să întîlnească indivizii cei mai puțin acordabili. Venise Georgeta, generalul, Olimpia și chiar Titi, adus s-o însoțească, explicau ceilalți, pe Olimpia pînă la sosirea lui Stănică, și să facă portretul lui Iorgu. Era și Weissmann, studentul (care îl lămuri pe Felix că făcea dantura familiei pe un preț absurd de avantajos). Nevasta lui Iorgu era o femeie grasă, enormă, cu fața severă, hindenburgiană, și părul roșcat adunat într-un coc ridicol de ascuțit. Părea binevoitoare, cuviincioasă și de origine germană. Fata, care da pretext sărbătorii, nu era de față. Fusese culcată de mult. Mai participau cîteva figuri necunoscute, un frate al lui Iorgu, un ofițer cu rîs încîntat, ostentativ optimist, o soră a doamnei Iorgu, doi bărbați maturi, corect îmbrăcați, cu aere de flăcăi bătrîni. Unul din ei se prezentase ca maestru caligraf, și Iorgu comunicase asistenței că arta musafirului consta în a face inscripții, afișe, liste de mîncare, în felurite caractere. Situația lui Felix fu din cele mai penibile. A săruta mîna Georgetei față de Olimpia și de general

i se arăta ca o operație desperată. Însă atît Georgeta, cît și generalul avură purtările cele mai cordiale. Georgeta îl primi cu aclamații, și generalul voi cu orice chip ca Felix să se așeze lîngă el. Titi nu dădu nici un semn de supărare. Făcu el însuși un salut din mînă lui Felix, cu obișnuitul aer placid și timid, părînd a fi uitat cu desăvîrșire incidentul. Cît despre Olimpia, ea nu făcu nici o dificultate morală, ocupată să admire multele brățări ale doamnei Iorgu, care își scotea greoi și cu multă amabilitate bijuteriile, spre a face plăcere musafirilor. Totuși, Felix era tulburat. Titi se afla exact în fața lui, de cealaltă parte a mesei, cu niște bucăți de hîrtie de bloc, pe care își propunea, probabil, să treacă la nemurire agapa. Să stea de vorbă, cu o familiaritate pe care nu și-o putea reprima, cu oricîtă sforțare la ipocrizie, între privirile lui Titi și ale generalului, i se păru lui Felix un chin nou. În ochii lui Titi nu citi decît o mahmură, enigmatică lipsă de gîndire. Generalul fu încîntător în chipul cel mai jenant. Își vîrîse un braț pe după acela al Georgetei și altul după al lui Felix și făcea legătura de unire între ei, vorbindu-le încet.

— *Mon jeune ami* [1] — zise — am așteptat să te mai văd, și nu te-am mai întîlnit. Păcat! Muncești mult, îmi închipui. Te rog eu, nu exagera.

[1] Tinere prieten (fr.).

Mai ai timp. Ce zici — întrebă el pe Georgeta — muncește mult?

— Așa cred! răspunse Georgeta.

— Vezi? reproșă generalul. Totuși e frumos, e foarte frumos ce faci! Nu e nevoie însă să-ți părăsești prietenii pentru asta. Domnișoara Georgeta mi s-a plîns, sînt dator să-ți spun, că ai neglijat-o. *Est-ce qu'on néglige une beauté comme ça?* [2]

— Generale, ești un galant incorigibil, am gust să te sărut.

— *Faites, faites,* aprobă acesta, mîngîindu-și mustățile terminate în bilă. Apoi se mărturisi la urechea lui Felix: E o fată delicioasă, o fată bună, plină de virtuțile antice.

— Papa! reproșă Georgeta în glumă.

— Zic virtuți — corectă generalul — în sensul de perfecțiune. E femeia perfectă, totală, nu o matroană, pentru Dumnezeu!

— Va să zică, noi sîntem matroane, bietele femei măritate! crezu Olimpia că trebuie să obiecteze, pentru întreținerea convorbirii.

— Oh, madam, de loc. N-avem dreptul să calomniem femeile înainte de a le cunoaște posibilitățile.

Georgeta fu cam îngrijorată de această conversație, ce putea degenera în altercații cu o femeie ca Olimpia, și, ca să înlăture răspunsul genera-

[2] Și poate neglija o asemenea frumusețe? (Fr.).

lului, luă o bucățică de șvaițer și-l vîrî cu vîrful degetelor în gura acestuia. Generalul prinse șvaițerul și, în treacăt, sărută și degetele Georgetei. Fata se pregătea să-i mai astupe gura cu o altă bucată, făcînd și ea la fel, în scopul stimulării, cînd sosi Stănică. Primejdia era înlăturată.

— Să mă iertați c-am întîrziat, de-abia cu greu am scăpat de socru-meu. Olimpia, ce să-ți spun, iubitul tău tată e imposibil. A aruncat pernele pe fereastră, a sfîșiat cearșafurile, a făcut un tămbălău grozav.

— Ce are ? întrebă madam Iorgu.

Stănică rîse.

— Are gărgăuni, madam Iorgu, ce să aibă ? I-a intrat în cap că duhul sfînt, prigonit de oameni, s-a ascuns în cearșafuri, și se supără cînd bați cu bățul plapuma și celelalte. Astă-seară n-a vrut să se culce, fiindcă rufele n-aveau duh, fiind spălate cu leșie și persecutate. M-a văzut pe mine cu batista asta și striga zor-nevoie că duhul sfînt s-a ascuns în ea și să i-o dau să doarmă pe ea. De-abia l-am potolit.

— De ce nu-l duce într-un sanatoriu ? observă madam Iorgu.

Ofițerul rîse zgomotos.

— Ce sanatoriu ? Balamuc ! Nu și-a făcut injecțiile.

Această ieșire neghioabă făcu pe toți să tacă, din respect pentru Olimpia, care încruntase sprîncenele. Felix reținu totuși banala calomnie cu in-

jecțiile, și un raționament îi străbătu repede, obscur, prin minte.

— Hai mai bine să ne veselim, îndemnă Stănică. Toată lumea să trăiască, și în special eroii serii, am numit pe iubitul nostru conu Iorgu cu familia sa și pe simpaticul meu moș Costache et compania. Ce gîndiți dumneavoastră ? Conu Iorgu a devenit proprietarul celui mai rentabil local de noapte, iar moș Costache a încasat parale bune. Spune drept, moș Costache, erau noi hîrtiile, frumoase ? Unde le-ai ascuns ?

— Unde le-am ascuns eu, nu le găsești dumneata ! glumi cu maliție moș Costache.

— Doar nu le-ai depus la vreo bancă, să dea faliment. S-au pîrlit mulți.

Stănică examină fața lui moș Costache, spre a-i surprinde reacțiile, dar acesta înghițea de zor, cu lăcomie aperitivele.

— E bine să fii bogat, este bine să fii și sărac. Fiecare stare cu avantajele ei. Azi, dacă ai bani, nu știi ce să faci cu ei. La bănci nu sînt siguri, acasă te pradă hoții, să-i cheltuiești te îmbolnăvești, să nu-i cheltuiești, la ce-i mai ai ?

— De asta, se vede — observă Olimpia ironic — nu faci tu avere, ca să nu-ți bați capul !

— Să știi că da ! zise Stănică, prefăcîndu-se că o ia în serios. Nici nu știi ce se poate întîmpla ! Iată un caz tragicomic. Unul are cîteva sute de mii de lei pe care nu vrea să-i depună la bancă și-i ține în casă. I-a pus pe undeva prin sobă, sau

într-un dulap, între două scînduri, așa ceva. Spune dumneata, moș Costache, unde se țin banii de obicei?

— Unde nu-l taie capul pe ticălosul de moștenitor!

Toți riseră, iar Stănică, în gîndul lui, făcu pe bătrîn pezevenghi.

— În sfîrșit, i-a pus pe undeva prin casă, unde poți doar să-i pui, în pivniță, în pod, sub saltea etcetera. Ei, și servitoarea a șters parchetul cu benzină, uitînd să deschidă geamurile, un chibrit aprins a căzut pe dușumea, și vaporii de benzină au luat foc, și toată casa a fost scrum în două ceasuri, cu bani cu tot. Morala: Nu pune banii de unde nu poți să-i scoți imediat.

Stănică încercă să fixeze în ochi pe moș Costache, care continua a părea nepăsător, însă mînca cu o repeziciune cam nervoasă, evitînd să ridice privirea.

„Să știi — își zise Stănică detectivistic — că l-am prins pe moș. Îi are în casă banii!"

— Domnule — zise el tare — sînt oameni care strîng o avere în lăzi, și nu prind de veste cînd moneda iese din circulație, rămînînd ca tinichea goală. Dar o să iasă acum o lege, am auzit eu, teribilă. Statul are nevoie să circule capitalurile. Dacă le ții în ladă, frustrezi societatea de posibilitățile închise în ele. Ei bine, statul te forțează să declari ce parale ai, chemîndu-te să preschimbi bancnotele. Nu le-aduci, treaba dumitale, îi pierzi,

dacă însă îi aduci, atunci ești obligat să împrumuți statul cu atît, contra titluri.

— Ești deștept dumneata! Cine a inventat legea asta? zise moș Costache cu o indispoziție abia acoperită.

Stănică deveni elocvent:

— Asta e o metodă clasică de a pune mîna pe paralele particularului. Numai un război să vină, cum se aude, și nu te-ntreabă nimeni dacă-ți convine ori nu. Dar dacă m-ai întreba pe mine cum să te aperi, eu ți-aș spune.

— Cum? întrebă moș Costache, sarcastic, mîncînd mereu.

— Trecînd-o asupra moștenitorilor, în cîteva părți, ca să nu atingi minimul impozabil. Sau, dacă vrei, le lași obligațiunile statului și dumneata mănînci banii.

Moș Costache era gata să declare supărat că „n-are nimic", din nefericire Iorgu se afla în fața lui ca cea mai bună dovadă că primise bani. Se mulțumi să glumească:

— Cînd ești tînăr, n-ai bani, și cînd ești bătrîn, dacă i-ai strîns, te pîndesc rudele!

— Asta așa e! aprobă generalul. De aceea eu am hotărît să-i cheltuiesc cu tinerețea.

Zicînd acestea, strînse de braț pe Georgeta și pe Felix, mai mult pe cea dintîi.

— *Mon général* — prinse ocazia Georgeta — cînd îmi cumperi o blană?

— Întrebarea e improprie ! răspunse galant generalul. Cumpărătura e de mult făcută ! Vrei să spui, cînd să te însoțesc ca să ți-o alegi !

Olimpia privi pe Georgeta cu invidie și cu o curiozitate infinită, ca și cînd aceasta ar fi fost un animal apocaliptic.

Printr-o firească asociație, convorbirea începu să se desfășoare asupra copiilor, pentru care părinții strîng bani privîndu-se de toate bunurile, ca apoi ei să-i risipească.

— Noroc că am și o fată — zise madam Iorgu — fetele sînt mai cuminți !

— Pe fete nu trebuie să le mărițí ? observă Olimpia. Uneori e mai greu ca cu băieții. Știu asta din familie.

— N-o silesc să se mărite ! Dacă are noroc, mărite-se, dacă nu, e bine și așa !

— Perfect — zise Weissmann — va practica iubirea liberă, pentru plăcerea proprie.

În afară de Georgeta, Felix și generalul, care pufniră în rîs, ceilalți priviră uimiți la Weissmann. Olimpia îndeosebi îl contemplă ca pe un monstru.

— Cum — țipă aproape Stănică — să ții fata nemăritată ? E o crimă, madam. Așa să știi. E o crimă dublă împotriva vigoarei nației și a economiei. Cum, să stea fata sterilă, să piară nația românească, să scadă populația ? Și cu averea ce

faci ? În definitiv, ea e numai un împrumut al societății, care trebuie restituit...

— Bravo ! aprobă Weissmann. Trebuie restituit comunității.

Weissmann fu iarăși contemplat cu mirare.

— Dă-mi voie — corectă Stănică — nu umbla cu socialisme de ale dumitale. Bunurile trebuiesc redate societății prin mîinile copiilor, ca să se folosească și generația nouă.

— Bați cîmpii, Stănică — zise Olimpia — asta e de la sine înțeles că copiii au să moștenească.

— Firește, făcu voluminoasa doamnă Iorgu.

Iorgu însuși se aplecă înspre locul unde ședeau generalul, Felix și Georgeta și mărturisi cu un gest generos din mîini :

— Îi las fetei avere împărătească ! Mititica !

Stănică auzise.

— Nu m-ați înțeles — strigă el — dacă mă împiedicați să vorbesc ! Nu e de-ajuns să-i lăsați fetei avere, trebuie s-o măritați, ca de avere să se folosească și altul.

— O măritäm, o măritäm, zise împăciuitor Iorgu.

— Întrebarea este, cu cine o măriți ?

— Eu aș vrea ofițer sau doctor, zise madam Iorgu.

— Doctor — sări Stănică — uite doctor ! și întinse mîna spre Felix. Lucica are opt ani acum, peste șase ani e nubilă, și atunci dumnealui este tocmai doctor proaspăt. Băiat fain.

Atît Iorgu, cît și nevasta lui priviră cu simpatie și modestie la Felix, care găsea scena foarte penibilă și blestema în gînd limbuția lui Stănică. Olimpia însă părea nemulțumită, și pe Felix îl surprinse asemănarea ei cu Aglae.

— Fata dumneavoastră — zise ea, cu o maliție molatică — trebuie să aibă aspirații mai înalte, un magistrat, un ofițer superior.

Stănică pufni de rîs, fără să explice cauza. Iorgu, mereu conciliant, închise discuția :

— Ce-o fi, nu ne uităm, să fie numai tînăr de ispravă, să muncească, cum am muncit și eu, care m-am ridicat de jos. Ce să vorbim acum degeaba, că fata e mică. Mai bine să bem în sănătatea ei și a tuturor.

Chelnerii, mobilizați la spatele invitaților, umplură paharele și toți băură. Generalul se amețise de-a binelea, păstrînd totuși demnitatea. Voia cu orice chip să vadă relațiile între Felix și Georgeta mai cordiale.

— Mă rog matale — insistă el pe lîngă Felix, care se simțea jenat — Georgeta e o perlă, e o fată adorabilă, pe care țiu s-o cultivi, te invit s-o cultivi. Îmi datorești această finețe. Predau în mîinile dumitale o pupilă scumpă.

În tot acest timp, moș Costache, mulțumit că scăpase de insinuațiile lui Stănică, mînca harnic și bea mereu, sugîndu-și buzele groase, privind numai în farfurie. Madam Iorgu, căzînd cu ochii asupra lui, crezu de datoria ei să fie amabilă :

— Domnule Giurgiuveanu, am auzit că aveți o fată, domnișoară, să vă trăiască, s-o vedem măritată. Unde e acum, de ce n-ați adus-o ?

Moș Costache mormăi ceva, cu gura plină, în imposibilitate de a articula. Stănică luă cuvîntul în locu-i :

— Otilia ? Unde e ea acum, n-are nevoie de noi. E la Paris.

Stănică spusese ultimele vorbe triumfător, rotindu-și privirile asupra întregii asistențe. Inocentă, madam Iorgu întrebă pe Olimpia :

— Studiază ?

Olimpia făcu o strîmbătură, pe care Stănică o remarcă.

— Studiază muzica, zise el, făcînd totuși cu ochiul spre grupul din jurul generalului.

— Așa ? exclamă madam Iorgu, fără să intuiască jena celorlalți. Trebuie să cheltuiești, domnule Costache, multe parale... cu întreținerea.

Moș Costache bîlbîi ceva în paharul de vin pe care tocmai îl ducea la gură. Stănică, făcînd iarăși cu ochiul, explică :

— Are bursă. A remarcat-o un profesor, care a stăruit pentru specializare și a condus-o personal, notați bine, personal, la Paris.

— Foarte frumos ! aprobă madam Iorgu.

Ofițerul, imprudent, intră pe neașteptate în vorbă :

— Parcă plecase cu unul Pascalopol, moşier mare. Aşa auzeam vorbindu-se, doar o cunosc pe duduia, fată superbă.

Felix se simţi înăbuşit. Georgeta voi să salveze situaţia :

— Sînteţi informat greşit, domnule locotenent. Otilia mi-a fost colegă de conservator. Este o pianistă excepţională.

Olimpia, care dădea mereu semne de plictiseală, încercă să reteze discuţia :

— Nu înţeleg de ce ne pierdem vremea cu astfel de nimicuri. Otilia nici nu ne este rudă, nu e fata lui moş Costache, e o...

N-apucase să sfîrşească. Moş Costache, înroşindu-se brusc, bîlbîi violent :

— Să-să-să nu spui prostii de-despre fa-fa-fata mea !

Stănică îşi însuşi indignarea bătrînului :

— Vezi ce comedii faci, iubito ? Cum poţi să spui asemenea prăpăstii, cînd nu cunoşti lucrurile ? Aşa e — o scuză Stănică faţă de ceilalţi — cînd o fată e crescută în idei greşite şi în duşmănii. Familiile dumnealor nu prea se au bine, mă înţelegi, şi de aci toată povestea.

— E rău cînd nu e unire în familii, zise madam Iorgu, mereu placidă şi nepricepînd situaţia.

Felix fu foarte deprimat de această scenă care îl atingea direct, deşi cei de faţă nu se gîndeau o clipă că el ar fi în cauză. Atunci îşi dădu seama că

tot ce privea pe Otilia îl preocupa, cu toate sforţările de indiferenţă pe care încerca să le facă. Georgeta însă observase asta de la început şi, împreună cu ea, din fineţe şi din experienţă, şi generalul. Amîndoi se străduiau să atragă pe Felix, folosindu-se şi de Weissmann, într-o convorbire străină de obiectul conflictului.

— Am auzit, domnule Felix, că la balamuc — vorbea Georgeta — sînt bolnavi foarte interesanţi. Mi-ar plăcea să-i văd o dată.

Weissmann interveni :

— Te duc eu, domnişoară. Optzeci la sută din bolnavi provin nu din infectaţii sanguini, ci din cei morali. Constrîngerea, în materie erotică, zdruncină creierul. Dumneata, care eşti o fată fără prejudecăţi, dispunînd liber de posibilităţile dumitale sexuale, ai să vezi dezastrele societăţii burgheze.

Georgeta, deşi cam încurcată de libertatea de limbaj a lui Weissmann, îl ascultă în interesul lui Felix, fără să-i pese de ochirile celorlalţi, aprobată de zîmbetul cordial al generalului. Felix era, în chip învederat, distrat. Generalul găsi că ar fi potrivit ca Felix să se retragă şi, cu aprobarea recunoscătoare a acestuia, cei trei se ridicară. Moş Costache declară posac că vine şi el. Familia Iorgu se arătă mîhnită :

— Puteai să stai, măcar la prăjituri.

Într-adevăr, chelnerii aduceau pe tăvi lungi de argint mormane de prăjituri şi de fructe Pe fata

lui moș Costache se dădu o scurtă luptă de tonuri, apoi lăcomia învinse, și bătrînul rămase pironit pe scaun. Georgeta și generalul conduseră pe Felix pe strada pustie, ținîndu-l fiecare de un braț și silindu-se, într-un chip care în altă împrejurare ar fi fost comic, să-l învioreze. Generalul părea afectat :

— Fetița mea, tînărul nostru mi se pare că e îndrăgostit.

— Așa mi se pare și mie, confirmă Georgeta în șoaptă, cu grija unei mame de a nu deștepta copilul.

— O ! dar atunci e îngrozitor ! Te invit să ai grijă de dînsul.

Felix simți nevoia de a rămîne singur, își luă rămas bun de la cei doi, care-l părăsiră cu cele mai atente gingășii. Apoi o luă înainte cu o necesitate neînfrînată de a merge ; străbătu toată Calea Victoriei, pustie, și se înfundă în Șosea, pînă la Hipodrom. Pe măsură ce mergea și obosea, sufletul i se calma și începea să aibă o viziune mai obiectivă a lucrurilor. Adunarea la restaurantul lui Iorgu îi apăru de o hibriditate caricaturală. Moș Costache, avarul care vînduse localul, mînca la masa cumpărătorului. Stănică și Olimpia, hiene avide de moșteniri, făceau pe moraliștii. Georgeta, curtezană, și generalul, stricat bătrîn, îl ocroteau pe el, care avusese legături cu Georgeta. Politețea, mai mult, delicatețea lor erau indiscutabile. Se vede că numai

oamenii fără legi în viață erau în stare să perceapă situațiile fine. Totuși, ce penibilă postură ! Și în mijlocul acestei adunături, el suferea și se indigna de calomnierea Otiliei, care plecase într-adevăr în Franța, însă nu pentru studii, cum pretindea, cu onctuoasă perfidie, Stănică, ci ca să se plimbe cu moșierul Pascalopol, așa cum afirma necioplitul locotenent. Moș Costache se arăta atins de ponegrirea Otiliei, el însuși nu o ajuta cu nimic să-și clarifice situația, ba chiar o împingea, lacom, la combinații cu Pascalopol. În această societate, mai de treabă era tocmai aparent teribilul, cinicul Weissmann, care, limitîndu-se la orori verbale și la paradoxuri, le făcea totuși mici și discrete servicii medicale. Obosit, Felix se lăsă pe o bancă. Aerul se învineți, apoi se albi, și lucrurile căpătară contururi. Un hîrșîit monoton de tîrn se auzi pe undeva, și două faetoane de lăptari matinali se îndreptară spre oraș. Se făcuse dimineață. Sufletul lui Felix se umplu de elanuri și hotărîri mari. Experiența lui nu se prefăcu în deprimare, ci într-o mare voință de a se ridica deasupra tuturor. Își puse în gînd să facă astfel încît să nu depindă de nimeni, să nu fie silit să sufere trivialitatea nimănui. Nădăjdui orbește că Otilia se va păstra mîndră, pînă ce el va fi liber de el însuși, ca atunci, plin de mărinimie și fără nici o răsplată, să-i întindă mîna. Liniștit de această hotărîre, se ridică de pe bancă și se îndreptă spre orașul care începea să fiarbă.

XV

Simion devenise atît de supărător, încît Aglae se hotărî să scape de el. Propriu-zis, ea nu prea credea în nebunia lui și-l trata ca și cînd el s-ar fi prefăcut, ca să-i facă ei zile negre. Ideea de a-l interna într-un sanatoriu fu respinsă cu indignare :

— Cu ce să-l țin în sanatoriu ? Are el vreo avere ?

— Are pensia, observă Stănică.

— Ce-ai zis ? Pensia ? Dar eu, copiii cu ce trăim? În realitate, Aglae avea destulă avere, strînsă din chiar banii lui Simion, privat sistematic de orice plăceri. Stănică propuse în cele din urmă, cu oarecare prudență, de a vîrî pe Simion într-un ospiciu, deși, zicea el, s-ar putea afla că bătrînul are avere (însă el avea să facă rost de un act de paupertate), și apoi soluția ar putea să nu convină, fiindcă e penibil să se știe că ai un soț la ospiciu etc.

— Și ce — zise Aglae, acru — eu l-am adus în halul ăsta ? Să se ducă unde l-au adus faptele lui.

Într-o duminică, totul fu pregătit ca Simion să fie scos din casă. Weissmann se oferise să îndeplinească delicata însărcinare, după ce ospiciul fusese prevenit. Bătrînul avea să fie plimbat sub un pretext oarecare, dus apoi la ospiciu, ca spre a-l vizita, și lăsat acolo. Istețul medicinist studiase bine chestiunea, conversînd de cîteva ori cu Simion, și-și alcătuise în cap cîteva scene posibile. Aglae strînsese într-un geamantănaș cîteva lucruri

de îmbrăcăminte, pe cele mai rupte, și acum aștepta în sufragerie sosirea lui Weissmann. Mai mult din curiozitate decît din simpatie, toți ai casei, Stănică, Olimpia, Titi, Aurica, se adunaseră în aceeași încăpere, pe canapea și pe scaune, de-a lungul pereților, și priveau ca la un spectacol. Din cînd în cînd, deschidea ușa cu o curiozitate avidă, lipsită de orice rușine, Marina, plină pe mîini de făină, așa cum ieșise din bucătăria casei vecine. Simion, cu ochii exaltați, slăbit și cu barba crescută în săgeată, ședea la masă și sorbea lacom dintr-o ceașcă cu lapte. După ce sfîrși de băut, privi în fundul ceștii, mirosi, apoi zise :

— Aici a fost oțet !

Aglae se supără :

— Ești nebun ? Ce oțet ? Dacă era oțet nu-l beai ! De unde pînă unde oțet ?

— Lui Isus lumea îi dă să bea oțet. Cu asta mă hrănesc eu de cînd au apărut semnele.

Ochii lui Simion arătau îngrijorare și suferință, însă Aglae nu trăda nici un fel de milă și nu arunca nici o vorbă blîndă spre a-l potoli. Dimpotrivă, fu din ce în ce mai iritată :

— Slavă Domnului, te-am hrănit ca pe un trîntor, cu ce-a fost mai bun, ani de zile, fără nici o bucurie din partea ta, și acum vii să-mi spui că ți-am dat oțet. Oțet să fie în inima dușmanilor.

— S-au arătat semnele ! repetă, mai tare, Simion.

— Ce semne, tată-socrule ? întrebă Stănică, cu intenții psihiatrice, făcînd cu ochiul celorlalți. Cine știe, poate dumnealui are dreptate. Trebuie să-l ascultăm.

Simion arătă cu degetele descărnate înspre barbă.

— Domnul mi-a dat barba lui.

— Mai bine te-ai fi tuns puțin, decît să stai în halul ăsta.

— Eu să mă tund ? zise Simion violent, sărind de pe scaun. Nimeni să nu se atingă de Domnul Isus.

Aglae îl privi cu mare dispreț, ceilalți cu felurite grade de placiditate. Numai Stănică părea aci distrat de spectacol, aci străbătut de milă.

Cuprins de agitație, Simion începu să se plimbe prin casă, gesticulînd și privind la hainele lui. Nasul îi era înroșit ca de ger și mucozitățile se prelingeau pe mustăți. Vorbi repede :

— Ereticii îmi fură banii, s-au unit toți să-mi chinuie hainele, uitați-vă la pantaloni (erau scurți) cum mi i-au decolorat, mi-au bătut hainele pe cruce. Cristos a fost izgonit din lume, au omorît pe Cristos, lumea a rămas fără Dumnezeu, îmi scriu ucenicii și nu-mi dați scrisorile, asta e scandal, am să reclam împăratului Cezar, mi-ați furat mănușile, Cristos s-a făcut iarbă și-l mănîncă găinile (niște găini se vedeau în curte), unde e pardesiul meu ?...

— Eu ți-am furat banii — strigă Aglae, în culmea ciudei — eu ?

— Mamă — încercă Olimpia s-o potolească — nu te potrivi !

— Lasă-mă în pace, dragă ! Eu i-am furat banii? Banii i-ai risipit cu stricatele, să mă ierte copiii ăștia, ele te-au adus în halul ăsta. N-ai haine ? Dar ce, eram să-ți fac eu haine? din pensia ta păcătoasă? Alți oameni de vîrsta ta aleargă, muncesc, nu stau ca trîntorii. Am copii mari și nu i-am pus la casa lor. Tocmai cînd să îngrijesc și eu de bătrînețea mea, că nu mai sînt așa tînără cum am fost odată, îmi faci zile fripte ? Mi-am mîncat tinerețea cu tine, ticălosule !

Aglae începu deodată să plîngă, din nervozitate, cu sughițuri ascuțite, ca și Aurica, altă dată. Apoi își șterse brusc ochii și luă o mină și mai dușmănoasă ca înainte. Pe buzele lui Stănică flutură un zîmbet :

„Mare cutră, soacră-mea asta ! gîndi el. Cum sare capra, sare și iada. Așa ar fi în stare să facă și iubita mea Olimpia, dacă, Doamne ferește, aș fi bolnav și bătrîn. Familie scîrboasă !“

— Mamă — continuă el tare — de ce-ți strici sănătatea ? Fii rezonabilă ! Uite, sîntem noi în jurul dumitale, sînt eu. Contează pe mine, ca pe un fiu devotat. Vom face cum va fi mai bine.

Simion, uitînd furia dinainte, zise, bine dispus și profetic :

— Curînd, și nu mă veți mai vedea. Mă duc unde m-așteaptă armatele de îngeri să mă îmbrace cu haine de aur !

Titi începuse să se legene, rezemat de sobă, iar Aurica, la fereastră, își tăia cu foarfecele pielițele din jurul unghiilor. În sfîrșit, Weissmann sosi cu o trăsură, pe care o lăsă să aștepte la poartă. Anticipînd în mod imprudent planul de captare a lui Simion, Aglae zise :

— Simioane, uite, a venit domnul doctor. Să mergi cu dumnealui să te vadă, să-ți dea ceva să te faci bine, și pe urmă te întorci acasă. Vă duceți cu trăsura !

Simion făcu o săritură de maimuță :

— Ce doctor ? Eu nu sînt bolnav. Eu sînt cel mai sănătos om. Eu sînt Omul și nu voi muri în vecii vecilor. Cel ce se-nchină mie și tatălui meu, acela se va mîntui.

— Papa — găsi cu cale Olimpia să intervină — domnul îți vrea binele, de ce să nu mergi ?

Toată inimiciția irațională a lui Simion pentru Olimpia se redeșteptă :

— Nu vorbesc cu dumneata ! Să nu-mi zici papa, că nu te cunosc. Nu ești fata mea ! Copiii mei sînt cei ce mă urmează și se închină mie.

— Eu îți sînt fiu adevărat, fiindcă cred în învățăturile dumitale ! zise Weissmann.

Simion îl privi cu interes dar își reluă iarăși preumblările prin casă, ca un cîine prudent după ce a mirosit un individ. Olimpia, jignită, lăsă să

se vadă în ochii ei toată verzimea urii. Aglae clătină din cap, agasată :

— Așteaptă birjarul, pentru numele lui Dumnezeu, o să mă coste o groază de parale !

Weissmann o examină pe furiș și se putea ghici uimirea lui față de o astfel de nesimțire. Prudent și politicos din fire, nu-și trădă sentimentul lăuntric și medită repede asupra mijloacelor oportune pentru a scoate pe bătrîn din casă.

— Domnule profesor — zise el, foarte ceremonios — doamnele au glumit, fără îndoială, sau e la mijloc o eroare. Eu nu sînt doctor și nici n-am venit să vă consult. De altfel, sănătatea dumneavoastră mi-este cunoscută, vorbește toată lumea. Am venit atras de reputația dumneavoastră de... de învățat... de...

Simion se opri din mers și sorbi vorbele lui Weissmann, privindu-l, deși la drept vorbind pupilele, în neputință de a se concentra, erau risipite în gol. Cuvîntul «profesor», respectul studentului îl măguleau. Însă Weissmann folosise titulatura la întîmplare, neștiind de fapt ce profesiune avea Simion.

— A auzit lumea de învățăturile mele ? întrebă serios Simion.

— Dacă a auzit, mă-ntrebi ? Dar cine nu cunoaște pe marele, pe marele... (Weissmann nu-i cunoștea numele.)

— ...profet Tulea, sugeră Stănică.

— Exact ! confirmă studentul.

— Şi ce doreşte lumea de la mine ? întrebă măreţ Simion.

— Ce doreşte ? Să ieşi în lume, să luminezi opinia publică, să aduci pe rătăciţi pe calea cea bună.

Simion se mai gîndi cîtva, apoi se împotrivi :

— Nu merg. Misiunea mea pe pămînt s-a sfîrşit. Am băut fiere şi oţet, am fost răstignit în hainele mele, acum trebuie să mă întîlnesc cu îngerii.

— Domnule Tulea — se rugă Weissmann — eu de ce-am venit ? Îngerii te-aşteaptă. Pe cinstea mea. M-au trimis pe mine cu trăsura, să te chem. Priveşte caii !

Simion aruncă ochii rătăcit pe fereastră şi privi caii costelivi, înfrumuseţaţi de birjar cu cîte o floare la ureche.

— Au aripi ? întrebă el.

— Cum să n-aibă, domnule Tulea ? Au cîte douăsprezece aripi fiecare.

Simion se plimbă din nou nedumerit prin odaie, în aşteptarea anxioasă a celorlalţi, apoi se încăpăţînă iarăşi :

— Nu merg ! Îngerii trebuie să vină aici să mă ridice de-a dreapta tatălui. Nu mă înşelaţi dumneavoastră pe mine. Diavolul e şiret, ia felurite chipuri.

Weissmann se scărpină la ceafă, contrariat. Se pipăi la buzunarul din spate al pantalonilor, unde avea o cutie „Record", cu seringă şi fiole de morfină, apoi luă la o parte pe Stănică şi-i şopti ceva

la ureche, în vreme ce Simion îi observa foarte alarmat. Trecură amîndoi în odaia învecinată, de unde se întoarseră peste cîteva minute. Weissmann ţinea în mînă seringa cu morfină, iar Stănică o bucată de vată îmbibată cu alcool, al cărui miros se răspîndi în odaie.

— Domnule Tulea, maestre — zise dulceag studentul — ştiu eu un mijloc ca îngerii să vină mai curînd. Îţi facem o mică înţepătură în braţ, neînsemnată, cu asta, şi numaidecît ai să simţi lucruri minunate.

Simion se dădu înapoi, cu oroare. Din fericire, Stănică avu un cuvînt nimerit :

— Îmi pare rău că te porţi aşa — zise el cu prefăcută dezamăgire — mi se pare mie că nu eşti ceea ce pretinzi. Isus a fost înţepat pe cruce cu suliţa, şi dumneata nu te laşi înţepat cu un ac. Ce fel de sfînt eşti ?

Surprins de argumentare, Simion se opri locului fără replică, şi Weissmann îi trase haina cu repeziciune şi-i făcu injecţia înainte ca bătrînul să se dezmeticească. Stănică îi şterse locul înţepat cu vată, în vreme ce Simion, repede ameţit, privea curios spre propria-i mînă :

— Nu cumva vreţi să-mi furaţi mîna, cum mi-aţi scurtat hainele ? zise el bănuitor.

— Nu ! protestă amabil Weissmann.

Îmbătat de stupefiant, Simion se lăsă pe un scaun, privind tulbure înaintea lui. Părea foarte fericit.

— Ei, cum te simţi acum ?

— Mă simt bine, foarte bine, simt sănătatea în trupul meu.

— Nu ţi-am spus eu ? zise Weissmann, privind pe fereastră înspre trăsură, al cărui birjar, impacientat, plesnea din bici. Gîndeşte-te mai bine ! Norodul te aşteaptă, de ce nu vrei să mergi ? De altfel, orice sfînt se retrage cîtăva vreme în pustiu, într-o chilie, ca să se purifice. Dacă vrei, te ducem într-o mănăstire adorabilă, unde vei putea medita absolut singur. Nu vin acolo decît îngeri îmbrăcaţi în alb, dimineaţa la nouă şi seara. Acolo este locul dumitale, maestre !

— Şi e pustiu ?

— Pe onoarea mea ! Mai pustiu ca-n Thebaida [1].

Un cap zbîrlit se lipi de fereastră. Era Marina, care spiona de afară. Simion, exaltat, se lăsă luat de braţ de Stănică şi Weissmann, care-l suiră iute în trăsură, ca să nu se răzgîndească. Nimeni din casă nu arătă vreo emoţie deosebită. Aglae privea înciudată că scena se prelungeşte prea mult, Olimpia nu-şi descreţise nici acum fruntea strînsă de necaz. Titi se legăna lîngă sobă, iar Aurica îşi îngrijea atent mîinile. Birjarul dădu bice cailor şi roatele se rostogoliră pe caldarîm. Atunci Simion întoarse capul înapoi şi, ca şi cuprins de o subită emoţie, strigă, arătînd cu degetul :

[1] Una din cele trei diviziuni ale Egiptului antic, locul unde se retrăgeau în deşert primii creştini.

— Uite salcîmul ce mare s-a făcut !

— Lasă — zise Stănică, speriat — că-l vedem cînd ne-ntoarcem. Şi făcu semn birjarului să mîne repede.

Rămasă singură, Aglae îşi puse un şorţ dinainte, mobiliză pe Aurica şi pe Olimpia, precum şi pe servitoare şi începu să scoată afară toate lucrurile din camera lui Simion. Strînse patul şi-l aruncă într-o magazie, aruncă pe foc toate hîrtiile pe care le găsi, resturile de îmbrăcăminte le zvîrli la gunoi, curăţă pereţii şi duşumelele, apoi făcu un fel de odaie de primit.

— Uite, aici să staţi voi cînd veniţi pe aici, zise ea Olimpiei. Am mai limpezit casa, că se făcuse grajd.

Din ziua aceea, Aglae nu mai aminti niciodată numele lui Simion şi nici nu dete vreodată semn că regretă lipsa lui. Peste cîteva zile venise Weissmann să-i comunice că ar fi nimerit să trimită bătrînului unele lucruri şi bani. Ea declară mirată că i-a dat tot ce trebuieşte. Atins, studentul îi aminti că cheltuise cîţiva franci cu trăsura, ceea ce era adevărat, fiindcă Stănică spusese că n-are bani şi că Aglae va plăti pe dată ce i se va cere. Aglae, însă, deveni neîncrezătoare.

— Curios — zise ea — mie ginerele meu mi-a spus că s-a plătit tot. Am să-l întreb şi, dacă n-a plătit, cu plăcere.

Vexat, Weissmann plecă fără să mai insiste. Felix, căruia îi povesti aceste lucruri, fu atît de ru-

șinat, incit recurse la o minciună. Dădu zece lei colegului, sub cuvînt că într-adevăr Stănică îi dăduse acești bani amintind numele lui Weissmann, dar el în grabă nu ținuse minte explicațiile aceluia. Weissmann zîmbi cu îndoială.

— Accept — zise el — istoria ta, fiindcă n-am un franc în buzunar. Să știi totuși că cucoana pentru care arunci zece lei nu merită astfel de sacrificiu. Cît despre bătrîn, te vestesc că nu mai face două parale. Are paralizie generală. Și măcar n-o are interesantă. Tot ce poate fi mai tipic, din punct de vedere clinic. Era să mi-l dea înapoi.

După plecarea lui Simion, Aglae își schimbă deodată manierele. Începu să se îmbrace din ce în ce mai modern, să meargă în oraș după cumpărături, să cheme în casă prietene. Lucru ciudat. Pe Aurica și pe Olimpia nu le mai privi cu ochi buni. Toată atenția ei fu în direcția lui Titi, căruia îi cumpără haine noi, îi dădu un ceas de aur, confiscat de mult de la Simion, și chiar bani de buzunar. Pretindea acum să iasă în oraș împreună cu el și, pentru întîia dată în viață, se duse la cinematograf, în sala „Minerva", unde se reprezenta *La tour de Nesle* și o comedie cu Rosalia. Reprezentația nu-i plăcu, afirmînd c-o supărase la ochi. Lăudă în schimb *Fata aerului*, pe care o văzuse odată la teatru, și însărcină pe Titi să-i comunice dacă se va mai juca vreodată. După reprezentație îl invită la „Carul cu bere", unde cu multă demnitate comandă bere, după ce dădu o mulțime de recomandații

inutile chelnerului. Vederea altor grupuri de oameni mulțumiți în jurul meselor îi produse invidie, ceea ce și mărturisi lui Titi :

— Uite, lumea petrece ! Așa trebuia să fac și eu cît eram tînără. Cu cine să te înțelegi însă ? „El" mergea după stricatele lui, și eu îmi băteam capul cu voi. Ce-a fost a fost. Acum vreau ca măcar tu să trăiești altfel, să mă bucur și eu pe lîngă tine, fiindcă fetele, odată măritate, își văd de bărbații lor. Trebuie să m-asculți pe mine, dacă vrei să te fac om. Ți-ai făcut mendrele, ai greșit o dată, acum cred că te-ai săturat. Să mă lași pe mine să-ți găsesc o fată bună, cu avere, fie și mai în vîrstă. Chiar mai bine în vîrstă. Azi banul e totul. Cu cartea nu faci nimic. Să-l văd pe Felix al dumitale unde o s-ajungă cu medicina lui. S-o ia pe zăpăcita de Otilia.

După puțină gîndire, Aglae își corectă impresiile.

— Dacă ar lua-o pe Otilia, n-ar fi prost. Dar nu se uită ea la un studențaș. Ei îi trebuie moșieri. Otilia era bună pentru tine. E obraznică și îndrăzneață, urîtă nu. Ai fi rămas cu avere, nu glumă, de la Costache. Fiindcă nu ești și tu mai înfipt, mai bărbat, cum să-ți spun ? Vă pricepeți la altele, vă lăsați păcăliți de cîte o nebună, și pe o fetișcană ca Otilia nu știți s-o struniți. Vă rîde în nas. Pe vremea mea, cînd bărbatul și părinții se hotărau, fata era înșfăcată pe sus. În sfîrșit, acuma cu Otilia nu mai vreau eu. Frica mea e să nu-i lase păcătosul

de Costache toată averea pe mîinile ei. Fată, lasă că-ți găsesc eu, numai să fii ascultător...

Titi, lipsit de personalitate și în fond preocupat mereu de problema sexuală, ascultă cu religiozitate și plăcere, încîntat de a-și vedea aspirațiile astfel conduse de altul. Prin nu se știe ce mijloace, Aglae făcu cunoștința grasei neveste a lui Iorgu, care se simți foarte onorată de vizitele ei, fiindcă, deși foarte bogată, se socotea de o categorie socială inferioară. Madam Iorgu era afabilă, greoaie la mers, avea interior bogat, fără știința luxului, și oferea prăjituri nemțești, din care Aglae mînca bine, cu multe laude. Fetiței lui Iorgu, Lucica, fată care împerechea caracterele rasei germane și ale celei eline, avînd păr blond în cozi, ochi albaștri, sprîncenele negre, îmbinate, și nas drept, Aglae îi aduse fel de fel de nimicuri, cărora le dădea valoare istorică prin cuvintele : „Așa purtau fetele pe vremea mea !“ Titi făcu portretele doamnei Iorgu și Luciei, spre încîntarea mai ales a celei dintîi. Fata, deși măricică și sprintenă, era lipsită de orice cochetărie, părînd a ignora cu desăvîrșire că pe lume sînt două sexe. Mînca cu plăcere, răspundea cuviincios la întrebări și fugea, din cînd în cînd, afară, sărind dintr-un picior pe altul. Aglae se interesă bine asupra vîrstei și tuturor condițiilor fetei și într-o zi expuse doamnei Iorgu această idee :

— Madam Iorgu, eu în locul dumitale, la treisprezece ani aș mărita-o. Cînd o fată trece de optsprezece ani, oricît de frumoasă și de bogată, e primejdie să-ți rămînă pe cap. Sînt pățită.

Era limpede, oricît de absurd s-ar fi părut, că prin capul Aglaei trecea aceeași idee care străbătuse, în chip de glumă semiserioasă, prin capul lui Stănică. Oricum, ipoteza aceasta apăru Aglaei ca prea îndepărtată, fiindcă la casa ei începu să primească tot felul de cucoane bătrîne care profesau, neoficial, pețitul și cărora le prezentă cu mare satisfacție pe Titi.

— Mamă — zise într-o zi Aurica — tu ești mai ocupată să-l însori pe Titi decît să mă măriți pe mine !

— Da' ce, vrei să te arunc eu de gîtul bărbaților? De acum încolo fă ce vrei, numai să nu-ți scoți vorbe.

Aurica sughiță iarăși repede într-o batistă, dar se refăcu numaidecît și-și continuă mai departe automatismele ei erotice.

Că Aglae dorea să reia legăturile cu moș Costache, nu mai era nici o îndoială. Stănică fu instruit să înceapă tratativele.

— E urît — zise acesta lui Costache — ca frații să se certe între ei. Știi dumneata, vorbește lumea. Ș-apoi la vîrsta asta ! O mînă spală pe alta, și amîndouă obrazul. Doamne ferește, ai nevoie de ceva, de un ajutor, vine o boală. Firește, sîntem noi, nu te lăsăm noi, n-avea grijă, dar cine, mai mult ca o soră, poate să ghicească trebuințele unui frate ? Supărări trecătoare, fleacuri. Pentru

niște copii nu face să împingeți lucrurile prea departe. Poate greșeala nu e de partea dumitale, de acord. Eu spun chiar : greșeala e a soacră-mi. Nu trebuia s-o jignească pe Otilia. Dar vezi și dumneata. E singură acum, necăjită, moș Simion bolnav, gîndește-te însuți.

Moș Costache contemplă ironic pe Stănică și zise, în sfîrșit :

— Și... și ce dorește de la mine ? Nu stă bine unde stă ?

Aceste cuvinte deconcertară pe Stănică. Temîndu-se ca el însuși să nu se strice cu bătrînul pentru o chestiune la care nu ținea de loc, schimbă pe dată vorba.

Aglae opri pe Felix în drum, deși acesta, după incidentul cu Titi, nu mai călcase în casa ei, dînd a înțelege că e supărat. Îl întrebă de sănătate, se miră inocent că nu mai vine pe la ea, se informă asupra activității lui, asupra sănătății lui Costache, ceru lămuriri dacă el și Costache mănîncă bine și au toată îngrijirea din partea Marinei.

— Vezi — zicea ea, în chip surprinzător — Otilia era ea cam distrată, dar cu vorba ducea casa. Nu v-a scris nimic ?

Într-o zi, apăru în casa lui Costache chiar Aurica. Cu dulcegării și molieiuni îl vesti că Aglae ar dori să-i spuie „ceva", rugîndu-l să treacă dincolo, după amiază.

— Spune ! zise bătrînul.

— Apoi, eu nu știu — se apără Aurica — mama vrea să-ți vorbească.

— Să-ți spună ce vrea, și vedem noi ! răspunse, clipind din ochi, bătrînul.

Aglae începu să fie preocupată de sănătatea ei, găsi că are reumatisme și manifestări artritice și află că un tratament cu iod, acum cînd era cald, ar fi fost foarte nimerit, mai ales injectabil. Madam Iorgu, care făcea astfel de injecții, îi destăinui că Weissmann, deși tînăr, face injecțiile bine și ieftin. I-l recomandase chiar un doctor, care se slujea de serviciile lui. Aglae fu silită să cheme pe Weissmann, prin Felix, și să-i plătească cheltuielile cu trăsura. Îl convinse totuși să se mulțumească numai cu cinci franci, fiindcă, zise ea, ești tînăr, e ca și cînd te-ai fi plimbat cu birja și ai făcut și un bine unui bătrîn bolnav. În convorbirea cu Weissmann, care profesional aducea vorba și de Simion, Aglae, evitînd numele acestuia, se exprima în așa fel încît să se înțeleagă cum că între bătrîn și ea nu e nici un raport. Dacă Weissmann se oferea să vadă pe Simion, Aglae spunea :

— Cum vrei ! Îți faci pomană cu un nenorocit.

Concepția ei în privința lui Simion, pe care i-o descoperi Weissmann, era că „decît așa mai, bine moartea", sau în variantă : „mor tineri în primăvara vieții, și pe un nenorocit nu-l culege Dumnezeu de pe pămînt".

— Domnule — zise Weissmann lui Felix, pe care-l ținea pe braț, în vreme ce amîndoi se plim-

bau, într-o luminoasă dimineață de iunie, la Șosea — așa o femeie rea ca mătușa dumitale, să nu te superi, n-am văzut.

— Nu e mătușa mea. Nici n-aș putea spune ce grad de rudenie este între mine și ea. Aproape nimic.

— Este baba absolută, fără cusur în rău, pot să jur. Bărbatul ei înnebunea și fără infecție. Acum e fericit, fiind înconjurat de îngeri. Și asta nu e un caz particular. Așa se va întîmpla în chip necesar, subliniez, ne-ce-sar, cu oricine se însoară. Căsătoria monogamică — alunecă Weissmann în paradoxuri în care credea — este o instituție falsă, contra naturii. Zoologia ne învață că masculul nu se fixează nicăieri, decît pentru o scurtă perioadă. Un bărbat cu o singură femeie este un emasculat de fapt. Cîțiva ani, pînă la treizeci de ani cel mult, cînd femeia are încă nevoi sexuale, nevasta e o ființă care poate fi grațioasă și supusă. Apoi femeia, contrar credinței comune, devine frigidă și autoritară. Sexualitatea dispărută lasă în locu-i, ca focul care se stinge, un fum greu de derivate : ambiții sociale, iubiri inegale de copii, avariție. Cei mai mulți bărbați așa-ziși de acțiune nu sînt decît involuntare victime ale nevestelor, ajunse la vîrsta cînd femeilor le cresc mustăți și păr pe picioare, semn al regresiunii secrețiilor interne. Pe cea mai delicioasă fată îți dau voie s-o iubești, s-o slăvești, dar, dacă vrei să-ți rămînă neștearsă în amintire, fugi de ea. În antichitate, numai curtezana era cu

adevărat respectată. Iubita mea, de care ți-am vorbit și care era o fată inteligentă, adică cu inteligență virilă, și-a dat seama de dezastrul care o aștepta și a vrut să ne sinucidem. Orice femeie care iubește un bărbat fuge de el, ca să rămînă în amintirea lui ca o apariție luminoasă. Domnișoara Otilia trebuie să fie o fată inteligentă. După cîte mi-ai spus, înțeleg că te iubește.

Lui Felix, numele Otilia în gura altuia, precum și convorbirea în jurul chestiunilor intime îi displăceau, de aceea lăsă capul în jos. Îl distra aprinderea cu care Weissmann debitase teoria lui antimatrimonială, dar, spirit prudent, nu credea în ea. Vioiciunea colegului îl surprinsese la început, ca și lectura lui, și în fața unei așa de violente activități teoretice se simțise inferior. Acum însă, după un examen atent, avu sentimentul că Weissmann spunea banalități. Îi mărturisi delicat această impresie :

— În fond, spui cu vorbe mai de spirit ceea ce se spune așa de des în glumă : să nu te-nsori cu femeia pe care o iubești. Mă întreb dacă ai dreptate. Așa-zisa mea mătușă Aglae este astfel din familie. Și fratele ei, moș Costache, tutorele meu, este tot așa de avar și de lipsit de simț familial. Ceea ce mă surprinde este că pe toți, aici în București, îi văd lipsiți de solidaritate de sînge. În familia în care mă aflu, unul pîndește pe celălalt și-l cred capabil pe fiecare, pentru bani, de cele mai mari mîrșăvii. Nu pot să-mi închipui iubirea

fără apropierea statornică între cei care se iubesc. Că dragostea degenerează încetul cu încetul în altceva, admit. Dar există un instinct al căsătoriei, fiindcă toți fac teoria dumitale și în cele din urmă se căsătoresc.

Weissmann lăsă brațul lui Felix și sări înaintea lui:

— Mă-nscriu în fals împotriva observațiilor dumitale. Bunul-simț a ceea ce spui acuză eroarea fundamentală, abil ascunsă. Sînt deprinderi înrădăcinate care iau locul instinctelor. Ia să se retragă legea din domeniul erotic, și să vezi cum dispare și instinctul!

Acum Weissmann, iubitor de discuții aprinse, aștepta replica. Însă Felix n-avea gust de dispută. Vigoarea vegetației, seninătatea cerului îl duceau cu gîndul în altă parte. Se întreba pe unde se afla acum Otilia, ce făcea, ce gîndea. Sufletul se dezvolta așa de liniștit în Felix, încît mania lui Weissmann de-a face teorii îl mira profund. O iubea pe Otilia, fără îndoială. Dar nici prin gînd nu-i trecea să examineze temeinicia sentimentului însuși, să-și dea seama dacă merită sau nu să iubească o fată. Prin educația și citirile lui de pînă aici înțelesese că iubirea e un sentiment care se înfăptuiește la toți oamenii în același chip: prin căsătorie. Vorbele lui Weissmann i se părură calambururi din *Furnica*. Felix avea în sufletul lui un fond de gravitate. Se despărți sub un pretext oarecare de Weissmann și se întoarse acasă,

unde se închise în odaie. Discuția îi redeșteptase amintirea Otiliei. Singura întrebare era dacă Otilia îl iubise sau nu, lucru de care se îndoia din ce în ce mai mult, dar că el iubea pe Otilia și că era drept s-o iubească, orice s-ar fi întîmplat după zece-douăzeci de ani în virtutea degenerării caracterului feminin, n-avea nici o îndoială. De aceea, ca să-și ateste sieși solemnitatea sentimentului, luă tocul și scrise în caietul lui:

„Iubesc pe Otilia.“

Apoi începu să se plimbe prin odaie. Aruncîndu-și ochii pe fereastra care dădea în curtea vecină, văzu o scenă care-l intrigă. Aglae, îmbrăcată, ieși pe ușă cu multă discreție și se îndreptă spre poartă. Puțin după ieșirea ei din casă, Aurica tot îmbrăcată, crăpă ușa și urmări cu ochii pe mamă-sa. Cînd aceasta ieși pe poartă și se pierdu după case, Aurica alergă repede înspre poartă, unde așteptă cîtva. Apoi, în același chip, porni și ea pe stradă. Felix deduse că Aurica urmărea pe Aglae. De la Stănică, venit a doua zi cu aere misterioase în odaia lui, Felix află sensul urmăririi. Stănică închisese ușa cu precauție și vorbea lui Felix ca și cînd ar fi fost vorba de vreo problemă importantă pentru toată lumea. Iată despre ce era vorba: Aglae avea unele bijuterii, brățări de aur îndeosebi, cam demodate, în orice caz de o valoare materială indiscutabilă. Aurica le socotea, întotdeauna, ca destinate ei. De la o

vreme, Aglae găsea că în casă sînt o mulțime de „boarfe“ care încurcă odăile. Vîndu unele mobile, o mașină de cusut și era pe cale să scape și de altele. Aurica ținea la toate lucrurile din casă ca fiind, virtual, zestrea ei. Împuținarea lor o umplu de spaimă. Se simți părăsită, trădată, și plînse ceasuri întregi pe înfundate. Aglae n-avea nici un fel de ostilitate împotrivă-i. Dar, pe de o parte se socotea stăpînă pe avutul ei și era agasată de rolul de simplă depozitară a bunurilor copiilor, cum voiau s-o privească ceilalți, pe de altă parte, avea ideea că unei fete îi ajungea să aibă o casă și o zestre oarecare, în bani, restul privind pe eventualul soț. Încercase să-i vîre în cap Aurichii că „bărbații“ vor acum lucruri moderne și că toanele ei sînt fără rost. Aglae găsea că Titi are mai multă nevoie de asistența ei, fiindcă femeile sînt fără cap și n-ar fi fost în stare să-l mai facă să trăiască viața din casa părintească. Toată strădiunța Aglaei fu de a-i da de pe acum lui Titi tot ce putea să-i dea, schimbînd destinația bunurilor. În colocvii numai cu Titi, vestise că avea de gînd să-l însoare cum vrea ea, cu o femeie care s-o asculte, să stea împreună cu ea, în care caz ar fi contribuit larg la existența lor, administrîndu-le totodată gospodăria. Titi gustă aceste propuneri, devenind discret față de ceilalți, spre ciuda Aurichii și Olimpiei, care începură să-l urască și să-l bîrfească. Însușindu-și aceste sentimente, Stănică le comunică lui Felix :

— Domnule, să știi că mutul ăsta se procopsește ! Soacră-mea are parale, nu glumă, am mirosit eu ! Și știi dumneata cît e de prost Titi ? Fenomenal ! E imbecil, completamente idiot. M-am interesat eu, n-ai grijă. N-are absolut nici un talent. Să nu te superi că-ți spun, dar toți recunoaștem inteligența dumitale, toți te laudă. Față de dumneata, Titi e ca un gîndac puturos lîngă un cal de rasă.

Indignarea metaforică nu încîntă pe Felix, care era plictisit de a se ocupa de probleme cu totul străine de conștiința lui. Stănică urmă relațiunea :

— Și cum îți zisei : soacră-mea strînge bani. Mi se pare mie că vrea să cumpere o casă pentru Titi, să-l instaleze cu nevasta pe care i-o găsi-o și să stea și ea cu ei. Ei bine, Aurica, bănuind-o, a urmărit-o și i s-a părut că mă-sa umblă pe la bijutieri să vîndă ceva. Atunci a desfăcut, cu un ac de cap îndoit, scrinul, unde știa că sînt brățările, și a văzut că lipsesc. A fost scandal mare, să nu spui nimănui. Aurica a plîns, a țipat, soacră-mea a pălmuit-o că umblă la scrin, și celelalte. Acum s-au împăcat. Foarte bine. Cine știe ce învoială au făcut împreună ?! Însă, eu acum vin să te-ntreb : frumos e asta ? Olimpia, ale cărei interese le reprezint, nu are nici un drept ? Actul dotal e fleac. Convențiunea tacită a fost ca Olimpia să aibă partea ei din averea mă-si. Așa se întîmplă cînd te însori din sentiment. Pe mine sentimentul, bunătatea m-au omorît. De aceea am să fiu forte de aci înainte, nu mai admit nici o slăbiciune. Nu se ține

angajamentul, o redau pe Olimpia căminului părintesc.

Felix, neștiind ce atitudine să ia față de aceste ieșiri, pentru el indiferente, întrebă ca să se afle în vorbă :

— Și acum ce faci ?

Stănică se uită în toate colțurile odăii, deși era de prisos, apoi șopti la urechea lui Felix :

— Vreau s-o înduplec pe soacră-mea să-mi dea, cu titlu de împrumut, niște bani. Am învățat-o pe Olimpia s-o atace, sub cuvînt că trebuie să facă imediat avort. Banii împrumutați între rude sînt bani aruncați. Mai repar puțin din pierdere.

În cele din urmă, Felix scăpă de Stănică. Cum acesta fumase tot timpul, odaia era plină ca o pădure în care ceața a căzut pe sol. Deschise geamul, și fumul ieși în suluri, consistent. Mucurile de țigări strivite în farfuria călimării împuțeau hîrtiile. Felix le aruncă în sobă. Ca să respire puțin și să-și odihnească spiritul, se dădu jos. În loc să iasă afară, fu ispitit să intre în odaia cu pianul. Toate erau cum le lăsase Otilia. Notele risipite pe dușumea, pe capacul intrumentului și chiar pe pupitru erau acoperite cu o bură de praf. Niște flori uscate erau aruncate pe pian, de cîteva luni. Felix ridică capacul de pe claviatură și se pregătea să înfigă un deget, cînd auzi glasul lui Stănică. Acesta se afla acum alături și cuvînta lui moș Costache :

— Pe onoarea mea, l-a lăsat ca pe un cîine. N-are nici cămăși pe el. Îmi crapă obrazul de rușine, fiindcă, ce vrei, sînt ginere. M-am întîlnit cu un intern. Măcar dumneata, ca cumnat, ai putea să-i trimiți, acolo, o sută de lei, să speli rușinea familiei. Eu ce-am putut am dat. Dă-mi-i mie, că trec eu pe acolo.

Felix înțelese că Stănică vorbea de Simion. Moș Costache fu auzit mormăind :

— Auzi ru-rușine, cu pensia lui.

— Nu-i așa ? se auzi glasul lui Stănică. Știam eu că dumneata ești omul lui Dumnezeu și ai să-i dai.

— Asta am să văd eu, trimit eu pe Felix, n-ai grijă dumneata.

— Eh ! făcu Stănică, dezamăgit.

Lui Felix îi fu frică de putința ca Stănică să spună despre el o vorbă care să-i displacă. Pentru a înăbuși orice prostie a acestuia, Felix înfipse mîinile în clape și începu să descifreze o pagină din *Folies d'Espagne* de Arcangelo Corelli [1]. Prins asupra faptului, Stănică ieși din odaia lui Costache și plecă, după ce făcu mutește, cu mîinile, un semn de repros către Felix că i-a stricat combinația. Felix continuă să cînte bucata lăsată deschisă, înainte de plecare, chiar de Otilia. În odaia înaltă și aproape goală, pianul răsuna, făcînd ecouri prin unghere. Se însera. Felix și-o aminti pe Otilia stînd cu un picior îndoit sub trup pe scaun, scuturînd mereu părul blond peste

---

[1] Arcangelo Corelli (1653—1713), violonist și compozitor italian, autor de sonate și concerte pentru violină.

urechi și aruncînd furtunos degetele subțiri deasupra clapelor, în vreme ce cu glasul îngîna fraza muzicală. Încercă să dea mîinilor alergarea aceea, spre a-și însuși starea de spirit a fetei, dar nu fu în stare. Nu era un pianist prea bun. Trase repede capacul peste claviatură. Răsunetul coardelor interioare se mai auzi puțin, ca scuturarea unui brad încărcat cu chiciură, apoi totul se isprăvi într-un chițcăit ușor, și Felix avu uimirea de a constata că din direcția pianului fugea mărunt un șoricel speriat. „Am gonit geniul pianofortelui", gîndi el, și părăsi odaia.

Ieșind în oraș, Felix visă mai mult decît oricînd la Otilia, cu o vagă presimțire că ceva trebuia să se întîmple. Prin asociație își aminti de Georgeta. Ideea de a se duce la aceasta i se păru acum cu desăvîrșire absurdă. Ciudata familiaritate a generalului, îngăduința lui insistentă, toate i se păreau tulburi și degradante, iar situația de a fi compătimit de Georgeta și de general că iubea pe Otilia i se înfățișa ca rizibilă în cel mai înalt grad. Nu, n-avea să se mai ducă la Georgeta. Chiar dacă Otilia îl uitase, își datora lui însuși un act de purificare. Trebuia să se dovedească în stare de statornicie și devotament, așa încît, trădat de Otilia, să aibă amara satisfacție de a fi mai presus de ea.

Stănică vestise, solemn, că, grație protecțiilor, va fi numit spre toamnă în magistratură, deocamdată pe undeva prin provincie. Se plictisise, zicea, de incertitudini și mizerii și voia să scape de familie.

În provincie avea să-și facă o mică gospodărie, avea să se bucure de liniște. După el, marile cariere începuseră totdeauna în mediul provincial. Acolo, concurența e mai mică, meritul iese mai repede în evidență. În capitală, lupta e mare, geniu să fii, și e greu să pătrunzi. E mai bine, cum spune înțelepciunea populară, să fii capul cozii decît coada capului. Da, decît el nu înțelegea să-și facă meseria superficial, ca orice român. Superficialitatea e o boală națională, de aceea nu progresăm. Unui magistrat i se cer cele mai variate cunoștințe, psihologie, științe politice, medicină. Mai ales medicină. Stănică ceru lui Felix un tratat, ceva, zise, sintetic, ca pentru un magistrat care vrea să-și desăvîrșească cultura generală. Felix îi dădu un compendiu de psihiatrie, asta credea că-l interesează, destul de vechi, unde însă autorii atingeau mereu problema responsabilității. Stănică îl răsfoi, deveni savant în convorbiri cu Aglae și restul familiei, dar lui Felix îi mărturisi că e un cal prea bătrîn ca s-o înceapă școlărește. Lucrurile astea, fu el de părere, trebuie să le culegi vii, din gura profesorului. Într-o zi, Felix avu uimirea și neplăcerea să-l vadă pe Stănică la un curs pe care-l asculta cu mare devoțiune. Venise cu Weissmann. Bineînțeles, Stănică nu stărui în capriciul lui, în care nu era nici o intenție serioasă, dar făcu cunoștință cu cîteva studente și studenți din ani mai înaintați, prin indivizi pe care se vede că-i cunoștea mai dinainte. Afecta acum a se simți bine printre tineri și a-și

cîştiga prin ei timpul pierdut în ariditate. Astfel, într-o după-amiază, pe cînd Felix era închis în odaie şi citea, se trezi cu Stănică :

— Vino-ncoace, domnule, ţi-au venit musafiri.

Felix auzi, într-adevăr, un amestec de rîsete feminine şi masculine, jos în curte, şi fu cuprins de oarecare silă. Întrebă cine este.

— Haide, domnule, nu fi sălbatic, mai tînăr sînt eu decît dumneata. Au venit colegii să te vadă. E Weissmann, mai sînt nişte domnişoare, ai să vezi. Îmbracă-te repede şi vino.

Stănică plecă jos, lăsînd pe Felix foarte intrigat. Dacă ar fi putu să sară pe fereastră, în curtea vecină, ar fi sărit. Nu invitase niciodată pe nici un coleg acasă şi nu-şi închipuia cine putea să fie. Auzi cîteva note de pian. Cineva încerca stîngaci, de nerecunoscut, cîteva măsuri din bucata lui Corelli, care se începea cu un adagio, apoi, renunţînd cădea în *Cît te-am iubit*, cîntat cu un singur deget. Pe pianul Otiliei, asta i se păru lui Felix o profanare. În cele din urmă, coborî. Auzi rîsete în odaia pianului, unde fuseseră toţi poftiţi, şi distinse chiar glasul răguşit al lui moş Costache. Puse mîna pe clanţă, cu îndoială în suflet.

— Uite-l, domnule — trîmbiţă Stănică — „vărul" meu sălbatic ? Îmi pare rău !

Felix aruncă o privire şi văzu pe Weissmann lîngă perete, pe un alt ins slab, cu pleoape prea lăsate peste ochi şi trup osos, pe un scaun, apoi o domnişoară la pian, care continua să cînte dintr-un

deget *Cît te-am iubit*, şi o alta aşezată pe pervazul lat al ferestrei deschise, jucînd picioarele în sus şi-n jos. Domnişoarele erau mai degrabă urîte, cu figuri îndrăzneţe, cea de la fereastră oacheşă şi cu bărbia ascuţită şi grasă, cea de la pian subţire, înaltă, dar cu membre dezvoltate, cărnoase. Felix nu-i cunoştea şi privi zăpăcit înspre moş Costache, pe care Stănică îl ţinea locului de braţ în pragul celeilalte uşi, care dădea spre interiorul casei.

— Cum — se scandaliză Stănică — nu cunoşti pe domnişoarele, pe domnul ?

— Aşa cred, că nu-i cunoaşte — spuse timid Weissmann —dumnealor sînt în ani superiori.

Stănică privi îngrijorat la moş Costache, către care se vede că afirmase că musafirii sînt prieteni de-ai lui Felix, şi rectifică repede :

— Ce-are-a face anul ? Dumnealor — zise el către moş Costache — merg de-a valma. Lasă-i să glumească.

Renunţîndu-se la orice explicaţie, cei de faţă se purtară unii cu alţii ca şi cînd s-ar fi cunoscut. Felix nu-şi putea închipui ce-l determinase pe Stănică să-i aducă în casă astfel de inşi. Nu era probabil nici o explicaţie, afară de aceea obişnuită, că Stănică era nevindecabil în a se amesteca în toate şi a provoca cele mai absurde situaţii, ca să stea de vorbă cu toată lumea şi să afle toate.

— Fumaţi, nu e aşa ? întrebă Stănică, şi apoi tot el răspunse : Cum să nu fumaţi ?

Se prefăcu că se caută prin buzunare, apoi se scuză :

— Sînt și eu un boem în felul meu ! Am crezut că am, dar n-am ! Însă „unchiul“ meu are un tutun tare, teribil ! Numai nu-i pentru domnișoare.

— Și de ce să nu fie pentru domnișoare ? zise studenta de la fereastră, bălăbănind picioarele și revelînd un glas gros.

— Auzi, scumpe unchiule ? strigă Stănică. Dă-ne, te rog, puțină mahorcă de-a dumitale. A venit tinerețea, studențimea, trebuie s-o sărbătorim. E în joc onoarea nepotului dumitale și iubitului meu văr Felix.

Moș Costache se fîstîci, vru să spună ceva, Stănică nu-l lăsă :

— Nu te deranja, că știu eu unde-l ții. În chesea, pe scrin !

Dispăru numaidecît pe ușă. Costache, alarmat, voi să alerge și el după Stănică, dar fu oprit de glasul domnișoarei de la pian :

— Pentru cine ții dumneata pianul ăsta ? Dumneata cînți ?

Răgușit de îngrijorare, bătrînul răspunse cu glasul său cel mai stins :

— Cîntă fata mea !

— Aha ! va să zică ai o fată ! Mare ?

— Domnișoară, șopti pe ghimpi Costache, cu ochii la ușă.

— Ce curioasă extincție a vocii ai dumneata ! observă domnișoara de la fereastră, sărind în picioare. Se vede că fumezi prea mult. Ia deschide puțin gura.

Prins prea repede cu comanda, bătrînul deschise gura, în care domnișoara privi.

— De altfel, mi se pare — zise ea — că are și o iritație a amigdalelor. Nu vi se pare ?

Toți se strînseră în dreptul gurii lui Costache și priviră. Bătrînul fu salvat de Marina, care apăru pe ușă :

— Mi-a spus Stănică — zise ea, mahmură, ca întotdeauna — să fac cafele. Cîte cafele să fac ?

— Ce cafele ? se sperie moș Costache.

— Fă și dumneata mai multe, vreo zece, întrerupse domnișoara de la pian pe bătrînul înspăimîntat.

Acesta încerca măcar o rectificare a numărului :

— De ce zece ?

— Ei, moșule — sări domnișoara oacheșă — nu fi econom la cafea !

Felix fu foarte rău impresionat de această scenă și-l blestemă în gînd pe Stănică cu toată violența de care era capabil. Stănică, în odaia în care se jucau cărți, descoperise numaidecît cheseaua, din care scoase un pumn bun de tutun și-l ascunsese în buzunarul pantalonilor, adăugînd și cîteva foițe „Job“. Întîrzie, însă, intenționat, ca să scotocească prin odaie. Zgîlții mînerele sertarelor, care erau însă închise, se uită pe dedesubtul mobilei, întoarse un tablou pe dos, mai medită, căută apoi să vadă dacă masa n-avea vreo cutie neștiută pe dedesubt,

trase, cu urechea atentă, unica cutie a mesei, în care se aflau cărți de joc și fel de fel de nimicuri, bine așezate, privi repede și grăbit, luă numai un creion roșu și albastru, neascuțit, împingînd iarăși cutia la loc.

„Al dracului moș — murmură el — cum seamănă cu soacră-mea! De unde are el atîtea creioane neîncepute? Să-i fi cerut, nu ți-ar fi dat."

Reapărut în odaia cu musafiri, Stănică împărți, generos, tutunul din chesea, oferind, parcă în deriziune, în cele din urmă și lui moș Costache, care, vizibil necăjit de dispersiunea tutunului său, luă ultimele fire și-și făcu o țigară mai groasă decît a tuturor.

— Va să zică, unchiul dumitale — zise medicinista de la pian — are o domnișoară.

— Și ce domnișoară încă! declamă Stănică. Domnișoara Otilia este o frumusețe rară. Să sperăm că în curînd vom face nuntă.

— Nuntă, cu cine? întrebă medicinista de la fereastră.

— Cu dumnealui, dacă dă Dumnezeu, zise Stănică, arătînd cu mîna spre Felix și făcînd cu ochiul spre bătrîn. Felix se posomorî atît de tare, încît musafirii rîseră de el zgomotos.

— Nu pricep ce spui dumneata, zise domnișoara de la pian, între două fumuri de țigară. Spui că dumnealui e nepot și domnișoara e fiică. Ce fel de căsătorie e asta?

Stănică, prins asupra contradicției, căută să se strecoare:

— Beți cafeaua, că se răcește, întîi, și să-l lăsăm pe vărul meu Felix, că e rușinos. E aici un caz de rudenie pe care nu pot să vi-l explic.

Domnișoara de la pian răsfoi notele Otiliei, dîndu-le și cu piciorul, spre necazul lui Felix:

— Ce de mai note muzicale și tot lucruri pretențioase! Domnișoara dumitale nu e de loc frivolă.

— E pianistă mare, domnule — protestă Stănică — studiază la Paris.

Domnișoara se uită distrată la el, apoi începu să cînte rău, cu intermitențe, *Songe d'automme* [1]. Colegul uscat se apleacă familiar peste umărul cîntăreței și-și lipi, cu concursul acesteia, obrazul de obrazul ei. Cealaltă domnișoară se dădu jos de pe pervazul ferestrei și începu să valseze.

— Dansezi? întrebă ea pe Stănică.

— Tinerețe, tinerețe, parcă sînt iar student! exclamă Stănică, privind semnificativ spre moș Costache, și se prinse în vals cu studenta.

Aceasta întrebă pe bătrîn peste umărul lui Stănică:

— Moșule, nu mai ai o țigară?

Bătrînul, înspăimîntat, bulbucă ochii mari, nerăspunzînd, apoi la o întoarcere a fetei se strecură pe ușă și dispăru.

[1] Vis de toamnă (Fr.).

— Unde e moșul ? întrebă aceasta fără tact. Ce, moșul e supărăcios ?

Însuși Stănică își dădu seama că limbajul acesta era cam prea nepotrivit, și făcu semn domnișoarei să tacă. Îi spuse mai încet :

— Unchiul meu e cam bolnav, nu trebuie să-l supărăm.

— De bolnav, e bolnav, n-ai grijă dumneata, replică fata, nepăsătoare. Are un gît congestionat, ceva de speriat ! Mult n-o duce așa.

— Crezi ? întrebă Stănică mai mult interesat decît speriat sau scandalizat de cinismul fetei.

— Dumneata, domnule Felix — zise domnișoara de la pian — îmi faci impresia că nu te simți bine cu noi. Ești cast, nu suferi tovărășia femeilor ?

— Ba da, ba da ! spuse automat Felix.

— Ce vorbiți — sări Stănică — vărul meu să nu sufere femeile ?! Phii ! E un cuceritor de marcă. Dacă v-aș spune eu ce are el la activul lui, v-ați schimba opinia.

— Bolnav ai fost vreodată ? întrebă serios domnișoara de la pian.

Toți izbucniră în rîs (e drept, Stănică mai puțin), în vreme ce Felix rămase înmărmurit, nevoind să înțeleagă.

— Vai, dragă, ce ochi face ! spuse autoarea spiritului către ceilalți, ca și cînd Felix ar fi fost

un intrus amuzant în propria lui casă. *Il faut absolument le deniaiser !* [1]

Propoziția franceză jigni și mai mult pe Felix, fiindcă presupunea din partea domnișoarei presupoziția că el nu înțelegea. Urî numaidecît pe toți și tremură de mînie, mai ales că văzu cum domnul, după o scurtă cercetare cu ochii, strivi mucul de țigară în farfurioara sfeșnicului pianului. Domnișoara încercă la pian *Tu ne sauras jamais.*

— Micule — zise ea întorcîndu-se către tip — ce dulce e bucata asta !

Cei doi se sărutară fără jenă, prelung și ostentativ.

— Voi vă sărutați ? se miră cealaltă domnișoară. Asta e trădare, domnule Rațiu, zise și ea lui Stănică.

Acesta se prezentă ofițerește, foarte emoționat, și probabil s-ar fi pretat falselor demonstrații de libertinaj ale fetei dacă n-ar fi auzit trîntitul unei uși. Felix fugise din odaie.

Într-adevăr, tînărul suferea. Avea impresia că profanase un sanctuar, că batjocorise imaginea Otiliei. I se păru că aude, pe cînd trecea prin apropierea ferestrei deschise : „Dar n-am știut că se supără !“ Era așa de surescitat, încît nu știa bine ce să facă. Porni cu capul gol pe stradă. În urmă, simți pași și se auzi chemat de Weissmann. Cînd fu lîngă el, acesta îi spuse foarte încurcat :

---

[1] Trebuie neapărat să-l deșteptăm ! (Fr.).

— Eu n-am nici o vină, îţi jur pe iubirea mea. Eu nici nu-i cunosc pe dumnealor decît din vedere. Domnul Stănică ne-a adunat. Ne-a spus aşa, că e îngrijit de tristeţea ta, că ai suferit mari decepţii în dragoste şi vrea să te distreze, să te iniţieze în adevărata viaţă studenţească.

Felix se rugă de Weissmann să-l lase singur, şi el se plimbă pe străzile singuratice din cartierul Antim, ieşind apoi în strada Rahovei, pînă ce se linişti. Cînd se întoarse, nu mai era nici un student în odaia cu pian. Sus, în camera lui, găsi pe Stănică. Individul începuse să-l agaseze.

— Iubite domnule Felix — zise acesta pompos — te rog să primeşti scuzele mele cele mai solemne. De aceea am aşteptat aici. Ai avut dreptate, perfectă dreptate. Pe tipi i-am expediat numaidecît, le-am dat a înţelege că aici nu e ce cred dumnealor. Eu însumi, îţi mărturisesc, am fost indus în eroare. Mi-au spus că te cunosc, că aşa şi pe dincolo. Dacă ştiam, nu-i aduceam. Dar, domnule (se scandaliză el), ce stricăciune, ce lipsă de creştere! Asta e noua generaţie! Păi, domnule, pe vremea mea fetele erau sfinte! Olimpia să se maimuţărească în halul ăsta ?! Am adorat-o, am cultivat-o, şi nu m-am apropiat de ea decît cînd mamă-sa mi-a încredinţat-o cu mîinile ei (în realitate fusese, precum ştia şi Felix, altfel). Astea sînt intelectuale! Ruşine! Nu-i vorbă, intelectuală este şi Otilia, dar ce fată, ce gingăşie! Eu, cînd tot glumesc că o iei pe Otilia, în fond îmi trădez o dorinţă lăuntrică: s-o iei odată cu adevărat. Da, domnule, dumneata eşti tînărul curat la suflet şi ea e un crin. Luaţi-vă şi fiţi fericiţi!

Felix scăpă cu greu de Stănică. Acesta trecu şi la Aglae, şi denatură lucrurile după metoda lui, adăugînd (ca să se răzbune că i se stricase combinaţia cu studenta) că Felix e bun băiat, dar nesociabil. Apoi îşi aduse aminte de verdictul medicinistei şi adăugă:

— Apropo! Ştiţi că am pus pe doctoriţă să-l examineze pe moş Costache, mi-a venit mie o idee. Ei bine, e bolnav rău, săracul, nu vă uitaţi pe dinafară. Dacă m-aş lua după doctoriţă, apoi atunci e grav de tot (Stănică spuse „grav" cu intonaţia cu care ai zice „straşnic",) îl pierdem şi pe el, săracul, fireşte, dacă nu-l îngrijim. Eu zic că ar fi bine să vă împăcaţi.

— O să văd eu ce fac şi cu el! zise Aglae gînditoare, desfăcînd capacul ceasului de aur şi pocnindu-l iarăş la loc.

XVI

Oroarea lui Stănică împotriva studentelor nu era chiar în totul simulată. În fond, el era un sentimental cu instincte casnice, bucuros de a se vedea înconjurat de o numeroasă familie. Din păcate, sentimentalismul lui familial se complica cu o

mare lăcomie de a-și face o situație prin familie, de a moșteni, de a căpăta. În ascendența lui se aflau, pe cît se putea ghici, albanezi veniți de-a dreptul de peste Dunăre și numiți, mai dulce, „arnăuți“ sau, cu totul eufemistic, „macedoneni“.

— Moșii mei au fost negustori, oameni de acțiune, de la ei am eu groaza de a sta pe scaun, la un birou. Jos funcționarismul !

Raza operațiilor acestor moși se deducea din vorbele lui Stănică a fi fost Oborul. El vorbea cîteodată, copleșit de amintiri, de cuptorul plin cu pîini, de șuri cu saci de grîu, de cai, de harabale, de cîmpul lui Eliade. Se putea presupune, fără greutate, că părinții și moșii lui fuseseră brutari. Apoi rămăsese orfan, el și cu mulții lui frați, și pomenea de un mare morar, cu nume tot balcanic, care i-ar fi crescut. Ba chiar lui personal i s-ar fi făcut propuneri strălucite.

— Domnule, unchiu-meu a vrut să mă trimită la Paris, cu copiii lui, să fac școală acolo, și n-am primit. Prostie. N-am vrut să mă înstrăinez, fiindcă aveam suflet curat. Unde mai sînt încă o dată copil, c-aș ști acum ce să fac ! Eram om și jumătate azi, ce mai vorbă, eram bogătaș !

Adevărul este că Stănică avea simț familial și că familia lui împărtășea acest sentiment. Din numele pe care le pronunța reieșea că avea încă frați și surori în număr mare, precum și numeroase rude de a doua categorie. În convorbirea lui, expresiile „unchiu-meu“, „mătușă-mea“, „moșu-

meu“, „soră-mea“ apăreau cu nota fanatismului. De sărbători, Stănică arunca la cutie un pachet de felicitări și primea el însuși un morman. În casă la el, însă, nu venea nici o rudă. Pentru ce ? Olimpia dovedise un caracter acru și declarase de la început că e sătulă de rude. Astfel, Stănică nu fusese în măsură de a o prezenta multelor sale rubedenii, ceea ce îl jigni în adîncul sufletului. Lipsind această formalitate de deferență, rudele lui, surori, frați, unchi, mătuși, cumnați și cumnate, refuzară să-l viziteze, fără ca totuși să-i facă vreo aluzie oricît de puțin malițioasă asupra Olimpiei, și amintind mereu în chip cordial, în corespondență, și de ea. Poate că unele dintre rude ar fi consimțit în cele din urmă să-i calce în casă, dar Stănică rezista el însuși și nu invita, ceea ce pentru educația excesiv formalistică a familiei lui era decisiv. De fapt, lui Stănică îi era rușine să-și publice căsătoria și oricît el însuși ar fi fost fără prejudecăți, sîngele vorbea în el ca în toți ceilalți. Iar pentru toți ceilalți, căsătoria unui bărbat trebuia să fie condiționată numai de avere. Fetele, ca să ușureze pe părinți, puteau să se mărite și mai rău, dar un bărbat ca Stănică, cu carte, niciodată. Acest punct de vedere, devenit disciplină, pact al neamului, era susținut cu îndărătnicie, mai cu seamă de femei. Prin urmare, Stănică, în ciuda sincerității sentimentelor lui pentru Olimpia, la început, fie și sub formă nestabilă, se simțea vinovat de a fi călcat regula și se temea să înfrunte ochii ironici

ai rudelor. Casa pe care o luase de la Simion era o dărăpănătură. Prin avere se înțelegea în familie lucruri fabuloase. Nu toți în familie erau bogați, unii erau chiar cu desăvîrșire scăpătați sau de o condiție mai mult decît modestă, mulți erau însă bine situați, mari industriași sau moșieri, sau, în sfîrșit, în posturi de comandă bine retribuite, mai degrabă în mari întreprinderi, decît la stat. Erau printre ei magistrați, politicieni, dar nici un ofițer. De serviciul militar căutau printr-un straniu atavism să scape toți. Lucru notabil, indiferent de situația lor materială, rudele se aveau bine între ele și nu se disprețuiau. Cei bogați veneau măcar o dată pe an în casa celor săraci, în oraș ruda cu mari relațiuni își lăsa tovarășii de convorbiri și întindea mîna rudei cu haina roasă, mic impiegat. Stănică era foarte mîndru de rudele lui și circula, cu știrea sau fără știrea Olimpiei, de la unul la altul. Îl opreau la masă oriunde se ducea și, cum rudele lui erau foarte numeroase, ar fi putut mînca două luni în șir gratis, fără să intre de două ori în aceeași casă. Astfel se explică necesitatea pe care o simțea Stănică de a sta de vorbă cu multă lume, de a trece de la o familie la alta, de a afla tot ce se petrece peste tot. Deși sărac, Stănică nu avea grija viitorului, cu atîtea rude solidare. E drept că acestea nu-i dădeau bani decît foarte puțini, fără știrea Olimpiei, fiindcă în genere ele nu admiteau ca unii să trăiască pe socoteala altora. Perfect egali în evenimentele capitale ale vieții, naștere, nuntă,

moarte, aniversări, unde se adunau în număr considerabil, țineau să rămînă despărțiți prin avere. Dar averea nu le dădea orgoliu. Dimpotrivă, cei bogați doreau ca cei săraci să se procopsească și le căutau mijloace, fără să-i silească. Familia avea cultul inițiativei personale. Dacă Stănică ar fi dorit să-și găsească o meserie mai sigură, ar fi căpătat-o fără îndoială. Însă el se mulțumea cu mediocritatea lui liberă și sigură, în așteptarea unei lovituri. Rudele ferindu-se a-i cultiva lenevia, întreținîndu-l, socoteau foarte legitimă așteptarea lui de a-și face o situație mare și neprevăzută. Familia lui Stănică avea foarte multă asemănare cu familiile domnitoare din Europa. Din acelea fac parte regi și ofițeri săraci, împărătese și obscure soții de conți provinciali. Regii în activitate dau rudelor numeroase un ajutor neînsemnat, cîteodată, care nu le scoate din mediocritate, dar le onorează apartamentul sărac cu vizita lor și le acordă cu prisosință atributul de „unchi“ sau de „văr“. Și acolo meseria lucrativă e socotită ca o eroare, iar legăturile de familie se pun la cale după un examen colectiv. Situația aceasta are avantajele și dezavantajele ei. De pildă, spre a se putea căsători cu Olimpia, Stănică a trebuit să se pună în conflict cu familia, dar aceeași familie îi dădea siguranța pe lume.

La Stănică, lăcomia și versalitatea nu obtenebrau observația morală. Că un bătrîn trebuie să moară și să lase averea tînărului, asta înțelegea foarte bine. Ba chiar avea o listă de rude, care,

prin decese sistematice, puteau să-l pună şi pe el în măsură de a moşteni, deşi, din cauza prolificităţii familiei, el rămînea o rudă veşnic colaterală. Totuşi, să arunci în spital un bătrîn sau să privezi un copil de succesiune, asta i se părea o infamie. Aglae era pentru el o „viperă“, iar Olimpia pierduse mult în ochii lui prin indiferenţa arătată faţă de accidentul lui Simion. Şi purtarea lui moş Costache, care strica orice previziune, îl irita. Cînd era în joc interesul lui, Stănică găsea, nu-i vorbă, argumente suplimentare. Dacă din înlăturarea lui Simion ar fi tras un profit, ar fi susţinut că se făcuse „tot ce era uman posibil“ şi că acum trebuiau apărate „legitimele drepturi ale copiilor frustaţi de uzul bunurilor ce li se cuveneau“. Cîteodată se înduioşa la gîndul absurd că moş Costache putea să-i lase şi lui ceva, şi atunci admira „jertfa oamenilor vechi“, care se privează de bucuriile vieţii ca să facă cu putinţă „înălţarea tinerilor“.

O problemă începuse să devină pentru Stănică, de la o vreme, Olimpia. Dacă o iubea sau nu, este greu de spus, întrucît lui Stănică îi lipsea expresia mai analitică a sentimentelor. Din purtările lui nu se puteau desprinde decît emoţii şi o concepţie. De bună seamă că atunci cînd se căsătorise cu Olimpia fusese emoţionat. Încercase şi mîndria lăuntrică de-a face un gest necugetat, romantic, în dauna intereselor lui. Nu mersese pînă la căsătorie, fiindcă îşi zisese că, după atîta

sacrificiu, se cădea să judece matur şi să apere existenţa „fiului său şi a mamei fiului său“. A urmat ceea ce ştim. Cînd vorbea de dragoste, de căsnicie, Stănică era totdeauna emoţionat exterior. În fundul sufletului, simţea o inexplicabilă plictiseală, o vină imensă, nedeterminată. La drept vorbind, gestul de a se căsători cu Olimpia nu era romantic decît momentan. Stănică crezuse că face un calcul de maestru care nu se uită la bunurile imediate, ci la cele ce pot decurge mai tîrziu. Informaţiile lui, despre moş Costache îndeosebi, erau strălucite. Nu aflase însă despre Otilia decît ca de o fetiţă crescută de milă, dimpotrivă, i se spusese că toată averea era destinată fetelor Aglaei.

Stănică devenise romantic prin eşec şi acum era trist, aşa de trist, încît i se păru că încearcă toate emoţiile prin care trece un mare izbit de soartă. Gîndul obscur de a se scăpa de Olimpia şi a încerca o altă lovitură, de data asta bine controlată, cu ajutorul rudelor, îl mai invadase adesea. Nu aproba nici temperamentul Olimpiei. N-o putea învinovăţi de nimic, însă admiraţia lui era pentru femeia sprintenă, sociabilă, pe care o înţelegea ca pe Otilia şi ar fi scuzat-o ca pe Georgeta. Ar fi vrut o femeie care „să-l împingă“. A scăpa de Olimpia însemna divorţul. Să dea însă divorţ fără motiv era, după concepţia lui, o „canalierie“. Olimpia era „mama îngeraşului lui mort“. Imposibil. „Nu se întemeiază o patrie fără fidelitate conjugală.“ Aşa spunea el faţă de lume. În schimb, întrevedea des-

părțirea în două chipuri pe care și le reprezenta cu plăcere și consolare mental. Se întorcea acasă și găsea pe Olimpia în brațele unui individ. Scena îl zguduia, îl mișca chiar în imaginație. Antipatia lui, visa el, de acolo venea, din presimțirea că Olimpia este o nemernică. El, omul de viitor, căruia i se făcuse propuneri strălucite, făcuse idealism, luase „din dragoste" o fată fără nimic, cu rude mizerabile, punîndu-se în conflict cu propria lui familie, ca apoi să fie terfelit. Ipoteza aceasta era frumoasă în imaginație. Din păcate, Olimpia, placidă, nu-l înșela. Stănică încerca pentru o clipă remușcarea de a bănui o soție atît de pură. A doua ipoteză pe care o visa era ca Olimpia, ghicindu-i nemulțumirea, să-l cheme și să-i țină acest discurs : „Stănică, tu nu ești făcut pentru viața asta. Ție-ți trebuie o femeie de lume, cu bani, care să te ajute în carieră. Cîtă vreme am avut copilul, am tăcut. Acum văd și eu că nu mai merge. Nu vreau să te am pe conștiință. Mă retrag cu Aurica. Puținul cît îmi trebuie să trăiesc îl am." Tot în închipuire, Stănică încerca să protesteze patetic : „Nu, nu, nu se poate să te las. Tu ești mereu mama copilașului nostru, a lui Relișor. Doar dacă tu nu ești fericită cu mine ! Atunci, firește, mă sacrific, mă dau îndărăt din fața norocului tău. Nici așa nu-ți închipui că te voi părăsi. Nu, îmi fac o datorie sfîntă să-ți dau și mai departe, de la distanță, ocrotirea mea." Atît de mult înduioșau pe Stănică aceste ficțiuni, încît se simțea bun la suflet, victimă chiar a bunătății lui. Liberat prin aceste două ipoteze de Olimpia, făcea apoi planuri mărețe, fie că noua nevastă era o femeie „consumată", fie că, mai bătrînă, avea o considerabilă avere. Nici Georgeta nu-i displăcea. Era frumoasă, cu relații care erau mai degrabă folositoare decît dezonorante, cu puțințe admirabile de a-l împinge. Firește, Georgeta contrazicea conceptul lui de femeie sfîntă, dar dacă în fundul nemărturisit al sufletului tocmai calitatea de curtezană cu trecere îl atrăgea, la lumina conștiinței își zicea că face o faptă minunată : „ar înălța-o pe Georgeta pînă la el".

Toată ciuda lui Stănică venea din faptul că Olimpia nici nu-l înșela, nici nu-i propunea să divorțeze, dimpotrivă, îl privea ironic și bănuitor, și, noaptea cel puțin, îl urma în toate escapadele lui.

În ziua cînd calendarul ortodox prăznuiește pe sfînta martiră Agripina (zi de lucru de altfel), Stănică își aduse aminte că are o mătușă Agripina, la care obișnuia să treacă o dată pe an. Ca să se mai smulgă din preocupările-i grele și ca să ia un contact tonic cu familia lui, fără să spună nimic Olimpiei, porni chiar de dimineață în oraș și se urcă în tramvaiul cu cai din Calea Rahovei, care mergea pe Calea Moșilor. Se dădu jos la Bariera Moșilor și se îndreptă spre Șoseaua Mihai Bravul, spre strada Fundătura Vaselor. Trecu printre butoaie noi și alte ustensile de dogărie, scoase în fața prăvăliilor, printre mormane de rogojini, pe

dinaintea prăvăliilor cu lînă și plăpumi, și intră în Fundătură, ocolind prin strada Vaselor și strada Mașinii, ca să se gîndească mai bine ce felicitare să-i facă bătrînei. Atunci și-aduse aminte că nu i-a adus nimic. Se căuta prin buzunare, unde găsi cîțiva franci, strîmbă din gură și se întoarse spre Barieră. Acolo dibui o simigerie, intră înăuntru și ceru o pungă cu alune americane prăjite și cîțiva covrigi uscați, cu susan, dintre aceia în forma unui inel de lanț, care se sfărîmă în gură. Aceste produse ale cuptorului plăceau cu deosebire mătușii Agripina. Stănică se întoarse din nou în strada Fundăturii Vaselor, de astă dată pe drum neocolit, și se opri în fața a două case fără etaj, destul de mari și cu tencuiala scorojită, stînd de o parte și de alta în fruntea unei ogrăzi enorme, ca două corpuri de gardă în fața curții de onoare a unui palat imperial. Una din case, cel puțin, cu aer de părăsire, deși încă impunătoare, se ghicea că fusese prăvălie, din cauza obloanelor trase. Forma ferestrelor și un pervaz lat de lemn în fața lor, ca o tejghea, dovedeau că fusese o brutărie. Între cele două case, ar fi trebuit să fie un gard, dar nu era decît o poartă stingheră, într-o parte. Curtea avea înfățișarea unui han cu case de jur împrejur, vechi și cu încăperi ce se ghiceau prea mari. Pe latura din fund a patrulaterului se vedea o tindă cu stîlpi de lemn, prefăcută în geamlîc. Curtea era plină de butoaie, de doage, de scînduri scurte de stejar, de papură, fiindcă într-o parte ședea un dogar.

Erau și cîteva căruțe țărănești cu coviltir. Într-un colț, un individ potcovea un cal prins între trei bare în chip de uluci. Un fel de boltă fusese refăcută și folosită ca potcovărie. Stănică își aduse aminte că, pe cînd era copil, curtea era plină de căruțe pentru pîine. Mătușa Agripina era sora mamei lui și era măritată după un brutar. Toată curtea era proprietatea ei, și el se juca cu copiii Agripinei, verii lui, ascunzîndu-se prin unele odăi care slujeau ca depozit de făină și grîu. Lucrătorii le dădeau voie să intre în sala unde dospea aluatul, și le făceau mici pîini pentru fiecare. Lui Stănică i se păru chiar că miroase a cuptor.

„Te pomenești — gîndi el — că a luat cineva brutăria și scoate pîine!“

Constată însă că miroseau covrigii din buzunarul lui.

„Cum zboară averile! murmură el, nemulțumit. Toate astea erau ale Agripinei, și acum ea stă cu chirie într-o odaie a caselor ei. Am avut rude putred de bogate, și eu sînt un pîrlit, cînd puteam să fiu milionar.“

Ceea ce murmurase Stănică era adevărat. Agripina vînduse casele ca să-și crească progenitura, și acum trăia din ajutorul pe care i-l dădeau cu regularitate copiii și chiar celelalte rude. Din casa ei însă nu voise să iasă. Îi plăcea la Obor.

Ajuns în fundul curții, Stănică văzu două trăsuri luxoase. Căută cu ochii prin curte și descoperi unul din vizitiii particulari.

— A venit și văru-meu Panait, măi Vasile ?

— A venit numai conița, explică vizitiul.

„Sigur — își zise Stănică — e bine cînd ai copii ajunși sus.“

Panait era directorul unei mari fabrici de zahăr și senator sub regim conservator. Stănică se urcă pe trepte în geamlîc, deschise o ușă și pătrunse într-o săliță în care mirosea grozav a năut și a cafea prăjită. Apoi bătu puțin într-o ușă, enorm de înaltă și vopsită așa de demult încît se bășicase de uscăciune, și intră. Atunci văzu acest lucru, care pentru el de altfel nu era o surpriză, că odaia, mai înaltă decît adîncă, era plină de lume. Se duse întîi la un fotoliu cu speteaza foarte înaltă, pe care ședea o bătrînă cu fața pătrată, însă cu bărbia ascuțită ca un supliment triunghiular. Bătrîna avea pe cap o scufie împodobită cu jeuri, iar un ochi îl avea stricat de albeață, din care pricină privea pieziș și zîmbea în permanență.

— Sărut mîna, mătușă — o firitisi tare Stănică, sărutîndu-i efectiv mîna ridicată în acest scop — cele dorite și să ne îngropi pe toți.

— Ba să mă ferească Dumnezeu ! Dar ce miroși așa a pîine caldă ? Parcă sînt pe vremea cînd scoteam cuptorul !

— Ei, ce miroase ? zise Stănică cu umor. Ți-am adus covrigii tradiționali. Ce poate să-ți aducă un pîrlit ca mine, ajuns la covrigi ? Uite și alune.

Bătrîna luă covrigii, foarte încîntată, și începu să ronțăie monoton.

— Ia să văd, cine mai e pe aici ? continuă Stănică, ridicînd capul.

Pe un pat bătrînesc, înalt și lat, cu multe suluri și perne, și fără tăblii, ca paturile țărănești, ședeau îngrămădite vreo cinci fete de vîrste felurite, de la cincisprezece la douăzeci de ani. Fetele erau îmbrăcate bine, chiar luxos, iar după față arătau a duce o existență fără griji. Erau nepoate de ale Agripinei, fiice a feluriți copii, toți foarte bogați, crescîndu-și copiii cu guvernantă. Însă copiii nu se rușinau să vină la Agripina, unde de altfel părinții îi obligau să facă măcar o vizită anuală. Fetele rîdeau și mîncau năut, amestecat cu alune, dintr-un fel de grea cupă de aramă.

— Ce faci, Lili, ce mai faci, Lucia, ce faci, Lica ? întrebă familiar, făcînd semn cu mîna, Stănică, satisfăcut.

— Bine, unchiule ! Dar dumneata n-ai mai venit pe la noi.

— Nu pot, dragă — se posomorî Stănică — viața mea trece prin momente decisive. Ori, ori...

— Tu totdeauna treci prin momente decisive. Așa ești tu, cu gura mare. De cînd te-ai însurat, te-ai înfundat nu știu pe unde, la soacră-ta. Vino să-ți facă Costică un loc la fabrică.

— Nu mă fac eu, dragă, slugă, la vîrsta asta. Poate dă Dumnezeu și dau o lovitură.

Persoana căreia îi vorbea Stănică era o cucoană mai degrabă tînără, dar bine hrănită, îmbrăcată cu lucruri scumpe, care nu speriară pe avocatul

nostru. Doamna, dimpotrivă, tăcu, ca să nu-l supere. Hotărît, Stănică avea autoritate în familie. În mirosul de năut, el distinse efluviile unui parfum.

— Cine miroase așa a parfum ? Tu ? se adresă el doamnei bogate, care-i era verișoară. Cu ce dai ?

— Uite cu ce dau ! și doamna scoase din săculeț o sticluță ca un bloc de cristal.

— Ad-o-ncoace ! comandă Stănică și, punînd mîna pe sticluță, o vărsă pe haină.

— Stănică — țipă doamna — ești nebun ? Cu asta se dă numai puțin.

Stănică însă voia să se bucure o dată și bine de bețiile parfumului scump.

— Ce vă pasă — zise el ironic — vă jucați cu banii. Mama ei de viață ! Cînd oi da de filon, mă scald în șampanie. Dați-mi niște bani, că mi-am cheltuit ultimele resurse pe covrigii tantei Apripina.

Agripina asculta mulțumită discuția și ronțăia.

— Cît să-ți dau, Stănică ? întrebă verișoara.

— Ce să-mi dai ? Am zis și eu, așa. Parcă tu ai bani ? Bărbatu-tău te ține de scurt. Să-ți văd geanta.

Stănică luă într-adevăr geanta, privi în ea, mișcă admirativ din cap, luă cîteva piese pe care și le strecură în buzunar și-apoi înapoie geanta verișoarei, decretînd :

— Nu minte, are !

Pe un scaun ședea, în apropierea unei ferestre înalte ce dădea înspre pălimar și curte, și care revela grosimea extraordinară a zidului, un domn bine îmbrăcat, cu o perlă în cravată. Era ceva mai în vîrstă decît Stănică și amintea puțin pe Pascalopol, fără să aibă finețea aceluia. Era proprietarul unei mori, milionar și senator. Stănică, văzîndu-l, îi făcu un semn fluturător cu mîna și-l întrebă foarte familiar :

— Ce faci, mă Toadere ?

Interpelatul nu se supără și răspunse simplu :

— Bine, Stănică, dar tu ?

Stănică făcu semn cu mîna că e dezastru și privi către ceilalți din odaie, făcîndu-le salutări cu mîna, fără să-i mai onoreze cu vorba.

— Ascultă, mătușă Agripina — zise Stănică, privind prin odaie — tot nu te mai descotorosești de vechiturile astea ?! și începu să examineze odaia.

Zugrăvită cu mari flori de un verde-întunecos, învechit, odaia, prea mare, părea goală. La fereastră erau cîteva ghivece cu cerceluși, rezemați de cîte o scăricică de așchii. Cea mai mare parte din peretele de la răsărit era acoperită cu icoane de toate mărimile, în fața cărora atîrnau, cu sîrme legate pe tavan, trei mari candele de biserică. Peretele din dreptul patului era acoperit cu două imense rame care colectau mulțime de fotografii format vizit, de nuanță cafenie, în genere făcute de Waber și de Gerstl. În șiruri egale, ca niște fronturi, erau de față acolo toți membrii numeroasei familii. Stănică, aplecîndu-se asupra patului și sprijinindu-se cu

mîinile de umerii fetelor, examină cu atenție un cadru, pînă ce descoperi ceea ce căuta.

— Uite, Lili — zise — ăla sînt eu !

Și arătă un băiețaș cu pantalonii scurți, trecînd de genunchi, cu surtuc de om matur, cu părul lins, despărțit printr-o cărare laterală, însă cu capetele inegale, parcă smulse. Părea un băiat timid, curățel.

— Erai drăguț, unchiule ! zise fata.

— Hei-hei — se mîndri Stănică — eu am fost ceva în viața mea !

Peretele dimpotriva ferestrei era acoperit, pînă sus, cu un raft ca acela pe care se pun pîinile în brutării. S-ar fi zis că Agripina îl scoase chiar din prăvălie, dacă lemnul gol n-ar fi fost mascat de bucăți de cașmir vechi și de broderii grele. Rafturile erau pline cu vase, pahare, ustensile de bucătărie chiar, cărora însă vechimea lor și materialul le dădeau aerul unor obiecte de lux sau cel puțin de muzeu. Într-adevăr, crătițile erau niște tingiri mari de aramă, cu capace conice ca niște scuturi. Numeroase tăvi de aramă, puse una într-alta, în ordinea mărimii, ibrice, căni, bizare piulițe, toate de aramă sau alamă, făceau din raft o vitrină de muzeu. Erau acolo, așezate în vrafuri, farfurii cu fine desene negre în tuș, semănînd cu niște litografii. O serie înfățișa un soi de păuni zburători, amestecîndu-se cu fluturii în foile unor trandafiri. Marca de serie a acestor farfurii, era „Asiatic Pheasan". Unele farfurii întinse, de servit, frumoase ca niște dantele, reprezentau înăuntru un lac pe care trecea o barcă cu ornamente rococo, dusă, cu șase vîsle lungi de galeră și, în același timp, cu o prăjină venețiană, de cîțiva marinari în costume englezești, stil 1820. În barcă se afla un pavilion chinezesc. În loc de nuferi, pe lac creșteau trandafiri. Barca se îndrepta spre o fîntînă rococo, în marginea căreia, pe o scoică, ședea un Neptun întunecat, încoronat ca un rigă de cărți. În fund, se zăreau o peluză englezească și un castel. O statuie, înfățișînd un ins cu redingotă, ridica mîinile spre pajiște. Un podeț venețian ducea de la peluză către o insulă, unde se ridica o biserică de cel mai pur stil gotic anglican. Marca de serie era „Fountain Scenery". Cîteva cuvinte arabe dedesubt rămaseră nedescifrate de Stănică. Erau și altele ceva mai noi și mai stîngace, însă tot așa de ciudate. În locul trandafirilor, atîrnau ciucuri de flori verzui de laur. Pe o lagună trecea un fel de gondolă încărcată cu marinari, părînd niște piei-roșii și avînd unelte de pescuit. De jur împrejurul lagunii se ridicau creste mari de munți înzăpeziți, poate niște fiorduri. Nori grei se îngrămădeau în jurul lunii pline. Iar pe o insulă, o mare biserică gotică cu turnuri moscovite își înălța vitraliile albite de lună și zidurile negre în mijlocul unei vegetații luxuriante, în ciuda răcelii de Septentrion a priveliștii. Alte farfurii erau așa de înflorite cu albastru-intens de Prusia, încît apăreau ca niște enormi iriși. Recipientele de băut

ale Agripinei erau și mai curioase. Stănică începu să le cîntărească în mîini.

— Uite, așa se făceau lucrurile altădată ! constată ca și în anul celălalt, în aceeași împrejurare.

Agripina nu mai avea un serviciu întreg de cristălărie, dar avea unele exemplare din toate. Poseda, de pildă, pahare grele, ca făcute dintr-un singur bloc șlefuit pe cîteva laturi, pahare groase cu pereții găuriți din ochiuri mari în chipul fagurelui, cupe de cristal, cu coadă, asemeni unor bombe, tăiate în flori și grătare, aducînd aminte de fructul ananasului, părînd mai degrabă operă de bijutier decît de sticlar. Cele mai frumoase șezînd pe o bază masivă de cristal, tăiat în ovule clasice, se subțiau și se redeschideau ca un crin. Rozete de cristal pecetluiau cele opt zone. În fine, desene fine roșii poleiau tot paharul, conturînd tăieturile și desfășurînd festoane de trandafiri caligrafici. Stănică nu se mulțumi numai cu cîntărirea paharelor, ci le și mirosi. Agripina se slujea de pahare ca de niște borcane, punînd în ele, după cum îi venea la îndemînă, ținte, sfoară, stafide, nuci curățite. Paharele mirosite de Stănică acuzau enibaharul și scorțișoara. O chesea mare cu capac de sticlă, ce s-ar fi putut zice sculptată, și care semăna cu o urnă funerară, era plină cu cuișoare.

— Mătușă Agripino — zise Stănică — aș mînca mîncarea aia pe care ne-o făceai dumneata cînd eram copii, mîncarea aia grecească, cu enibahar.

— Ce mîncare ? zise Agripina, mărind pupila unicului ochi valid.

— Ei, ce mîncare ? Iei carne tocată, fără vine și fără miez de pîine sau ou, ca pentru cîrnați de vacă (Stănică făcu buze lacome), pui frumușel usturoi tăiat bucățele, sare, piper mult, boia de ardei, enibahar pisat, chimion și puțină apă să fiarbă.

— Nu apă, Stănică — întrerupse doamna bogată — zeamă de supă și grăsime.

— Exact. Am pus-o eu pe nevastă-mea, dar n-a făcut nimic. Pentru asta se cere să ai instinct, să te naști cu sentimentul enibaharului.

Fetele de pe pat strîmbară din nas.

— Ce — sări Stănică — faceți mofturi ? Știți voi ce e mirodenia ? Ați mîncat voi pătlăgele vinete cu scorțișoară ?

— Vai ! se scandalizară fetele.

— Ba e bun, zise Agripina. Stănică ține minte. Bunicii noștri așa găteau, numai cu untdelemn, cu mirodenii și în tingiri de aramă cositorite. Și mîncau mai mult pește și carne de oaie. Pătlăgelele așa se fac : cureți vinetele de pieliță, ca de obicei, le dai în undă, le scurgi de apă, le toci, le prăjești în untdelemn, pui și puțină ceapă tocată mărunțel, pe urmă le așezi în tingire cu apă, sare, piper, ce-i trebuie, pătrunjel, scorțișoară și unt de nucă (cum se mînca odată), și înăcrești cu zeamă de lămîie. Și lași să fiarbă.

— Și pe urmă — adăugă Stănică cu apetit — presari pe deasupra tot scorțișoară pisată !

— Aşa mîncam noi, bătrînii ! încheie simplu Agripina, ronţăind alune americane.

Stănică îşi continua ancheta prin rafturi. Se uita acum la ceştile de cafea, multe şi desperecheate. Una plină de stafide o deşertă pe gît. Cele mai delicate aveau forma unor boluri de ceai chinezesc, erau mici şi zugrăvite cu ramuri subţiri, înflorite. Neavînd mîner, erau vîrîte în nişte picioare ovuloide de aramă, căpătînd astfel înfăţişarea unor candele.

— Mătuşă — zise Stănică — ce faci cu atîtea cești, dă-mi şi mie două, să le ţin ca amintire, să arăt şi eu urmaşilor cum bea lumea cafea altădată.

Aceasta era formula tipică cu care Stănică împuţina rafturile Agripinei. Fără să aştepte răspunsul, el şi strecurase ceştile în buzunar. Agripina făcu o invitaţie enigmatică :

— De, Stănică, cum crezi şi tu ! Astea le mai am şi eu, şi pe urmă nu mai am din ce bea !

— Să fii dumneata sănătoasă, o încurajă Stănică, băgînd repede în buzunarul umflat încă două cești.

Stănică sărută mîna Agripinei, făcu semne de diferite nuanţe celorlalţi şi dădu să iasă. Toader declară că merge şi el şi că-l duce cu trăsura pînă unde vrea. Avocatul acceptă, se sui în trăsură, alături de Toader, şi primi lîngă el, aproape în braţe, şi pe Lili, fata lui Toader şi nepoata lui, în jurul mijlocului căreia întinse braţul, de altfel de prisos, ca şi cînd ar fi voit s-o susţină să nu cadă. Vizitiul

de casă plesni uşor biciul pe deasupra cailor şi trăsura se rostogoli dulce, fiindcă avea roţi cu pneuri. Era un vehicul elegant, căptuşit cu velur maron, prevăzut cu saltele moi de divan garnisite cu broderie. Părul fetei, înfoiat în chip florentin pe umeri, îşi arunca unele fire pe obrazul lui Stănică, gîdilat în mod plăcut. La început, Stănică strînse talia fetei automatic, indiferent, acum începu s-o palpeze mai atent cu vîrfurile degetelor, simulînd jocul darabanei.

„O fetiță, o scîrbă — gîndi el — şi ce şolduri, ce talie ! Domnişoară de măritat în regulă. Serie nouă. Aşa e cînd huzureşti. Hrănite bine, plimbate, cum să nu crească ?“

— Cîţi ani ai tu, Lili ? întrebă el tare, strîngînd-o acum cu braţul, oficial.

— Şaisprezece !

— Ia taci ! se miră Stănică. Eşti bună de măritat.

— Chiar vreau s-o mărit, spuse Toader liniştit.

— Serios ? sări Stănică.

— Ce te miri ! E destul de mare. Şi mamă-sa tot la vîrsta asta s-a măritat. I-am dat atîta educaţie cîtă trebuie unei femei, şi acum e vremea să mă lase liniştit să văd şi de ceilalţi copii.

Nu era o concepţie originală. În toată familia lui Stănică fetele se măritau foarte tinere, cu bărbaţi desemnaţi de cei bătrîni. Cînd o fată ajungea la vîrsta de paisprezece ani, vorbea în mod liber de măritiş. Atît de tradiţională era această normă, încît nici o fată nu se simţea nefericită, dimpotrivă,

orice întîrziere o neliniștea. Fetele înțelegeau trebuința căsătoriei, nu se îndrăgosteau nebunește și iubeau numaidecit pe bărbatul ales pe calea rațiunii. Nu sufereau de altfel nici o constrîngere și, dacă nu le plăcea un tînăr, îl refuzau fără nici o discuție. Luau însă parte, împreună cu familia, la procesul de alegere, își dădeau părerea, o ascultau pe a altora, așa cum faci cînd cumperi o stofă scumpă. În acest chip, toate se măritau cu oameni bogați sau în stare să devină, preferînd aproape cu strictețe marii industriași, marii restauratori sau hotelieri, magistrații care aveau moșie, mai rar un ofițer, de la colonel în sus, niciodată un profesor, niciodată un intelectual. Fetele erau umblate prin străinătate, vorbeau cîte o limbă străină, știau să se conducă în lume și erau încredințate de valoarea clasei lor, nu citeau însă nimic, nu aveau nici un fel de cunoștințe artistice sau literare. Orice intrare pe domeniul acesta era socotită, în chip tacit, ca o dovadă de prost-gust, de proastă origine, și individul imprudent era privit cu mirare, de la picioare spre cap, spre a i se descoperi semnele mizeriei. De aceea, în numeroasa familie, femeile de la douăzeci și cinci de ani în sus (căci domnișoare de vîrsta aceasta nu puteau exista) erau mai degrabă antipatice, prin suficiență burgheză și totală, impertinentă mirare în fața cui depășea mijloacele lor intelectuale sau era sub mijloacele lor materiale. Stănică însuși nu le cam înghițea, fiindcă, deși el nu avea prea mari înclinații intelectuale,

afecta totuși a fi „boem", om ratat „de prea multă simțire și dor de ce e frumos în viață". Fetele, de la paisprezece la nouăsprezece ani, însă, erau toate drăguțe și simpatice, fiindcă, pe de o parte, prin educație, depășeau nivelul fetelor obișnuite, iar pe de alta, nefiind intelectuale prin tradiție, erau modeste. Lili, de pildă, cu părul ei căzut în cascade pe umeri, cu pălăria de paie largă, cu ochii ei negri, uniți prin îmbinătura sprîncenelor, prin tenul măsliniu, grecesc, era cu adevărat grațioasă. Era un fel de Otilie oacheșă, care însă prevestea că avea să evolueze spre burghezie.

Stănică mai pipăi puțin pe Lili, lăsînd tamburinarea dinspre coapsă înspre genunchi.

«Hm — comentă el mental — ce nepoată plinuță am ! Ferice de ticălosul care o s-o ia. Știu că am rude frumoase ! Cu așa familie, mă pot mîndri.»

— Ei — continuă iarăși tare — ai pus cumva ochii pe cineva, jucăm la nuntă ?

Lili asculta aceste vorbe liniștită, cu naturalețe, nu fără o notă de mulțumire. Toader explică :

— N-am găsit pînă acum, o să găsim. Mi-au dat a înțelege c-ar lua-o vreo doi oameni cu stare, de treabă, dar sînt cam în vîrstă. Mă gîndesc și la asta. O fată de șaisprezece ani nu stă bine lîngă un om de patruzeci și cinci. S-a cam dus obiceiul ăsta. Mi-a spus doctorul de casă că n-ar cam fi potrivit, știi, pentru progenitură. Înțeleg ca fata să facă copii.

— Ai perfectă dreptate — aprobă Stănică, strîngînd iar mîna — nu e bine bătrîn, dar nici tînăr de tot. Așa în floarea vîrstei, cînd e omul cu entuziasm și cu experiență, așa ca mine, Toader.

Stănică nu gîndise nimic extraordinar spunînd aceste vorbe, dar apoi fu străbătut de o idee insidioasă. „Ce mai nevastă — își zise — ar fi „o fată ca asta“ (evită înadins, din scrupul, preciziunea), grecoaică de-a noastră, sănătoasă, fără maimuțăreli. Și ce mai avere are fata asta! Ah, Doamne, de ce m-ai făcut unchi ?!“

— Nici nu ne gîndim — urmă Toader — numaidecît la un om cu avere. Îi dau zestre destulă. Mai bine un tînăr sărac, care să vrea să muncească, să-l țin eu din scurt, să-l introduc în morărit. Face el avere.

Precum se vede, Toader admitea *„le jeune homme pauvre“* [1], numai în branșa morăritului și a industriilor agricole.

O idee fulgeră scurt prin creierul lui Stănică, pe care însă n-o exprimă : „Oare mitropolitul-primat nu poate să dea dezlegarea de căsătorie între o nepoată și un unchi, vorba vine unchi, cînd sînt în joc interese mari, păstrarea forței unei familii, consolidarea sîngelui ? În definitiv, ce dacă e fata copilului surorii mamei ? Ei și ? Dar sîngele ei nu s-a înstrăinat prin alianța părinților ? În familiile domnitoare asta e ceva curent. Dă-le dracului de

[1] Tînărul sărac (fr.).

prejudecăți, de-aia scade natalitatea. Cu asta și cu paralele ei eu aș popula patria, aș face România Mare.“

Stănică strînse peste brațe sînul fetei și-i zise cu aer părintesc :

— Vezi, Lili, cum ești ? Ai ajuns fată de măritat, și pe la unchiul tău nu treci să-l rogi să se intereseze de viitorul tău. Am și eu relațiile mele, experiența mea.

Ideea de a pune la cale viitorul fetei înduioșă atît de brusc pe Stănică, încît îl făcu să deteste numaidecît gîndul nemărturisit dinainte. „Sînt un păcătos — își zise — auzi la ce mă gîndesc ! N-am decît o scuză, că n-am avut parte de ceea ce meritam.“

Stănică lăsă mîna jos, cast, și zise cu taină lui Toader :

— Mă Toderiță, ce nu mai aruncați și voi rugina ? Tot moară, tot moșie, tot fabrică de zahăr. Numai avere și avere. Mai sînt pe lume și alte bunuri, morale, mă-nțelegi. Lumea evoluează, se subțiază. Să dai tu perlă de fată pe mîna unuia care stă în tărîțe ! Mă, am un băiat unic, un giuvaer, rușinos ca o fată mare, deștept, de viitor, băiat de familie bună, băiatul, mă rog ție, al doctorului Sima. Cine n-a auzit de doctorul Sima ? Face și el medicina, și e în anul al treilea (Stănică minți intenționat). Are și avere bunicică. Mă, s-au speriat profesorii de el, scrie cărți, are să fie cel mai mare doctor. Ăla ajunge sigur la Universitate și la

Academie. Mă, și e frumos, de pică. Să am fete, i-aș da două deodată. Tu știi cît cîștigă un doctor mare ? Colosal ! Și ce face ? Te-ascultă nițel ici, nițeluș colo, și-ți ia banii. Pe urmă, cinstea. Madam doctor Sima, profesor doctor Sima. Înalți nivelul familiei, că m-am plictisit tot de moșieri și de directori de fabrici. Să dăm, ceara mă-si, un Eminescu. E tocmai ce-ți trebuie ție, un doctor.

— Pe nevăzute nu pot să mă pronunț ! zise cu comică gravitate Lili.

— Știi că-mi placi ! Păi cînd l-oi vedea, pici jos. Ăla sucește mintea fetelor într-un minut (Stănică simți că se contrazice și atenuă), vreau să zic sucește fără să facă nimic, că e băiat serios. Primejdia e să nu vrea el, dar am încredere în gustul lui fin. Cînd te-o vedea, nu se poate să nu-i placi. Știi, băiatul ăsta e puțin sub conducerea mea morală, eu îi dau directive în viață, așa că m-ascultă, se lasă sugestionat. Hai să provocăm o întîlnire...

— N-ai decît — zise Toader — n-are ce strica.

Stănică încruntă sprîncenele în chip de adîncă meditație, apoi zise hotărît :

— S-a făcut. În curînd aveți știri de la mine. Oprește, mă, că mă dau jos.

Trăsura trasă de cei doi cai lucioși ajunsese în dreptul bisericii Sfîntul Gheorghe. Stănică întinse mîna spre tovarășul de călătorie și zise grăbit, fără timiditate :

— Mă Toderiță, dă-mi repede ceva parale, că nu prea am procese. Să beau și eu din diurna unui senator.

Toader scoase repede o hîrtie mototolită pe care o ținuse pregătită și i-o dădu zîmbind, fără strîmbătură de neplăcere și fără emfază. Stănică o luă, sări jos, făcînd cu mîna la cei doi, și se-ndepărtă spre Lipscani, fără alte ceremonii. De-abia după o sută de metri de mers, scoase hîrtia din buzunar și o privi. Era o bancnotă de o sută de lei. Stănică visase absurditatea de a primi o mie de lei.

— Poftim — zise el cu pofidă — aruncă suta, cum aș arunca eu o băncuță. Bani nemunciți.

Stănică cumpără prăjituri de la o cofetărie și porni spre casă. Învîrtindu-se cu mintea tot în jurul ideii de căsătorie, se înflăcăra de Olimpia. Mîna pe care o retrăsese cu sentimentul vinovăției de pe Lili voia s-o întindă legal spre nevastă-sa. Credea că o înțelege. În sărăcie, marile sentimente nu se pot dezvolta. Olimpia era și ea femeie, avea nevoie de lux, de rochii, de blănuri. E adevărat că nu era vina lui, și că o femeie trebuie să aibă zestre, însă nici vina ei nu era că avea părinți denaturați. Cîtă deosebire între fetele din familia lui și cele din familia Tulea ! Sărăcia te face posac, acru. Biata Olimpia ! O trăsură să fi avut și făcea din ea regină. Cu aceste sentimente generoase, Stănică intră pe poarta „proprietății“ lui, înlăturînd, pe cît cu putință, privirile de pe fațada strîmbă, culcată pe-o rînă, a casei. Voi să intre în marchiza de lemn,

aplicată ca o gheretă peste ușa principală, dar se răzgîndi și merse spre fund, unde era bucătăria. Îi era foame și voia să știe ce se gătește. Bucătăria era închisă, goală. Pe fereastră văzu mașina de gătit, fără foc. Simți o primă nemulțumire. Intră pe dindos în sufragerie, unde constată că masa era nepusă. Pe Olimpia o găsi în dormitor, îmbrăcată ca de oraș, uitîndu-se în oglindă.

— Bau ! făcu Stănică, cu voință optimist.

Olimpia îl privi liniștită, aproape senină. Stănică îi întinse pachetul de prăjituri.

— Ține, iubito, mi-am permis o mică atenție. Nu te uită Stănică.

— Ce-ai adus acolo ? întrebă Olimpia.

— Ce-ți place ție, prăjituri cu cremă.

— Bine-ai făcut ! aprobă Olimpia fără exagerare.

Cuprins de un val de sentimentalitate, Stănică se așeză în spatele ei, cu fața spre oglindă, scoase capul mustăcios de după coafura ei și o strînse de mijloc.

— Olimpia mea scumpă, tot ce văd mă întărește și mai mult în convingerea că nimic nu e mai înalt ca misterul căsătoriei. Iubirea eternă, pentru care părăsești familie, bogății, onoruri.

— Mă strîngi prea tare, reproșă moale Olimpia.

— Te strîng ca să simți că ai îndărătul tău un apărător dezinteresat, devotat, pe soțul tău, pe tatăl fiului tău. Pe cine altcineva poți conta ? Iubita ta mamă, și soacră mie, vinde tot ce are în casă,

vrea să petreacă și să nu mai rămînă și altuia un capăt de ață. Socru-meu abia ți-a dat baraca asta, ca să ne asigurăm un adăpost, sub demnitatea ta. Dar n-avea grijă, nu cer decît un pic de iubire și las' că realizez eu toate dorințele tale. Rudele ? Îți dau voie să le disprețuiești, să rupi definitiv cu ele. Ce-ai avut și ce-ai pierdut ? Amîndoi, prin iubire, facem un bloc.

Stănică strînse încă de un grad cercul brațelor și sărută pe Olimpia pe lobul unei urechi.

— Și, barim sînt proaspete prăjiturile ? Că de obicei le iei stătute ! observă ea, fără schimbarea glasului.

— Îmi pare rău. Le-am comandat special pentru tine. Numai pentru tine, comoară scumpă. Uite, ți-am cumpărat de la anticar patru cești de cafea antice, notează bine, de-ale strămoșilor, pe care am pus de mult ochii. Vreau să strîngem de pe acum lucruri de preț pentru căminul nostru cel nou.

Cînd Stănică vru să sărute pe Olimpia și pe obraz, aceasta arătă puțină plictiseală :

— Dragă, mă-nțepi cu mustățile. Lasă-mă puțin, că sînt supărată !

— Dar ce ai ! se alarmă Stănică, așa faci tu totdeauna, la bucuriile și durerile tale eu nu particip niciodată.

Olimpia desfăcu pachetul de prăjituri, luă o bucată și începu s-o mănînce încet.

— Ce faci, scumpo, îți strici apetitul. Nu mergem la masă ?

— N-am gătit nimic, servitoarea e dusă la mama. Mănîncă și tu prăjituri.

— Dar ce s-a întîmplat, dragă ? observă Stănică, în sfîrșit, cam iritat, dînd drumul Olimpiei.

— S-a întîmplat că Titi iar a fugit de acasă. Unde și cu cine, știe Dumnezeu !

— Nu mă-nnebuni ! exclamă Stănică, lăsîndu-se pe pat, plin de toate voluptățile senzaționalului.

Și luînd și el o prăjitură, începu s-o mănînce, clătinînd mereu din cap.

XVII

Felix visă înspre ziuă diguri lungi, pe care se spărgeau mari valuri, debutînd cu urlete și scurgîndu-se sfărîmat cu zornăitul unei grindini de sticlă. Apoi apele se retraseră cu totul, tîrîtoare ca fumul și lăsară descoperit fundul mării, care se vedea plin de creste inegale. Coborîndu-se din zbor asupra lor, Felix văzu că vîrfurile de stîncă erau de fapt turle de biserici în care se clătinau clopote de toate mărimile, scoțînd valuri de sunete, mai apropiate sau mai îndepărtate. Clopotnițele se prefăcură în dansatori, acoperiți din cap pînă în picioare de zurgălăi, în fața cărora Otilia se învîrtea cu niște castaniete în mînă. Felix știa că

doarme și visează, și se silea să oprească mai mult fiece metamorfoză. Deodată, însă, ochii îi fură loviți de suliți de lumini, și se recunoscu în patul lui, deși nu rupsese toate legăturile cu visul. Curios, valurile de sunete răsunau mai departe, alcătuind frazele din *Folies d'Espagne* de Corelli. Felix își strînse și mai tare ochii ca să se bucure de vis, însă simți în picior răceala tăbliei patului. Printre genele obosite de atîta strîngere silnică, se zăreau conturuile camerei decolorate de prea multă lumină. Simți că era treaz, și valul de sunete o realitate. Sări din pat. O mînă ușoară, furtunoasă executa partea *allegro moderato*, scoțînd picurături vitroase. Inima lui Felix bătu să se smulgă din loc. Mîna aceasta obișnuită cu fraza clasică, exercitată la muzica înaltă, pasionată în geometrie, era numai a Otiliei. Își apucă lucrurile să se îmbrace, și de nervozitate și le puse pe dos, întîrziind operația. Și în cele din urmă, de bine, de rău, fu îmbrăcat. Fără să se mai spele, cu părul vîlvoi, alergă jos pe scări, apropiindu-se de sursa din ce în ce mai sonoră de armonie. Ușa odăii cu pianul era dată de perete.

Înăuntru, ghemuită pe taburet, îmbrăcată însă ca de oraș și cu pălăria pe cap, Otilia în persoană își legăna moale mîinile pe deasupra claviaturii, îmbătată de sunete, subliniind cîte o măsură cu *pan, pan, pan.*

— Otilia ! strigă aproape fără voie Felix.

Sunetele muriră deodată, și taburetul, printr-o mișcare bruscă, se suci pe axă înfățișînd-o pe Otilia stînd turcește.

— Felix ! răspunse fata și sări în picioare.

Tînărul se apropie exaltat de ea, și Otilia întinse brațele spre el. Cînd mîinile îi atinseră umerii, fata se opri puțin intimiditată de timiditatea lui Felix. Apoi îl sărută ușor pe un obraz, ușor pe un altul și, în cele din urmă, pe gură. Moș Costache scoase o clipă capul pe ușă și fugi. Otilia îl ținea strîns pe Felix la oarecare distanță ca să-l poată privi bine :

— Felix, mi-era dor de tine. Ce-ai făcut tu atîta vreme ?

Otilia merse înspre taburet, reașezîndu-se pe el și trăgînd după sine și pe Felix, care se lăsă jos pe covor, cu capul în poalele ei.

— Felix, uită-te la mine, ce-ai făcut în lipsa mea ? Și fata, apucîndu-l de bărbie, îi ridică în sus capul.

Felix își reînfundă obrazul în poalele ei. Era copleșit de emoție, dar, devenit mai matur acum, mai capabil de a-și analiza sentimentele, se sculă și făcu recapitularea liniștit :

— Otilia, ce eram să fac ? Te-am așteptat. Eu am crezut că tu mă iubești, am avut încredere în tine, și de aceea cînd ai plecat pe neașteptate cu . . . cu . . .

— Cu Pascalopol, preciză rîzînd Otilia.

— Da. Cînd ai plecat am fost amărît. Nu te-am uitat niciodată, toate gîndurile mele au fost numai pentru tine, însă eram demoralizat. Plecarea ta, trebuie să recunoști, era ciudată, nu mi-ai explicat niciodată nimic. Cu toate că o speranță absurdă îmi spunea altfel, în ultima vreme nu credeam că ai să mai vii.

— Ce prost ești !

— Eu am crezut în tine, am fost devotat cuvîntului dat (aci Felix avu un scrupul și se opri puțin). Poate am greșit o clipă, sînt gata să-ți mărturisesc, dar n-a fost nimic serios. O eroare, mai puțin decît atît, o desperare, fiindcă tu nu-mi scriai nimic.

Otilia rîse.

— Știu eroarea, te iert solemn !

— Ce știi ? De unde știi ?

— Ei, mi-a spus Stănică ! Nu știu cum a aflat că viu, și azi-noapte a fost la gară cu un buchet mare de flori. Bineînțeles, mi-a spus lucruri pentru o săptămînă. Mi-a spus și de o aventură a ta cu Georgeta, însă tu știi că eu pot deosebi ce e adevărat de ce e palavră în vorbele lui Stănică. N-am crezut nimic.

— Era totuși adevărat, pînă la un anume punct.

— Ah, Felix, rămîi mereu un copil ! Nu poate fi nimic adevărat din punctul de vedere care ne

privește. Ți-am spus că te iubesc, nu sînt dădaca ta.

Otilia îl trase pe Felix de o mînă, așa cum ședea cu genunchii pe taburet, îl sărută, apoi cu cealaltă mînă zdrăngăni fantezist pe pian, încheind :

— Va să zică, totul e în regulă !

După puțină gîndire, Otilia zise :

— Apropo, am primit o scrisoare foarte caraghioasă de la tanti Aglae et compania, însă cineva semna în ea : Isus Cristos. Probabil, în bătaie de joc. Cine să fie ? Pe Titi nu-l cred în stare de astfel de originalități.

Felix fu de părere că nu putea fi decît Simion, care devenise, într-adevăr, Mîntuitorul. Otilia se arătă profund impresionată de nenorocirea bătrinului, fricoasă chiar.

— Felix — întrebă ea — e posibil ca cineva să înnebunească așa, dintr-o dată ?

Felix o asigură că nu, și că Simion era, propriu-zis, bolnav organic. Otilia păru convinsă și adăugă :

— Așa spune și Pascalopol.

Tînărul se încruntă.

— Otilia — zise el — eu n-am nimic cu Pascalopol, dimpotrivă, îi sînt chiar îndatorat. E un om așa de simpatic, încît nu mi s-ar părea de loc nepotrivit ca o fată ca tine să-l iubească.

— Aha ! făcu ironic Otilia.

— Însă, recunoaște și tu că totul e ciudat și că cea mai tare credință șovăiește. Te-ai dus la Paris și ai stat atîta vreme cu Pascalopol. În ce

calitate ? Îl iubești ? A crede asta înseamnă să nu mai cred în vorbele tale. În tot cazul, el trebuie să te iubească. Pentru mine, Otilia, ai început să devii o enigmă. Și Pascalopol și eu sîntem îndreptățiți să credem că ne iubești și, totuși, nimeni nu știe sigur. Te rog, Otilia, spune-mi sincer, nu mă face să sufăr ! De ce te duci mereu cu Pascalopol, de ce te porți cu el în așa fel încît să-i trezești speranțele ?

Otilia se răsucise încet pe taburet și cînta la pian, fără să răspundă.

Felix lăsă capacul peste claviatură, cu băgare de seamă, ca să nu rănească degetele încăpățînate ale Otiliei, și, îngenunchind lîngă ea, îi cuprinse picioarele.

— Otilia, te rog, e adevărat ce spune lumea, că te-ai logodit cu Pascalopol ?

Fata se uită blînd și lung, cu ochii ei albaștri, în ochii lui Felix, și spuse simplu și liniștit :

— Nu e adevărat, Felix. Acum ești mulțumit ?

— Ar trebui să fiu mulțumit, și totuși, este ceva care mă lasă în îndoială. Va să zică, tu ești capabilă să dai unui om ca Pascalopol credința că-l poți iubi, fără să fie adevărat.

— Pascalopol — zise Otilia, puțin cam iritată — nu crede că-l iubesc. El se poartă cu mine așa cum s-a purtat de cînd eram mică, de cinci ani. Mi s-ar părea curios să fie altfel. Am venit acasă veselă și mă întristezi din nou.

— Otilia — regretă Felix — iartă-mă, n-am voit să te supăr. Ți-am spus cu sinceritate ce-am gîndit în lipsa ta.

— Felix — imploră Otilia — de ce nu vrei tu să fii cuminte ? Am atîtea să-ți spun ! Haide cu mine sus.

Și fata, apucîndu-l de mînă, ca de obicei, îl trase și începu să alerge cu el pe scări în sus.

În odaia Otiliei, pe pat, erau deschise două geamantane noi. Fata aruncă cu furie toate lucrurile de deasupra, spre a găsi ceva, și în sfîrșit scoase un morman de cravate și unul de fotografii. Cravatele le aruncă pe toate în jurul gîtului lui Felix, care însă n-avu vreme să le admire, fiindcă Otilia îi trecea, una cîte una, fotografiile, în care erau fixate momentele mai tipice ale petrecerii ei în Franța. Curios, Pascalopol lipsea sistematic din aceste scene, ceea ce se explica, spunea Otilia, prin faptul că fotograful era chiar Pascalopol. Bucuria intimității le fu tulburată de apariția lui Stănică.

— Ei — zise el triumfător lui Felix — nu ți-am spus eu că are să se întîmple ceva extraordinar în curînd ? He, hei, Stănică e totdeauna bine informat. Știți c-am făcut și pe detectivul. L-am găsit pe Titi.

— Unde e ?

— E acasă, îl tratează soacră-mea cu zeamă de lămîie.

Stănică povesti scurta odisee a lui Titi. Nu fusese decît o banală escapadă. Titi se întîlnise cu Sohațchi, care îl bătuse pe umeri amical și-i făcuse teoria obiectivității. Între ei, zicea el, nu putea fi nici un conflict. Ce fusese între Titi și soră-sa, nu-l interesa. Sînt lucruri care se întîmplă des, fără ca prin asta să se rupă legăturile dintre prieteni. Ei, în definitiv, n-aveau decît păreri bune despre el, și chiar Ana, „pe onoarea mea", a regretat că s-au certat. Cum ? Un bărbat cu o femeie, care au trăit împreună o vreme, trebuie să-și scoată ochii ? Sohațchi reînvie amintirile de școală, ce plăceau atît de mult lui Titi, îl trată cu vin și-l ameți atît de bine, încît îl duse acasă la ei, la fostul lui cămin. Acolo, culmea, dădu ochii chiar cu Ana, care îl primi foarte cordial. Era măritată din nou, dar soțul avea casă în oraș. Acum avea să vină și el aici s-o ia. Titi se sperie, toți îl asigurară că nu e nimic, că, dimpotrivă, noul soț zisese : cum se face că nu cunosc eu pe domnul Tulea, fostul tău bărbat ? Aș fi onorat, am auzit că e pictor de seamă și băiat de familie bună. Ana merse pînă acolo încît, în grabă, oferi lui Titi cîteva mici atenții de ordin erotic, de care acesta era atît de lipsit de multă vreme. Veni și soțul, se arătă încîntat și generos, comandă de băut, se scandaliză la ideea ca Titi să plece așa de repede și, cînd după o noapte de băutură, constatară că s-a făcut ora patru dimineața, toți sfătuiră pe Titi să rămînă pînă se face bine ziuă. Soțul dispăru, și Titi avu, pentru două ore, iluzia că este iar căsătorit. Ce urmărea Ana ? Stănică pretindea că sînt la mijloc

planuri infernale. În fond, se pare că nu era nimic altceva decît o lipsă de ținută morală, de mică burghezie, amestecată și cu speranța ascunsă de a trage un mic folos. După ce se despărțise de Titi, Ana începuse să se slujească de amintirea lui ca de o distincție. Fiindcă auzise vorbindu-se de Otilia, de moș Costache și de ceilalți cu nuanță de respect burghez, se simți datoare să explice lumii că-i cunoaște, doar a fost căsătorită cu domnul Tulea, dar a fost nevoită să se despartă prin bună înțelegere, fiind interese mari de moștenire, care nu se pot spune. Ana inventă fel de fel de absurdități în privința asta. Noul soț, care era un om de aceeași mentalitate, îi bătea în strună. Erau toți oameni pentru care orice cunoștință era prețioasă, fiindcă poți să te lauzi c-o ai, și a căror unică petrecere în viață era de a vizita azi pe unul, mîine pe altul. Sohațchi ar fi socotit cunoștință și pe acela cu care s-ar fi bătut, după terminarea conflictului, atîta sociabilitate era în el. Odată, călcat pe picior, înjurase pe drum pe un individ, care răspunsese și el cu multă culoare argotică. Sohațchi uită incidentul, dar ținu minte figura, și într-o zi apucă pe individ de braț, vorbi cu el, îl invită într-o bodegă, mirîndu-se mereu de unde-l cunoaște. Chestiunea se lămuri, dar rivalii efemeri rămaseră prieteni. Familia Sohațchi era, cu toate ridicările prin profesii, încă de structură mahalagească, recalcitrantă la răceala protocolară, încît e foarte cu putință ca numai acesta să fi fost tot

misterul reținerii lui Titi. Însă Aglae, puțin complicată sufletește, dar cu purtări de familie veche, fu implacabilă. Pe Titi nu-l învinovăți de loc că acceptase invitația, ci blestemă pe Ana și toată stirpea ei c-au îndrăznit să amețească un băiat slab, scăpat de sub ochii „mamei lui". Îl sui pe Titi, care, în fond satisfăcut fiziologicește, se simțea bine, în pat, îi puse în jurul capului felii de cartofi, îi dădu tisane și-i recomandă ca, altă dată, să fie mai prudent. Aglae luase în stăpînire desăvîrșită pe Titi, avînd aerul de a spune că, fără ea, Titi e un nefericit.

Otilia rîse și întrebă ce mai fac ceilalți. Stănică îi comunică cum că toți o iubesc superlativ și regretă c-au jignit-o, și mai ales îi transmise dorința Aurichii de a o vedea. Otilia n-avea nici un fel de fiere și uita repede răutățile altora. Consultă din ochi pe Felix și zise că niciodată n-a fost supărată, ceea ce determină pe preagrăbitul Stănică să dispară numaidecît și s-o aducă pe Aurica. Toată extraordinara revoluție sufletească a lui Felix, la apariția ca din vis a Otiliei, începu să fie amărîtă de aceste întrevederi, care răpeau ceva din drepturile lui. Otilia intui nemulțumirea lui Felix și-l mîngîie repede și pe furiș pe o mînă, în sensul că de el va avea ea grijă mai tîrziu. Aurica intră în odaie aproape umilită, sărută pe Otilia pe amîndoi obrajii și păru să nu mai aibă nimic din răutatea ei. Slăbise și mai tare, gropi mari, vinete îi înconjurau ochii, și era o mizerie

s-o vezi vopsită violent pe față, ca să pară tînără. Otilia fu pe loc înduioșată și, fiindcă simțea lipsa pînă și a răului dacă se obișnuise cu el, revederea verișoarei o bucură. Îi mulțumi de cartea poștală și de scrisoare, făcînd-o să-și lase capul în jos, și atunci Stănică și Felix își dădură seama că Aurica scrisese pe furiș o scrisoare Otiliei. Scoase din geamantan niște nimicuri, o sticluță de parfum, un guler scrobit de broderie (se purta atunci) și le dădu generos Aurichii, deși nu avusese intenția aceasta, și lucrurile le cumpărase pentru ea. Aurica începu să plîngă, urîțindu-și toată fața. Nu plîngea de căință, ci din nervozitate. Dacă s-ar fi analizat, ar fi descoperit că invidia pe Otilia ca întotdeauna, însă acum invidia se prefăcuse în sentiment de înfrîngere, în casa ei. Apăsînd, fără tact, pe partea cea mai dureroasă a sufletului ei, Stănică îi declamă aceste inepții :

— Aurico ! Nu mai plînge, că Stănică veghează. Viitorul tău abia acum începe. Am pentru tine niște partide strălucite.

Aurica, însă, încetase numaidecît să plîngă și examina cu lacomă curiozitate obiectele Otiliei. Acum fu ea aceea care aruncă o vorbă neplăcută.

— Și cînd sînteți deciși să faceți nunta ? întrebă în mijlocul unui oftat cu tril, ca după plîns.

— Nuntă ? Cu cine ? întrebă mirată Otilia, observînd paloarea subită a lui Felix.

— Cu... Pascalopol ! zise, cu o reală nevinovăție, Aurica.

— Ah — se supără Otilia — m-ați înnebunit cu Pascalopol ăsta ! Am început să-l urăsc, săracul ! Cine v-a spus că mă mărit cu Pascalopol ? E o vorbă fără sens. Înainte nu vă mirați de loc cînd Pascalopol mă ținea pe genunchi, și acum, că sînt nubilă, trebuie neapărat să vedeți lucruri suspecte. S-a obișnuit cu mine și cu noi toți, cum ne-am obișnuit și noi cu el. Asta e tot. Nu mă pot lipsi de el, cum nu mă pot lipsi de papa. Dacă asta trebuie neapărat să ducă la nuntă, atunci nu mai știu ce e prietenia și mai ales respectul. Aș vrea să descopăr că mama îl înșela pe tata, că Pascalopol e tatăl meu adevărat. Atunci aș fi, în sfîrșit, eliberată. Aș putea să-l iubesc în tihnă pe bietul meu Pascalopol, fără insinuații.

— Să fac eu cercetări ! se oferi Stănică.

Otilia strigă lui Felix :

— Dragă, dă-i o cravată, din partea mea, ca să nu mă mai persecute.

— Cum ? sări Stănică. Ai cravate ?

Și smulse tot mormanul de pe umărul lui Felix :

— Faine ! Minunate ! Adevărat pariziene. Otilio, fată faină, vino să te sărut, ca un frate.

Și pînă să se dezmeticească, Otilia fu sărutată, cu un țoc sonor, pe frunte.

Stănică dădu să fugă pe ușă cu cravatele, Otilia îi smulse cîteva din ele :

— Nu toate, Stănică, ce faci ? Mai sînt și alții.

— Care alții — se rățoi Stănică — care alții ? Eu pentru tine mi-am pus liniștea sufletească în

joc, am făcut aici fapte mari, cu modestie, în tăcere. Vei vedea tu ce merit de la tine ! Am să-ţi spun o chestie teribilă, dar nu acum. Lasă, că Felix se duce el singur la Paris, vă duceţi amîndoi, nu mai faceţi pe misterioşii. Am ştiri pozitive. Chestia e studiată, hotărîtă.

Abia seara tîrziu, Otilia scăpă de toţi şi, aşezată după modul ei pe sofa, în faţa lui Felix, pe care-l chemase, îi povesti toate măruntele bucurii ale plimbării, mestecînd, din cînd în cînd, cîte o bomboană şi dînd şi lui Felix. Acesta asculta şi contempla. Otilia se rotunjise puţin la faţă, aşa încît forma osoasă a capului ieşea şi mai bine în evidenţă, devenise mai lucioasă, mai feminină, fără să-şi piardă aerul copilăresc. Ochii îi erau mai ardenţi şi, în genere, ţinuta ei era mai sigură. În vorba şi gesticulaţia ei se citea o stăpînire deplină, o maturitate enigmatică. Cu toată exuberanţa fetei, Felix se simţea inferior. În ochii Otiliei mocneau judecăţi despre viaţă şi despre el, hotărîri îndelung meditate, ironii. Asupra unei astfel de fete, nu putea avea nici un fel de autoritate, seriozitatea ei îl paraliza. Oricît compararea i se părea jignitoare, se gîndea la Georgeta. Aceea părea şi ea emancipată, liberă în mişcări, protectoare şi avea şi ea detestabilul tic de a-l apuca de bărbie ca pe un copil. Şi, cu toate acestea, în ochii ei se citeau o totală neîncredere în puterile ei feminine şi un respect nesfîrşit pentru bărbat. Nimic în purtarea Otiliei nu era agresiv sau arogant, gesturile şi cu-

vintele ei erau pline de graţie, însă totul respira prea multă inteligenţă. Otilia trăia cum cînta la pian, zguduitor şi delicat, într-un tumult de pasiuni, notate precis pe hîrtie, stăpînite şi justificate. Otilia părea că „ştie multe“ şi intimida pe bărbat, iritînd pe femei, care în genere duşmănesc pe orice femeie independentă faţă de bărbat. Moş Costache, Pascalopol, Stănică, Felix însuşi n-ar fi îndrăznit să contrarieze pe Otilia. O scurtă oboseală a ochilor, o ducere a mîinilor la tîmple, ca un reproş, împietrea pe cauzatorul presupus al supărării şi-i dădea sentimentul catastrofei. Cînd Otilia înconjura cu laţul delicat al mîinilor ei subţiri gîtul lui moş Costache, bătrînul rîdea cu toate liniile feţei, dar dacă Otilia dezaproba, oricît de blînd, ceva, mergea în vîrful picioarelor, ca în odaia unui bolnav. Această siguranţă izbise, din prima clipă, cînd intrase în casa lui Giurgiuveanu, pe Felix, şi o acceptase ca pe ceva ce-i lipsea, ghicind în ea unul din atributele maternităţii. Felix aşteptase de atîta vreme pe Otilia, şi acum, cînd o avea înainte, mai frumoasă şi mai binevoitoare pentru el ca oricînd, era nemulţumit. Otilia din aşteptările lui se supunea închipuirilor, se mişca după dorinţele lui, aceasta era independentă. Cînd Otilia din vis deschidea gura să spună lui Felix că nu-l iubeşte, Felix amîna sentinţa şi o contesta, acum Otilia vorbea tare, spunea propoziţii satisfăcătoare, însă nu aşa netezi, cum le-ar fi dorit el.

— De ce mă priveşti aşa fix ? întrebă Otilia.

— Nu, nimic ! protestă Felix, deși o serie întreagă de nedumeriri îi muncea creierul. Otilia nu spunea lui Felix că nu-l iubește, ci numai se apăra de învinuirea că nu-l iubește. Nu da nici un curs sentimentului, nu în forma brutală pe care, de mult, Felix o gonise din mintea lui, ca absolut incompatibilă cu dragostea adîncă, dar sub chipul proiectelor, al visării împreună. Felix ar fi voit ca Otilia să spună : „Mai tîrziu, cînd vom fi împreună", însă ea nu făcea nici un proiect de viitor. Odată, ea dăduse a înțelege că Felix are, mai întîi de toate, de îndeplinit o misiune în viață, să-și promoveze cariera, însă nu era acesta un motiv de a goni pînă și visurile. Evident, sufletul Otiliei era impenetrabil, și, dacă ea juca conștient o comedie, o juca cu multă finețe și grație. Cu cît Otilia săruta mai des pe Felix, pe frunte, pe obraz, sau ușor, ca pe un copil, pe gură, cu cît îl asigura că „tu trebuie să faci cum îți zic eu, am eu vederile mele", sau îi reproșa „așa mă iubești tu pe mine ?", cu stilul unei infirmiere frumoase care face ochi dulci unui rănit mustăcios pe masa de operație, cu atît demoralizarea se întindea pe sufletul lui Felix. Otilia nu-l iubea, Otilia se dezvăluia ca definiția surorii, tocmai acum cînd se deșteptase în el dragostea. Suflet limpede, incapabil de disimulație, profund în sentimente, Felix, după oarecare codire, mărturisi Otiliei starea lui de spirit :

— Mă întrebi de ce te privesc ! Sînt cuprins de un sentiment ciudat. Prezența ta aici mă face fericit, te-am așteptat cu încredere, te-am visat, dar sînt chinuit de întrebări. Dacă mi-ai spune neted că nu mă iubești, aș fi amărît cum nu poți să-ți închipui, totuși m-aș resemna, fiindcă aș socoti că te tiranizez, făcînd prea mare paradă de tristețe. Nu știu bine ce hotărîre aș lua, oricum ți-aș păstra totdeauna devotamentul meu. Tu spui însă că mă iubești ! Dar de ce nu spui asta ca mine, de ce sufletul tău nu e așa de neted ca al meu ? Nu pot să-mi închipui dragostea, decît sfîrșind cu căsătoria. Sînt de acord că trebuie să aștept, dar de ce nu-mi vorbești de viitor, de ce nu mă faci părtaș la proiectele tale ? De ce taci, pentru Dumnezeu, de ce nu-mi spui limpede cum vezi lucrurile, de ce nu spui nimănui nimic ? Nu-mi trebuie de la tine decît un cuvînt, și aștept oricît, și mă port oricum vrei tu.

— Și ce cuvînt e acela ?

— Un cuvînt limpede, care să-mi dea certitudinea că mă iubești sau nu.

— Dar, Felix, pentru numele lui Dumnezeu, te iubesc, de cîte ori ți-am spus ?

— Nu știu, nu m-am exprimat bine, văd că nu-mi ajunge ! Te vei căsători vreodată cu mine ?

— Felix, nu complica lucrurile ! De ce, dacă tu singur recunoști că nu e acum momentul pentru asta, să vorbim de viitor ? Esențial pentru tine este că te iubesc. Sînt sigură că te voi iubi și mîine,

dacă vei fi cuminte, bineînțeles, nu pot să vorbesc însă de pe acum de ceea ce se va întîmpla mîine. Poate că mîine, cînd tu sfîrșești studiile, nu mă mai iubești.

— Niciodată !

— Vom vedea. Dacă mă vei iubi, se va întîmpla ceea ce dorești.

— Deci, îmi făgăduiești ?

— Oh, ești ineducabil. Este cum ți-aș spune : îți promit să nu mor mîine. Și tu, Felix, vrei să te faci doctor, om tare ! Am avut totdeauna frică să hotărăsc lucrurile dinainte, lucrurile care nu sînt încă în puterea mea. N-am zis niciodată : mîine voi cînta la pian, dar, în fața pianului, am cîntat. Niciodată nu m-ai auzit spunînd : am să merg la Paris, și am mers îndată ce mi s-a propus. Nu înțelegi ce vreau să-ți spun ? Eu stau de vorbă cu tine, cel de acum, și ție îți spun : „te iubesc", cu tine m-aș căsători, dar acum nu pot. Nu promit nimic, privesc viața care se desfășoară, de tine depinde totul.

Teoreticește, Felix înțelegea prea bine, deși, pentru o fată explicația părea cam subtilă. Tot sufletul lui, voluntar și idealist, trăia în temeiul unui program, niciodată mulțumit cu prezentul. Putea să fie adevărat ceea ce spunea Otilia, putea fi și o tactică de fată șireată de a ocoli preciziunile.

— Ascultă, Otilia, să zicem că mîine, cînd căsătoria noastră ar fi posibilă, eu te-aș iubi la fel și tu la fel, atunci ai primi să fii soția mea ?

Otilia rîse, strînse pe Felix în brațe, ca pe moș Costache, cu sensul : „nu-ți vine mintea la cap de loc" și zise :

— Felix, du-te și te culcă. Mi-e somn. Mîine povestim fiecare ce-am visat.

În ziua următoare, Pascalopol făcu o vizită quasioficială. Strînse viguros mîinile lui moș Costache, îi dădu un portțigaret dintr-un lemn parfumat, se interesă de sănătatea lui. Aceleași bune atențiuni le avu și față de Felix, a cărui mînă o lăudă. Scoase din buzunar un portefeuille mic, de marochin roșu, și i-l dădu.

Apoi, Pascalopol făcu față de cîteșitrei un raport amănunțit asupra petrecerii în Franța, destăinuind itinerariul, îngrijirile date Otiliei, micile incidente. Ai fi zis un unchi care comunică celorlalți membri ai familiei cum s-a achitat de însărcinarea de a plimba o nepoată. Pascalopol se miră că anume scrisori nu fuseseră primite de moș Costache. Deoarece spusese acolo lucruri pe care aci în București le știuse totuși Stănică, Felix bănui pe dată pricina. Tăcu însă din gură, fiindu-i silă de orice delațiune. Pentru că afară era cald și adia un vînt dulce, cu miros de salcîm, Pascalopol avu dorința de a sta în chioșcul din grădină și de a juca o partidă de cărți. El găsi că e păcat ca rudele să se certe între ele, fiindcă acum ar fi avut-o și pe Aglae printre ei. Otilia se oferi numaidecît s-o cheme, însă moș Costache fu neîndu-

plecat. Spuse, foarte răgușit, punctul lui de vedere :

— Cine nu se poa-poartă bine cu fe-fetița mea n-are ce căuta aici.

Și rîse mulțumit, pînă în măselele din fund, către Otilia, care sări pe genunchii lui și-l încoronă cu brațele.

— Papa ! zise ea, îndreptîndu-i unicul fir de păr, pe care acuitatea ochilor ei îl zărea în vîrful țestei bătrînului.

Moș Costache fu așa de mulțumit, încît primi să joace cărți, mizînd cinstit, pe față, și continuă jocul și după ce pierdu. Satisfacția lui învăluia și pe Felix, căruia îi întinse, dintr-o dată, un fișic cu bani.

— A-am uitat să ți-i dau — explică el — e dreptul dumitale.

— Ei, Costache, nu e așa că domnul Felix e un băiat bun, cum ți-am prevestit eu ?

— Buun ! aprobă bătrînul. El și cu Otilia sînt copiii mei.

— Tu, Costache, ai părțile tale bune și părțile tale rele, zise Pascalopol. Doar te cunosc de atîta vreme. Cine nu te-ar ști, cum te știu eu, ar zice că ești indiferent față de copii, și tu, dimpotrivă, îi iubești. Însă, vezi tu, Costache, n-ajunge să iubești un copil, trebuie să-i faci viața mai frumoasă, să-i dai toate bucuriile, dacă poți să i le dai. Asta e vîrsta lor cea mai încărcată de dorinți, și ce-ți lipsește acuma nu mai capeți niciodată. Eu mi-aduc

aminte, Costache, că, fiind copil, am vrut să mă duc la circ, odată cînd se reprezenta nu știu ce număr. Nu m-au lăsat, nu-mi amintesc din ce pricină. Viața pentru mine n-a avut în ziua aceea nici un înțeles. Apoi am fost la circ, chiar la același circ, ceva mai tîrziu, și am văzut programul, dar nu mi-a trecut insatisfacțiunea. Prietenii mei care fuseseră îmi povestiră, spre ciuda mea, cu atîta culoare reprezentația la care nu asistasem, încît regretul de a nu fi văzut-o pe aceea a rămas nevindecat. Este, Costache, ca și cînd fata pe care am dorit-o la douăzeci de ani mi-ar fi dată, ca prin minune, acuma. E prea tîrziu. Mai plăcut e să-ți aduci aminte fericiri trecute, decît ca după o tinerețe uscată să ai tîrziu ceea ce n-ai avut la vreme. Tu iubești pe Otilia, fără îndoială, și ea te iubește pe tine. Îți jur aci, față de ea, că niciodată nu s-a plîns. Deocamdată, nici n-ar avea de ce. Dar, Costache, gîndește-te la ce ți-am spus eu odată, de nu, îți fur pe Otilia. Îmi trebuie și mie.

Felix se încruntă deodată, însă Pascalopol îl văzuse și-l bătu cu palma peste mînă întinzîndu-se puțin peste masă.

— Nu te speria, am respectat întotdeauna drepturile tinereții. Și dumneata îmi ești simpatic, ca și Otilia.

Moș Costache, fără să se supere de blînda morală a lui Pascalopol, aproba mereu cu capul și, în cele din urmă, făcu cu ochiul, misterios :

— Am eu planurile mele, cu Otilica mea!

Otilia rugă atît pe moș Costache cît și pe Pascalopol să nu-și mai facă planuri în privința ei, pentru că ea, zicea, nu dorește nimic altceva decît să știe pe „papa" sănătos, și fiindcă era „decisă" să moară tînără, înainte de a se ivi dezamăgirile în viață. Ea era, dimpotrivă, de părere ca „papa" să fie mai îngăduitor față de Aglae, căci îi era, în definitiv, soră. Veni vorba despre Simion, și moș Costache deveni, amintindu-și chestiunea, așa de indignat, încît nu fu capabil să exprime nici o idee. Pascalopol dezvoltă această teorie:

— Persecutarea bărbatului de către femeie, în căsnicii cu copii mulți, e un fenomen foarte frecvent. Am cunoscut multe cazuri, însă unul, mai cu seamă, îmi este încă proaspăt în minte. Cînd eram licean ședeam în gazdă pe strada Știrbey-vodă, la un tîmplar, numit Scarlat. Strada asta, care acum e o stradă de lux, a fost, nu mult înainte, teritoriu cu vii. Tăierea bulevardului Elisabeta a atras după sine deschiderea unui cartier nou, prefăcînd în orășeni pe niște simpli țărani. Picat de la țară de pe undeva, Scarlat a găsit aci pe ultimul vlăstar feminin al unei familii de acestea simple, care deținea o curte mare de tot. Scarlat, fiind tîmplar, și-a făcut spre stradă niște case pasabile, care se văd și acum, și le-a închiriat. Terenul l-a tăiat în două prin altă casă cu prispă, pe care la fel o închiria mai ieftin, cu odaia, la studenți. Coridorul acestei case cu pălimar răspundea în fund unde, în plin centru al orașului, dădeai de o priveliște cu desăvîrșire țărănească. Acolo, Scarlat avea o casă, ca pe la munte în Muntenia, cu pridvor lat și cu boltă, livadă mare, nebănuită, de pomi, și în fund, în fund de tot, pierdută printre pomi, o maghernită, servind de atelier. Acolo lucra el uși, cercevele, lucruri de astea mai mult de dulgherie. Eu cred că nu există casă, în tot cartierul Matache Măcelaru, în care lemnăria să nu fie lucrată de Scarlat. Era un om simpatic afară din cale, martir al unei soacre greoaie, al nevestei și al copiilor. Semăna puțin cu Creangă, fiind mai slab, avea un rîs sănătos, contagios și cîteva expresii filozofice, printre care cea mai tipică era: „bun de tot!" Erau așa de țărani, încît mîncau pe o măsuță joasă, stînd turcește în pat. Scarlat era un martir oficial al familiei. Cînd îi spuneai ceva care confirma această tragedie, clipea mărunt, striga „bun de tot" și te bătea ușor pe pîntece, rîzînd cu sughițuri, cu un timbru de o nevinovăție înduioșătoare, care îmi răsună încă în urechi. Dacă aș avea o placă de fonograf cu „bun de tot" al lui Scarlat, ați pricepe ce fel de om era. Scarlat n-avea nici un mijloc de apărare, afară de rîsul lui și de „bun de tot". Era tot ce făcea în momentele lui cele mai critice. Intram adesea în atelierul lui, unde îmi dădea bucăți de lemn și rîndelele complicate să mă joc, și-mi spunea cu glas comic lucruri de astea:

„Bun de tot!" „Cea bătrînă (soacră-sa) nu vrea să-mi dea de mîncare! Hi, hi, hi! Bun de tot!"

— Nu-i dădea chiar de mîncare? întrebă Otilia.

— Nu, oricît v-ați mira. Scarlat muncea ca un cîine, se îmbăta cîteodată la desperare, și depunea tot cîștigul în mîinile nevestei, despre care mi-aduc doar atîta aminte că avea fața prea rumenă și plină de vinișoare, și ochii aprinși de conjunctivită granuloasă. Avusese copii mulți, pe care însă nu-i vedeam, fiind risipiți, și la care ținea cu fanatism madam, să-i zicem, Scarlat. Bietul tîmplar era persecutat în chipul cel mai groaznic. Mînca numai urzici, timp de o săptămînă, în fața odioasei soacre („cea bătrînă"), care mușca lacom dintr-un cîrnat cu usturoi. Uneori, seara nu i se dădea de mîncare. Mi s-a spus chiar că a murit din cauza asta. A plecat dimineața la lucru și a picat jos, mort, după ce ceruse în zadar nevestei să-i dea o bucată de pîine cu ceva. Scarlat ar fi cerut, însă era mîndru, fiind proprietar. Să-și oprească din cîștig, nu putea iarăși. Nevasta se ducea singură să încaseze banii, sub cuvînt că bărbatu-său e bețiv. Scarlat privea cum i se iau banii și nu putea spune decît „Bun de tot!" Era de o onestitate scandaloasă. Singurul lui mijloc de a se hrăni mai bine, cu onoare, erau pomenile. Însă la pomeni, dîndu-se mai mult vin, se îmbăta.

— Cum îți explici enormitatea asta, ca o femeie să chinuiască astfel un bărbat? întrebă Otilia.

— În modul cel mai simplu. Nevasta lui Scarlat era o femeie de jos cu o capacitate de afecțiune redusă. Cîtă vreme n-au avut progenitură, s-a purtat normal. Apoi au început să vină pruncii, și nevasta a fost copleșită de grija pentru copii, care e mai puternică, fiindcă este instinctuală. La mă-sa ținea iarăși prin instinct. Ca țărancă de origine, își îndeplinea automat așa-zisul sentiment, care însă, din cauza copiilor mulți, o irita, o obosea. Pentru Scarlat nu mai rămînea nimic decît iritația. Vreau să zic că oamenii simpli nu pot întreține decît un singur sentiment, și că și pe acela îl înlocuiesc cu un fel de automatism. Un om din popor nu poate fi și patriot, și tată sublim totodată, o mamă nu-și poate iubi bărbatul și copiii. Ori iubește pe bărbat și bate pe copii, ori iubește pe copii și bate bărbatul. Eu am experiență de la moșie, sînt, cum s-ar zice, vindecat de anume romantisme. Unul care ține în chip exagerat la un cîine este epuizat sufletește și scoate cuțitul la tată-său. Emotivitatea, delicatețea sufletească, astea sînt produse ale inteligenței, sînt complicațiuni superioare. Am observat că părinții cu copii mulți iubesc rău copiii, în bloc; dimpotrivă, sînt plini de afecțiune aceia care n-au de loc copii. În sfîrșit, să nu generalizăm și să revenim la cazul Aglaei. Ea a fost totdeauna o femeie potolită, lipsită de curiozitate, n-a fost la teatru, n-a citit cărți. Cînd a început să aibă copii, ea și uitase pe Simion, și cînd a avut copii mai mulți,

trecea de la unul la altul. Ea e femeia-tip, de structură normală, care nu poate fi ocupată decît de un singur sentiment deodată. În privința asta, mi-aduc aminte ceva foarte nostim. Aveam o mătușă cu copii mulți, care, cînd se așeza cu dragostea la o fată (avea numai fete), o copleșea. Dar în timpul acela, era certată cu toate celelalte fete. Cînd se certa cu una, în chip necesar se împăca cu alta. Aglae are, dimpotrivă, sufletul mai cuprinzător. Ea ține la toți copiii ei, renunțînd numai la bietul Simion. Nu-i pretinde, deci, să te iubească și pe dumneata, domnișoară Otilia.

Felix nu-l văzuse niciodată pe Pascalopol așa de vorbăreț. Moșierul povestea avînd aerul că face o mărturisire deghizată, că-și descarcă sufletul. De altfel, același sentiment părea să-l aibă și Otilia, fiindcă, reluîndu-și un vechi obicei, se așeză îndărătul scaunului moșierului și-i tot scutura cu mîna umerii hainelor. Pascalopol avea aerul să zică: „numai eu știu să iubesc, fiindcă sufletul meu e vacant, fiindcă eu n-am iubit încă pe nimeni". Amintindu-și ce-i spusese moșierul despre trecutul lui, Felix pătrunse pentru întîia oară, eliberat de egoismul lui de tînăr, mica tragedie a lui Pascalopol. Moșierul suporta dificultățile unei familii mai mult decît moș Costache, însă cu riscul de a fi plictisitor. Se expunea la situații ca aceea cînd el, Felix, determinase pe Otilia să nu-l mai primească. Ce instincte nesatisfăcute împingeau pe Pascalopol în această slăbiciune ? Jumătate bănuitor, jumătate plin de interes pentru Pascalopol, Felix întrebă :

— Din cît vă cunosc, mi-am dat seama că sînteți afectuos, că iubiți copiii. De ce, atunci, măcar pentru asta, nu v-ați căsătorit din nou ?

Pascalopol privi pe Felix cu un zîmbet blînd, amar, ca și cînd ar fi ghicit o cursă din partea tînărului. În chip de apărare, Otilia îl îmbrățișă de-a binelea, cu speteaza scaunului cu tot.

— Iubite domnule Felix, să vezi pentru ce nu. Sensibilitatea exagerată e legată de unele neajunsuri. Un om subțire nu iubește numai copiii, ci un anume fel de copii, el ar vrea, bunăoară, copii de la o anumită femeie, pe care o iubește, și ar avea silă de alții. Aglae iubește pe copiii ei fără discernămînt, deși sînt ai lui Simion, pe care îl disprețuiește. Vezi că dragostea fină e selectivă. Cu temperamentul meu, cu educația mea, eu mi-am făcut în cap un anume tip de copil pe care l-aș iubi. Cred că unui om de vîrsta mea o să-i îngăduiți să fie sincer și să mărturisească cum că i-ar fi plăcut o fată ca domnișoara Otilia. Dacă prin căsătorie aș căpăta-o acum pe domnișoara Otilia, dar mare, fiindcă nu am timp să mai aștept, m-aș căsători. Însă cum nu se poate, și domnișoara Otilia e născută, profit și eu de ocazie și-i arăt și eu micile mele paternități de om ratat în viața familială. Și dumneata mi-ești simpatic — adăugă moșierul — văzîndu-l pe Felix cam posac.

Însă Felix era întunecat dintr-o obscură gelozie. Nu-i plăceau demonstrațiile acestea de simpatie față de Otilia, nici măcar sub forma paternității. Se temea că, în fond, Pascalopol acoperea cu eufemisme pasiuni de altă natură. Prins în discuție, își expuse rezerva :

— Tot ce spuneți e interesant, în general. În cazul special al iubirii paterne, am oarecare îndoieli. Iubirea dintre tată și copii se bizuie întîi de toate pe instinct, pe legătura de sînge. Fără îndoială că un om în vîrstă e capabil de iubire dezinteresată pentru o fată, dar se poate să cadă și în cursă, cum aș cădea eu, crezînd că iubesc ca o soră o fată care nu mi-e rudă.

Pascalopol fu așa de izbit de această observație a lui Felix, încît tînărul se căi și-și dădu seama abia după ce vorbise de brutalitatea insinuării lui. Moșierul bătu darabana cu degetele, oftă, întoarse capul spre Otilia și zise, în sfîrșit, în chip de încheiere :

— Domnișoara Otilia e singură în măsură să judece în această materie. Sîntem toți nimic altceva decît niște bieți oameni.

Felix fu așa de mîhnit de ieșirea lui inconștientă, încît, profitînd de un moment de neatenție din partea celorlalți, se sculă de la masă și se pierdu prin curte. La un moment dat, ieși din ogradă cu mîinile în buzunar și capul gol și se plimbă pe strada pustie, stăpînită de umbra clopotniței mănăstirii. Se învinovăți de răutate, de lipsă de respect față de Pascalopol, de gelozie neîndreptățită. În planul de dezvoltare a personalității lui, pe care-l alcătuise în minte, sta acest principiu : de a nu jigni pe nimeni și de a reacționa împotriva inimiciției prin rezervă. Purtarea lui față de Pascalopol era vulgară, prin prea marea exteriorizare a temerilor sale. Jignindu-l pe Pascalopol, o supărase, fără îndoială, pe Otilia. În orice caz, dăduse semne de nestăpînire de sine. Se plimbă prin întunericul profund din preajma mănăstirii, apoi, potolit și hotărît, se întoarse. Pascalopol tocmai ieșea pe poartă și se îndrepta spre trăsura care-l aștepta cu mult mai departe, fiindcă vizitiul adormise și caii înaintaseră treptat, atrași de cîteva smocuri de iarbă tăiată de prin vreo grădină oarecare, și căzută, peste zi, din cotiuga gunoierului. Moșierul, văzîndu-l pe Felix, înaintă spre el cu mîna întinsă și rămase puțin surprins de gravitatea acestuia.

— Domnule Pascalopol — începuse solemn tînărul — am spus adineauri, de altfel fără intenție, niște vorbe de care erați îndreptățit să fiți jignit. Vă rog să primiți scuzele mele.

— Ah, dragă — făcu Pascalopol — ce-ți trece prin gînd ! N-am observat nimic. Tot ce-ai spus era perfect just, în cadrul discuțiunii. Nu te uita la mine. Sînt uneori, fără voia mea, îngîndurat, și asta dă impresia de supărare.

Lămurirea lui Pascalopol fu atît de firească, încît Felix căzu într-altă nemulțumire de sine.

Va să zică, se grăbise într-un exces de amor propriu și mărturisise moșierului o reacție pe care acela n-o băgase de seamă. Pascalopol trecu repede de tot asupra incidentului, și Felix avu cel puțin sentimentul că n-a căzut în complicații mai ridicole. De altfel, ca un semn că luase cuvintele lui Felix în sensul unei politețe convenționale, Pascalopol îi mulțumi pentru bunele lui sentimente și-l rugă, dacă nu se supără, să-l viziteze a doua zi, spre a-i spune niște lucruri, care, nu se îndoia, „erau de cel mai mare interes pentru ei amîndoi și pentru o persoană la amîndoi egal de scumpă".

Deci, Felix se duse. Așteptînd în birou pe Pascalopol, auzi sunetele dulci, melancolice ale unui flaut. Își aduse aminte că i se spusese că moșierul cînta din flaut. Auzi o melodie de tip clasic, cu măsuri de menuet, cu totul abstractă, dar tocmai prin aceea mai plină de caracter. Părea să fie de Mozart sau de un contemporan al acestuia, o bucată de acelea din caiete pentru amatori. Cîntecul avea oboseli și stingeri grațioase, opriri și reluări de fraze. Melodia muri într-o notă, semn că se vestise prezența lui Felix. Pascalopol apăru, în mînă cu flautul ca un sceptru de abanos și îmbrăcat într-un greu chimono de mătase albastră, brodată cu balauri. Era impresionant.

Moșierul vorbi de una, de alta și se vedea că voia să ajungă undeva fără să se bage de seamă,

fără solemnitate. Zise, în cele din urmă, că pentru Otilia călătoria fusese o necesitate, că în mentalitatea ei observase, în lunile din urmă, schimbări îngrijorătoare. Călătoria îi liniștise spiritul, îi redase încrederea în viață. „Chiar" el, Felix, trebuia să fie mulțumit de împrejurarea care-i aducea înapoi o prietenă reconfortată. De altfel, și el, mai curînd sau mai tîrziu, avea să se ducă pentru studii la Paris, în care scop Otilia examinase toate posibilitățile și venise cu informații utile pe care „ți le-a comunicat probabil sau ți le va comunica". Un singur lucru îl mai îngrijora pe Pascalopol, ca nu cumva călătoria Otiliei la Paris, cu un om străin, să-i aducă iarăși acele neplăceri din partea cui nu cunoștea lucrurile. Așa vorbi Pascalopol, risipit, în frînturi, cu aerul de a nu da nici o importanță la ceea ce spune, privind cu un ochi prin găurile flautului, și suflînd în chip de control cîte o notă. Apoi, deodată, întorcîndu-se spre Felix, cu o față părintească și hotărîtă, îl luă de mîini și-l ținu strîns cît dură acest mic discurs:

— Domnule Felix, Otilia nu m-a autorizat să-ți spun nimic și nu știe nimic despre ce vorbim noi aici. Știu însă că are destulă simpatie pentru dumneata. Discreția mă împiedică să fac aprecieri asupra naturii acestei simpatii. O fată se poate dispensa de buna opinie a femeilor, dar trebuie s-o aibă pe aceea a bărbaților. Ei bine, îți dau cuvîntul meu de onoare că m-am purtat cu Otilia, la Paris, ca un tată. A stat tot timpul într-o pen-

siune, de unde veneam s-o iau, de altfel cu destulă greutate, fiindcă direcţiunea ţinea, pentru renumele ei, să controleze mişcarea pensionarelor. (Era o pensiune numai de domnişoare.) Că s-a dus cu mine, nu dumneata, care cunoşti lucrurile, eşti îndreptăţit s-o învinovăţeşti. Se sufoca aici. De ce-ţi spun asta? Eu, pe Otilia, vorbesc sincer, o iubesc, şi poate nu m-aş da înapoi de la imprudenţa de a o lua de nevastă. Însă fac şi eu ce pot la vîrsta mea, ca s-ajung s-o merit. Eu lupt avînd ca arme bunătatea, satisfacerea capriciilor tinereţii, dumneata lupţi cu ajutorul tinereţii. Recunosc că arma dumitale e mai sigură. Eu sînt un adversar (dacă pot eu să mă numesc astfel) leal. Poate că Otilia te iubeşte pe dumneata sau pe altcineva (eu te-aş prefera pe dumneata). Ei bine, atunci demnitatea mea îmi comandă să nu las să planeze calomnia asupra ei. Otilia e o fată cuminte şi aş fi mîndru să am un copil ca ea. Dacă vei fi dumneata norocosul ei tovarăş (fiindcă nu văd siguranţa fericirii decît în căsătorie), află de la mine că Otilia trebuie respectată. Se cade s-o spui şi altora.

Spunînd aceste ultime cuvinte, Pascalopol căpătase, în chimonoul lui, o demnitate de tragedian. Strînse încă o dată mîinile lui Felix şi-i dădu drumul definitiv. Felix vru să spună ceva, să se justifice, dar moşierul dăduse repede un curs familiar glasului şi invitase pe tînăr în sufragerie să ia un vermut. Orice încercare a lui Felix de a mai

aduce vorba asupra problemei Otiliei fu infructuoasă. Plecă învăluit de gesturile afectuoase ale moşierului, însă tulburat. Din stradă, pe fereastra deschisă de la etaj, auzi limpede sunetele dulci ale flautului, reluînd aria de menuet. Calea Victoriei pe porţiunea aceasta era destul de liniştită, şi notele se auzeau uneori clare ca-ntr-o poiană. Felix admiră pe Pascalopol şi gîndi că era un om superior, vrednic de imitat. Se cădea ca şi el să fie la înălţimea moşierului şi să dea dovezi de aceeaşi demnitate. O îndoială îl chinuia. La cine făcuse aluzie Pascalopol? Evident, îi atrăsese atenţia lui să nu aibă nici o bănuială asupra Otiliei, însă vorbise de calomnie. El, Felix, nu se purtase de loc în aşa chip încît să merite astfel de reproşuri şi nu şi-o putea închipui pe Otilia plîngîndu-se de învinovăţiri pe care nu le făcuse. Aluzia lui Pascalopol aluneca dincolo de ochii lui Felix, vorbea pentru altcineva. Mai mult din gesturi decît din vorbe, Felix înţelesese să colaboreze cu el la apărarea Otiliei de calomniile altora. Ale cui? Se gîndi că probabil Aglae bîrfise, ca de obicei. Stănică îi răsări în minte. Dacă exista un colportor permanent de fleacuri, acela era Stănică. Asta era sigur. Ce putea să spună însă mai mult decît putea să gîndească el, Felix, în clipe de pofidă? Că între Otilia şi Pascalopol pot fi legături de dragoste. Curiozitatea îl făcu pe Felix şiret. Îşi zise că de la Stănică (pe care-l găsi cu uşurinţă) poate afla misterul de-a dreptul. Sentimentul lui era

că-și îndeplinește mandatul moral, că, aflînd calomnia, va fi în stare să apere mai viguros reputația Otiliei, în fond era mînat de o gelozie pe care o credea vindecată.

— Domnule Stănică — zise el — te întreb ca pe un om cu experiență, să-mi spui drept, ce crezi dumneata, ca bărbat, despre mergerea Otiliei la Paris ?

— Ha — făcu Stănică, luat repede — ce cred ? Ce să cred ? (Stănică examină repede situația și nu bănui nici o intenție malițioasă. De altfel, întîrzia întotdeauna răspunsul, ca să poată inventa.) Domnule, să-ți spun drept, vorbă mare nu vreau să scot, păcat nu vreau să fac. Am avut un copil pe care mi l-a luat Dumnezeu, fiindcă poate am greșit cu ceva. Lumea vorbește, dar ce, trebuie să te iei după lume ? Nu e nimic, domnule, s-o fi dus fata să se plimbe.

— Dar ce zice lumea ?

— Domnule, rea e lumea, pe onoarea mea, nu poți să faci un gest care să nu fie interpretat. Păi, nici eu nu știu ce să mai zic, sînt cîteodată coincidențe absurde, care uimesc, care zguduie. (Stănică stinse glasul.) Ți-o spun și eu cum am cumpărat-o. Nu te obligă nimeni să crezi. Ei și ? și dacă ? ce, numai ea, mă-nțelegi ?

Felix își stăpîni enervarea.

— Ce anume ?

— Păi, se zice, ești pezevenghi rău, parcă nu știi ! nu zău ! nu știi nimic ? totul e în definitiv o

prezumție, se zice că fata, pricepi, s-a dus la Paris să facă, doar ești la medicină, un avort, de !

Felix fu atît de indignat, încît rămase nemișcat. Stănică nu-i pricepu, sau se făcu că nu-i pricepe starea de spirit și izbucni tare :

— Auzeam eu, domnule, și nu credeam că o femeie după ce naște se face mai albă la față, mai picantă. Așa era Olimpia după ce a născut pe Relu. Ei, dar Otilia e superbă și așa, strașnică fată.

— Porcule ! îi zise Felix cu glasul sugrumat, și-i întoarse spatele.

În seara aceleiași zile, pe cînd moș Costache, Otilia și Felix se aflau la masă (acum mîncau iarăși acasă), Stănică își făcu apariția, dădu mîna cu toți, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic și declară că a venit mai cu seamă pentru Felix ca să-i arate o mostră de stofă de vară, faină, deși cam scumpă.

Purtarea lui moș Costache deveni, după întoarcerea Otiliei, foarte curioasă. Din bîlbîielile lui se înțelegea că avea de gînd să facă ceva pentru „fetița" lui, însă ce anume nu se vedea limpede. În schimb, făcea dezordine. Alături de odaia lui Felix, mai era una aproape goală. Bătrînul scoase afară lăzile și mobilele stricate ce se aflau acolo și făcu broască bună la ușă, ca să se închidă bine. Apoi începu să depoziteze în ea tot soiul de materiale, al căror rost păru la început, cel puțin, misterios. Costache venea, de pildă, cu pungi mari

de cuie de felurite mărimi, puţin cam ruginite şi le arunca pe duşumea, făcînd purcoaie pe categorii. Faţă de cel care vedea scena, dădea, neîntrebat, o explicaţie vagă, bolborosită şi fără direcţiune precisă :

— Omul e bine să cumpere, cînd găseşte de ocazie ! Să fie acolo.

Într-altă zi, bătrînul veni cu o căruţă întreagă plină cu cercevele, fereşti, uşi de la vreo casă veche dărîmată.

— Papa — se miră Otilia — ce faci cu astea ? Pentru foc ?

Bătrînul îşi frecă mîinile, ca omul care a făcut o afacere bună şi nu vrea s-o destăinuiască altuia, ca să-i facă surpriză mai tîrziu.

— Le-am luat ieftine, de ocazie, lemnărie bună, cum se făcea odată !

Otilia rămase surprinsă, văzînd că bătrînul aduse într-o zi doi oameni să sape o groapă largă ca un bazin, în grădina din faţa chioşcului, stricînd astfel gazonul. Bătrînul nu dădu nici o explicaţie, apărîndu-se cu satisfacţia omului care îşi îngăduie să scandalizeze pentru puţin aproapele nedumerit, ştiind că mai pe urmă îl va încînta cu buna lui intenţie. În orice caz, scopul imediat al gropii se destăinui curînd, fiindcă moş Costache aduse cîteva căruţe de var şi le răsturnă acolo. Zicea că le-a cumpărat chilipir de la o bina care a sfîrşit lucrările.

— Ce vrei să faci, papa, vrei să zideşti ?

— Hehehe — zise şiret bătrînul — fac eu ceva pentru fe-fetiţa mea !

După aceea, bătrînul aduse grinzi mari de lemn de stejar, unele vechi, scoase de la alte case, altele noi, dar cam verzi, desigur toate de ocazie, şi le îndesă pe toate de-a lungul gardurilor. Într-o zi, aduse şi cărămidă veche, din demolițiuni, şi o depozită morman pe gazonul din grădină, răpind chioşcului perspectiva. După toate aceste isprăvi, bătrînul era neliniştit să nu i se fure materialul, pe care îl însemna mereu cu var. Ieşea noaptea tîrziu sau dimineaţa în zori şi-i dădea tîrcoale, tresărea la cel mai mic zgomot şi trimitea pe Felix sau pe Otilia să spioneze. Cu toată isteţia lui, Stănică nu putea afla direct ce urmărea bătrînul. După logica lui, moş Costache făcea vreo speculaţie oarecare. Află însă Pascalopol, căruia bătrînul i se destănui. Moş Costache zicea aşa : azi, banii sînt instabili, şi mai ales tinerii nu pot să-i ţină. Un bărbat, cînd ia o fată, e mulţumit să capete zestre o casă cu de toate. Casa nu ţi-o poate cheltui ginerele. I-ar fi dat el casă Otiliei, din cîte avusese, însă nu erau potrivite cu nevoile ei. Acum o să-i facă una aici, pe locul grădinii, dar cu socoteală mare. Aici în Antim nu prea sînt prăvălii, încît dacă ai casă cu prăvălii faci afaceri grozave. Are să construiască o casă cu prăvălii la parter şi apartament la etaj, aşa că Otilia o să aibă şi casă gratis, şi venit de la prăvălii, bineînţeles, după moartea lui, fiindcă acum

urma să-și scoată ceva din cheltuielile pe care le-ar fi făcut cu clădirea. Pascalopol rămase foarte surprins de hotărîrea bătrînului și prevesti că soarta Otiliei va rămîne din cele mai încurcate. Cunoscîndu-l pe moș Costache încăpățînat și capabil să facă iute contrariul, tăcu din gură. Însă, amărît pentru Otilia, îi vorbi acesteia, aceasta spuse nepăsătoare în glumă lui Felix, Marina îi auzi pe cînd bodogănea prin preajma lor și astfel află în cele din urmă și Stănică. Numai Stănică țipă scandalizat, ca și cînd chestiunea l-ar fi privit:

— S-a ramolit, are să vîre toți banii în cărămidă veche și n-o să mai găsiți nimic. E iresponsabil, și eu să fiu în locul dumitale (vorbea Aglaei) aș lua măsuri.

Aglae îl cunoștea bine însă pe frate-său. De aceea privi lucrurile cu calm.

— Dacă Costache s-a apucat să cumpere cărămidă, înseamnă că n-are de gînd să-i dea mare lucru Otiliei. Nu dă el din mînă lucrul lui, să-l tai, doar îl cunosc. Nu-ți inchipui c-a cheltuit cine știe cît pe molozurile alea. Dacă face casă, lasă-l s-o facă. Casa n-o fură nimeni. Să nu facă testament pentru nebuna, de asta mă tem. Încolo, treaba lui.

Otilia fu foarte necăjită cînd află intențiile lui moș Costache. Pe ea o plictiseau toate preocupările de a i se face o zestre, de a i se da o situație legală. I se păreau burgheze, umilitoare. Nu trăise

niciodată în mizerie și nu se temea de ea. Un instinct feminin îi spunea că interesul cu care era înconjurată de bărbați o va urmări totdeauna, iar ideea bătrîneții n-o înspăimînta. Nu-și închipuia că ar putea fi vreodată bătrînă, altfel de cum arăta acum. Era hotărîtă să se sinucidă pe dată ce ar fi zărit semnele bătrîneții. Însă fiindcă deocamdată ele erau de domeniul speculației asupra viitorului, Otilia se gîndea și la această sinucidere ca la un eveniment foarte dramatic și teatral, în felul unei sinucideri japoneze. Ea avea scrupule și libertăți de gîndire cu totul deosebite de ale lui Felix, aceasta fiind pricina pentru care tînărul nu le înțelegea. A primi daruri de la un bărbat, a fi plimbată i se părea foarte firesc. Oricît ar fi cheltuit Pascalopol, Otilia nu găsea că face o faptă nepotrivită, atîta vreme cît nu se obligă cu nimic. Ar fi fost cuprinsă de milă să vadă că un tînăr face sacrificii ca să-i facă daruri, însă darurile le-ar fi primit, ca să nu-l jignească pe dăruitor, fiindcă lumea se împărțea, pentru ea, în bărbați care fac daruri și femei care le primesc. Ideea de a nu-și satisface capriciile, de a nu avea mănuși și ciorapi la vreme n-o înspăimînta pe fată, pentru simplul motiv că nu putea concepe această situație absurdă. Fiindcă moș Costache nu-i lua aproape nimic, se obișnuise să și-l închipuie pe Pascalopol ca pe un înlocuitor providențial. Deopotrivă o supărau pe Otilia preocupările de înzestrare, de statornicire a viitorului. Asta însemna pentru ea o

încetare a omagiilor, înlocuirea lor printr-un regim de asistență. Pascalopol pătrunsese foarte bine sufletul Otiliei, fiindcă cunoscuse și pe mamă-sa, femeie cu aceeași mentalitate ca descendentă a unei familii foarte bogate. Mama Otiliei încredințase, foarte neștiutoare, toți banii ei lui Costache, care apoi o pusese la un regim de avar. Murise și de tristețe, fără să învinovățească pe bărbat, pentru că nu-și dădea seama ce fel de situație era aceea în care se afla. Pascalopol, cunoscător profund al acestei stări de spirit, fiindcă el însuși trăise în astfel de condiții și avea milă mai mult de un om de familie bună, scăpătat, decît de un vagabond nemîncat, simțea datoria de a înlocui pe moș Costache. Felix vedea în Otilia o fată cu un bun-simț exagerat, cu o experiență de viață, dusă pînă la mizantropie, dar nu era așa. Otilia era usuratică, risipitoare. Era însă modestă, încredințată că orice bine în viață trebuie plătit cu o nefericire sau măcar cu o dușmănie, că nu avea dreptul să pretindă nimic. Asta o făcea cuminte și ridica nebuniilor ei acel aer de lăcomie feminină atît de caracteristic fetelor care au prestigiu asupra bărbatilor. Gîndul că moș Costache avea să-i facă o casă cu prăvălii pentru speculă o izbi pe Otilia într-un chip dureros. Ea visa viitorul ca un șir de explozii neprevăzute. Putea s-o răpească un englez s-o ducă în Indii, putea să-l roage pe Pascalopol s-o ducă în Rusia, să se fixeze pe jumătate din grădina lui moș Costache îi era odios. Rațional,

înțelegea planul, însă sufletul ei era invadat de neliniștea copilului căruia i se pregătește plecarea într-un orfelinat.

Pascalopol încercă să convingă blînd pe moș Costache că nu era potrivit să cheltuiască banii pe o casă de speculă chiar în Antim. Avea doar casa pentru Otilia. Bătrînul era însă fanatic în decizia lui, și moșierul nu mai insistă. În capul lui, ideea de speculă personală se combina din ce în ce mai tare cu aceea de asigurare a viitorului Otiliei, și cea dintîi aproape dispărea. El merse pînă acolo încît să propună sub forma unui sfat părintesc lui Felix să contribuie la afacere. De pildă, dacă Felix ar fi contribuit la majorat, adică în toamnă, cu suma de bani pe care o avea depusă ca fond la o bancă, atunci el, Costache, ar fi construit o casă cu două etaje pentru Felix și Otilia ca coproprietari. Bineînțeles, Felix i-ar fi plătit lui terenul „foarte ieftin". În felul acesta, ar fi avut jos venit de la prăvălii, împreună cu Otilia, și ar fi avut și un apartament de locuit, pe care, cum era deocamdată singur, ar fi putut să și-l închirieze, păstrîndu-și o mansardă. Pentru un doctor, o astfel de afacere ar fi fost strălucită. Felix iubea și respecta pe Otilia peste orice măsură posibilă, dar combinațiile lui moș Costache îl aruncau într-o silă care umbrea sentimentele lui. Exagerînd, în sensul prudenței, i se păru că se țese în jurul lui o manoperă pentru a-l deposeda de avutul său, pe care nu și-l cunoștea

bine, înainte de majorat. A-i se propune să fie coproprietar cu Otilia, era un mod de a i se recomanda căsătoria cu fata, căreia, printr-o abilitate a bătrînului, i-ar fi constituit el însuși dotă. Felix se temu, și-n parte acesta era și adevărul, că moș Costache construiește casa cu banii lui. A se căsători cu Otilia, a pune toată energia lui la picioarele fetei, era năzuința lui cea mai înaltă. Cu toate acestea voia s-o ia el pe Otilia, s-o cucerească. Moș Costache părea a umbla să scape de Otilia, și asta era așa de jignitor încît Felix se gîndi că dacă fata ar ști că bătrînul, dîndu-i-o de soție, a voit să-l păcălească, ea ar fi copleșită de rușine și el însuși n-ar mai fi fost în stare să suporte jena ei. Ceea ce făcea bătrînul era un mijloc sigur de a-i înstrăina, prin ambiție, pe Otilia.

Moș Costache stricase toată grădina cu materialele lui, și un copac, apăsat prea mult la rădăcină de cărămizi, începu să se usuce. Verile sînt înăbușitoare și prăfoase la București, și tot colbul de cărămidă sfărîmată, luat de vînt, umplea treptele scărilor, cercevelele și orice ciubucărie arhitectonică. Apoi bătrînul, grijuliu, nu lăsa lucrurile pe loc, ci le mișca mereu. Ca să nu i se fure cărămizile, se puse să le care el însuși în fund, făcîndu-și fața spînă aprinsă ca o figură de piele-roșie. Grinzile le așeză peste cărămizi ca să le ferească pe acestea de ploaie, apoi găsi că, dimpotrivă, grinzile au nevoie de uscăciune și duse pe cele mai scurte din ele în odaia de sus cu materiale. Casa nu era

prea solidă, și lui Felix i se păru într-o noapte că aude pîrîituri. Aprinse o lumînare și zări în perete o crăpătură lungă și zigzagată ca un fulger. A doua zi, moș Costache, mobilizînd toată familia, cără grinzile într-o șură și-și pierdu restul zilei în examene amănunțite ale zidului vătămat. Ploaia inundase groapa cu var, pe care-l stinsese, prefăcîndu-l într-un lapte murdar. Toate aceste mici dezastre nu zdruncinară fanatismul constructiv al bătrînului. Te-ai fi așteptat ca moș Costache să consulte un arhitect, să facă planuri din vreme, însă nu făcea asta. Scoțînd din dulapurile lui creionul cel mai tocit, își făcea singur, pe hîrtie, un fel de schițe. Se exprimă limpede că arhitecții sînt niște hoți și că o casă trainică se face cu un zidar bătrîn, priceput, cum fusese zidită și casa în care sta. Un italian bătrîn fusese chemat odată să vadă locul, și bătrînul îi împărtășise fel de fel de dorințe extravagante. Bucătăria, locurile de confort, el le voia în fundul curții, fiindcă zicea că așa e mai sănătos; în loc de mai multe camere, era de părere că sînt de ajuns două, dar mari, care să ocupe tot spațiul disponibil al unui apartament. Voia tavan cu grinzi, și, în locul balconului, care ar fi putut să cadă, pălimar repetat și la etaje. Pivnița ținea s-o facă nu sub casă, ci în fundul curții. Zidarul ascultă aceste deziderate cu calm și înțelegere, fiindcă era obișnuit să construiască locuințe nu după rațiuni estetice și arhitectonice, ci după instrucțiile clienților. Moș Costache voia să facă jos

prăvălii, dar pretindea că trebuiau urcate cu cel puțin trei sferturi de metru deasupra solului, ca să nu intre hoțul de-a dreptul în prăvălie și să fure. Văzuse el o dugheană, în tinerețe, așa înălțată deasupra pămîntului, căreia i se punea ziua o scară de lemn în fața ușii. Dacă zidarul ar fi executat planul oral al bătrînului, rezultatul ar fi fost comic. Însă nu-l înfăptui, fiindcă moș Costache amîna lucrările pentru o dată incertă, pe care urma el s-o fixeze, după studii serioase ale prețurilor mîinii de lucru. În vară construiește toată lumea, așa încît salahorii sînt scumpi. Toamna tîrziu, ei sînt fără lucru și sînt bucuroși să se angajeze și pe puțin. Mai ales moș Costache își făcea acest calcul : „Angajez un zidar maestru cu atît pentru toată durata lucrărilor, pe care le voi supraveghea eu personal. Materialul îl cumpăr eu și nu dau decît unde văd eu că este nevoie. Arhitectul aici te fură. Pentru partea de salahorie angajez o familie întreagă de țigani. Țiganul vrea să rămînă și el cu o mînă de bani, să aibă peste iarnă. Oricît de bine i-ar plăti un arhitect, ei nu sînt înlesniți, fiindcă trebuie să-și cumpere hrană.Eu le dau la sfîrșit (și moș Costache gîndea o sumă înfricoșător de minimă), care le rămîne, în schimb vor avea hrană. Pun pe Marina să le gătească zilnic. Moș Costache începu să facă cumpărături de alimente, care puteau să mire pe cei care-l cunoșteau zgîrcit. Cumpără fasole uscată, care vara nu se mai caută, linte, ceapă, costiță rîncedă, carne afumată

(mai mult picioare, coaste și fălci), în care Marina găsi viermi mici, albi. Bătînd cuie în tavanul odăii, el își atîrnă alimentele, așteptînd campania de lucru. În curînd constată că ele n-ar rezista pînă la toamnă, și atunci costița, ceapa și celelalte apărură cu exagerată frecvență la masă. Otilia, de obicei, aproape nu mînca nimic și privea bucatele ca pe niște ciudate investiții nepotrivite omului (numai ciocolata îi plăcea), iar Felix începu să vină acasă săturat din oraș.

Moș Costache, așa de discret în facerile lui, veni la Felix cu cîteva coale de hîrtie și felurite note de plată și însemnări și-l rugă să-i alcătuiască o listă de tot ce cheltuise pentru materiale. Felix i-o făcu, rămînînd totuși mirat de scumpetea articolelor. O cărămidă veche din demolițiuni costa aproape cît și una nouă. Cum moș Costache nu arăta a fi omul ușor de păcălit, ignorant în asemenea chestiuni, ai fi fost înclinat să crezi că socoteala urmărea să înșele pe cineva. Dar, fiindcă moș Costache însuși era cumpărătorul, problema rămînea fără rezolvare. Tot Stănică deschise ochii lui Felix, care se încredințase că supărarea față de acesta e lipsită de orice eficacitate. El arătase, cu solide argumente, care putea fi prețul întregului material. Totul fusese cumpărat pe sume derizorii și, întrucît privește cărămida, Stănică se jura că moș Costache a luat-o gratis. Într-adevăr, se dărîmase undeva, prin centru, cîteva case vechi, în scopul de a se clădi un mare hotel. Întreprinzătorii

cumpăraseră locul cu un preț în care construcția veche intra prea puțin. Dimpotrivă, zidăria îi încurca, fiindcă n-aveau unde s-o depoziteze și transportarea ei i-ar fi costat parale. Ei oferiră cărămida gratis, cu condiția ca să fie ridicată numaidecît de pe teren. De acolo trebuie s-o fi luat bătrînul, concurînd doar cîțiva țigani, care luaseră și ei cît putuseră căra cu mîna. Varul, exagera poate Stănică, putea fi de furat. Cu bacșiș bun, înduplеci numaidecît un țigan, de la binalele unde se consumă mari cantități de materiale, să-ți scoată din groapă, peste noapte, cîteva zeci de kilograme de var. Ca să încredințeze pe Felix și pe Otilia ce poate face un om îndrăzneț și cărpănos, Stănică se făcu forte să le-aducă, de probă, cîte ceva din toate. Și, într-adevăr, veni cu cîteva cărămizi în sacul unui țigan, cu un pachet de cuie, cu clei și alte lucruri. Le obținuse cu bacșiș de pe la binale. Ba chiar tîrziu de tot, în noaptea zilei în care Stănică făcuse demonstrația, o țigancă aduse, cu de la sine putere, un lighean încărcat cu var stins, gros, fiindcă, zicea, are nevoie de cîțiva gologani. Moș Costache nu se miră de gestul lui Stănică, pe care nu-l întrebă de ce aduce cărămidă, var și celelalte, și puse numaidecît stăpînire pe toate, după ce smulse lui Stănică mărturisirea că n-are nevoie de ele. Bătrînul veni din nou cu lista de materiale la Felix și-l rugă, de vreme ce-o compusese el, s-o iscălească în josul paginii „ca să știe

el cine i-a făcut-o". Felix o iscăli, dar foarte mirat și cu aceeași neplăcere cu care semnase polițele.

Așa precum vorbise vărului său Toader, Stănică se socoti dator să pună pe Felix în legătură cu Lili, nemaiîndoindu-se că fata trebuia neapărat să-i placă. Încercă deci să convingă pe tînăr să meargă să i-o arate.

— Domnule — zise el — nu anticipez cu nimic și nu pretind nimic. Am eu așa un gust, o slăbiciune de unchi, ce vrei ! Vreau să vezi o nepoată a mea, un crin de fată, s-o contempli ca pe-o icoană, fără să-i spui o vorbă, și să pleci. Atît pretind. Să vedem, e numai amor propriu din partea mea, ori fata e o făptură divină ? Ah, iubitule, să nu fiu însurat, să nu fie legile omenești la mijloc, pe Lili aș lua-o de nevastă. Să mă prostern înaintea ei, să-i sărut numai vîrful piciorului. Ce pieliță fină, ce rîs, ce nevinovăție ! Și plinuță, colò, bine ! Păcat că ești „angajat" — insinuă Stănică — c-ar fi pentru dumneata o partidă strălucită. Tată-său vrea să dea așa pahar de cristal în mîinile unui tînăr curat la suflet și la trup, cum ești dumneata, de pildă. Are avere, domnule (știu că dumneata ești idealist !), însă-ți spun, are avere. Nu pretinde de la ginere nici o meserie ; îi ține pe amîndoi tinerii ca pe niște cănărași în colivie. Oh, Doamne, fă-mă iar tînăr ! Văru-meu are moșie, îl știe Pascalopol, moară mare mecanică, la Obor, e senator, e putred, dă-l dracului. Eu ți-aș spune dumitale un lucru, dacă m-ai înțelege bine. Un tînăr

sărac, cum ești dumneata, în definitiv, căci prea bogat nu ești, cu inteligență, cu capacitate de muncă, e dator să pună mîna pe o fată cu zestre, să absoarbă ceva din averile trîntorilor, care n-au contribuit cu nimic pe altarul patriei. E singurul lor mod de a-și justifica existența. Dumneata ești speranța țării, savantul de mîine, nu trebuie să-ți irosești tinerețea. Probabil că iubești pe Otilia, te aprob. Nu te uita acolo la un cuvînt scăpat fără intenție. Otilia e o fată superbă, vorba este, te iubește și ea, vreau să zic, te iubește cu aceeași intensitate ? Se poate să te iubească, dar Otilia e sufletește obosită, blazată. Zi că nu există Otilia pe lume, dumneata rămîi așa fără dragoste ? Admit că Otilia e încîntătoare, mai sînt și alte fete. De aceea îți spun : lasă-mă să te scot în lume, să-ți arăt, fără obligații, o fată delicioasă. Hei, domnule, adevărata dragoste e totdeauna a doua dragoste. Vrei să-ți mai spun un lucru secret, ținînd seamă că ești un om simțitor, delicat ? În inima Otiliei se dă o luptă grozavă între dragoste și datorie : dragostea merge, nu mă îndoiesc, spre dumneata, interesul ei este să-l aibă pe Pascalopol ca ocrotitor, fiindcă moș Costache n-are să-i dea nimic, te-asigur eu, fiindcă nu-l lasă soacră-mea. Îți repet : interesul și datoria, fiindcă bănuiala mea este că Otilia (ești om serios ? pot să-ți încredințez un secret ? adică, propriu-zis, o prezumțiune serioasă ?), ei bine, Otilia trebuie să fie fata lui Pascalopol ! Altfel, cum îți explici dumneata dragostea asta între o fată de

nouăsprezece-douăzeci de ani și un om în vîrstă ? Ei, și atunci, dumneata, dacă ar fi așa, vii și zdrobești inima unui tată, care nu poate să facă mărturisiri. Dar să ne întoarcem le nepoată-mea. Îi zice Lili. Bre, să vezi fată modestă, bine crescută, rușinoasă, cultă, dar nu îndopată cu fel de fel de intelectualisme de astea, care strică femeile. Îți fac o mărturisire : Olimpia mea n-are mai nici o zestre, pot să zic, și e pretențioasă foc. În sfîrșit, vreau să vezi fata, m-am angajat, față de tată-său, că am să te prezint. Firește, nu le-am spus nimic de chestiune. Însă sînt și eu mîndru, de, să arăt familiei ce rude am căpătat prin alianță ! Dacă nu m-oi mîndri cu dumneata, cu cine vrei să mă mîndresc ? Cînd poți să mergi, ori mai bine s-aduc fata aici ?

Felix n-avea nici o repulsie principială față de necunoscuta Lili, dar se temea de gafele lui Stănică și de atmosfera de vizită pentru pețit. Aducerea fetei acum, cînd Otilia era acasă, nu o găsea nimerită. Îl rugă pe Stănică să lase asta pentru mai tîrziu, fiindcă acum era încurcat cu examenele. Stănică nu consimți în ruptul capului, ci voi numai să știe cînd e acasă Felix, hotărît s-o aducă pe fată dincolo, la Aglae, unde îl ruga să-și calce pe inimă și să vină, dacă va fi chemat. Ca să scape, Felix făgădui, crezînd că Stănică va uita chestiunea. Dar Stănică n-o uită, și peste cîteva zile, cînd fu sigur că toți vor fi acasă, veni mîndru în trăsura lui Toader, cu Lili alături de el. Fata era priete-

noasă, supusă și fără ascunzișuri, obișnuită să fie alintată, și primi să vină, întocmai cum ar fi făcut o fată liberă, din curiozitate. Stănică o prezentă cu multe preambuluri Aglaei și celorlalți. Lili făcu o foarte bună impresie, din cauza atenției cu care privea toate. Obișnuită cu bogăția, ea găsea interes în orice lucru, oricît de ridicol, și, parte dintr-o modestie înnăscută familiei ridicate de jos, parte din lipsă de gust, nu făcea observații jignitoare. Aurica se extazia înaintea ei, și Titi rămase prostit. Asta făcea plăcere lui Stănică, firește. Mai puțin interes stîrni fetei Titi, ferindu-se totuși de orice reacție. Stănică era indiferent, în privința asta, întrucît adusese pe fată în vederea lui Felix. În fundul sufletului disprețuia toată progenitura Aglaei, și o clipă nu i-ar fi trecut prin minte că cineva în acea casă s-ar fi gîndit la vreo nouă alianță cu familia lui, prin Lili. Vesti dar pe Aglae că ține ca fata să cunoască pe Felix și că acesta a consimțit să vină. Ca să se înlăture orice neînțelegere, ajungînd astfel și la împăcarea dorită cu moș Costache, era bine ca Aurica sau Titi să se ducă să-l cheme pe Felix. Titi ridică din umeri încăpățînat, Aglae îi dădu ghes, și Titi, plin de rea-voință, se ridică în sfîrșit. Ieși în sală, apoi în curte și se opri. Pe Felix nu-l putea suferi din cauza superiorității care-l apăsa și-l încurca. De cînd urma la belle-arte, se mai vindecase de această antipatie, judecînd că el are un «talent» care-l ridică deasupra celuilalt. Sentimentul care îi opri

picioarele pe loc nu fu antipatia, ci gelozia. Era sigur că dacă Felix va veni, cu aerele lui distinse, cu figura lui regulată, va plăcea fetei, așa cum plăcuse și Otiliei și Georgetei. Titi fusese cuprins, pe dată ce zărise pe Lili, nu de sentimentul dragostei, ci de dorința grabnică de a o lua de nevastă. Era decis, acum cînd vedea că Aglae se ocupă așa de generos de treburile lui, să roage pe mamă-sa să facă tot ce-i stă în putință să i-o capete. Deci Titi se mișcă greu prin curte, apoi intră încet de tot în odaia lui, unde se unse cu cosmetic pe păr, ieși din nou, fără grabă, trecu în curtea vecină, dădu un ocol așa ca să nu fie observat și se-ntoarse cu întîrziere mare, declarînd că nu e nimeni acasă și că e aproape sigur că Felix a plecat în oraș. Departe de a bănui manopera lui Titi, a cărui veste înveseli pe Aglae, Stănică se scandaliză.

— Nu se poate să nu fie aici! Nu se poate. Domnul Felix e un tînăr serios. Cînd a spus o vorbă, e vorbă. Cel mult dacă s-a dus pentru puțin timp. Aurico, du-te tu!

Aurica s-ar fi dus, fiindcă ar fi fost încîntată ca Felix să ia pe altcineva, așa ca Otilia să vadă că nu este numai ea pe lume. Însă se crezu datoare, față de o domnișoară străină, să dea dovezi de o mare pudoare virginală.

— Nu pot, Stănică, să mă duc, gîndește-te și tu. Poate e singur acasă, în odaia lui. Cum o să intru eu, o fată, la el?

Stănică, nervos, ieși din casă și se duse drept în camera lui Felix, pe care-l găsi citind cursuri.

— Cum spune dobitocul ăla că nu ești acasă ?

— Care dobitoc ?

— Păi Titi, domnule. L-am trimis la dumneata să te cheme și mi-a spus că nu te-a găsit.

— N-a fost de loc aici ! se miră Felix.

Stănică, tenebros ca întotdeauna, găsi că se țese la mijloc o conspirație, în scopul de a împiedica o legătură așa de strălucită, fără să-și închipuie serios că Titi ar putea să se gîndească la Lili.

Felix consimți să treacă dincolo, după ce se consultă cu Otilia, spre a-și ușura conștiința. Lili nu i se păru extraordinară. O găsi foarte drăguță, simpatică, însă lipsită de vioiciunea nervoasă a Otiliei, de marele stil al acesteia. Se purtă cu ea cu atît mai amabil, cu cît nu se temu că trădează nici un alt sentiment mai sfînt. Tocmai această purtare tulbură pe Lili. Pînă acum se jucase în libertate și vorbise de căsătorie ca despre păpuși. Prin educația ereditară, simțurile ei erau coapte de pe acum pentru dragoste, și căzu în ea cu aceeași repeziciune cu care-i căzuse victimă Titi. Urmărea cu ochi umezi tot ce spunea Felix, îl scruta cu supunere și duioșie, rîdea cînd rîdea el și se înroșea ori de cîte ori acesta o țintea în ochi. În același timp Titi simțea leșinuri cînd o privea pe Lili, și ură mocnită pentru norocosul la vorbă Felix.

Aglae făcu tot ce-i stătu în putință să orienteze pe Lili spre Titi și să sfărîme convorbirea dintre Felix și fată. Întîi ordonă lui Titi să facă fetei un portret frumos, așa cum știe el. Lili se supuse din politețe și se lăsă așezată în semiprofil, așa cum dorea Titi. Dar se plictisi numaidecît și întoarse capul mereu, la orice cuvînt al lui Felix, încît Titi șterse de cîteva ori schița cu guma, pînă ce, vînăt la față de ciudă, o rupse bucățele și o aruncă jos.

Lili privi foarte curioasă pe Titi și comise imprudența de a-i spune :

— Nu trebuie să vă enervați, domnule, mai nimeni, din cîți s-au încercat, n-au putut să-mi dea asemănarea.

— Eu reușesc, de obicei, foarte bine asemănarea, scrîșni Titi.

— Foarte bine reușește, aprobă și Aglae, ca un ecou.

Lili însă nu auzea nimic și umbla cu ochii, blîndă ca o oaie bolnavă, după Felix. Prin limbuția lui Stănică, Lili află de Otilia, care venise de la Paris, și puse întrebări lui Felix despre ea. Aglae făcu încercări desperate să sfărîme convorbirea, aduse dulceață, cafele. Stănică lăuda acum zgomotos pe Otilia și demonstră că numai o astfel de fată superioară este vrednică de prietenia Liliei. În cele din urmă, Stănică luă pe Felix și pe Lili și trecură dincolo, la moș Costache, spre ciuda Aglaei, care nu-i putea urma. Titi, însă, se ținu după ei. Otilia făcu cea mai bună primire blîndei fete, stătu mîini în mîini cu ea, îi cîntă la pian, mărindu-i vibrația sufletească, pe care Lili o întrebuința toată spre

a contempla pe Felix. Titi, uitat, încruntat, privea muțește pe Lili. Stănică lăuda ditirambic, cînd pe Otilia, cînd pe Lili, cînd pe Felix, nemaiștiind ce spune, ca de obicei, făcînd pe diabolicul cu sentimentalism. În sfîrșit, se aprinse atîta, încît își aduse aminte că Lili îi fusese încredințată ca un „depozit sacru" și că trebuie înmînată părinților. O conduseră cu toții spre trăsură, și Titi încercă să se așeze cît mai aproape, pe linia fetei. Lili plecă blînd entuziasmată de Felix, pe care-l visă multă vreme, și împărtăși numaidecît impresiile ei părinților, de față fiind și Stănică. Acesta izbucni

— Nu v-am spus eu? Felix e o podoabă, un model de tînăr, e mîndria mea, ciracul meu! Cînd a mințit vreodată Stănică, săracul?

Evenimentele care urmară nu mai îngăduiră lui Felix să se gîndească la Lili și la momentele acestui scurt episod. Dar în casa Aglaei ura se dezlănțui din nou furioasă împotriva familiei de dincolo, și intențiile de împăcare fură din nou abandonate. Titi spusese întunecat, apăsat, ca atunci cînd vestise că e bolnav de inimă și credea că are să moară, că el vrea de nevastă pe Lili. Aglae, departe de a se mira și de a găsi această dorință ridicolă și extravagantă, răspunse ambițioasă:

— Ți-o dau de nevastă, să știu că mă tai în cuțite cu Costache!

Ocările împotriva Otiliei și celorlalți începură mai verzi. Otilia era o „rafinată" cu școală de la Paris, care atrăgea, cu ajutorul „păcătosului de

Stănică, fiindcă altfel nu pot să-i zic", fete ca Lili pentru Felix, cu care voia să pună la cale cine știe ce matrapazlîcuri. Îl amețise pe bătrîn, care voia să le facă casă la amîndoi, ca să se dea peste cap. S-au mai văzut femei care împing pe amanții lor spre căsătorii bogate, ca să mănînce banii nevestelor împreună cu ei. Felix era un stricat prefăcut, care știa să intre pe sub pielea oamenilor. Toți studenții de la medicină sînt oameni fără rușine, iar Felix, auzise ea, era făcut de tată-său cu nu se știe cine, fiindcă altfel nu se explică de ce l-a ținut tot printre străini. Deciziunea ei era să nu-l mai prindă pe Felix prin casa ei, să-i strice băiatul. Cîtă vreme Titi a avut de-a face cu Felix, se zăpăcise. Acum, de cînd a rupt-o, și-a venit în fire și ascultă de ea, cum se cuvine unui băiat cuminte. O dorință are: să-l însoare pe Titi cum știe ea, și apoi să-l pună pe Costache la respect prin tribunal, ca să vadă dacă este de tolerat ca un om bătrîn să-și risipească averea după gustul unei fete și al unui june, care nu-i sînt copii, nici rude de sînge, nici nimic. O fată ca Otilia merită să intre într-o casă de corecție, iar Felix trebuie trimis la urma lui, nu să cheltuiască Costache cu întreținerea lui cît nu ia din pretinsele venituri ale acestuia.

Blestemurile acestea, aprobate cu o furie mută de Titi, fură produse în intimitate. Împotriva lui Stănică, Aglae căpătă oarecare necaz, dar nu îndrăzni să-i facă observații, fiindcă de delațiunile

acestuia avea nevoie, și apoi acesta era un consilier juridic, interesat personal la parte, căruia ea putea să-i destăinuie toate dorințele, oricît de lacome. Pe care avocat ar fi putut să-l întrebe cum să facă spre a moșteni un frate care nu vrea să-i lase averea ? Stănică mirosi indispoziția Aglaei și se supără el. Tot necazul lui de a fi făcut o căsătorie săracă îl strînse de gît acum, și, cu o demnitate foarte distinsă, începu să ocolească pe Aglae, venind ostentativ numai la moș Costache. Stănică simțea amărăciunile unui romantic în fața unui lac de munte, înconjurat de piscuri înzăpezite. El, omul bun, care aducea pe Lili ca să fericească un tînăr, care se interesa de afacerile Aglaei, deși vedea că sînt «imorale», sub demnitatea lui, el, care luase pe Olimpia pentru a înălța instituția căsătoriei, a o purifica de egoism, tocmai el era privit cu nasul sus. De acum încolo, nu se mai simțea legat de nici o obligație și avea să-și vadă serios de propriul lui viitor. Da, e adevărat că iubise și poate o mai iubea pe Olimpia și că adorase pe Relișor, însă care e scopul nostru în viață, mai presus de sentimentalism ? Să facem fii în dureri (Stănică se gîndea, firește, la niște dureri morale), să dăm țării copii pentru apărarea granițelor. Însă nu mai putea fi nici o îndoială. Olimpia nu mai era capabilă să-i dea alt fiu, mijloacele ei generatoare erau sleite. Se știe că Napoleon și-a frînt inima și, pentru a-și asigura un succesor, a divorțat de Josefina. Ei bine, avea să facă și el acel gest sublim.

Stănică nu vorbi nimănui de divorț, dar vorbi de cazul lui Napoleon și al Josefinei, spre a vedea cum judecă lumea gesturile sublime. Deveni devotat pentru Otilia, îi făcu mulțime de mici servicii, iar lui moș Costache începu să-i procure materiale. Îi aducea piroane, vopsele, pensule, nimicuri dibuite cine știe pe unde, dar pe care bătrînul le primea cu mare satisfacție. Îl întreținu în preocuparea construcției, comunicîndu-i zilnic prețul varului, al cărămizilor, al cimentului. Intră prin case de cunoscuți și semicunoscuți, ca să afle ce se mai pune azi într-o locuință modernă, „fiindcă am un unchi care construiește", și destăinui lui moș Costache misterele arhitecturii. O casă în construcție, clădire mare, destinată unei bănci, prin reaua tratare a betonului, sau din alte cauze, se prăbuși. Stănică anchetă foarte serios și pasionat pe lucrători asupra cazului, ba chiar aduse, după o tratare cu țuică, pe un salahor ce ședea prin Antim, la bătrîn, și-l puse să facă teoria artei arhitectonice. Moș Costache era foarte mulțumit să i se vorbească despre construcție, cu atît mai mult cu cît asta ținea locul acțiunii înseși de a construi.

Era luna iulie, și Felix, după terminarea examenelor, visa de-a binelea să meargă undeva la țară, deși nu prea știa cum. Otilia nu pomenea nimic de vilegiatură, abia sosită cum era din străinătate, mai ales că ea, neavînd nici o putere și nici un ban, aștepta totul de la întîmplare, ca un copil.

întîmplarea era de obicei Pascalopol, care plecase acum pentru cîtva timp să vadă moșia. Într-o zi, moș Costache invită pe Felix și pe Otilia să meargă în oraș, să se plimbe și să mănînce, și le dădu în acest scop bani, atît cît nu scosese niciodată din buzunar pentru atare lucruri. Spunea că are să aducă un meșter constructor să facă unele măsurători și că vrea să aibă liniște și să nu-i supere nici pe ei. O trimise și pe Marina pe la cunoștințele sale. Stănică spusese tocmai că în acea zi pleacă la Ploiești, pentru un proces. Stănică însă mințise din plăcere, și veni pe la vremea prînzului. Găsi totul pustiu, și perdelele de pînză și de șipci trase peste tot. Avocatul se apropie tiptil de casă, încercă ușor de tot clanțele ușilor din față și din dos și văzu că sînt închise. Dinăuntru auzi însă lovituri surde de ciocan. Se apropie de fereastra de unde se auzea zgomotul, aduse, tot în vîrful picioarelor, un scaun din grădină, se urcă pe el și privi înăuntru prin interstițiile șipcilor transparentelor. Apoi se dădu repede jos, puse scaunul la loc, și fugi iarăși, zîmbind ușor, luînd-o de-a dreptul spre oraș.

XVIII

Pe la sfîrșitul lui septembrie, într-o zi de arșiță tardivă, cu vînt uscat înecăcios, moș Costache se împletici din mers, pe cînd cotrobăia în curte printre cărămizile lui, și căzu moale jos. Marina îl

văzu din bucătărie și-și închipui că s-a aplecat dinadins să vadă ceva. Așteptă să se ridice, dar moș Costache întîrzia. Atunci Marina se apropie tiptil de locul căderii, se uită prudentă la bătrîn, îl întoarse pe față și, văzîndu-l inert și roșu la obraz, fugi repede înspre casă, mereu tiptil, ca și cînd ar fi fost la mijloc un secret mare, și năvăli în odaia lui Felix.

— Vino repede — zise ea în șoaptă, aproape satisfăcută de senzația nouă pe care o încerca după atîta monotonie — a căzut jos bătrînul, mi se pare c-a murit.

Felix sări săgetat de ceva rece și se năpusti pe scări așa de repede, încît Otilia, presimțind ceva, ieși speriată. Tînărul nu putu să-i spună nimic, de emoție, deși după paloarea feței își dădu seama că ea a înțeles. Se repezi la bătrîn, îl descheie la gît, ca să se afle în treabă, și observă că respira și gemea cu ochii pe jumătate închiși, ca un om care simte o durere. Îl ridică de jos, cu ajutorul Marinei, care îl luă de-a binelea în brațe, atît era de ușor bătrînul. Voi să-l ducă înspre dormitor, dar, cînd să pășească pragul, moș Costache mormăi destul de distinct :

— Acolo ! acolo ! în sufragerie !

În sufragerie era o canapea lată, cu margini, ca un pat. Pe ea, Felix așeză pe bătrîn. Otilia își frîngea încet mîinile, privind sfioasă cînd la unul, cînd la altul, și tremura. Numai cînd bătrînul începu să mormăiască, zise stins : „Papa !“ Bolnavul

şedea pe spate ca un om care a luat un narcotic greu şi nu poate să se deştepte. Cu ochii întredeschişi, tulburi privea prosteşte în jurul lui, şi cu mîinile se silea să găsească ceva în jurul mijlocului. În sfîrşit, izbuti să-şi aducă aminte :

— Che-che...

— Cheile ? înţelese Otilia. Sînt aici cheile, papa, şi-i întinse un inel încărcat de chei, căzut jos de-a lungul pantalonilor, dar ţinut încă de mijloc printr-o curea.

Bătrînul puse mîna avid pe ele, le vîrî greu sub pernă, făcînd sforţări de a înlătura ajutorul altuia, apoi, ca şi cînd misiunea lui ar fi fost îndeplinită, se lăsă în voia gemetelor şi somnolenţei.

Felix îşi dădu seama că bătrînul avusese un atac. Cum nu se pricepea încă în latura practică a medicinei, nu îndrăzni să ia nici o măsură şi fu de părere să cheme repede un doctor. Marina fu îndrumată numaidecît la un medic de pe aceeaşi stradă. Bătrîna rămase cam mirată de propunerea celor doi, cu aerul de a le spune că sînt nişte proşti, ieşi în curte bombănind, mai intră în bucătărie, apoi fără nici o grabă trecu în curtea vecină. Aglae, aflînd accidentul lui moş Costache, căpătă deodată fizionomia aspră a unui căpitan de vapor care comandă în timp de naufragiu :

— Aurica — strigă ea — vino repede, că i-a venit rău lui Costache ! Cheamă-l şi pe Titi. Treceţi dincolo, să nu fure vreunul ceva. Marino ! tu aleargă iute la Stănică. Să vie şi el şi Olimpia şi să

aducă doctorul pe care-l ştie el. Ah ! tocmai acum l-a găsit şi pe Costache. Sînt sfîrşită. N-am pus nimic în gură de azi-dimineaţă.

Aglae bău, la repezeală, puţină cafea şi apoi trecu dincolo, înconjurată ca de o gardă de Titi şi Aurica. Bătrînul era mult mai limpezit şi privea numai îngrijorat spre mobilele din casă.

— Ce-i cu tine, Costache ? întrebă mai mult arogant decît comiserativ Aglae. Te-a pus dracul să cari cărămidă, să faci casă, parcă n-aveai casă. Aşa e cînd te iei după copii !

Aglae întoarse privirile spre Felix şi spre Otilia şi, ca şi cînd n-ar fi fost niciodată vreun conflict între ea şi ei, întrebă :

— Dar voi ce faceţi ? Aici eraţi ? Şi ce-ai, Costache ? — continuă ea — poate de căldură, c-a fost un zăduf groaznic ! Ar trebui să te sui în pat, ce stai aici, pe canapeaua asta ?

Bătrînul gemu puţin şi făcu doar din cap semn că nu vrea să se mişte de acolo.

— Trebuie să te dezbraci măcar, că te sufocă hainele !

Fără să mai aştepte aprobarea, Aglae îl răsuci ca pe un copil şi trase surtucul. Otilia se repezi să-i scoată ghetele cu gumilastic, uscate şi încovoiate de vechime, ca nişte iminei turceşti. Picioarele lui moş Costache apărură înfăşurate în nişte ciorapi de lînă, de o grosime fabuloasă. Degetele mari tăiaseră cu unghia vîrfurile şi ieşiseră ca două ghemuri de ceară. În alte împrejurări Otilia ar fi rîs,

dar acum nu vedea și nu auzea nimic, nimic. După surtuc Aglae îi trase pantalonii, de la capătul de jos, cum ai scutura un sac, și bătrînul apăru în niște nădragi largi de stambă colorată, legați jos, în lipsa șireturilor rupte, cu bucăți de sfoară.

— Poftim — observă Aglae, cu reproș — uite ce-nseamnă să n-ai o femeie de ispravă în casă! Așa te îmbrăcai tu altădată?

Otilia dibuise în dormitor și găsise o cămașă de noapte, de pînză țărănească grea, afară din cale de lungă, în care, vîrît, chelul moș Costache semăna cu un faraon înfășurat în pînză de in. I se aduse și o plapumă, și Aglae ridicase perna s-o scuture și s-o umfle mai bine, cînd bătrînul scoase un țipăt:

— Che... che-i-le!

— Cheile, uite-ți cheile, aici (moș Costache întinse o mînă spre ele). Ar fi bine să mi le dai mie, să nu ți le fure cineva!

În curînd sosiră Stănică, Olimpia și cu doctorul Vasiliad, și odaia se umplu de inși. Atmosfera era înăbușitoare, fiindcă un miros fetid venea din partea bolnavului. Otilia deschise geamul de perete. Vasiliad consultă pe bolnav cu superficialitate, îi luă pulsul, îl privi în ochi. Fața îi arăta neîncredere și plictiseală.

— Ei? Vasiliade, ce zici? întrebă, sugrumat de curiozitate, Stănică.

— Deocamdată n-am ce să zic. Să stea liniștit și dacă se poate să i se pună o pungă de gheață la

cap. Atacul n-a fost violent, de vreme ce nu și-a pierdut cunoștința. Să vedem mai tîrziu, dacă poate vorbi, dacă n-are vreo parte paralizată.

— Doamne ferește — se-nchină Aglae — mai bine moartea decît așa ceva! Poate un om paralizat așa să trăiască mult?

— Depinde! zise doctorul cu aceeași strîmbătură de amărăciune.

— Ascultă, mă, Vasiliad — îl luă Stănică la o parte pe doctor — fii om cum te știu, nu ne-ncurca cu vorba! Tu ce crezi, o duce, sau moare? Să știm ce facem!

— De obicei nu prea scapă nimeni la vîrsta asta. Mai îi vine alt atac, pe urmă. Depinde însă de constituție!

— A dracului e medicina asta a voastră — se scîrbi Stănică — nu știți nimic precis.

În sfîrșit, Aglae se gîndi să execute ordonanța doctorului și, fiindcă Otilia insista să se cumpere pungă și gheață, întrebă tare pe bătrîn:

— Costache, unde ții tu banii? Să-ți cumpărăm gheață! Dă-mi cheile!

Moș Costache holbă ochii și-și mușcă buzele, fără sunet. Cu mîna strînse și mai tare cheile. Aglae întinse mîna și dădu să i le apuce. Atunci, cu sforțare eroică, bătrînul se trase mai spre fundul canapelei, bombănind:

— Nu-nu-nu v-vrreau gheață!

— Vorbește! observă Vasiliad.

Stănică făcu un gest de admirație și de ciudă:

— E pezevenghi rău moșul! Îl știu eu. E tare de tot.

— Dar, Costache — se răsti de-a binelea Aglae — trebuie bani de cheltuială, de plătit domnul doctor, ce, vrei să plătesc eu?

Bătrînul, atunci, după îndelungă nemișcare, făcu semn cu mîna spre Felix, care se apropiase de pat, ridică cheile și cu mare dificultate alese una pe care o arătă acestuia și, cum Felix voia să ia tot ghemul de chei, se împotrivi, de unde tînărul înțelese că trebuie să scoată cheia de pe inel. Bătrînul încercă să-i explice:

— Și-șifonier... în sa-salon... e o cutie!

În vreme ce Felix se îndreptă înspre salon, Stănică se mișcă să-l urmeze și chiar făcu semn acestuia că vine și el. Olimpia îi strică socoteala, fiindcă, fără nici un rost și fără să intuiască situația, îl invită să stea lîngă ea, fapt care trezi atenția bolnavului. Stănică își întîrzie dispariția, ochind mereu ușa. Felix luă pe rînd fiecare sertar al scrinului. Unul era plin cu cutii de chibrituri de formă cilindrică. Scuturînd una din ele, constată că sînt pline și că nu era cu putință ca bătrînul să fi ținut bani în ele. Alt sertar era umplut cu ținte, printre care înotau cîteva piroane. În sertarul de sus, Felix descoperi într-adevăr o cutie de tinichea din acelea pentru tutun, în care se afla un morman de monede de toate mărimile. Se gîndi cîți bani să ia, apoi se hotărî să ia cutia cu totul. Atunci zări sub cutie un pachet de coale scrise, cusute printr-o

sfoară roșie, în chip de caiet, și cu un titlu care-l izbi, cu toată graba lui, întrucît găsise acolo numele său. Scoase caietul și citi pe copertă aceste rînduri:

Cont de cheltuieli
ce-am făcut pentru minorul Felix Sima.

Învins de curiozitate, Felix depuse cutia cu bani pe scrin și întoarse paginile, oprindu-se la cea din urmă, și văzu această socoteală. Pagina era împărțită în două printr-o linie cu creion roșu, ca filele de registru, și, printr-o contabilitate empirică, în stînga erau însemnate primirile, iar în dreapta cheltuielile.

Primit la 3 ianuarie a.c., lei 2.000 de la Banca „Naționala" dobîndă de 4% asupra capitalului depus de lei 50.000.	*Ianuarie.*	Chirie pentru cameră, încălzit	80
		Spălat	10
		Dat în mînă pentru teatru ...	20
Primit în cursul lunii aprilie, după contracte, pentru prăvălia mare 1.000 lei pe șase luni, pentru celelalte două prăvălii cîte 800 lei pe șase luni.		Dat în mînă pentru buzunar ..	100
		Cumpărat instrument chirurg .	10
		Adus doctor, fiind băiatu bolnav	30
Primit chiria de la etaj unu 350 lei pe trei luni.		Haine, rufărie ..	120
		Masa zilnic a 10 lei	310
Primit chiria de la etaj doi 300 lei pe trei luni			680
	Februarie.	Chirie pentru cameră, încălzit	80

	Masa zilnică a 10 lei	280
	Spălat	10
	Dat în mînă pentru buzunar . .	120
	Împrumutat . . .	200
	Mănuși	20
	Reparațiuni în odaie	60
		770
Martie	Chirie pentru cameră încălzit	80
	Masă a 10 lei pe zi	310
	Supliment seara	100
	Dat bani nevoi tinerești	200
	Doctorii	20
	Voiaj Iași pt. vederea casei . . .	100
	Batiste	20
	Pardesiu	40
		880
Aprilie.	Chirie pentru cameră încălzit	80
	Materiale pentru construcții . . .	2142

Felix rămase cu gura căscată, uimit, pe de o parte, de venitul cel mare pe care-l avea, vreo opt sute de lei lunar, sumă considerabilă pentru acea vreme, și scandalizat, pe de alta, de socoteala în-

cărcată. Avea un venit de ministru, și moș Costache își pusese în cap să-l facă să irosească pentru mizerabila întreținere tot acest venit. Nu credea să se cheltuiască în casă, pentru coșniță, mai mult de doi lei pe zi, poate cu mult mai puțin. O pîine costa douăzeci și cinci de bani și o para, carnea vreo optzeci de bani. Nu i se dăduse niciodată bani de teatru, sau bani de buzunar, nu i se cumpărase nici un pardesiu. Hainele le luase cu banii împrumutați, însă pe poliță. Instrumentul chirurgical fusese inventat. De asemenea boala, doctoriile, doctorul, călătoria la Iași, batistele. Rîse de cuvîntul „încălzit" pe aprilie, fiindcă nu se mai făcea foc din martie, cu tot frigul. Dar scandalul nemaiauzit erau cei 2142 pentru materiale de construcții. Care construcție ? Prin urmare cuiele, țintele, cărămizile vechi, grinzile, toate erau în contul lui. Bătrînul făcea o casă pe spinarea lui și nu se știa dacă pentru el. Amețit de descoperire, Felix uitase pentru ce venise aici și că bătrînul e bolnav și se gîndea să facă scandal. Contul scris cu felurite cerneluri nu era terminat. Alături, Felix dădu de un pachețel de hîrtii soioase, pe care erau însemnate cu creion chimic felurite cifre cu o dată și o justificare. De pildă : 10 mai, masă cu prăjituri 12 lei ; 11 mai, bani de cinematograf 10 lei ; 12 mai, cuie mari 20 lei. Erau note ce urmau să fie trecute mai tîrziu în cont. Era, dar, foarte adevărat ce spunea Stănică : bătrînul era un pezevenghi. Trînti

contul la loc și împinse cutia, cînd glasul autentic al lui Stănică se auzi în spatele lui :

— Ai găsit ceva, șmechere ? Are parale moșul ? Lasă-mă să mă uit și eu.

După o scurtă meditație, Felix întoarse cheia în broască și zise hotărît :

— N-are nimic decît cutia asta cu bani mărunți. Încolo, tot cutii de chibrituri.

— De la tutungerie, desigur — observă Stănică, aparent convins — îți spun eu că are tutungerie, pe numele altuia.

Felix, devenit matur prin experiență, găsise că era și rușinos și primejdios ca altcineva să știe cît venit are el și cum îl fura bătrînul. În curînd avea să fie major și avea să scape de toate mizeriile astea. Cu astfel de venit putea să trăiască în străinătate, oriunde, consacrîndu-se științei numai pentru glorie. Cînd revăzu pe moș Costache întins pe spate, respirînd greu, uită toată dușmănia. Otilia avea un aer atît de rătăcit, părea atît de străină în acea casă, încît fu cuprins de milă. Nu. Providența avusese grijă de el și-i dăduse un tată bun și mijloace de existență pe care nu le meritase. Bătrînul îi risipise venitul, dar nu se atinsese de capitalul lui. Trebuia prin urmare să fie calm, chibzuit, acum, în aceste împrejurări grele, spre a putea să dea tot sprijinul Otiliei. Fata era mîndră, și cu un cuvînt greșit putea s-o jignească.

Bătrînul luă cutia cu mîna stîngă. Dreapta nu putea s-o ridice decît cu greutate, și atunci cei din

odaie observară că o ușoară paralizie îi ținea acest braț. Chiar și un colț al gurii avea mușchiulatura puțin ruptă, căzută în jos, trăgînd puțin și o pleoapă. Cu mîna tremurătoare, moș Costache căută orbește în cutie, găsi o monedă de cinci lei, o lăsă repede din mînă și scoase o băncuță pe care o întinse.

— Ce vrei să fac cu băncuța ta ? se răsti Aglae. Trebuie parale pentru doctorii, pentru domnul doctor.

Stănică se repezi lîngă bolnav.

— Lasă, moș Costache, că iau cît trebuie. Uite atît, ajunge pentru gheață și pungă (și scoase cîteva piese de cinci lei). Uite, Vasiliad, îți dau zece lei, că doar ești doctor de casă, nu vrei să jupoi lumea (Stănică mai scoase încă patru piese, dînd numai două doctorului).

Bolnavul, văzînd că cutia se ușurează, gemu și începu s-o tragă, izbutind s-o vîre sub plapumă. Stănică scoase zece bani și-i întinse Marinei, căreia îi spuse mai încet :

— Du-te la farmacistul din Rahova, îl știi dumneata, și spune-i că l-a rugat domnul Rațiu să-i *împrumute*, ai auzit ? să-i împrumute o pungă pentru gheață. Și uite zece bani să iei gheață.

Încetul cu încetul toți se așezară pe ce găsiră, ca niște musafiri, uitînd aproape de tot de moș Costache. Stănică zise lui Vasiliad, care făcuse gestul să plece :

— Stai, mă, unde pleci, parcă te-așteaptă droaia de clienți. Stai aici, ca medic al casei, să vezi cum îi merge bolnavului, doar nu sîntem oricine. Te plătim (și mai încet), nu fi prost, Vasiliade, te punem la cont.

Marina aduse gheața și o pungă, și în curînd chelia bătrînului primi o scufie răsucită, căpătînd o demnitate ridicolă.

— Ți-e bine așa ? întrebă Aglae.

— Bi-bine ! mormăi Costache.

— Acum ce să mai facem ? întrebă Aglae.

— Nimic, răspunse doctorul. Liniște și altceva nimic. Natura lucrează singură.

Stănică pufni în rîs.

— Aveți și voi doctorii formule. Natura lucrează (în șoaptă) pentru moștenitori.

Otilia se simțea așa de rău de oboseală și zbucium, încît Felix o trase lîngă fereastră și o strînse afectuos de braț.

— Fii tare, Otilia, sînt prietenul, sînt fratele tău !

Stănică, văzîndu-l, făcu cu ochiul celorlalți, cu adînci înțelesuri.

— În definitiv, mamă — zise Aurica — noi ce mai stăm aici ? Trebuie să fie ceasul trei, nimeni n-a mîncat. Moș Costache stă și singur, doar e aici Otilia, e Marina, domnul Felix.

Aglae luă o figură solemnă.

— Aici e casa fratelui meu, și eu sînt unica lui soră. Nimic nu se mișcă aici în casă și nimeni nu s-atinge de nimic. Trebuie să stăm aici să păzim,

n-o să lăsăm în casă un bolnav fără simțire, care nu vede, n-aude, cu străini în casă.

— Aud ! zise bătrînul așa de stins, încît nu-l înțeleseră toți.

— Zice c-aude, mamă ! interpretă Olimpia.

— E pezevenghi ! explică Stănică doctorului.

— Mamă-soacră, toate bune, dar mie mi-e foame ! Vrei să fac de veghe nemîncat ? Adu ceva aici, la botul calului. Voi n-aveți nimic aici, nu gătiți ? se adresă Stănică Otiliei, care îl privi speriată, umilă.

Nemaiașteptînd răspunsul, Stănică începu să caute prin dulap, trîntind ușile. Găsi, împinse în fund, sticle cu vin înfundat, prăfuite, o sticlă de lichior și un salam bine uscat, neînceput. Erau, probabil, daruri de-ale lui Pascalopol. Toți, afară de Felix și Otilia, se așezară foarte bine dispuși în jurul mesei, iar Olimpia se apucă să taie tacticos salamul.

— Taie mai gros — protestă Stănică — să simți ce muști.

Olimpia tăie o felie groasă, pe care Stănică o și înhăță, mîncînd-o fără pîine.

— Ăsta e salam de Sibiu veritabil, salam fin, de unde naiba l-aveți, Otilio ?

Fata dădu din umeri, iar Olimpia făcu observație lui Stănică :

— Nu fi lacom, ce Dumnezeu, îl înghiți cu pieliță cu tot.

— Un tirbușon, comandă Stănică, ca un client de restaurant.

Marina, veselă, ca la o schimbare de stăpîn, se repezi la bufet și scoase un tirbușon cu vîrful puțin rupt.

— Bine, moș Costache — mustră Stănică de la masă pe bolnav — ai dumneata așa vinuri în casă și nu ți-ai luat un tirbușon ca lumea ?

Bolnavul trona pe spate stupid, sub căciula de cauciuc, care, fiind puțin spartă, lăsa să se scurgă pe fruntea, ochiul și un obraz al lui un fir de apă care se prelingea apoi, făcînd la rădăcina perilor stufoși de pe piept un smîrc. Dopul pocni și vinul începu să gîlgîie roșu, ca un sînge închegat, în paharul lui Stănică.

— Ce umblați cu scîrbe de-astea mici — strigă acesta — dați pahare de-ale mari de cristal, să simt gustul vinului ! Iiih, ce aromă, ăsta e Bordeaux veritabil, Bordeaux din cel mai fin. De unde-l aveți, Otilio ?

Fără să mai aștepte răspunsul, Stănică turnă în pahare la toți. Convivii ridicară întîi paharul în sus, cu gîndul de a ciocni, apoi o oarecare rușine îi reținu. și băură în tăcere. Olimpia făcuse un morman de felii de salam, și comesenii luau acum pe tăcute și mîncau. Vasiliad înghițea ca un lup, aplecat asupra farfuriei.

Aglae, zărind pe Otilia și pe Felix, deveni caritabilă.

— Tu, Otilio, nu mănînci ? și dumneata, domnule Felix ? doar n-o să stați nemîncați ? Ce-o fi o fi, acum, să fim tari.

Stănică se sculă, galant, de pe scaun și merse să dea brațul fetei.

— Otilio, scumpo, fă-mi plăcerea, tu nu vezi ce e pe noi ? ce, tu crezi că noi nu știm ce e durerea ? parcă pe noi nu ne doare că moș Costache a mu... vreau să zic e bolnav ? Da' lasă, bun e Dumnezeu, s-o alege într-un fel. Vino la masă, întremează-te !

Otilia făcu cu mîna un gest de apărare atît de sălbatic, încît avocatul renunță la rolul de conducător al fetei și îndemnă pe Felix, nu fără ironie :

— Spune-i dumneata, domnule, fă-o să-nțeleagă, știu că v-aveți bine !

Otilia plecă sus în odaia ei, iar Felix mai rămase, nefiind încă hotărît asupra atitudinii pe care trebuia s-o ia, fiindcă era încredințat că se cădea să apere pe moș Costache, cît trăiește, cu toate păcatele lui, și asta în vederea Otiliei. Stănică îi întinse, galeș, un pahar de vin și-i zise, cu aerul unei ființe irezistibile :

— Domnule Felix, te rog eu, pentru mine !

Felix luă paharul, gustă puțin din vin și, văzîndu-i culoarea de sînge, fu străbătut deodată de un gînd : în cazuri de acestea de congestie se lasă sînge. Își spuse părerea către Vasiliad, și acesta, puțin încurcat, recunoscu :

— Da, într-adevăr, am fi putut să-i lăsăm puțin sînge, dar n-am lanțetă pentru flebotomie. Dacă vreți, trimitem servitoarea s-aducă.

— Fugi, domnule, de-acolo — se dezgustă Stănică — cu sîngele. Tocmai acum la masă ! Fleacuri ! Asta poți s-o faci mai tîrziu, încolo, nu i-au pus gheață la cap ? El n-are sînge, și vrei să-i mai iei ! Aia-i dureros, domnule, lăsați omul în pace. Auzi, moș Costache, vrei să-ți lase sînge, să te doară ?

— Daa ! răspunse limpede și văietător bătrînul.

— Ei, asta-i — rezistă Stănică — lasă că știm noi mai bine ce-ți trebuie. Mai tîrziu, încolo.

Apoi Stănică deveni nemulțumit de mîncare.

— Frate, la așa vin, n-ajunge uscătura asta. Aș mînca ceva picant, ceva extraordinar, ce zici, mamă-soacră, mirosea a varză la dumneata azi.

— Păi am făcut niște sarmale cu varză nouă, acrită !

— Bravo, ura, să vie ! strigă nebunește Stănică ; aducîndu-și însă aminte de bolnav, coborî glasul : Oare credeți că-l supără gălăgia ?

Doctorul dădu din umeri. Aurica scoase farfurii și tacîmuri din bufet și așeză masa, liniștită, ca pentru un festin. Aglae dădu instrucțiuni Marinei să ceară mîncările de dincolo. Felix, scîrbit, plecă și el sus, în căutarea Otiliei. La jumătatea scării se răzgîndi, ieși în stradă și plecă înspre Sfinții Apostoli, unde știa că este o cofetărie. Voia să cumpere ciocolată pentru Otilia. Comesenii începură să mănînce cu poftă, clipocind furculițele. Odaia se

umpluse de miros de varză acră și de bîzîitul conversației mărunte, care se părea că tulbură pe bolnav, deoarece mișca înspre perete.

— Oare lui moșu — întrebă Aurica, cu gura plină — nu-i dăm nimic de mîncare ?

— Nimic deocamdată, dimpotrivă, ar trebui... (doctorul lăsă fraza în gol).

— Mîncarea prea multă strică — demonstră Stănică — bineînțeles, de la o anumită vîrstă. Eu îmi mai dau zece ani de viață normală, și pe urmă, adio mîncare, adio femei ! Abstinență totală. Călugării cum trăiesc ?

— Domnule doctor — întrebă Aglae — am făcut injecții cu iod toată vara, ce zici, merge să fac și iarna ?

— Nu sînt de părere, iarna iodul dă accidente, iodisme !

Satisfăcută, Aglae se întoarse cu gura spre farfuria ei. Bolnavul, iritat de zgomot și de mirosul de mîncări, gemu. Aglae întoarse capul și, cu gura plină, zise :

— Ce ai, Costache ? Te doare ceva ? Aurico, du-te tu și-i îndreaptă punga de gheață.

Aurica se duse lîngă bătrîn, care o privi fix, cu ochi dușmănoși și aproape limpeziți, fără să spună totuși nimic. Cu mîna liberă cercetă pe sub pernă și-și trase cheile mai aproape. După ce se asigură de prezența lor, întrebă încet :

— Fe-felix uunde-i ? Fe-felix !

— Nu știu, moș Costache, a plecat !

— Lasă-l pe Felix acum — interveni Aglae — ce-ai cu el ? Tu stai liniştit, acolo, ca un bolnav, să nu-ţi cadă gheaţa de la cap.

În timpul acesta, Felix venea aproape gonind cu pachetul de ciocolată, meditînd pe drum ce trebuia să facă. Starea bătrînului i se părea gravă şi situaţia în casă foarte tulbure. Întrucît îl privea, mai avea cîteva săptămîni pînă la majorat şi ar fi răbdat pînă atunci. Dar Otilia era duşmănită de Aglae şi putea, în cazul morţii bătrînului, să fie oricînd izgonită. Îi lăsase bătrînul ceva prin testament sau nu făcuse nici un testament ? Şi dacă făcuse testamentul, Stănică şi cu toată liota ar fi putut să-l caute şi să-l fure. Avea ceva bani în buzunar, s-ar fi prezentat la tribunal într-un caz fatal, luînd informaţii asupra consiliului de familie care-l tutela şi pe care nu-l aflase niciodată şi apoi s-ar fi pus la dispoziţia Otiliei. Care era însă modul de a face pe Otilia să primească asemenea ocrotire, fără să se supere ? Găsi pe Otilia ghemuită pe sofaua ei, muşcînd nervos din vîrful unei batiste de dantelă. Felix desfăcu pachetul de ciocolată, rupse o bucată şi-o întinse fetei, care o luă în tăcere şi-ncepu s-o ronţăie. Mici lacrimi i se rostogoleau pe obraz. Neştiind cum să înceapă vorba, Felix întrebă :

— Otilia, ce gîndeşti tu acum, de ce plîngi şi nu spui nimic ?

— Papa moare !

— Poate că nu, cred că e în afară de vreun pericol imediat.

— Toţi cei care s-au strîns în jurul lui n-au nici un interes să-l scape, nu-i dau nici un ajutor.

— Şi eu am impresia asta, îţi mărturisesc. Din păcate sînt prea novice în medicină, ca să am curajul să iau o iniţiativă. Cunoştinţele mele sînt teoretice. Am putea să chemăm un doctor mare.

— N-au să-l lase să vină.

— E posibil. M-aş duce să chem pe Weissmann. E mai mult un autodidact şi un empirist decît un student, fiindcă abia e în anul întîi, dar are o practică de adevărat intern. El ar vedea, fără să-l bănuiască Stănică, şi pe urmă am consulta amîndoi un doctor.

Otilia aprobă din cap, cu puţină încredere.

— Otilia — zise Felix — tu nu pui nici un temei în mine. Ai spus că mă iubeşti şi că ai fi gata să te căsătoreşti cu mine, cînd ai fi sigură că nu-mi strici viitorul. Poate n-ar fi momentul să-ţi spun acum asta, dar în ce chip să-ţi arăt devotamentul meu fără să te jignesc ? Vreau să-ţi fiu un logodnic, iar dacă nu vrei, numai un frate. Am văzut întîmplător că am un venit de zece mii de lei pe an. Aproape n-aş mai avea nevoie să muncesc, dacă n-aş fi ambiţios. Viitorul nu mi-l strici în nici un caz, fiindcă alături de tine aş munci şi mai viguros. Vreau să ai încredere în mine, să nu te mai simţi aşa de singură.

— Am încredere în tine — zise Otilia — dar mi-e milă de papa. Cu el am trăit de mică în

această casă, și mă-ngrozește ideea că toate astea au să se sfărîme.

— Nici eu, Otilia, nu am pe nimeni, cum vezi; de aceea aș fi vrut să fim amîndoi alături.

— Felix — zise Otilia, reluîndu-și vechea ei ținută hotărîtă — țin la tine și aș dori ca toate dorințele tale să se realizeze. Acum nu am putere să-ți spun nimic în privința asta. Ești bun la suflet și vrei să mă aperi, însă tu însuți ai nevoie de un ocrotitor. Afacerile tale pot fi încurcate, bietul papa e un om cam întortocheat și tăcut. Vrei să te trezești cu cine știe ce greutăți?

— Îți mărturisesc — zise Felix — că am zărit la moș Costache niște socoteli, din care urmează că cheltuiesc cam o mie de lei pe lună și construiesc o casă cu cărămizile din curte.

— Dragă Felix, sînt sincer rușinată de chestiunea asta. Te-am prevenit că papa e un om ciudat, cu unele cusururi. Și eu am suferit multe și sînt, din cauza asta, cum mă vezi, plină de capricii, dar pe papa îl iubeam. Mă iubea în felul lui, cum te iubea și pe tine. Papa a furat averea mamei și ciupește din a ta, și ne iubește cum știe el. Tanti Aglae nu mi-a luat nimic, dar mă urăște. Și tu ai nevoie de un ocrotitor. Stănică e șiret, se vîră în toate, și aici e nevoie, pentru tine, numai pentru tine, de un om cu prestigiu, cu legături. Nu te supăra, îți jur că e în interesul tău, nu face nici o interpretare, du-te pe furiș la Pascalopol și spune-i să vină aici ca din întîmplare; te rog.

— Mă duc! zise decis Felix.

Otilia îl sărută. Felix își luă pălăria, se dădu încetișor pe scară și ieși în stradă prin curtea casei Aglaei, care era pustie. Pe drum trebui să recunoască cum că Otilia avea dreptate. Numai prin Pascalopol putea da lui moș Costache o mînă de ajutor. Pretențiile lui de a ocroti pe fată erau copilăroase, dar și tiranice, fiindcă încercau să înlănțuie prin obligație. Pe Pascalopol îl întîlni pe scară, tocmai cînd acesta pleca. Moșierul rămase consternat de știre și invită pe Felix înăuntru.

— E rău? Își păstrează cunoștința? Vorbește?

— E conștient și spune puține cuvinte. Mi s-a părut mai mult că se ferește de ceilalți.

— Bietul Costache! zise Pascalopol plimbîndu-se încoace și-ncolo. Trebuie să chemăm un doctor, dar să facem așa, să nu bage de seamă Aglae că ne amestecăm intenționat în treburile ei. Domnule Felix, ești un tînăr inteligent, în pragul majoratului, știu că ții la Otilia, în privința căreia ți-am arătat sincer atitudinea mea, te rog să-mi ajuți să te ajut. Dumneata însuți, în cazul cînd s-ar prăpădi bietul Costache prea curînd, ai nevoie de asistență. Voi pune avocatul meu, fiindcă de altfel îți cunosc situația. Probabil că Costache a făcut puțin abuz cu veniturile dumitale, totuși în ce privește administrarea lor te asigur că ți-a apărat bine interesele. Costache era puțin cam avar, în fond, om de treabă. De Otilia mi-e teamă. Dumneata o cunoști: e o fată mîndră, inde-

pendentă. Ea primea oarecare daruri ca de la un prieten vechi al casei, dar mi-ar fi greu s-o umilesc, impunîndu-i-le acum. Pot eu, om în vîrstă, să-i insinuez că aș lua-o în căsătorie ? Acum, cînd Otilia ar fi singură, ar fi o dureroasă, o penibilă constrîngere. Dumneata ca tînăr ai fi față de ea în altă situație, firește...

— Însă și eu — spuse Felix, cu capul în jos — împărtășesc părerea dumitale, că acum orice atenție ar fi o abuzare de situația ei.

— Atunci ? Bineînțeles, sper că bietul Costache să scape. Poate că chiar s-a gîndit să-i aranjeze viitorul. Să ne gîndim întîi la un doctor. Stai să văd.

Moșierul merse la telefon, ceru pe doctorul Stratulat, care răspunse, îi expuse cazul (se vedea din convorbire că era un prieten intim al lui Pascalopol) și-l întrebă dacă putea să vie să-l ia cu trăsura pe la orele șase.

— Așa ? Perfect. Atunci viu ! încheie moșierul, agățînd la loc receptorul.

— Iubite domnule Felix, dumneata te duci înainte și te prefaci că nu te-ai întîlnit cu mine, afirmînd însă că tocmai eram azi așteptat de Costache. Eu mă fac că vin cu doctorul Stratulat întîmplător, și, dacă vedem că e posibil, îl ducem pe Costache la un sanatoriu, ca să fim siguri că e bine îngrijit și să scăpăm pe biata Otilia de atîta zbucium.

Felix plecă, cu gîndul de a se îndrepta repede spre casă, spre a nu lăsa pe Otilia singură. Își

aduse aminte de Weissmann și simți că spiritul lui săritor i-ar face bine. Știa că se mutase și șade acum prin jurul străzii Labirint. Găsind adresa însemnată, se urcă într-o trăsură și în curînd se găsi în stradela cu pricina, în care nu se aflau decît maghernițe cu aspect de prăvălii, nemaifolosite, și o singură curte mare ca de han vechi cu o casă în chip de potcoavă, cu etaj. Părea un hotel sau o casă de raport și era de o murdărie înspăimîntătoare. În mijlocul curții ședeau îngrămădite mormane de gunoaie. Cîini și copii alergau printre ele. Cîte un geamlîc cu ochiuri sparte înconjurau fiecare rînd, susținut pe stîlpi putrezi și unsuroși. După oarecare dibuire, Felix urcă niște scări de lemn murdare și se trezi în geamlîcul de sus în care se juca, alergînd cu mult zgomot, o droaie de copii jerpeliți. Podișca răsuna grozav la pași și coridorul mirosea pătrunzător a excremente. Felix ar fi voit să plece, spre a nu fi prins de Weissmann, atît de umilitoare i se părea situația, însă cîteva capete ieșiră la o ușă. O femeie tînără despletită înainta de-a binelea, arătîndu-și picioarele goale. Un evreu bărbos, mai mult bătrîn, îi strigă :

— Intră înapoi, Fany, de ce ieși dacă tu n-ai pantofi ? Ce să-ți fac eu, dacă n-ai pantofi ? Ce să caute domnul ? întrebă apoi bătrînul pe Felix, în vreme ce numeroase capete apărură de jur împrejur la ușile și ferestrele din geamlîc.

— Căutam un domn student Weissmann...

— Ha, ha, Weissmann, este, este Weissmann, stă acolo în capăt, cu mătușă, pot s-o chem, că el acum e dus. Dar are să vină, sigur că are să vină.

Vesel că nu-l găsi, Felix protestă :

— Nu e nevoie !

— Nici cum vă cheamă nu vreți să spuneți ? Cînd are să vină, eu am să-l anunț, sigur că am să-l anunț ! Nu pot eu să fac așa un serviciu la un vecin ?

— Spuneți-i că a venit colegul Felix și-l cheamă urgent acasă.

— S-a făcut, zise bătrînul, conducîndu-l pe tînăr jos. Poate aveți nevoie să cumpărați ceva, poate mobilă, poate haine, ciorapi buni, plăci de gramofon ? Știu eu niște ocazii. Orice putem să vă procurăm.

Felix făcu un semn de negație cu capul. Bătrînul, întristat, coborî glasul :

— Știu eu ce cauți dumneata ! Avem niște domnișoare minunate, niște prințese, le-au murit părinții, săracele.

Tînărul iuți pașii. Bătrînul, pierzînd orice speranță, îi strigă din mijlocul curții :

— Știi cîți stăm noi aci ? Aici sînt două sute de chiriași, așa să am eu bine, și numai un singur closet.

Înfricoșat, Felix se urcă în trăsura care-l aștepta și făcu semn cu mîna birjarului să mîne. Se dădu jos în strada Rahovei și o luă apoi pedestru și

iute spre casă. În curtea care i se păru a avea un aer cimitiros, dezolat, răsuna ecoul convorbirii din sufrageria cu ferestrele deschise. Felix îi găsi pe toți în jurul mesei, jucînd cărți și vorbind ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, învăluiți în perdele mari de fum. Moș Costache, pe canapea, începuse să tușească, dar părea limpezit la față, normal. Așezată pe un scaun, alături, Otilia îi îndrepta aci punga cu gheață, aci plapuma, întrebîndu-l în șoaptă dacă se simte mai bine.

— Na, afurisită carte — exclamă Stănică, trîntind o figură oarecare — e tot ce am. Așa mi se-ntîmplă cînd joc cu Olimpia. Nevasta e piază-rea.

Vasiliad, foarte atent, mușcînd cu dinții dintr-un țigaret de os, ședea înfundat în evantaiul lui de cărți și arunca hoțește numai privirile la ceilalți.

— Lucrezi mutește, hoțomanule — îl mustră Stănică, amical — ești vulpe bătrînă, las' că te știu eu. Cîștigi mereu, de un ceas. Ai luat banii lui moș Costache degeaba, și acum ne cureți și pe noi.

— Stănică, nu vorbi atît, și joacă, dacă joci. Aruncă colo cartea, vorbi Aglae.

— Uite-o, dă-o la naiba, partida asta am pierdut-o. Barim de aș trage vreun folos de unde știu eu. Acum toți sîntem la ordinele mamei-soacre, ea e cloșca cu pui. Nici nu mai joc.

Aurica se văietă :

— Vai, dar de ce nu mai jucăm, ce vrei să facem ? Ne plictisim să tot păzim atîta.

Stănică schiță cu buzele mai mult decît pronunță :

— Îți păzești zestrea ta, fetițo. Mama-soacră ne umple de bani, dacă... mă-nțelegi.

Aglae îi făcu semn cu mîna să fie prudent, în vreme ce Stănică strîmba din nas, cu înțelesul „nu contează".

Olimpia, tăcută, gravă, mestecă cărțile, apoi le puse în fața doctorului Vasiliad, spre tăiere. Jocul reîncepu și convorbirea continuă. Felix, distrat, n-o putea urmări, dar auzea, rînd pe rînd, fragmente din frazele fiecăruia, distingîndu-le după timbru, căci jucătorii erau ascunși, ca zeii, în norii de fum.

Aglae : Am început să am junghiuri reumatice, ceea ce n-aveam mai înainte. Eu cred că toate astea sînt din supărare, nimic nu îmbătrînește mai mult ca supărarea. Iau iod și nu văd nici un folos, cu toată reclama. Îmi spunea o damă să mă duc la băi, la Pucioasa. Odată și odată, cînd oi scăpa de necazurile astea, tot am să mă duc.

Stănică : Parc-aș mînca ceva bun, ceva rar. Îmi vine un miros cunoscut în nări, de la bufetul ăsta, și nu știu ce.

Aurica : Dacă n-ai noroc, e degeaba. Poți să fii frumoasă, poți să ai zestre, poți să ieși în lume, și bărbații nu se uită la tine. Pentru asta trebuie să te naști. Mai sper și eu cîtăva vreme, și, pe urmă, adio. Nu mai sînt nici bărbați cavaleri, ca

înainte, azi te invită, ies cu tine în lume și apoi se fac că nu știu.

Stănică : Am păzit odată un unchi trei zile și trei nopți în șir, pînă am picat toți jos de oboseală, și bolnavul nu mai murea. Cînd ne-am sculat, a patra zi, l-am găsit rece...

Titi : Am să-l copiez în format mai mic și să-l tratez numai în creion numărul 1.

Vasiliad : Am clienți care mă scoală noaptea din somn degeaba, ca să mă duc să constat decesul. „Nu puteai să aștepți pînă dimineața ?" zic eu. — „Faceți-i o injecție, domnule doctor, poate se deșteaptă din leșin !" — „E mort, cocoană, n-auzi ?" Uite așa pățesc.

Olimpia : Bărbații nu pot să stea două zile fără femei și fără băutură. Sînt blînzi numai o lună înainte și o lună după nuntă, și pe urmă cad iar în patimile lor. Și dacă ar fi ceva de capul femeilor după care umblă ! Dar le aleg pe cele mai decăzute, pe cele mai strîmbe. Georgeta, de exemplu, ce-ai văzut tu la ea, Stănică, de-o ridici în slava cerului ?

Aglae : Copilul să asculte de mama lui, fiindcă nimeni mai mult decît mama lui nu-i dorește binele. Dragoste ! Fleacuri ! Pe vremea noastră nu mai era asta. După nuntă vine și dragostea.

Stănică : Socru-meu a fost blînd, pot să zic inofensiv, sînt unii care fac urît de tot. Am cunoscut un magistrat, pe care l-a apucat într-o noapte. Domnule, făcea ca la menajerie, cînta ca

păsările, dădea din aripi să zboare și ciugulea de pe jos. Îi intrase în cap că e privighetoare.

Vasiliad : Azi doctorul trebuie să se dea și el după client, dacă vrea să trăiască. Clientul a auzit de cutare doctorie, a auzit de tratament cu injecții și alte comèdii și, dacă nu-i dai, zice că nu te pricepi. Reclama produselor farmaceutice ne omoară.

Stănică : Dacă familia mea nu s-ar fi prăsit atîta, vă spun pe onoarea mea, azi aș fi milionar și Olimpia ar sta numai la Nisa. Am unchi și mătuși foarte bogate, cît păr în cap. Însă toți au copii și nepoți, încît, pînă să-mi vie rîndul, mai bine mă lipsesc. Să ai noroc în viață, vorba Aurichii, asta e tot. Unul se zbate de mic, învață, își umple plămînul de oftică, și altuia îi pică moștenirea de-a gata.

Aglae : În familia noastră, toți au fost strîngători și au ținut la neamuri. Numai Costache nu știu cui a semănat că a fost tăcut, secret cu rudele, de nu știe nimeni cum stau lucrurile lui.

Aurica : Frumusețea nu e totul, sînt femei urîte care plac bărbaților, e și luxul, însă pentru asta trebuie să ai bani.

Titi : Nu mai joc, m-am plictisit, mă duc mai bine să mă legăn.

Aglae : Olimpia, și tu Aurica, să fiți cu ochii în patru, să nu ia cineva vreo hîrtie, vreun lucru, nici un cap de ață, aici eu răspund, ca unica rudă mai de aproape.

Vasiliad : Toate îngrijirile, în cazuri de astea, de apoplexii, de tromboze, le găsesc inutile. Mai

devreme sau mai tîrziu, bolnavul tot moare. E numai o supărare pentru familie, afară de cazul cînd bolnavul mai poate fi utilizat pentru testare.

Olimpia : Eu cred, mamă, c-ar trebui să-l întrebi dacă a făcut vreun testament și unde l-a pus, nu să-l căutăm, ca niște nebuni, în urmă.

Toată această hîrîială fragmentată, Felix o auzi fără atenție voită, privind la Otilia și la bolnav. Ultimele vorbe ale Olimpiei îl izbiră prin brutalitatea lor, mai ales că fizionomia lui moș Costache părea a trăda înțelegerea convorbirii. Auzi răspunsul Aglaei :

— Taci și tu din gură, frate, că te aude. Astea o să le vedem noi mai tîrziu.

Se înserase de-a binelea cînd se auziră tropote de cai și rostogolirea roților unei trăsuri.

— Parcă vine cineva — observă Stănică — cu trăsura nu poate fi decît Pascalopol !

Otilia tresări, iar Felix, spre a înlătura bănuielile, minți, conform învoielii :

— Probabil, fiindcă azi îmi spusese mie că are să vie. Nici nu știe că moș Costache e bolnav.

Pascalopol, care lăsase în trăsură, intenționat, pe doctorul Stratulat, se arătă în chenarul ușii, de unde, văzînd pe Aglae și lume, zise, înclinîndu-se :

— Bună seara, sărut mîinile, cocoană Aglae. Costache e aici ? Era vorba să meargă cu mine în oraș.

Aglae deschise gura să vorbească, cînd, deodată, bătrînul strigă plîngăreț : „Aaaici !“ și făcu gestul

de a se da jos din pat. Cînd însă puse piciorul pe dușumea, simți greutate și se lăsă iarăși pe spate, cu o strîmbătură.

— Ce este ? Ce s-a întîmplat ? se prefăcu Pascalopol, cu o vizibilă silă de a se vedea nevoit să joace comedie.

— I-a venit rău — informă Stănică — bătrînețe, ce vrei, congestie !

Pascalopol sărută mîna Otiliei, care-l privea cu o mare încredere și, liniștind-o pe aceasta din ochi, zise :

— Tocmai mă plimbam cu doctorul Stratulat, pe care-l cunoaște Costache, era vorba să ne întîlnim pentru niște chestiuni ! Ce întîmplare ! Îngăduiți oare să-l aduc înăuntru ?

— L-a văzut domnul doctor Vasiliad ! observă, moale și ostil, Olimpia.

— În nici un caz nu strică un consult mai larg. Stratulat e profesor universitar. Sper că nu vă jenează, se înclină moșierul, cu excesivă politețe, spre doctor.

Pascalopol se duse să aducă pe Stratulat, în vreme ce Aglae făcea semn la ceilalți să strîngă cărțile de joc. Figura severă, dominatoare a doctorului intimidă pe foștii jucători, așa încît toți rămaseră în picioare, fără a mai face nici o aluzie răutăcioasă. Doctorul aruncă o ocheadă bolnavului și una spre odaie și zise :

— Este aici o atmosferă imposibilă pentru un bolnav. Aci doarme de obicei ?

— Nu, are dormitor. A vrut el să fie adus în sufragerie.

— Ei bine, să fie dus în odaia lui. Am să-l consult acolo.

Bătrînul, care auzise vorbele doctorului, făcu iar sforțări să se dea jos din pat, provocînd un zornăit. Felix și cu Stănică, apucîndu-l de spate și de picioare, ca pe un copil mic, îl luară pe sus, și atunci se văzu că bătrînul, cu nădragi de stambă și cu pătura pe umeri ca o mantie regală, ținea strîns la subsuoară cutia de tinichea cu bani, iar în mîini, ca un clopoțel, inelul cu chei. Stratulat rîse, fără să vrea, pe sub mustăți. Doctorul și Pascalopol merseră, după cîteva minute, înspre odaia bolnavului, urmați de toți ceilalți, însă Stratulat, foarte grav, le aduse la cunoștință că pentru o consultație așa de serioasă are nevoie de liniște desăvîrșită. Stănică însuși, care, fiind înăuntru, se prefăcu că n-aude, fu izgonit, iar Pascalopol rămase și el afară, pentru a nu da loc la bănuieli. Stratulat îl chemă însă peste puțin timp înăuntru, ca spre a-i cere informații.

Situația era aceasta. Bătrînul avusese un atac de congestie cerebrală, foarte ușor, și puțina jenă a brațului și piciorului, care indica ruperea unui mic vas de sînge, avea să dispară de la sine, dacă bolnavul ar fi avut liniște. Firește, un alt atac nu era exclus, cum totuși bătrînul era așa de solid, cu toată aparența lui de slăbiciune, el putea fi evitat, deocamdată. Doctorul știa că Costache se bîl-

bine, deci nu dăduse nici o importanță acestui fapt, numai nu înțelegea ce voia să spună bătrînul cu atîta iritație.

— Vezi dumneata ce vrea! invitase el pe Pascalopol.

— Ce e, Costache, spune-mi mie, fără să faci sforțări, îl întrebă acesta cu compătimire.

Bătrînul, cu o tremurătură de furie a întregii fețe, aproape comică, zise plîngător:

— Pu-pungași... mă-mă-mă pîndesc să mă fure... să mă moștenească pîn-pîn-n-am murit... să-i dai afa-fară pe toți, pe toți, să nu văd de-decît pe fe-fe-tița mea și pe Felix, vreau să-i dau fe-fetiței mele ce-i al ei, am să-ți dau du-dumitale... Du-dumneata ești pri-prietenul meu cre-credincios... Nu vreau să știu de soră și de nepoți, afa-fară din ca-casa mea!

— Costache, pentru Dumnezeu, nu te agita așa. Ai încredere în mine. Avem să facem totul cum e mai nimerit, acum să stai liniștit, să te faci bine. Vorbim mîine.

Stratulat fu de părere că aici Costache nu avea condițiile unei bune îngrijiri și-l sfătui să meargă la un sanatoriu. Bătrînul privi speriat la Pascalopol și protestă că n-are bani pentru sanatoriu, că nu poate părăsi casa. Ironia blîndă a moșierului îl făcu să tacă și probabil că, după anume socoteli, ar fi consimțit. Doctorul se izbi însă, cînd ieși afară, de opunerea dîrză a Aglaei, care pretindea că fratele ei trebuia să stea acolo, sub privegherea

ei, iar nu printre străini. Stănică, dimpotrivă, în gîndul lui blestema îndîrjirea soacră-sei, fiindcă își făcuse repede planul ca în lipsa de acasă a bătrînului să scotocească cu de-amănuntul toate odăile. În sfîrșit, Stratulat ridică din umeri, recomandă liniște în camera bolnavului și unele revulsive, și plecă spre trăsură. Pascalopol își luă ziua bună de la bătrîn și de la Otilia, căreia îi strînse mîna cu afecțiune, profund, fără a scoate, din prudență, vreun cuvînt. Era tocmai să plece, cînd auzi glasul lui Costache. Se apropie de patul lui, și bătrînul, după ce se încredință că nu-l auzeau ceilalți, șopti în urechea moșierului:

— Să-să vii mîine, să-i gonești pe toți, vreau să-să-ți dau zestrea fe-fetiței!

— Ce zici? întrebă Pascalopol pe Stratulat, cînd fură în trăsură.

— Accident banal, bine suportat. Am impresia că a făcut o sforțare oarecare, a stat în soare. Deocamdată, îl cred în afară de pericol, dar dacă are de aranjat ceva, să aranjeze acum. La un al doilea atac, poate muri subit.

Aglae și cu ceata ei rămaseră, față de sentința lui Stratulat, cu un dispreț de loc acoperit, alimentat de altfel și de doctorul Vasiliad, care se simțise jignit de neîncrederea cu care fusese primită de Pascalopol știința sa. Făcu teoria că, dimpotrivă, un bolnav bătrîn, cu tabieturi, nu trebuie scos din casa lui, care îi întreține sentimentul vieții. Spitalul demoralizează și ucide, dovadă că cei mai

mulţi preferă să moară în patul lor. Stănică fu numaidecît cucerit de teorie, cu toată ciuda lui dintîi.

— Bravo, Vasiliade, nu te ştiam filozof! Ai cea mai perfectă dreptate. Tot un doctor de-ai noştri, cu experienţă, se pricepe, săracul! Parcă profesorii universitari ştiu mai mult decît e în carte! Medicina e practică, nu teorie.

În fond, Stănică se gîndise că tot mai bine ar fi putut scotoci casa cu bătrînul acolo, fiindcă ar fi avut un pretext să vină mereu. De aceea, cînd Olimpia, de obicei somnoroasă, molatică, începu să caşte şi zise: „În definitiv, acum e mai bine, să ne ducem şi noi la casa noastră, că mi-e somn", Stănică protestă vehement:

— Ce? Să lăsăm bolnavul fără nici un ajutor, pe spinarea a doi copii? Cap ai tu, Olimpio? Asta e boală dificilă, oricînd poate să-i vie rău. Dacă se dă jos noaptea din pat şi-şi sparge capul cumva? Datoria noastră e să-l păzim, să-l ocrotim, fiindcă e unchiul nostru, iar pe Vasiliad îl invit să stea şi el. E doctorul curant, aţi priceput, şi-l plătim.

— Stau, stau! consimţi Vasiliad.

Aglae nu făcu nici o obiecţie. Dimpotrivă, luă comanda casei, ajutîndu-se de Marina şi de propria ei servitoare. Din nou masa fu aşezată în sufragerie, masă la care Felix şi Otilia fură invitaţi, dar fără multă insistenţă cînd aceştia refuzară. Transformînd canapelele în pat şi distribuind prin odăi cîteva saltele, toate camerele fură prefăcute în dormitoare. Stănică vru neapărat să doarmă în salonul cu scrinul, Aglae în sufragerie. Servitoarea Aglaei fu consemnată să se culce la intrare, pe prag. Astfel, după terminarea mesei, care dură foarte mult, toată casa fu ocupată milităreşte de cele şapte persoane (Stănică, Olimpia, Aglae, Aurica, Titi, doctorul, servitoarea), încît nici o mişcare nu era cu putinţă fără trecerea prin odaia cuiva. Lămpile rămaseră aprinse micşorat, peste tot. Aproape toţi adormiră însă curînd aşa de adînc, că toată casa se umplu de sforăituri. Numai Stănică umblă cîtăva vreme prin curte, inspectînd totul, trecu în revizie toate odăile, apoi se închise în salon, încuind uşa cu cheia. Acolo merse de-a buşilea, să privească pe sub mobile, suspectă orice fotoliu şi canapeaua, apăsîndu-le cu mîna să vadă dacă fîşîie, întoarse tablourile pe dos, ciocăni scîndurile, deschise chiar uşiţele de la sobă şi, negăsind nimic, începu să meşterească broaştele sertarelor scrinului cu o sîrmă îndoită, pe care şi-o pregătise din vreme. Însă limbile broaştelor erau lungi şi bine strînse în arcuri, şi toată meşteşugeala lui Stănică fu zadarnică. Atunci Stănică, supărat, îşi scoase ghetele din picioare şi se întinse pe salteaua pusă jos, adormind aproape numaidecît.

Felix izbuti să încredinţeze pe Otilia că e mai bine să se culce, deoarece era necesar să fie odihnită a doua zi, pentru a da lui moş Costache toată asistenţa posibilă. O făcu chiar să mănînce, în odaie la ea, ceva mai mult decît batoane de ciocolată. El însuşi făgăduia să doarmă îmbrăcat, spre

a fi gata la orice eventualitate. Ieşind în curte, pe la orele unsprezece noaptea, Felix se izbi, piept în piept, cu Weissmann. Acesta venise tîrziu acasă, aflase de invitaţia lui Felix şi alergase fără să întrebe asupra motivului. Lumina slabă de prin toate odăile îl mirase şi se întreba dacă trebuie să intre şi pe unde să intre. Felix îi povesti repede întîmplarea, îi comunică diagnosticul şi recomandaţiile lui Stratulat şi-i mărturisi ciuda lui că ceilalţi îşi vedeau de treabă şi nu executaseră nici o prescriere. Weissmann ceru doi lei, dispăru, se întoarse peste zece minute şi propuse lui Felix să meargă sus. Trecură prin sufrageria în care Aglae sforăia ţiuit, iar Olimpia grohăit, şi se-ndreptară spre dormitorul lui Costache. Atunci văzură că bătrînul izbutise să se dea jos din pat şi căuta să iasă din odaie, în vreme ce Marina, pusă să păzească, adormise, ca o vită, pe un scaun.

— Unde vrei să mergi ? întrebă Weissmann. Asta nu e bine !

— Vvreau să stau de vo-vorbă — zise supărat bătrînul — vreau să stau în sufragerie ; ce-i aicea, dormitor pu-public ?

— Lasă, că stai de vorbă cu noi, domnule — făcu Weissmann, vesel — eu de ce-am venit ? şi-l împinse blînd pe moş Costache înspre pat, unde acesta căzu cu zornăit, căci ţinea mereu la subsuoară şi în mînă cutia cu banii şi cheile.

— Pune deoparte cutia asta, te rog eu ! insistă studentul.

Moş Costache privi întrebător la Felix, apoi, ascultînd, aşeză cutia adînc sub pernă, iar cheile le legă la brîu.

— Aşa-mi place, cînd m-asculţi ! zise Weissmann ; eu am venit să-ţi fac bine, să execut ordinele doctorului. Mîine, dacă eşti cuminte, poţi să mergi să faci chef !

— He, he ! rîse moş Costache, amuzat, desfăcînd ştirbenia gurii.

Cei doi studenţi încununară din nou pe bătrîn cu o pungă de gheaţă, şi Weissmann, după ce-i trase ciorapii groşi din picioare, îi puse sinapisme pe tălpi, ceea ce produse bolnavului gîdilituri şi bună dispoziţie. În genere, Felix fu izbit de exuberanţa neaşteptată a bătrînului, de pornirea lui de a vorbi.

— În cazurile astea — explică Weissmann, încredinţat că bătrînul nu înţelege — avem puţină euforie !

— Injecţie nu-mi faci ? întrebă deodată moş Costache pe Weissmann.

— De ce să-ţi fac injecţie, dacă n-ai nevoie ? Nici n-am seringă !

— Dacă-ţi trebuie seringă — zise bătrînul, închizînd ochii — îţi vînd eu una ieftin.

Şi Weissmann şi Felix rîseră, şi acesta din urmă fu în fundul sufletului mulţumit de manifestările de avariţie ale bătrînului, fiindcă asta dovedea integritatea facultăţilor mintale şi era un semn că bătrînul se va restabili, spre bucuria Otiliei. Orice

încercare de a convinge pe bătrîn să se culce fu zadarnică, și moș Costache, așa de închis de obicei, avu gust de povestit și făcu celor doi tineri, așezați pe scaune de o parte și de alta a patului cu mari suluri de lemn, destăinuiri din tinerețea lui. Limba era parcă mai dezlegată decît de obicei.

— Și tata și moșu-meu — zicea el — au trăit mult. Moșu-meu a avut peste nouăzeci de ani cînd a murit și nici n-a murit de moarte bună. A mers într-o toamnă, cam pe vremea asta, dar ceva mai tîrziu, la vînătoare spre Pitești, în sus, călare și cu pușca la umăr. Călărea bine și se ținea drept, cu toate că era bătrîn. Calul a simțit ceva lîngă o pădure și s-a speriat, și cum moșul se rezemase cu mîna de un copac, înțelegi, calul a rupt-o la goană și moșu-meu a alunecat jos, lovindu-se. Tata îl ia, îl răsucește, bătrînul nu mișca de loc. A stat așa vreo jumătate de ceas, stropindu-l cu apă, și, văzînd că nu suflă, a crezut că e mort și a alergat călare spre sat să cheme oameni cu o căruță să-l ia. Cînd au venit cu căruța să-l ia l-au găsit sănătos, stînd pe un pietroi și uitîndu-se cu ochiul în țeava puștii, cine știe ce i s-o fi părut. Tropotul calului l-a speriat, a făcut o mișcare greșită se vede cu mîna și glontele, pac. Așa că a murit împușcat. Tata, Dumnezeu să-l ierte, mai trăia mult, deși avea șaptezeci și opt de ani, dacă nu se lăcomea. Dar îi plăcea șoriciul de porc, crud, numai puțin ras de peri. A tăiat odată un unchi dinspre mamă un porc, și tata a tot mîncat din șorici pînă

i s-a pus nod în gît. Ai noștri au venit de peste Dunăre, așa spunea moșu-meu, ca să scape de prigoana turcilor. Au fost macedoneni bogați. Cînd au plecat și-au vîndut toate oile și au făcut parale și și-au cumpărat mai mulți frați moșie mare pe lîngă Giurgiu. D-aia le-a zis Giurgiuveanu. Însă moșu-meu trăia mai mult la oraș, și tata s-a desfăcut de moșie și și-a cumpărat case. Hei, am avut multe case noi, cînd eram copil am văzut un dulap întreg cu chei mari, ca de biserică, toate însemnate cu slovă chirilică, fiecare de pe unde era. Un frate al lui moșu-meu, așa spuneau bătrînii, se făcuse haiduc și a cutreierat munții, prădînd tot de la călugări, pe care nu putea să-i sufere, apoi a trecut în Transilvania și i s-a pierdut urma. Bine făcea, nu? Călugărul! Ce face călugărul? Stă și mănîncă degeaba. Să-i dau eu banul muncit în sudori de mine? Dumnezeu mă vede el și așa, știe că n-am furat de la nimeni, și ce am este cu cinste. Să-să-să muncești, să strîngi. A-a-a-asta-i toată filozofia. Casa noastră, eram mic cînd a făcut-o tata. A lucrat-o tot cu meșteri italieni și a împărțit un morman de straie, cînd a ajuns la capriori. Hei, hei, și asta-i casă trainică, bătrînească, cu var bun și cărămidă uscată, asta nu mai are moarte, nu ca scoicile astea de-acum, pe care le numiți case. De ce-am cumpărat eu cărămidă veche? A-aia e mai bună de zece ori decît asta nouă, am luat tot de la o casă, pe care am văzut-o eu cînd o clădea, pe cînd eram copil. Acum cinci-

zeci de ani, ședeam pe aici ca-n pădure. Noaptea se clătinau pomii cu șuier, ca la țară. Casele erau rare și ieșeam pe aici, ceata de copii, trecînd prin dosul căzărmilor, pe unde e acum 13 Septembrie, o tăiam pe sub deal, ocolind Cotrocenii, peste șoseaua Bolintini și ieșeam peste Dîmbovița la Ciurel, unde ne scăldam, și pe urmă o luam prin Crîngași și ne întorceam, pe partea cealaltă a Dîmboviței, pe la Malmaison, tocmai pe seară. Ne jucam tot în sus, pe Rahovei, prin Jarcaleți și prin Tutunari, sau și mai jos, spre Veselie, unde erau tot vii, și furam toamna struguri. În fundul curții am avut grajd pentru cai, că tata avea trăsură, dar noi luam caii și mergeam călare, ocolind Bucureștii prin vii, pînă la Tei. Acuma, tinerii stau degeaba, nu știu să petreacă. Să vă spun ce-am făcut odată. Ne-am dus cîțiva, călări, pe Podul Calicilor, strada Rahovei de acum, și ne-am ținut, pînă au ostenit caii, pe drumul Giurgiului, după o grecoaică, o fată care mergea cu tat-su, negustor grec, în căruță cu coviltir. Grecul s-a plîns la întoarcere tatii, și de atunci nu mi-a mai dat cal. Mergeam apoi la biserici cu ceata, cînd se dădeau artose, la Antim, la Sfinții Apostoli, la Mihai-vodă, și chiar mai departe și, punîndu-ne în rînd, goleam în cîteva clipe tava și treceam la altă biserică, încît ne luaseră popii la ochi și puneau cîte un dascăl să ne pîndească. Mai păcăleam și pe babe. Erau unele care împărțeau lumînări și noi ne îndesam, ghiontind pe alții, ca și cînd am fi

fost străini unul de altul, iar după ce luam lumînările femeii ne așezam pe două rînduri, cu ele în mînă aprinse, și mergeam cîntînd popește pe nas. Tot așa mîncam colivele, însă trebuia să schimbăm mereu bisericile și să punem din vreme cîte unul din noi să aflăm cine face pomeni. Hii, și mi-a venit un gust de pastramă ! Pe atunci nu prea mîncam decît carne de vacă, ori pasăre, ori capră în grăsimea lor. Mai mult seu decît untură, iar slănina de porc o mîncam afumată. În post făceam pilaf cu tahîn și chiftele de icre. Primăvara mergeam pe iarbă, la Bordei sau la Lacul Teilor. Ei, dar să vă spun despre nunta mea cu răposata nevastă-mea, cu cea dintîi, nu cu mama Otiliei. Cînd m-am însurat întîia oară, aveam numai douăzeci de ani, și Cuza-vodă nu fusese încă detronat. Puțin după aceea a venit Carol. Eu fata n-am văzut-o de loc, fiindcă pe atunci așa era obiceiul, ca părinții să hotărască tot, fata, zestrea. Erau pregătite toate, masa, lumînări aprinse (uitai să spui că tata făcea și comerț de ceară), popa aștepta la altar, cînd ne-am trezit în poartă cu o cupea, și, după ea, o căruță acoperită, din care au început slugile să descarce boccele, foteluri și alt calabalîc. Asta era zestrea. Fata a adus-o soacră-mea de mînă, și era numai de treisprezece ani, și de mică ce era, nici nu știa bine ce înseamnă măritișul. Noaptea întîi a început să plîngă că nu vrea să doarmă singură, fără mă-sa, și a trebuit să rămînă soacră-mea. Pe urmă, am luat-o cu binișorul și s-a de-

prins, dar sărea într-un picior și voia să se joace, nebănuind, he, he, ce urmăresc eu. Cînd era însărcinată, că am avut cu ea un copil, care n-a trăit, se juca cu păpușile. Nici n-a trăit mult săraca, la douăzeci și unu de ani a murit, numai după opt ani de căsnicie, și pe urmă am stat văduv aproape douăzeci de ani, pînă am luat-o pe mama Otiliei, care era și ea tot tînără, de vreo douăzeci de ani, și Otilia de un an, fiindcă am luat-o văduvă, îi murise bărbatul după un an de viețuit împreună. Nu știu cum s-a făcut că n-am avut noroc nici cu a doua nevastă, cu care am trăit, să zic, cinci ani. Cînd unui om i-e dat să trăiască, trăiește în ciuda doctorilor, ce-mi umblați mie cu do-doctorii. Otilia seamănă cu mamă-sa. Tot așa era, mîndră, ținea la casă, dar să nu te fi amestecat în treburile ei. Și cînta bine la pian, clavirul de la ea a rămas. Și cum îți spun, așa se făceau nunțile pe atunci. Dar doctorii, și atunci ca și acum, nu știau nimic. Numai doi au fost oameni și jumătate, doctorul Obedenaru și Drash. Obedenaru venea ori în cupea, ori călare și era înmănușat și cu țilindru pe cap. Drash însă făcea minuni, de-l pomenesc toți. Să vezi cum a vindecat pe unul care credea că-i intrase un sticlete în cap și-i cînta mereu în ureche. I-a spus azi, i-a spus mîine că n-are nimic în cap, omul nu, zicea că are și doctorul nu știe, pînă ce Drash, făcîndu-se că-l ascultă mai bine, i-a zis : „Mi se pare mie că ai dreptate, parcă-l aud și eu ! Să vii mîine, să ți-l scot“. A doua zi, neamțul a făcut rost de un sticlete de la prinzătorii cu clei, și, ținîndu-l ascuns în mînă, l-a vîrît pe închipuit într-o odaie goală, i-a dat un pumn zdravăn în ureche și a lăsat să scape, pe furiș, sticletele din mînă. „Ai văzut cum a zburat ? Acum ești sănătos.“ Și închipuitul a crezut. He, he, he, he ! Mîine-poimîine, cînd m-oi scula din pat, m-apuc eu să zidesc casă, cum nu s-a mai văzut în București, cu cărămidă sănătoasă și grinzi uscate, numai să găsesc salahori ieftini.

Bătrînul pălăvrăgi așa pînă tîrziu după miezul nopții, cînd cîntau cocoșii de revărsatul zorilor, apoi obosi și adormi în sfîrșit cu punga cu gheață aplecată ca un fes peste un ochi. Weissmann plecă, iar Felix stătu treaz pînă la ziuă ca să cruțe pe Otilia. A doua zi moș Costache păru absolut normal, dar simțea oboseală și amorțeală într-un picior cînd călca. Stănică îl găsi stînd foarte grav pe un vas de noapte, cu cutia de tinichea sub un braț și cu cheile într-altă mînă. Atmosfera era infectă, patul tot era presărat cu glomotoace de muștar ud. În sufragerie se ținu un mic consiliu de război, în care Olimpia și Aurica fură de părere că, de vreme ce bătrînul este mult mai bine, măcar pentru puțină vreme să se ducă fiecare acasă. Aglae se împotrivi, admițînd doar o scurtă retragere din partea fiecăruia. Ea însăși se duse acasă să se schimbe și fu înapoi după o jumătate de ceas, cînd trimise pe rînd pe Titi, pe Aurica și pe Olimpia.

Casa era ocupată militărește. Situația era din ce în ce mai supărătoare, și Felix întrevăzu cu spaimă viitorul Otiliei, dacă lucrurile ar fi continuat tot astfel. Cerîndu-se bătrînului bani pentru cheltuiala casei, acesta refuză sub cuvînt că el nu mănîncă și se mulțumește cu puțin lapte „dacă rămîne de la alții". Felix dădu el bani Marinei, îndemnînd-o să nu spună nimic despre asta Otiliei, fiindcă era sigur că atunci fata nu s-ar mai fi atins de nimic. Aglae, pe de o parte, cerceta cu de-amănuntul fiecare odaie, intrînd pînă și-n camera Otiliei și a lui Felix, Stănică, pe de alta, scotocea peste tot și ciocănea, în căutare de trape misterioase, păzindu-se chiar de Olimpia, fiindcă, atunci cînd aceasta intră după el în salon, se răsti :

— Ce te ții, frate, după mine, am și eu nevoie de liniște, după atîta zbucium, să-mi adun ideile.

Cum aceasta închidea ușa la loc, o chemă în șoaptă, se uită puțin prin odaie și scoase din perete o miniatură cu ramă de fildeș, pe care o ochise de mult, și o vîrî în sînul Olimpiei :

— Ascunde-o bine, să nu te vadă soacră-mea, ăsta e un lucru de artă, trebuie păstrat în familie !

Pascalopol veni la prînz și-i găsi pe toți inamicii strînși la masă în sufragerie, chiar și pe Vasiliad, care plecase și apoi se întoarse, ca orice bun medic curant. Întrebînd pe bătrîn ce voia să-i spună sau să-i dea, acesta îi comunică, fără șoptire de data asta, că nu poate să facă nimic acum, că

i-au pus stăpînire pe casă, că are să se scoale el să facă rînduială. Peste cîteva zile însă avea să-i „spună" ceva foarte important pentru fe-fetița lui. A treia zi, cînd ocupanții casei se sculară, găsiră pe moș Costache îmbrăcat, plimbîndu-se prin curte, cu mîinile la spate și inspectîndu-și cărămizile. Privea atît de urît la toți și avea înfățișarea atît de normală, încît toți își dădură seama că e caraghios să-l mai țină sub regimul arestării. Titi, Aurica, Olimpia plecară, Aglae mai aruncă o întrebare :

— Cum te simți tu, Costache, să stau aici să-ți ajut ? Trebuie să te îngrijești, Marina asta nu se pricepe la nimic.

Moș Costache răspunse posac :

— N-am nevoie de nimic, las', că are cine să vadă de casă !

Stănică, dezamăgit, simulă entuziasmul :

— Bravo, moș Costache, ura, să îngropi toți doctorii, care nu știu nimic. Doctorii mi-au omorît pe îngerașul meu ! Dumneata și bolnav ! A fost acolo o oboseală, un pic de insolație. Aș da tot să am eu sănătatea dumitale !

În ziua următoare, moș Costache goni pe toți din casă, rugînd chiar pe Felix și pe Otilia să plece pînă seara. Otilia se duse veselă, cu sentimentul că bătrînul se făcuse bine, însoți pînă la un loc pe Felix, apoi se despărți, și Felix avu încredințarea că fata merge la Pascalopol. Bătrînul închise ușile și ferestrele, trase perdelele și, întocmai ca în rîn-

dul trecut, se auziră bocănituri de ciocan în sufragerie. Stănică nu mai pîndea la geam, fiindcă era chiar în casă. Intrase în odaia lui Felix, puțin după plecarea acestuia și, înainte de a se închide ușile, se coborîse în ciorapi pe scară și privise în sufragerie pe gaura cheii, unde nu văzuse mare lucru, dar putuse să facă unele deducțiuni după natura zgomotelor. Apoi, găsind ușa de din dos închisă, fiindcă bătrînul uitase s-o descuie, se urcă din nou în odaia lui Felix și se culcă de-a binelea în patul lui. Tînărului îi spusese că venise de vreun ceas, să-l mai întrebe de una, de alta, și adormise. Felix nu aminti de asta bătrînului, nevăzînd nimic suspect și, chiar dacă bătrînul ar fi aflat, crezînd că a deschis ușa înainte, n-ar fi bănuit nimic. Stănică fu discret de data asta, și Olimpiei, care acum își luase cartier în casa părintească, pînă la noi dispoziții, nu-i pomeni absolut nimic de întîmplare. Moș Costache ședea acum numai în sufragerie, a cărei canapea o decretase pat, îmbrăcat și învelit cu o pătură, cu cheseaua de tutun lîngă el, cu cheile și cu tinicheaua de bani. Încuiase ușile de la toate odăile și, cînd avea nevoie de ceva, trimitea numai pe Otilia și pe Felix, în care avea încredere. Cu Aglae se împăcase, dar o privea pieziș cînd aceasta, de cîteva ori pe zi, pretextînd solicitudinea, venea în casă și dădea ordine. Ceilalți veneau și ei, din cînd în cînd, trimiși de Aglae. Stănică, însoțit adesea de Vasiliad, era nelipsit și se afla prin preajmă chiar cînd s-ar fi

părut că nu este. Otilia îl găsi într-o zi în bucătărie, bînd cafea, zicea că numai Marina e în stare să respecte aroma cafelei ; a soacră-sei era infectă. Pascalopol, din tact, venea mai rar și convenise cu moș Costache să-l cheme atunci cînd ar avea nevoie de serviciile lui. Nu voia să deștepte bănuieli în Aglae că ar urmări ceva, și de aceea, afecta oarecare răceală ceremonioasă față de Otilia, a cărei liniște mai tristă, ce e drept, dar încrezătoare, îi dovedea lui Felix că se-ntîlnea cu Pascalopol. În cele din urmă, Otilia însăși, văzîndu-l pe Felix adumbrit, mărturisi :

— Felix, am observat că mă suspectezi ! Nu ești cuminte de loc. Eu sînt tristă de papa și foarte greu m-aș obișnui cu ideea de a-l pierde. Oricît de independentă aș fi, ca fată, simt nevoia unei ocrotiri. Nu mă pricep în nimic, papa nu mi-a dat nici o experiență. Tu, tu ești altceva. De devotamentul tău nu mă îndoiesc o clipă. Dar tu însuți ești fără experiență, amîndoi avem nevoie de un prieten mai în vîrstă, cum e Pascalopol. El n-are nici un folos din toate astea, ba își face și vorbe, însă are autoritate, și chiar tantei Aglae îi e rușine de el. Tu nu știi cum sînt ăștia (Otilia făcu un semn spre casa Aglaei), și de ce m-am speriat eu. Pentru mine este indiferent, mă duc să dau lecții de pian, poate mă iei tu (Felix făcu un gest de consimțire exaltată, în vreme ce Otilia continua grav, fără a da importanță propoziției), dar mi-e milă de papa. Dacă papa ar fi bolnav, să nu se mai

poată mișca din pat, știi de ce sînt în stare? Să-i ia toate lucrurile din casă și să-l lase pe scîndura goală. Tu singur, cu ochii tăi, ai văzut cum s-au așezat la masă, fără să le pese de noi. Le era rușine deocamdată, fiindcă nu știau cum au să iasă lucrurile, dar ne dădeau afară și pe mine și pe tine. Tu trebuie să ai răbdare, să ți se dea conturile. Cu mama lor așa au făcut. A fost bolnavă multă vreme, paralitică, și, văzînd că nu mai moare, i-au scos toate mobilele din casă și au lăsat-o singură. Papa a mai avut o soră, mai mică, care a rămas văduvă și s-a îmbolnăvit de hemiplegie, se vede că asta e în familie. Neavînd nici o avere, a fost internată în spital, unde a murit aproape de foame. Doctorii au aflat că avea frate și soră bogați și au silit-o să le ceară ajutor. Ba i-au plătit trăsura și au venit pînă la Aglae, în curtea căreia a fost dată jos. Aglae, cînd a văzut, a țipat la toți să se ascundă în casă și n-a ieșit, cu toate vaietele bolnavei. Birjarul, înduioșat, i-a blestemat pe toți și a dus-o înapoi la spital. Ca să nu se mai întîmple să le vină pe cap, au ticluit o scrisoare, ca din partea unor cunoscuți care au aflat de escapada bolnavei de la vecini, comunicînd că nu mai trăiește nici o rudă de aproape și că ei, ca să-și facă pomană, au să-i trimită, din cînd în cînd, cîte un pachet de alimente. Și știi ce făceau? Duceau pachetul la nu știu cine, la Chitila, acela îl da unui cheferist, cheferistul îl dădea unui birjar care avea pe cineva la spital, așa că niciodată n-au putut să afle la spital cine trimitea pachetul și de unde. Așa sînt ăștia, scumpul meu. Încît, dacă apelez la un prieten în vîrstă, cu experiență, o fac în interesul lui papa și al tău, mai mult decît în al meu. Uite, acum te rog chiar să te duci la Pascalopol și să-l rogi să vină după amiază, că l-a chemat papa, cum a fost vorba.

Pascalopol veni, și bătrînul puse pe Otilia și pe Felix să pîndească întîi prin toată curtea și apoi să se ducă sus. Apoi, sugînd un muc de țigară, moș Costache vorbi văietăreț:

— Am strîns niște bani și nu știe nimeni, pentru Otilica, dacă eram sănătos îi făceam o căsuță colea, poate tot i-o fac. Ce-i al ei e pus deoparte.

— Așa? bravo, știam eu că ești om de ispravă! Dar cum îi lași? Știi, tu ai să trăiești încă multă vreme, doar mi-a spus Stratulat că n-ai nimic, însă vezi, de la o vîrstă oarecare, omul își pune lucrurile în ordine. Iată, eu am făcut de mult testamentul.

— Nu vreau testament — se indignă bătrînul — n-am murit, să-mi fac testament, ce trebuie să știe și alții ce-i dau eu fe-fetiții? Am pus trei sute de mii de lei la o parte din vînzarea caselor. Aglae o să aibă casa asta și ce-o mai fi, să nu spună că n-am grijă de nepoți. O s-o aibă tîrziu, încolo, cînd oi muri și eu, dar Otilichii vreau să-i dau acum, să nu știe nimeni, decît eu și dumneata. Ți-i dau dumitale să-i pui la bancă, pe numele ei, în secret.

— Bine, Costache, și așa e bine, chiar mai bine, fiindcă nu se mai face discuție !

— Așa că — bătrînul trase un fum din țigară — fe-fetița are zestrea ei.

— Foarte frumos ! și cînd ai de gînd să-i dai la bancă ?

Bătrînul făcu un semn speriat lui Pascalopol să tacă, îl trimise cu gestul la fereastră, să privească în curte, ceea ce acela făcu însă cu obișnuita lui demnitate.

— Vino-ncoace, șopti bătrînul.

Pascalopol se apropie de canapeaua pe care fusese aruncată o saltea. Bătrînul apucă un colț al saltelei dinspre perete și-l rugă din ochi pe moșier să tragă și el. Moșierul trase, răsturnînd puțin pe moș Costache, care nu voia să se dea jos de pe canapea cu îndărătnicia unei cloști, și descoperi un pachet de jurnal legat cu sfori. Îl trase afară și-l dădu bătrînului. Acesta îl desfăcu mulțumit, umplîndu-și plapuma cu sfori de cîrpe și cu jurnale și scoase trei pachete de bancnote, legate și ele cu sfori :

— Ăștia sînt ! murmură bătrînul, examinînd atent cotoarele, cu teama de a nu se fi rupt ceva.

— Foarte bine, Costache ! Mă duc la banca mea, cu care lucrez, bancă solidă, pun să deschidă un cont discret și-ți aduc mîine scrisoarea băncii, adresată Otiliei, ca să nu fie nici o încurcătură.

— Nu-nu-nu ! nu a-acum ! protestă Costache, spre surprinderea moșierului. Mai am să primesc

niște bani și vreau să-i ducem odată, poate c-o să merg și eu. Nu e nici o grabă. Banii ăștia îi țin aici cu mine, să nu mă fure pungașii ăștia, tu singur știi unde sînt. Cînd oi vedea eu că nu mi-e bine îți fac semn, și tu îi iei și faci ce ți-am spus eu.

— Să fie cum zici tu, Costache — spuse Pascalopol, deziluzionat — însă cum îți închipui tu că pot eu, oricît am fi de prieteni vechi, să vin să-ți iau banii de sub saltea, dacă, Doamne ferește, ai fi bolnav ? Cînd ți-a fost rău, a fost aici pază militară în regulă. Poate cumva să-mi dai o scrisoare că ai în depozit de la mine atîția bani, ca să-i pot sustrage de la... de la succesiune... Și apoi și asta e suspect. Așa, eu nu intru de loc în combinație. Doar mă fac purtătorul sumei la bancă. E mai sigur, Costache dragă, e și mai onorabil, mai potrivit pentru delicatețea fetei. Cum o s-o conving eu să primească de la mine o sumă de bani, cînd cu nimic nu pot s-o conving că sînt într-adevăr al ei ? Doar să-i spui și ei !

— Nu-nu-nu ! fe-fetița să nu știe, să afle și ceilalți și să-i spună vorbe grele !

— Atunci ?

Moș Costache medită cîtăva vreme, sugînd din țigară, apoi păru convins :

— Am să ți-i dau, mai tîrziu, să-i mai număr o dată, să-mi fac bine socotelile, dar ți-i dau mîine, poimîine, cînd mai treci pe aici. Îi știi unde sînt, aici sub saltea. Acum mă simt bine, sînt să-

nătos, poate găsesc salahori, să fac și casă cum știu eu.

Bătrînul își legă din nou hîrtiile în jurnale și sfori și depuse pachetele sub saltea, cu ajutorul lui Pascalopol, care, după puțină vreme, nemaiavînd nici un rost, dădu să plece. Cînd deschise ușa se izbi, piept în piept, cu Stănică. Moș Costache izbucni :

— Ce tot pîndești dumneata pe la uși, n-am nevoie de spioni în casă la mine, fiecare să stea la casa lui, ce, poate crezi că am bani în casă ?

Stănică făcu un gest jignit, privind cu înțeles spre Pascalopol :

— Vezi cum ești dumneata, iubite unchiule, fiindcă pot să-ți spun, îmi ești ca un adevărat unchi, am slăbiciunea asta. Adineauri picai, tocmai adineauri, să văd ce mai faci, că oameni sîntem, nu sălbatici. Însă vezi, eu nu mă supăr, dimpotrivă. Vioiciunea dumitale e semn de sănătate. Jos doctorii idioți ! Dă-te jos din pat mai bine, să mergem la plimbare, să-ți pui oasele-n mișcare, să bei un pahar de vin bun. Dar poate nu te înlesnești, n-ai bani în casă, se-ntîmplă, te-mprumut eu, cu toată sărăcia mea, îți fac eu rost, dumneata ești cel mai solvabil om de pe lume.

La aceste cuvinte, aprehensiunea zugrăvită pe fața bătrînului se șterse în bună parte.

— Cînd mi-o trebui, o să-ți cer — se văietă el — că n-am bani în casă decît ce-a fost în cutie, o să-ți cer eu, dacă n-oi putea să merg în oraș.

În loc să răspundă, Stănică se-ntoarse spre Pascalopol și zise :

— Domnule, ce toamnă superbă, altădată pe vremea asta ningea. Totul se schimbă, pînă și clima !

Dar moșierul făcu un semn de adio, cu bastonul, și ieși pe ușă.

În trăsură, Pascalopol medită îndelung, cu bărbia rezemată pe mînerul de argint al bastonului, care înfățișa capul unui ogar. Purtarea bătrînului era ca întotdeauna generoasă, sentimentală, însă plină de întortochieri avarițioase, în latura materială. Se putea foarte bine întîmpla ca Costache să moară înainte de a se fi decis să facă o situație fetei. El, Pascalopol, ținea la Otilia pînă la sacrificiu și se bucura de afecțiunea neanalizată, dar sigură, a ei. Ar fi vrut-o soție, ar fi vrut-o fiică, sau ceva între aceste două ipostaze, care să-i asigure dreptul de a o păstra. Prin capul lui Pascalopol trecea chiar și extravaganta idee a unei căsătorii numai de formă, protectoare, cu toate libertățile pentru Otilia. Ar fi putut cel puțin ieși la braț o dată pe săptămînă cu o fată așa de grațioasă. Însă cum ar fi fost cu putință acum, în împrejurarea că bătrînul ar fi murit, să se ocupe de Otilia, fără jenă din partea acesteia și fără bîrfeală din partea altora ? Dacă moș Costache nu-i lasă nimic fetei, el, Pascalopol, nu putea s-o ocrotească și s-o întrețină ca pe fiica lui, nu putea să-i facă nici măcar acele capricii pe care i le sa-

tisfăcuse în calitate de vechi prieten al casei, fiindcă Otilia ar fi simțit caritatea și ar fi voit să trăiască prin propriile mijloace. S-o ceară în căsătorie, ar fi fost un mijloc nedelicat. Poate că Otilia, exasperată, iubitoare de lux, ar fi primit, în cele din urmă, dar mereu cu sentimentul constrîngerii. El, Pascalopol, nu și-ar fi putut da seama atunci dacă Otilia îl iubea cu adevărat, sau numai accepta asistența lui acoperită. Numai liberă, avînd o zestre a ei, prietenia sau iubirea fetei era mîngîietoare. Atunci o putea chema ori cînd în casa lui, ca și în vizită, deoarece ea n-ar mai fi avut bănuiala constrîngerii prin caritate. Costache vrea cu tot dinadinsul să-i dea bani Otiliei : trei sute de mii e o sumă considerabilă. Chiar și o sută de mii de lei ar fi de ajuns pentru ea, fiindcă doar avea să se mărite. O sută de mii de lei cu cinci la sută dobîndă face un venit anual de cinci mii de franci, suficient pentru o fată ca Otilia, care poate da și lecții de pian. Dar dacă bătrînul amînă mereu și moare într-o noapte, și vine Aglae și-i găsește banii ? „Ce om, ce om este Costache ăsta !“ Pascalopol se duse de-a dreptul acasă, își puse halatul chinezesc, ceru o sticlă de Vichy, pe care-l îndulci cu puțin sirop, se plimbă prin casă, cîntă puțin din flaut, cu întreruperi, menuetul din *D dur-Divertimento* de Mozart, apoi trecu la registrele lui, le consultă bine, iar se plimbă, cu mîinile la spate, lovind palmele una într-alta, în prada celor mai adînci preocupări;

umplu din nou un pahar de Vichy și trecu hotărît la birou, în fața mașinii de scris, la care începu să bată următoarea scrisoare :

„București, 9 octombrie 1910

Onor. Banca „Agrară“

Loco

Vă rog, în chip absolut confidențial, *să deschideți un cont la Banca dv. pentru domnișoara Otilia Mărculescu, virînd în creditul acestui cont, prin debitul contului meu, lei 100.000, depozit căruia îi veți acorda, sper, același procent de 5% ca și depozitului meu. Îmi rezerv dreptul de a vă comunica data cînd veți putea plăti dobînzi sau acorda retrageri de capital posesoarei fondului, pe care nu o veți aviza pînă atunci. Originea creditului rămîne strict secretă. Voi avea onoarea de a vă da unele lămuriri personal.*

Cu deosebită stimă,
Leonida Pascalopol“

Leonida trase hîrtia din mașină și o iscăli cu mîna, o puse în plic, scrise adresa, apoi puse plicul deoparte. Luă apoi o altă foaie de hîrtie, o vîrî în mașină și scrise :

„București, 9 octombrie 1910

Onor. Banca „Agrară“

Loco

Vă autorizez prin aceasta, la data cînd dispozițiunea vă va fi comunicată de mine personal sau de legatarul

meu, să avizați pe d-ra Otilia Mărculescu de existența la Banca dv. a creditului de 100.000 lei și să-i plătiți procente sau chiar să-i înapoiați depozitul care îi aparține în deplină proprietate, ca fiind făcută din sume numai încredințate mie, care însă îi aparțin de drept.

Cu deosebită stimă,
Leonida Pascalopol"

Pascalopol făcu alt plic, sună feciorul, îi dădu întîia scrisoare s-o ducă la bancă și-i ordonă să cheme pentru a doua zi pe avocat. Apoi își luă flautul, se așeză turcește pe sofa, sub candelă, și cîntă cu mai multă rîvnă *Menuetul* lui Mozart.

O zi, două după aceasta, moșierul trecea din nou pe la bătrîn și-l ruga s-o lase pe Otilia să se plimbe cu el la Șosea, ca s-o distreze puțin, după atîta îngrijorare. Mai mult în glumă, Pascalopol întrebă pe moș Costache :

— Hei, cînd mă chemi să-mi dai zestrea Otiliei ?

— Te chem, te chem, zise Costache, cu ochii în jos, răsucind țigări.

— Măi Costache — glumi Pascalopol — ție ți-e frică să scoți banii din mînă. Tu n-ai auzit că oamenii care-și fac coșciugul din viață sau mormînt de veci nu mor curînd ? Scapă-te de o grijă, trăiește și tu ca un tînăr !

— Dau, dau — bombăni bătrînul — ce-i al ei e pus deoparte !

— Asta așa e, zise Pascalopol, gîndindu-se la contul de la bancă.

Costache zîmbi satisfăcut, crezînd că e vorba de pachetul de sub saltea.

În trăsură, moșierul luă o mînă a Otiliei între mîinile sale și-i vorbi așa, semiglumeț, semiserios :

— Am să-ți fac o comunicare cu totul confidențială, cu condițiunea să-mi făgăduiești că nu vei spune nimic nimănui. Costache e un om de ispravă, cum m-așteptam, și a făgăduit să-ți pună la o bancă, prin intermediul meu, o sumă de bani mai mult decît bunicică. De case n-ai nevoie, de surpături de celea. În chipul acesta nu te certi cu cocoana Aglae și nimeni nu face nici o opoziție, neștiind de existența banilor. Mi-a făgăduit, îți zic, dar știi cît e de greoi Costache, deși are inimă bună. Totuși am smuls un acont bun, încă o dată te rog să nu-i spui nimic lui, nici nimănui, altfel strici totul, am căpătat de la el o sută de mii de lei, cu însărcinarea de a-i pune la o bancă pe numele dumitale. Nu te vei folosi de ei, deocamdată, fiindcă dacă vede lumea că ai bani, intră numaidecît la bănuieli și-i bate capul lui Costache să nu-ți mai dea nimic. Dar îi vei folosi exact în momentul cînd îți va lipsi sprijinul altora. Ești deci o fată independentă, cu zestre de loc neglijabilă. Ce nu poți cumpăra cu o sută de mii de lei ? O moșie strașnică. Acum pot să-ți fac curte ca orice pretendent, adăugă Pascalopol, galant, sărutîndu-i mîna și pe o parte și pe alta. Acum ești o partidă bună. Dacă nu mă vrei ca pretendent, rămîn bunul prieten al dumitale

de totdeauna cu care nu te sfiești să faci escapade. Poți fi pupila mea, putem să ne aventurăm în lume, cum am mai făcut. Nu mi-ai datora nimic, fiindcă ai avea atîția bani cîți trebuiesc pentru întreținerea grațioasei dumitale persoane. Ești mulțumită ?

— Bietul papa — zise Otilia, înduioșată — știam eu că el e un om bun! Nu-mi trebuie nici un ban, dar îmi pare bine că se gîndește la mine. Diseară am să-i cînt la pian!

Acasă, Felix ședea cu capul în palme, la masă, în fața caietului, în care scrisese, preocupat ca și Pascalopol de problema Otiliei, următoarele rînduri :

„Am jignit-o pe Otilia, vorbindu-i mereu de protecție și de bani. Nu trebuie să fiu așa de orgolios de averea mea, pe care n-am meritat-o, și să scot ochii lumii cu ea. Trebuie să mă port modest, discret, spre a nu scoate în evidență situația critică a Otiliei. Trebuie să-i spun adevărul, că am nevoie de prezența ei."

XIX

— Nu știu ce-am să mă fac cu Costache ăsta — zicea Aglae la masă, unde erau adunați toți ai ei, inclusiv Stănică — niciodată n-am fost supărată ca acum. Moare, Doamne ferește, mîine-poimîine,

căci la altceva nu te poți aștepta cînd un om a căzut o dată lovit de dambla, și eu nu știu de loc cum stau lucrurile lui. El a vîndut localul lui Iorgu, ce-a făcut cu banii ? unde-i ține ? Dacă i-a pus la vreo bancă, cine-o știe ? Ori îi ține în casă și-i fură cineva, în zăpăceală. Pe Marina nu pun eu temei, e în stare să și fure, am mai prins-o eu. Te făceai tare și mare, domnule — zise Aglae către Stănică — că afli toate, și văd că n-ai făcut nici o ispravă.

— Recunosc — spuse Stănică, modest ca niciodată — n-am putut să aflu nimic.

— Pe urmă, aș vrea să știu și eu, a făcut vreun testament, n-a făcut ?! De unde să-l iau eu testamentul, dacă el nu spune nimic ? Dacă nu-l găsesc sau i-l fură cineva ?

— Atunci dumneata, mamă-soacră — zise Stănică — fiind unică moștenitoare de drept, iei tot, vreau să zic tot ce se vede.

— Lasă-mă în pace — se răsti Aglae, ca și cînd Stănică era vinovat de lipsa testamentului — iau casa, că nu-mi închipui c-o să aibă neobrăzarea s-o lase pe mîini străine, dar banii, bănișorii pe care i-a cules el vînzînd bunătate de acareturi, cine-i ia ?

— Îi ia Otilica ! decretă Stănică, imperturbabil și cu diminutiv intenționat.

— Ba te rog să lași gluma, e în joc viitorul, viitorul copiilor și al Olimpiei dumitale. Dacă ai fi mai conștient, n-ai face haz.

— Eu nu sînt conştient? observă cu umor Stănică. Îmi pare rău! Eu păzesc zi şi noapte, dar nu pot să fac imposibilul. În definitiv, am şi eu puţină jenă, sînt uman, ce vrei, nu pot să mă duc să-i vorbesc bătrînului de testament şi de moştenire. E ca şi cum l-aş întreba cum vrea să-i fie coşciugul.

Aglae nu se lăsă de loc impresionată de parada umanitară a lui Stănică şi dădu noi ordine:

— Să nu slăbiţi din ochi nici o clipă casa de dincolo. Unul să stea tot prin curte pe lîngă gard, că doar e cald ca şi vara, şi altul să se ducă din cînd în cînd pe dincolo, să întrebe pe Costache cum îi mai este, dacă vrea ceva. Să băgaţi de seamă să nu ia nimeni nimic din casă, să nu iasă nici c-un pacheţel. Să mă chemaţi pe mine numaidecît. Bine ar fi să-l trageţi de limbă pe Costache, dar fin, dacă a făcut sau nu testament.

Titi, incapabil de subtilităţi, se mulţumi să se plimbe prin curtea vecină, făcîndu-se că ia schiţe, sau să privească pe pereţii din odăi ca să copieze în acuarelă un tablou ori o fotografie. Bătrînul nu-i dădu însă voie să stea decît lîngă el în sufragerie, trimiţîndu-l cu Felix să aleagă şi să se înapoieze. Într-o zi, plictisit, îl puse să-i povestească ce-a văzut la cinematograf, unde el nu fusese niciodată. Titi, narator din plăcere, începu:

— Întîi arată un puţ cu roată, pe urmă vine o fată cu o găleată mare, apoi apar doi bătrîni, un moş şi o babă care vorbesc între ei, pe urmă

arată cum trage fata găleata după ea, baba se răsteşte la ea şi moşul o loveşte cu un bici, apoi arată pe fată închisă într-o odaie goală, mîncînd un codru de pîine, apoi e noapte şi fata deschide geamul.

— Ce-i asta, ce înseamnă asta? întrebă iritat moş Costache. Aşa e la cinematograf?

— Aşa e! răspunse naiv Titi.

— Dacă e aşa, e urît! constată bătrînul şi nu vru să mai asculte...

Bătrînul nu bănuia că Titi nu înţelegea afabulaţia filmelor şi le confunda cu o succesiune de imagini, a căror sinteză nu era în stare s-o facă, fiindcă nu pricepea nici inscripţiile în franţuzeşte. Cînd filmul îi plăcea mai mult, atunci Titi îşi procura un program cu desene sau fotografii de actori din colecţia Pathé-Frères şi le copia în pastel sau în acuarelă.

Olimpia nu ştiu să vorbească bătrînului decît de Aglae, Aurica şi ceilalţi care „ţin foarte mult, unchiule, la dumneata", ceea ce nu provocă din partea lui moş Costache decît nişte mormăituri incredule. Aurica îi vorbi de tragedia fetelor fără noroc şi-i povesti întîmplarea unei fete „nici frumoasă, nici deşteaptă", căreia un unchi bogat i-a făcut zestre, înlesnindu-i măritişul. Moş Costache tuşi violent şi supse ţigara, dar nu-şi dădu nici o opinie asupra datoriei unchilor. Aglae înţelese că marea chestiune trebuia dezbătută direct între ea

și bătrîn, și într-o zi se așeză gravă ca un judecător în fața lui și-i făcu această predică :

— Costache, trebuie să-ți vorbesc ca soră, fiindcă văd că tu nu ești prevăzător. De acum încolo sîntem în vîrstă, și mult nu mai avem de așteptat. Este și viață și moarte. Ce speranță să mai am eu : ca mîine sapa și lopata (bătrînul se făcu palid.) Omul cu cap își pune lucrurile în regulă, se mai îngrijește și de suflet. Doamne ferește, vine o moarte, ai văzut cum ai căzut jos...

— La-la-lasă-mă-n pace, lasă-mă-n pace ! strigă sugrumat bătrînul către imposibila Aglae.

— Ce să te las în pace, spun ce-i adevărat ! Dacă mori, nu știe omul unde să caute banii să-ți facă cele creștinești. Oamenii bătrîni mai merg pe la biserică, se mai spovedesc, își pun bani de înmormîntare deoparte, haine curate...

— La-la-lasă-mă-n pace, că n-am murit ! Pleacă de-aici, că n-am murit ! strigă, din nou livid, Costache.

— Degeaba te superi, ca soră sînt datoare să-ți spun ce-i bine. Tu ai avere, ai case, ai bani. Eu sînt soră și nu știu de loc de rosturile tale. Unde-s actele tale de proprietate, unde ai pus banii luați din vînzare, ce avere ai, ce datorii, toate astea nu le știu. Poate și un străin să-ți ia tot, și eu ca soră nu pot să zic nici pis, fiindcă n-am cunoștință de nimic. Gîndește-te că ai nepoți, e Titi care trebuie întreținut pînă-și face un rost, iar Aurica nemăritată, Olimpia și ea stă ca vai de lume. Eu

de unde să le dau, că știi ce am. Pensia lui cela, pe care nu vreau să-l numesc ? Fleac. Datoria ta e să lași tot familiei tale, să-i dai numai acolo două-trei mii de lei și fetei ăleia, să aibă și ea un ban pînă și-o găsi un rost, că doar e fată mare. Nu ești dator tu să ai grijă de o fată care nu e a ta. Nici nu-mi trece prin gînd că ai să faci altfel. Însă pentru asta trebuie să faci o regulă, să-mi spui toate socotelile tale, să știu de unde să le iau, la un caz de nevoie. Nu trebuie să te sperie asta, fiindcă nu moare nimeni dacă pune ordine în afacerile lui. Dimpotrivă, am văzut oameni care s-au împărtășit, și-au făcut testamentul, și pe urmă au trăit ani de zile. Ascultă, Costache, spune-mi mie, ai făcut vreun testament, ceva, ori te-ai gîndit să-l faci ?

— Treaba mea dacă l-am făcut sau nu, zise supărat moș Costache.

Încercările de felul acesta rămînînd infructuoase, Aglae se mulțumi, din prudență, să amintească lui Costache că e foarte bine pentru un bătrîn „să-și vadă de suflet din cînd în cînd“.

— Vax, suflet ! zise Stănică, față de toți ai familiei, strînși în jurul canapelei lui moș Costache în ziua de Sfîntul Dumitru. Prostii, prejudecăți, ca să se îndoape popa cu băncuțe. Fugiți de-aici. Azi sîntem în secolul progresului, al luminii, rîde de astea și copilul din albie.

Aglae se închină, în semn de protest, iar Olimpia se arătă vădit scandalizată, fără să fie în stare

să opună vreun argument. Moș Costache, morfolind țigara în dinți, era atent și încruntat.

— Ce e aia suflet — întrebă Stănică cu ironie victorioasă — spuneți-mi ce e aia suflet? Sufletul e suflu, adică suflarea, respirația, *anima*, cum zic latinii; sufli? ai suflet! nu mai sufli? te-am dus la gunoi. Cum adică, puiul de găină pe care-l mîncași să n-aibă și el suflet, iar dumneata, mamă-soacră, să te duci în rai? Ori supraviețuim toți, de la rîmă pînă la om, ori nu e nimic. Dar vă spun eu, pe onoarea mea, că Dumnezeu are alte treburi decît să păzească sufletul dumitale. Să-ți spună amicul (Stănică arătă pe Felix) ce e omul. Pe mine, cînd eram student, m-a dus un prieten medicinist la morga unui spital. Ce să vezi dumneata? Într-un fel de magherniță cu geamuri mari erau vreo cîteva mese de brad cu scîndura subțire, puțin îndoită și cu o gaură la partea din mijloc, iar dedesubt o găleată. Un om cosea repede cu o undrea pieptul și pîntecele unui mort. Mațele erau violete ca niște găitane bine împăturite, iar coastele erau date frumușel de o parte și de alta și aveau seu pe dedesubt. Pe urmă am văzut cu ochii mei cum îi aruncau în camion. Unul îi ținea de cap, altul de picioare, îi legănau puțin pentru ca să le dea vînt și îi aruncau deasupra, ca la abator. Asta e omul. Sufletul? Unde e sufletul? În cap? în piept? în picior? în ce e sufletul?

— Mai las-o, Stănică, cu prostiile tale! îl mustră Olimpia, făcînd un semn cu ochiul că asta face rău bătrînului.

Încăpățînat, Stănică izbucni cu flacără mai mare, ca un foc stropit cu gaz.

— Să-ți spun eu unde te duci după moarte, c-am fost cînd dezgropa un mort să-l pună în loc de veci. Ia, niște oase acolo pline de pămînt și părul, că părul rezistă.

Moș Costache, înspăimîntat, își trecu mîna peste cap, dar, neîntîlnind nici un fir de păr, respiră ușurat, ca și cînd ar fi fost scăpat de moarte.

Stănică nu stătu mult pe poziția de *esprit fort*[1] și trecu la extrema opusă, cînd fu singur cu bătrînul. Era limpede că, inconștient, trădîndu-și preocupări lăuntrice, ori intenționat, căuta să-i vorbească bătrînului numai de moarte.

— Iubite moșule, are și religia rostul ei, că doar n-ar fi luptat pentru ea atîția oameni superiori. Deunăzi am vorbit și eu așa, ca să-i fac sînge rău soacră-mei, dar, în fond, să-ți spun drept: cred. Am văzut oameni de știință, savanți, care merg la biserică. Așa să știi: religia și știința merg mînă în mînă, și amîndouă descoperă cu mijloacele lor, credința și rațiunea, puterea lui Dumnezeu. De cînd a murit Relișor, am meditat adînc, mi-am scrutat sufletul și am zis: nația noastră s-a apărat cu credința de turci, de tătari și de toți

[1] Liber cugetător (fr.).

dușmanii. Românul e creștin ortodox. Eu sînt român, deci mă rog lui Dumnezeu. Și apoi știi ceva? Există forțe misterioase, domnule, pe care nu le poate pătrunde nici cel mai mare savant! Parcă ce sîntem noi față de atotputernicia lui Dumnezeu? Vax! Am văzut oameni cu piciorul în groapă, pe care-i condamnau toți doctorii mari, și au scăpat cu slujbă bisericească. Mă bat cu pumnul în piept că n-am făcut maslu pentru îngerașul meu. Ce vrei, domnule, cel mai mare intelectual, și e înfrînt de misterul universului și se-ntoarce la înțelepciunea poporului. În adîncul sufletului meu am fost totdeauna creștin ortodox, dar de-aici încolo devin practicant; am să postesc, să țin tradiția, să dau exemplu eu ca intelectual, ca om luminat ce sînt, noilor generații. Asculți, unchiule? Îți comunic ceva confidențial. Mi-a spus un preot bătrîn, om învățat, om sfînt, că nimic nu întărește sufletul mai mult decît confesiunea. Mister mare, dar așa e, și eu pot să-ți dau și rațiunea științifică. He, hei, Stănică e profund, degeaba încercați dumneavoastră să-l luați peste picior. Vrei să-ți spun rațiunea științifică? Orice om are conștiință morală, căci asta ne deosebește de animale, care ne apasă, oricît am căuta să facem noi pe pezevenghii. Bunăoară, am avere și am lăsat pe altul să sufere, atunci conștiința mă muncește fără voia mea și-mi intoxică sîngele. Dacă însă spun duhovnicului: preasfinte, am făcut pe cutare să sufere, sînt un păcătos, se descarcă conștiința, se purifică sîngele, pe legea mea! D-aia trăiesc babele atîta. Apoi mi-a mai spus părintele și altele, și în adevăr că are dreptate: omul strînge pînă la o vreme, dar apoi nu mai are nici un sens să adune. Ce-o să mai trăiești? să zic cincisprezece-douăzeci de ani („ca mîine te-ngrop", gîndi Stănică în sine). Copii n-ai, purcel n-ai, cățel n-ai! Aruncă, domnule, banii în dreapta și-n stînga, petrece, fă-ți poftele, căci și asta e creștinesc, fiindcă trăiește un negustor român după dumneata și te binecuvîntează. De altfel e și o lege economică: bogăția înseamnă circulație. Intră în circulație, domnule. Adică ce urmărești dumneata, hai? Ca după o viață de economii, ca după o existență călugărească să vie soacră-mea să-ți ia tot și să petreacă cu averea dumitale? Evident, e sora dumitale, dar ea a avut partea ei și dumneata ai avut-o pe a dumitale. Fiecare a avut talantul lui, cum zice la Sfînta Scriptură. Dumneata ai fost om muncitor, de ispravă, ai sporit talantul, deci e meritul dumitale. O să vie Titi să se răstoarne picior peste picior în fotoliurile dumitale și-o să mănînce cu femeile ce-ai strîns o viață întreagă prin muncă cinstită. Așa e viața.

Bătrînul înțelegea foarte bine manevrele, și ale Aglaei, și ale lui Stănică și nu se lăsa intimidat sub raportul pecuniar. Veșnica amintire a morții însă începuse să-l înfricoșeze. O dată cu limpezimea creierului, dispăruse euforia și se încuibase spaima. Nu se gîndise niciodată la moarte, nu

mersese la biserică, n-avusese nici o convingere nici într-un fel, nici într-altul, deoarece sufletul tot îi fusese absorbit în realitatea existenței. Moș Costache credea în adevărul cărămizilor din curte, al tutunului, al banilor din pachet și nu-și putea închipui nici raiul fără aceste elemente. Frica lui era obscură, instinctivă și era însoțită mai ales de ipoteza halucinantă că s-ar putea să vină o clipă în care toți să-l jupoaie, să-i ia totul, să-l scoată din casă, în vreme ce el vede și nu se poate mișca. Astfel se înfățișa moartea lui moș Costache : ca un furt total agravat cu paralizie integrală și eternă. O mai mare pedeapsă decît să vezi asta și să nu poți face nimic nu i se părea că poate fi. Noaptea visa că vrea să fugă, dar e ținut în loc de noroaie vîscoase sau de o stranie înțepenire a membrelor inferioare, ori visa că se ceartă cu Aglae și cu copiii ei. Visa că hoți îi legau picioarele cu frînghie, că pica de sus cu capul în jos. Mai des visa gîndaci mulți, mari și negri. Cînd se culca după amiază vedea mereu un dric cu mulți cai trecînd peste el.

Deși la începutul lui noiembrie vremea se strică și ploi mărunte, fumegoase întristară orașul, moș Costache, devenit tare din frică, își puse în gînd să iasă din casă. Pentru asta avea nevoie de precauții mari, ca nimeni să nu-i fure banii. Găsi într-un dulap un fel de pînză tare, cam ca aceea din care se face foaia de cort și o dădu Otiliei să-i facă un săculeț bine cusut cu un cordon la gură. Tot Otiliei îi dădu însărcinarea de a-i croi în spatele pantalonilor un buzunar interior închis cu trei nasturi. Lucrul Otiliei era foarte satisfăcător, însă spre mai multă siguranță bătrînul mai trase o cusătură cu sibiaș, străbătînd chiar stofa. În pungă răsturnă mărunțișul de argint pe care-l ținea de obicei în casă, în cutia de tinichea, pentru nevoile zilnice, iar în buzunar îndesă pachetele cu hîrtii. Ca nu cumva să se desfacă nasturii, prinse deschizătura de sus a buzunarului și cu două ace de siguranță, iar peste mijloc se legă cu o curea lată (nu purta niciodată bretele). Așa ieși în oraș de mai multe ori moș Costache. Seara, însă, își punea săculețul sub pernă și pantalonii sub saltea. Văzînd că bătrînul pleacă de acasă, Stănică se hotărî să-l pîndească, mai mult din curiozitate decît din vreun interes, și avu norocul să prindă momentul cînd bătrînul ieșea din casă. Deși erau orele cinci, afară era întuneric, și ceața udă împiedica vederea la distanțe mari. Învelit într-un palton gros și verzui de vechime, pășind mărunt, bătrînul mergea cu capul în jos, privind cînd la dreapta, cînd la stînga. O luă spre Sfinții Apostoli, apoi ieși la pod, stătu puțin la îndoială. („Te pomenești, ghiujul — își zise urmăritorul — că merge după aventuri erotice !“) O luă pe Calea Victoriei înspre Poștă. („Se duce la o bancă, l-am prins“, gîndi Stănică.) Apoi urcă pe bulevard în sus, trecu la statuia lui Brătianu și se opri în fața unei case cu etaj, peste drum de Ministerul de Domenii și Agri-

cultură, privind ceva pe zid. („Ce dracu caută ăsta ? — se miră Stănică — te pomenești că are vreun avocat !“) După oarecare ezitare, bătrînul dispăru înăuntru. Stănică se apropie iute de casă și văzu că pe zid se află firma unui doctor. („Ei, comedie !“) Fără a mai sta la îndoială, se urcă hoțește pe scări și ajunse la vreme, spre a vedea că bătrînul intrase chiar în apartamentul doctorului și nu în altă parte. („Îmi pun capul că are o boală ascunsă, din tinerețe, și se tratează !“) Încîntat de descoperire, Stănică nu mai așteptă ieșirea bătrînului și se-ntoarse repede cu tramvaiul acasă, adică la Aglae.

— Nu știți unde se duce moș Costache ? întrebă el, ațîțător.

— Unde ?

— La doctor ! Să știți că are o racilă secretă !

— N-are nimic — îl asigură Aglae — îl cunosc eu bine. Toată viața a fost sănătos. A devenit grijuliu !

Bănuiala Aglaei era cea adevărată. Începînd să iubească viața, bătrînul voia să știe bine ce boală are, și fiindcă avea impresia că doctorii aduși în casă îl mințeau, își puse în gînd să consulte el un neprevenit. În același scop întrebase pe Felix ce doctor e mai bun și mai ieftin. Doctorul la care intră plăcu bătrînului. Avea mina serioasă, ușor încruntată, a unui om de cincizeci de ani, vorbea puțin și grav, dar cu multă politețe și chiar bunătate.

— De ce suferi dumneata ? întrebă el pe moș Costache.

— Nu-nu sufăr de nimic. V-r-r-reau să știu, fiind în vîrstă, dacă sînt sănătos și ce trebuie să fac ca să nu mă îmbolnăvesc.

— Foarte frumos. Ești prudent. Fii bun, te rog, și te dezbracă.

Doctorul examină atent pe moș Costache, fără amănunțimi exagerate. Făcu o auscultație sumară, palpă și percută ficatul, ascultă inima și zise :

— N-aveți nimic la examenul somatic, și după toate aparențele sînteți un om sănătos. Doar un tonus mai accentuat al inimii.

— Va să zică, n-am nimic ? vru să se asigure mai bine bătrînul.

— Ai vîrsta — rîse doctorul — care e și ea o boală ! Dar dă-mi voie — adăugă el, privind în ochi pe bătrîn — n-ai avut nici un accident, așa, vreo pierdere de cunoștință, dureri mari în țeastă ?

Prins în ușa întrebării, bătrînul mărturisi :

— Ba-ba a-am căzut jos de aprindere la cap.

— Ei, vezi ? Să nu se mai întîmple ! Trebuie să ții dietă, să nu fumezi, să nu bei alcooluri, să duci un regim descongestionant. Am să-ți dau o rețetă, să știi însă că totul depinde în primul rînd de regim. De altfel, de acum încolo evită supărările, distrează-te calm, fără iritații. Ai vreo avere ?

— A-a-am ceva... puțin... cît îmi trebuie am ! se bîlbîi moș Costache, punînd instinctiv mîna pe buzunarul pantalonilor.

— Cu atît mai bine!

— Și... și n-am nimic? mai întrebă moș Costache.

— Nimic, domnul meu — zise blînd doctorul, — decît un organism care trebuie menajat. Eu însumi, dacă aș comite o imprudență, aș fi primejduit să fac o congestie. Deci măsură, ca să te folosești și mai departe de fizicul dumitale rezistent.

— Și... să fumez n-am voie?

— Nu!

Bătrînul își strînse bine haina la piept și merse spre ușă, urmărit de ochii calmi ai medicului. Acolo își aduse aminte că trebuie să plătească. Felix îi spusese că doctorul ia douăzeci de lei. După mari căutări prin buzunare, moș Costache scoase două piese de cinci lei, depuse una pe biroul doctorului, reținînd pe cealaltă în podul palmei și așteptînd un gest de aprobare. Dar medicul era impenetrabil. Atunci lăsă și piesa cealaltă și porni mărunt pe ușă afară, fără să privească înapoi.

Doctorul dăduse bătrînului o rețetă, și acum acesta, după oarecare îndoieli, se hotărî s-o facă. Se lăsă în jos pe bulevard și se opri la o farmacie, peste drum de cinematograful „Minerva".

„Aici trebuie să fie scump!" gîndi moș Costache, după ce dădu cîteva tîrcoale prin fața ușii, impresionat de dulapurile baroce și bocalele de porțelan. Merse mai jos, unde întîlni o drogherie. Socotind că drogheria vinde mai ieftin, intră înăuntru. Droghistul regretă. I-ar fi făcut una mai simplă,

cu prafuri, dar aci era un lichid de băut, pentru care n-avea toate elementele. Moș Costache o luă pe Calea Victoriei, înspre Poștă. În Lipscani știa o farmacie. Intră, dădu rețeta și fu invitat să aștepte. Farmacistul puse tocmai mîna pe flacon cînd bătrînul, înspăimîntat, întrebă:

— Vreau să știu întîi cît costă.

Farmacistul îl privi puțin cam mirat, căută într-un repertoriu, făcu o mică socoteală și declară că doctoria asta costă doi lei și cincizeci de bani.

— E-e-e prea scump! Mai ieftin nu se poate?

— Nu se poate, ce vorbă e asta? dumneata nu știi că aici prețurile sînt fixe?

— Așa? Atunci — se răzgîndi moș Costache — n-o mai fac.

Farmacistul îi aruncă rețeta și se îndreptă spre alt client. Bătrînul merse încet pînă în strada Sfinții Apostoli, unde era o altă farmacie. Acolo întrebă pur și simplu:

— Cît ar costa să-mi faci rețeta asta?

— Doi franci și optzeci! răspunse farmacista, după oarecare contemplare a foiței.

Moș Costache luă rețeta, ieși în stradă, stătu pe gînduri, apoi, încet-încet, se întoarse din nou în Lipscani, la întîiul farmacist și comandă doctoria. Economisise treizeci de bani. La întoarcere, observă lumină în mica bisericuță de lîngă Societatea de tir și, obosit, găsi cu cale să intre înăuntru. Cîteva babe dădeau acatiste și se închinau lung pe la icoane, sărutîndu-le zgomotos. Un dascăl mo-

țăia într-o strană, scoțînd pe nas litanii fără sfîrșit. Moș Costache, fascinat de sclipirea altarului și de îngînatul cîntărețului, se simți pătruns de evlavii și începu să se închine larg, cu mîna dreaptă, în vreme ce cu stînga își pipăia locul banilor. Se gîndi că Dumnezeu nu se putea să nu-l vază pe el, care se gîndea la viitorul Otiliei și-i făgăduise atîția bani, și mai ales n-avea să-ngăduie ca el să moară înainte ca Otilia să aibă un rost, fiindcă mai bună decît banii e tot ocrotirea părintească. De pildă, un om cu experiență, ca el, ar fi depus suma la o bancă și ar fi pregătit Otiliei, cu vremea, din dobîndă, un adevărat nou capital, fără să se atingă de fond. Nu s-ar fi supărat nici unul, nici Aglae, căreia i-ar fi rămas capitalul, nici Otilia, care s-ar fi folosit de el. Moș Costache ieși ușurat din biserică, după ce se închină cu evlavie, mergînd de-a-ndaratelea, și se simți cu duioșie bun. O babă îmbrobodită pînă peste gură întinse mîna, văietîndu-se :

— Fă-ți milă și pomană, să-ți ajute sfînta Vinere de azi și Maica Domnului !

Bătrînul vîrî mîna în buzunar, scoțînd cîteva monede, însă văzînd că n-are decît piese de zece și douăzeci de bani și de loc de cinci bani, afară de o para, rușinîndu-se să dea paraua, zise :

— Crede, babo, n-am mărunte !

— Eh — zise baba agresiv — n-ai, dumneata, boierule, să n-ai ! Dacă n-aveți dumneavoastră, boierii, cine să aibă, eu ? D-aia nu v-ascultă Dumnezeu.

Înspăimîntat, mai mult de ideea că cerșetoarea ar fi putut să știe că are parale la el, îi dădu zece bani, pe care baba îi luă nemulțumită și bodogănind un „bogdaproste" mai mult disprețuitor.

Moș Costache predă în taină doctoria Otiliei, rugînd-o să i-o dea regulat, după cum scrie în rețetă. Pretinse că era trebuitor să țină dietă și consultă pe Felix, punînd mereu întrebări explicative, ce se înțelegea prin dietă. Se făcu chiar ceva mai înțelegător în privința cheltuielilor și oferi pentru masă o sumă mai rezonabilă. Își făcu o voluptate de a întreba în toate chestiunile privind sănătatea pe Felix și pe Otilia, aștepta ca fata să-i întindă lingurița la gură și rîdea de plăcere cînd aceasta îl îmbrățișa. Totuși, bătrînul punea pe recomandațiile medicului un preț abuziv. După fiecare doză de doctorie aștepta optimist, închipuindu-și că ea avea să-și facă un efect brusc, să-i dea o tărie nemaiavută. Lacom din fire, înțelegea regimul ca un medicament. Mînca legume, dar multe, pînă la îndopare, crezînd că ele au o putere curativă. Felix încercă să-i explice că dieta îi era recomandată spre a odihni organismul și că, la vîrsta lui, nu mai avea nevoie de atîtea alimente. Bătrînul se încăpățînă. Auzise bine pe doctor cînd îi spusese că sînt „bune" pentru el legumele, zarzavaturile. Dacă erau bune, trebuia să mănînce cît mai mult, „ca să-și facă efectul". Efectul fu

că moș Costache începu să se îngrașe. Stănică îl aprobă în totul în această interpretare :

— Mănîncă, unchiule, dacă ți-a spus doctorul, știe el ce știe. Poftă de mîncare să ai, asta e totul. Uite, eu n-am !

— De-de ce n-ai ? întrebă moș Costache, interesat de toate chestiunile de sănătate.

— De ce n-am ? izbucni Stănică. N-am poftă de mîncare, fiindcă n-am poftă de viață ! La ce să trăiesc, pentru cine să trăiesc ? Rostul omului e să aibă o familie, să aibă copii în care să retrăiești, care să-ți ducă mai departe numele. Dumnezeu mă pedepsește, mă osîndește la sterilitate sau poate îmi deschide ochii și-mi zice : „Stănică, fii brav, nu te lăsa răpus de sentimentalisme, gîndește matur". O să mă gîndesc pînă am s-o fac într-un fel.

Stănică întreținea pe bătrîn într-o continuă teroare, împărtășindu-i decesuri :

— Moș Costache, nu știi una ? Colonelul, colonelul Constantinescu, cel din sus de lîngă Arionoaei, de la care ai cerut burghiul.

— Ei ?

— Ei, a murit azi-noapte !

— De ce-a murit ? întrebă îngrozit bătrînul, sperînd într-un accident imposibil de repetat.

— De ce moare orice om cu constituția lui. L-a lovit damblaua. Trăsnit, nu altceva. A stat la masă pînă la unsprezece noaptea cu niște invitați

și, cînd s-a sculat, pac. Mîine îl îngroapă. Las', că mă duc eu să mai aflu cîte ceva.

Stănică se ducea într-adevăr și venea cu alte știri :

— Anul ăsta a fost nefast ! zicea el scîrbit. Îi cară cu zecile, cu sutele. Tot copilași și bătrîni. Toamna face rău grozav la plămîni, la cap. A murit și băcanul din colț, de la care am luat untdelemn. Nici nu l-am văzut bolnav vreodată. Așa, din senin. Nu vrei să vii să-l vezi ? Nu știu ce Dumnezeu o fi avînd că s-a făcut ca un tăciune la față, e de nerecunoscut. Spune nevastă-sa că s-a luptat trei zile cu moartea.

Moș Costache făcea sforțări să scape de evocările lui Stănică, acesta le dădea drumul cu o viteză satanică.

Bătrînul începu să fie superstițios și ipohondru, să se vaiete de dureri adevărate sau închipuite. I se părea că-i pocnesc urechile, că nu mai are stomac bun, că inima i se oprește deodată, fiindcă el n-o mai aude. Luă purgativele cele mai respingătoare, stînd ore întregi cu gravitate pe recipientul destinat ușurării lui, în chiar mijlocul casei. Găsea pe cale deductivă cauzele tulburărilor și mijloacele de îndreptare și-și alcătuise un menu fantezist. Sfîrșindu-i-se doctoria, nu voi s-o mai repete, sub cuvînt că doctorul nu i-a spus, dar se decise să vadă iar medicul, cînd, într-o noapte, visă că toate cărămizile din curte se vărsau peste el în sunetul muzicii militare.

— Ce să mai fac, domnule doctor? întrebă el pe medic.

— Cum, ce să faci? Nimic! să duci viață așezată.

Bătrînul povesti toate suferințele lui. Doctorul zîmbi și bătîndu-l pe umeri îl încurajă:

— Nu e nimic. Mizerii de-ale vîrstei noastre. Ca să nu le mai bagi în seamă, plimbă-te, distrează-te, întovărășește-te cu oameni tineri, stai ziua, cînd e frumos, în aer liber, în Cișmigiu, la Șosea, cu condiția să nu răcești.

Moș Costache ascultă recomandațiile cu religiozitate, puțin nemulțumit că nu i se dăduse și doctorii. Otilia, pusă la curent, se hotărî să distreze pe bătrîn, și așa se întîmplă că, prin amabilitatea nedezmințită a lui Pascalopol, moș Costache și Otilia se plimbau aproape zilnic cu trăsura, întîlnindu-se foarte adesea și cu moșierul. Felix se adumbri iarăși, mai cu seamă că Pascalopol, în scopul distrării bătrînului, făgăduise să vină din nou să joace cărți. Cu spiritul ei feminin, în care lipsa de orice prejudecăți se alia cu superstiția, Otilia intui că bătrînului îi trebuia o atmosferă de încredere într-un factor stabil. Intră în fosta odaie a mamei sale, unde lîngă cîteva icoane ședea o candelă de argint, mereu nefolosită, o curăță, o mută în sufragerie, unde moș Costache își stabilise domiciliul ca să facă și economie de combustibil, o umplu cu untdelemn și o aprinse. Bătrînul se uită surprins la ea, nu aprobă nimic cu vorba, dar nu protestă și într-o zi veni singur la fată și-i spuse îngrijorat:

— S-a stins candela, trebuie s-aprinzi candela!

Cînd, prin consumarea untdelemnului, flacăra atingea stratul de apă și începea să sfîrîie, Costache se înspăimînta ca de un limbaj cu înțelesuri sinistre. Toate aceste mici mizerii psihice nu făceau din bătrîn un abătut. Nu. În fundul sufletului era încredințat că sentința doctorului trebuie interpretată în modul cel mai favorabil și că un om nu poate să moară, cînd un medic spune că e sănătos. De altfel, n-avea nici o cunoștință de medicină, nici o noțiune, măcar empirică, despre boale, și în ceea ce i se întîmplase nu vedea decît „o sfîrșeală", un efect al căldurii sau al oboselii. Își aducea aminte că, copil fiind, se îmbolnăvise de o boală cu călduri (nu știa anume ce), și se făcuse sănătos, și-și închipuia că acum, că a luat doctoria, este iarăși în putere. Noțiunea mai complexă a uzurii organismului n-o înțelegea. Planurile pe care le rumega în tăcere erau din ce în ce mai vaste și se întindeau pe zone mari de timp.

Felix își căpătase în sfîrșit majoratul (atunci văzuse că Aglae făcea parte din tutelă), și acum își putea ridica singur veniturile capitalizate la o bancă și realizate de un avocat care ciupea cam mult ca onorariu, fiind cel puțin onest în linii generale și de o solicitudine încercată. Fusese trist, ca de-o izgonire, dar bătrînul se grăbise să-i arate convingerea că va sta mai departe la el „tot cu

atît". Otilia nu se amestecase, numai de rușine, și Felix își chinuise mintea ca să se convingă că nu poate fi și alt motiv la mijloc, pînă ce, leal, fata îi mărturisise :

— Papa te speculează puțin. E o mică slăbiciune foarte urîtă a lui, de care nu pot să-l vindec, acum la bătrînețe. Fiindcă ai rămas, acum îți spun că-mi pare bine.

Felix îndrăznise s-o sărute pe obraz.

Fiindcă tutelatul de pînă ieri nu făcuse nici o obiecție asupra gestiunilor trecute, care arătau toate o completă utilizare a creditelor, moș Costache se socoti proprietarul de drept și de fapt al cuielor, grinzilor și cărămizilor și începu din nou să le miște de la locul lor. Descoperi doi lucrători cam zdrențăroși, cu priviri cam încurcate, cu care se ascunse în odăile din față și intră în lungi conferințe arhitectonice, cu tot gerul ce se lăsase la începutul lui decembrie. Ce voia să facă ? Se văzu cînd oamenii se puseră să care mobilele din salonul din față și altă odaie alăturată și să le grămădească într-o încăpere din aripa laterală. Moș Costache dăduse naștere unui plan economic, care consta în împărțirea prin pereți de jumătăți de cărămidă a două odăi din față, spre a le preface în patru, și divizarea sălii de intrare printr-un paravan de lemn, pentru ca apartamentul din față să aibă o intrare separată. Își făcuse socoteala că ar fi putut închiria camerele ca mobilate cu măcar patruzeci lei pe lună, luînd pe an aproape

două mii de lei chirie. Două mii lei înmulțit cu zece (adică cu zece ani) dădeau douăzeci de mii lei. Pentru Otilica, gîndea el, era o sumă bună, adăugîndu-se mai tîrziu și venitul de la banii pe care i-ar fi depus la bancă. Oamenii începură lucrările, murdărind toată casa, făcură zidurile despărțitoare, dar, fie din cauza frigului, fie din aceea a materialului, pereții rămaseră uzi, pătați de un fel de bube roșcate. Casa era trainică, într-adevăr, însă dușumeaua era așezată pe grinzi de lemn, care, oricît de tari, erau slăbite de vechime. Greutatea neașteptată așezată în mijlocul odăii îndoi grinzile sau le făcu să roadă pragurile de moloz pe care ședeau, încît după cîteva zile dușumeaua devenise concavă și elastică, asemeni unei șele, și aderența zidului cu tavanul se stricase, lăsînd un interstițiu curbat. Moș Costache se înfurie, declară pe meșteri „pu-pungași". Se iviră și conflicte bănești, bătrînul descoperind cu indignare că i se cere mai mult decît crezuse el că prevedea învoiala. Lucrătorii plecară nemulțumiți, înjurînd, iar moș Costache decisese ca în primăvară, cînd o fi vreme bună, să găsească alți meșteri mai cumsecade și să colaboreze cu mîinile lui. Supărat de pierderea pe care socotea că o suferă prin îndepărtarea momentului comercial, bătrînul își munci capul să găsească aiurea o compensație. Otilia îl surprinse la vreme făcînd lui Felix, care asculta încurcat, niște propuneri :

— E-e bine să fa-facem un contract pentru un an, doi, în folosul dumitale, ca să fii sigur că nu pierzi odaia. Dacă vine altul să ți-o ia, dînd mai mult ? Po-pot să-ți dau încă o odaie, alături sau în față, ca să stai mai bine, mai plătești patruzeci de lei.

Adevărul este că Felix plătea o pensiune scandaloasă și ar fi putut cu cîteva zeci de lei să trăiască foarte bine oriunde, dacă nu l-ar fi reținut slăbiciunea pentru Otilia.

— Papa, papa — zise aceasta bătrînului, rușinată, dar cu glas de blînd reproș, din milă pentru starea lui — de ce faci lucruri de astea, papa ? Îi iei atîția bani lui Felix și îi mai pretinzi și contract ? În loc să stea aci ca oaspetele nostru ? Mi-e rușine să vin la masă, cînd mă gîndesc că plătește numai el.

Bătrînul se arătă deocamdată plin de căință, curînd însă se porni iar pe chibzuiri. Aflase de undeva că sînt bănci care fac asigurări pe viață, în favoarea moștenitorilor. Plătești niște anuități și, cu începere de la un anume termen, moștenitorul indicat poate ridica, în caz de deces al asiguratului, o sumă de bani. I se păru o afacere admirabilă și se învîrti prin casă de satisfacție, la ideea combinației. S-ar fi asigurat pentru o sumă oarecare, în beneficiul Otiliei, pentru viitorul căreia era sincer preocupat, și în chipul acesta nu mai avea nevoie să-i dea nici un ban direct. Banii i-ar fi folosit să înalțe case de speculă, cu apartamente mici și ieftine, care aduc mai mult decît apartamentele mari. La bancă însă îi rîse în nas fără nici o jenă :

— La vîrsta asta, asigurare ?

Bătrînul plecă mirat, neînțelegînd de ce un om la vîrsta lui nu se poate asigura. Atunci îi intră în cap că avea prea multe lucruri în casă și că trebuiau vîndute. Cîteva izbuti să le dea pe la cumpărătorii de vechituri. Dar cînd un samsar evreu veni chiar în casă, insistînd să cumpere în total, apăru deodată Aglae, c-o falcă-n cer și una pe pămînt :

— Da' ce faci aici, Costache ?

— Cum, ce fac ?

— Asta te-ntreb și eu ! Te-ai apucat să vinzi lucrurile din casă ?

— Și ce dacă vînd ? Am să dau socoteală cuiva ?

— Am dat un preț așa de bun ! zise onctuos samsarul.

— Ieși afară de aici ! zbieră Aglae la evreu, ce-i aici, hală de vechituri ?

Samsarul fugi, iar Costache se înfurie așa de tare, încît i se vedeau vinele strînse pe frunte, ca nervurile pe o mare foaie de varză. Țipă cu glas ascuțit, întrerupt de răgușeli, ridicol de groase :

— N-am eu voie, în casa mea, să fac ce vreau ? Ce poftești dumneata ?

— Poftesc că nu vreau să arunci mobile vechi, de la părinți, la un nespălat de samsar, care ți le ia pe nimic!

— Și ce te privește pe dumneata dacă le ia pe nimic?!

— Mă privește!

— Nu te privește!

— Ba mă privește, că sînt soră!

— Și dacă ești soră, ai vreun drept să mă epi... să mă epitropisești?

— Am dreptul să te împiedic, dacă nu mai ești în toate mințile și faci prostii, învățat cine știe de cine.

Moș Costache simți că se sugrumă.

— Eu prost? Eu nu sînt în toate mințile? N-am eu voie să fac ce vreau în casa mea, cu lucrușoarele mele, nu pot eu să vînd ce vreau și cui vreau? Tot am să vînd, și casă, și lucruri, tot am să vînd și n-am să las nimic la nimeni. Mai bine le dau la un spital.

Aglae, cam speriată de amenințare, se îmblînzi.

— Nu ți-am spus că n-ai voie să vinzi, am zis că lași să te tragă pe sfoară mizerabilii ăștia de samsari. Dacă vrei să vinzi, vinde, că eu nu te-mpiedic, dar barim să găsim niște familii, prin vorbă, care să cumpere cu preț mai ca lumea. Eu vreau să-ți fac binele!

— N-am nevoie de binele dumitale! se împotrivi moș Costache, pe jumătate convins totuși.

Din aceste conflicte răsări în capul bătrînului o idee neașteptată. Otiliei îi așezase viitorul (așa își închipuia, luînd intenția drept fapt), era încă în putere și sănătos (cum zisese doctorul). Să rămînă „toată viața" singur, însemna să se expună dezolării, bolii, amestecului Aglaei. Bătrînul se crezu în putere de a-și lua ceea ce numea el o „menajeră". Avea o veche cunoștință, pe care-o frecventa de pe cînd era văduv și care îl mulțumea prin aerul de modestie materială. Se gîndi că ar putea s-o ia în casă „ca pe o nevastă", ca să-i închirieze odăile, să-i vadă de gospodărie. La căsătorie nu cugeta de loc, nu numai fiindcă îi era frică de cheltuieli, ci fiindcă își zicea că o femeie care trăiește în casă e prin chiar aceasta o adevărată soție. Ideea legalității era cu totul străină de mentalitatea bătrînului și acesta era motivul pentru care nu adoptase pe Otilia, ținînd-o totuși în familie cu fidelitate. Într-o bună zi, Otilia și Felix se treziră în casă cu o femeie, după înfățișare mai degrabă simplă, curat îmbrăcată, cu părul strîns bine într-un conci solidificat cu un mic pieptene și cu ace. Părea să aibă vreo patruzeci-cincizeci de ani, era subțirică și rotunjită puțin prin bunăstare, și fața avea o antipatică nuanță pergamentoasă. Femeia fu numaidecît odioasă celor doi, din cauza blîndeței mieroase și interesate. Se amesteca în toate, suferind cu ipocrizie orice aluzie, arăta o solicitudine ridicolă pentru bătrîn, care însă era așa de mulțumit, încît rîdea

cu toată întinderea gurii. Cînd bătrînul se așeză la masă, „menajera“, căreia îi zicea Paulina, îl legă la gît cu un șervet înnodat la ceafă, ca pe copii.

— Vezi, așa — observă ea cu o blîndețe cerească, în care intra și puțin reproș la adresa altora — așa nu mai cade șervetul jos.

Otilia pufni de rîs, în indiferența studiată a Paulinei, care alergă la bucătărie și se-ntoarse cu Marina, căreia îi dădea numeroase instrucțiuni, primite cu ochi disprețuitori. Paulina adusese lui moș Costache ouă fierte, și acesta, lacom, întindea mîna să le ia, dar quasinevasta nu-l lăsa. Ceru o farfurie mică Marinei („Repede, repede, madam Marina, domnul nu trebuie să aștepte!“), o puse înaintea bătrînului, și cu o linguriță începu să răstoarne conținutul găoacei. Nerăbdător, bătrînul se repezi să vîre pîinea în gălbenuș, dar Paulina îl opri cu un gest blînd, de infirmieră, ca să-i pună puțină sare, cernută printre degete.

— Vreau și piper, ceru moș Costache.

— Piper nu e bine, suflete — zise Paulina — îți face rău!

Marina, oprită în ușă, privea ca la panoramă, dar bătrînul era încîntat. Paulina nu se așeză la masă decît după ce moș Costache isprăvi de mîncat, apoi ciuguli și ea pe apucate, aruncînd ochi atenți asupra protejatului ei. Cu maniere blînde, adulatoare, femeia încerca în chip evident să-și cîștige un fel de autoritate în casă. Otilia însăși

fu îndepărtată, cu multe semne de prefăcută delicatețe, de a vedea pe moș Costache, într-o dimineață, sub cuvînt că „dînsul“ pierduse o parte din somn și trebuia să se mai odihnească. Otilia simți că în curînd nu se va mai putea reține și va da un brînci nesuferitei intruse, însă domnia Paulinei fu scurtă. După ce se crezu instalată în simpatia bătrînului, Paulina începu să-l întrețină treptat cu nevoile ei:

— Lumea e rea, bîrfește, trebuie să ne ferim. Sînt văduvă, am și eu nevoile mele. Să am și eu o mulțumire, să știu că n-am îngrijit degeaba un om. S-au mai văzut bărbați care au înșelat femeile după ani de zile de răbdare.

— Și ce vrei? o întrebă moș Costache, intrigat, după cîteva insinuări de soiul acesta.

— Vreau și eu o mulțumire cît de cît, acolo, cum să zic, dacă nu altceva, să mă treci la testament.

Bătrînul recăpătă nervurile de foaie de varză pe frunte și răgușí complet:

— Ce testament? Eu nu fac nici un testament! N-am nimic de lăsat! Ce testament! N-am murit încă!

— Nu trebuie să te superi, am zis și eu așa, știu eu că dumneata ești un om bun.

Moș Costache, îngrijorat și așa de prea marea consumație de alimente, se înfricoșase și nu știa cum să scape de Paulina. Lașitatea lui înnăscută îi răpea orice inițiativă. Privi deci cu mulțumire

pe geam numai mimica unei scene pe care n-o putea auzi, și în care se vedea cum Marina, fioroasă, dă brînci Paulinei afară din bucătărie și o amenință cu făcălețul. Menajera stătu în casă doar atît cît să-și întărească la loc conciul, și apoi dispăru pentru totdeauna. Felix și Otilia rîseră, moș Costache îi privea cu mina comică a unui vinovat care își dă seama de neghiobia lui, în schimb Stănică înflori dincolo incidentul, din toată seva imaginației lui.

— Îți dau cuvîntul meu de onoare că moș Costache are un copil cu ea, am văzut eu copilul, să nu vă mirați dacă o să-i lase ceva avere, de hatîrul progeniturii. De ce crezi c-a gonit-o Marina ? A fost pusă la cale de Otilia și de Felix, care n-au nici un interes să fie concurați. A bătut-o măr, am auzit chiar că s-a internat în spital.

Otilia, așezată pe genunchii bătrînului, îi mîngîia chelia de porțelan.

— Papa, zău, tu ești bătrîn și n-ai nici o minte. Ce nevoie aveai s-o aduci în casă pe individa aia ? Nu te îngrijim noi, nu-ți facem toate gusturile ?

Bătrînul ședea cu o buză lăsată-n jos, în cea mai perfectă poză de căință.

— Las' că am eu grijă de fe-fetița mea — zise el, cu gîndul la speculațiile lui fanteziste — am eu grijă.

— Papa, nu te mai îngriji de mine, ți-am spus, eu n-am nevoie de nimic !

Spunînd acestea, Otilia era cu desăvîrșire sinceră, fiindcă uitase de banii de care vorbise Pascalopol că s-ar fi depus pe numele ei.

Marina vîrî în cap lui moș Costache că e bine să facă sfeștanie în casă pentru gonirea duhurilor rele, fiindcă de aceea se abăteau atîtea necazuri de la o vreme. Nu mai călcase popa de nu ținea minte, ca la păgîni. În cele din urmă, ideea fu primită și părintele veni într-o dimineață, însoțit de un dascăl și de popa Țuică. Acest popă Țuică fusese preot mai înainte la biserica părintelui, și acum bătrînul rămăsese supranumerar. Avea șaptezeci de ani, o barbă ascuțită și vînătă, ca o bidinea, și bea multă țuică, de unde și porecla. Ocăra, pronunțînd foarte des numele necuratului, se văieta chiar în biserică, la lume, de bătrînețe și dureri prin încheieturi și spovedea copiii, care-i rîdeau sub patrafir, întrebîndu-i dacă au mîncat fasole și varză acră. Cînta mormăind, sughițînd, trecînd repede de la cele mai grave registre la un schelălăit înfricoșat, spre hazul credincioșilor tineri. Babele îl mustrau de la obraz, dar îl venerau, și de altfel și el le certa, împroșcîndu-le cu numiri nemaiauzite de sfinți. Părintele titular îl ocrotea dintr-o omenie pe care o declara tuturor plin de emfază și de prefăcută îngrijorare pentru prestigiul bisericii. Sfinția-sa era un bărbat înalt, rotund, roșu la față, cu barbă mare, albă, răsfirată pe tot pieptul. Rîdea din tot pîntecele, rezista la cele mai grozave insinuații

păgîne, parînd cu glume prudente loviturile, ferindu-se de a se compromite.

Părintele, asistat de dascăl, făcu sfeştanie, umplînd casa de fum de tămîie şi stropind pereţii cu agheasmă. Popa Ţuică scotea din cînd în cînd cîte un ison izolat, privind cu coada ochiului, să vadă dacă nu se pregăteşte ceva băutură. Cînd sfinţia-sa stropi pe cei de faţă cu agheasmă (moş Costache se îndoi din şale, plin de evlavie), dădu ochi cu Stănică, pe care-l cunoştea prea bine, şi rîse cu înţeles către el.

— De unde mai ieşişi, satană? îl întrebă părintele cu umoare, cînd sfîrşi slujba, în vreme ce-şi trăgea epitrafilul pe deasupra cozii.

— Păi ce, sfinţitule — obiectă Stănică bisericos — eu n-am voie să iau parte la sfînta slujbă a sfeştaniei, să mă-ngrijesc de suflet?

— Bai ai, cum să n-ai, porc de cîine, chiar te laud că te-ai dat şi tu pe brazdă şi păşeşti către cele bune. Te-aştept la spovedanie şi la sfînta împărtăşanie.

Părintele tutuia pe toţi, socotindu-i „fii duhovniceşti", iar cu cei mai intimi îşi îngăduia porecla „porc de cîine". Moş Ţuică întrebă, plictisit de aşteptare, pe Otilia:

— Ascultă, găinuşa taichii, n-ai cumva nişte ţuiculiţă, că nu-ş' ce mă ţine-n gît, de azi de dimineaţă?

Şi, ca să confirme suferinţa, bătrînul emise o tuse pe două note, făcînd unison.

— Moş Costache — zise Stănică — trebuie să dai şi dumneata un aperitiv, acolo, nişte vin, nişte mezeluri, aşa e obiceiul!

— Mai bine ţuică! mărturisi inocent popa Ţuică.

Costache se uită foarte încruntat spre Otilia, iar Stănică forţă lucrurile:

— Scoate, unchiule, un pol, să cinstim feţele bisericeşti.

Părintele titular auzi instrucţiunile date de Stănică Marinei şi interveni cu preciziuni:

— Ascultă, bre, porc de cîine, spune-i să ceară de la Cristache din vinul cela de care-mi dă mie şi să ia şi niţeluş caşcaval. E bun cu vinaţ.

— Să ia şi nişte ţuică, moţata taichii, s-o beau fiartă! se ruga popa cel bătrîn.

Otilia, amuzată, îi făcu hatîrul. În aşteptare, sfinţii părinţi se aşezară pe scaune, după ce trimiseră pe dascăl acasă cu obiectele bisericeşti.

— E bine, din cînd în cînd, cîte o sfeştanie, zise părintele titular, ca să se afle în vorbă. Să ne mai gîndim şi la Cel-de-sus, care ţine toate în slăvita lui mînă.

— Şi să bem şi oleacă de vin! adăugă Stănică.

— Şi vinul e bun, porc de cîine — pară părintele lovitura — că e hărăzit de Domnul, spre binefacerea şi bunăstarea făpturilor sale. Însă cu măsură.

— Ninge al dracului — observă părintele anexă — mi-a intrat zăpadă şi-n gură. N-a mai

nins așa de-acum cincisprezece ani, din 1895, cînd a viscolit în noiembrie. Se vede că și-a vîrît dracu coada, să mă răgușească pe mine!

— Bre, cuvioase — îl mustră, cu prefăcută indignare, părintele titular — ți-am spus să nu mai pomenești pe ucigă-l crucea. Ce păcatele, ești preot bătrîn! Doar atîta iertare să ai pe lîngă Domnul milostiv.

Stănică deveni provocator:

— Așa sînteți dumneavoastră. Pe alții îi sfătuiți să nu bea, să nu ocărască, dar sfințiile-voastre faceți tot ce poftiți. Cum să mai creadă lumea?

— Darul! zise popa Țuică, apucîndu-și cu mîna toată mica lui barbă. Creștinul respectă în mine darul dumnezeiesc, nu pe mine, care sînt păcătos.

— Măi, porc de cîine — protestă părintele titular — se vede că ești în mîinile satanei azi! M-ai auzit pe mine vreodată hulind, luînd numele Domnului în deșert? Cuvioșia-sa e bătrîn, săracul, își mai dă în petic, căci plini de păcate sîntem toți. Zici că beau, satano? Gust și eu un păhărel de vin, cît e îngăduit și de scripturi, căci zice Solomon în *Pildele* lui: „De vei ședea la masa celui puternic, înțelepțește mănîncă din cele ce ți se pun înainte".

Popa Țuică cîntă pe nas: „Mănîncă miere, fiule, că este bun fagurul, ca să se îndulcească gîtlejul tău". Apoi întrebă, îngrijorat:

— Oare, tăiculiță, mai stă mult cu țuica aia? Că mult nu mai am de trăit!

— Hei, cuvioase, nu ne e dat nouă, păcătoșilor, să știm cît vom trăi și nu se cade să mîniem pe Dumnezeu cu trufia noastră. Domnul vede.

— Asta-i acum — observă Stănică în liber-cugetător — crezi că Dumnezeu stă cu răbojul să ne ție socoteala vieții?

Părintele făcu un gest de oroare și amenință pe Stănică cu pumnul:

— „Pus-am gurii mele pază, cînd a stătut păcătosul împotriva mea".

Marina și Otilia veniră cu proviziile și le întinseră pe masă. Părintele aruncă ochii asupra aperitivelor, se închină, făcu semnul binecuvîntării și zise:

— „Caută, Doamne Isuse Cristoase, preste mîncările cărnurilor și le sfințește pre ele, precum ai sfințit mielul, carele ți-a adus ție Avel, spre jertfă, așijderea și vițelul cel gras... că tu ești hrana cea adevărată și dătătorul bunătăților, și ție mărire înălțăm, împreună cu părintele tău cel fără de început, și cu prea sfîntul duh, acum și pururea și în vecii vecilor, amin!" Apoi se închină din nou, plescăi din buze și puse mîna pe o bucată groasă de salam.

Popa Țuică, indiferent la mîncare, strînse paharul în mîini și în așteptarea țuicii cîntă:

— „Nu fi bețiv, nici te întinde la sfaturi și la cumpărături de cărnuri".

— Bată-te să te bată, porc de cîine, așa-i, zău — zise părintele, trăgînd pielița altei felii de salam — „că de vei da ochii tăi spre urcioare și spre pahare, la urmă vei umbla mai gol decît pilugu".

— He, he, he! rîse popa Țuică, văzînd că Otilia făcea haz de glumele lor. Rîzi, porumbița taichii! Îți mai aduci aminte cînd te-am vîrît în cristelniță? Phii! era și atunci un ger al dracului. A fiert țuica aia? Că tare mă dor încheieturile! „Precum oțetul la rană și fumul la ochi nu folosește, așa boala, căzînd în trup, mîhnește inima".

— Da' dumneata, fiule, nu mănînci? întrebă părintele pe moș Costache. Bea colea din vinul ăsta. Are porc de cîinele cela de Cristache un vin dumnezeiesc, de pus în grijanie.

— Tata a fost cam bolnav — explică Otilia — nu are voie să abuzeze.

— Așa?! se miră părintele, dînd vinul din pahar pe gît, n-am știut. Însă a uza nu e a abuza. Vinul bun se dă și la boală, așa știu din bătrîni. Decît că eu, ca duhovnic, nu mă pricep în cele trupești. Să dea Dumnezeu sănătate și minte la cei păcătoși. Amin!

— Ascultă, fiico, mai e blestemăție de ceea cu scorțișoară? întrebă popa Țuică pe Otilia, că de-abia-i simții gustul. Toarnă colea, să am păcate mai multe, ca să mă smeresc Domnului cînd mă va chema. „Mărturisi-mă-voi ție întru alăută, Dumnezeule, Dumnezeul meu!"

— Apropo de alăută — zise Stănică — ăsta e vin de chef cu lăutari, nu cu aperitiv. Păcat că sfințiile-voastre nu puteți juca!

— Da' de ce, porc de cîine, să nu putem juca? „Saltă și te bucură, Sioane", zice Scriptura. La sfînta taină a căsătoriei nu dănțuim? Orice petrecere cinstită, cu suflet curat, este îngăduită omului. Mi se pare mie, Stănică, de nu mă-nșel, că ești de ăștia noi, care strică legea, îmbolnăviți de spurcăciunea ateismului. „Zis-a cel nebun întru inima sa: nu este Dumnezeu."

Părintele mușcă dintr-o bucată de cașcaval, iar popa Țuică, partener obișnuit în astfel de nevinovate dialoguri sfinte, privi cu tristețe la ceașca goală de țuică pe fundul căreia se vedea un bob de piper și aruncă ochii dezgustat la mezelurile de pe masă, cîntînd: „Pîine îngerească a mîncat omul, bucate le-au trimis lor din destul".

— Asta așa e, cuvioase, mare este mila Domnului! confirmă părintele, închinîndu-se larg.

Popa Țuică, dăruit de Otilia cu o altă ceașcă de țuică, întrebă pe fată dacă mai are „țambalul" cu care o auzise cîntînd o dată. „Țambalul" era, după el, pianul. Moș Costache, care altă dată ar fi fost foarte mîhnit de consumația prea mare de vin și de alimente, în casa lui, acum părea preocupat de alte gînduri. În cele din urmă izbuti să întrebe, în șoaptă aproape, pe părinte:

— O-o-oare crezi că este lumea cealaltă ?

— Nici vorbă, cuvintele Mîntuitorului ne-n-vaţă ; căci zice el : „Fericiţi cei săraci, căci a voastră este împărăţia lui Dumnezeu, fericiţi cei care aici flămînziţi, căci vă veţi sătura şi celelalte, căci multă este răsplata voastră în ceruri !“

— Atunci slabă speranţă să intrăm noi în rai, părinte, fiindcă sîntem sătui, observă Stănică.

— Taci, măi porc de cîine, că nu e vorba numai de săturarea pîntecului, ci de îndestularea cu toate fericirile, şi ce muritor, satano, se poate lăuda că e fericit şi fără lipsă, căci ce-i omul ? „Omul, ca iarba, zilele lui ca floarea cîmpului“. Şi apoi, tu nu pui în cîntar mare mila Domnului, care şi de şapte ori şapte de vom greşi ne va învrednici cu milostivirea lui ?

Răpus de marele efort oratoric, părintele dădu pe gît un alt pahar de vin, şi apoi zise cu glas profund :

— „Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila ta, şi după mulţimea îndurărilor tale şterge fărădelegea mea“.

Popa Ţuică îi dădu replica dăscăleşte :

— „Doamne, buzele mele vei deschide, şi gura mea va vesti lauda ta !“

Şi numaidecît bău ţuica. Părintele, scuturîndu-şi fărămiturile de pîine de pe antereu şi privind la ceas, găsi că e vremea să plece :

— Să ne sculăm, cuvioase, să mergem, că s-a făcut amiază. Domnul să binecuvînteze această casă.

Moş Costache, foarte serios, întrebă :

— Şi sufletul vede şi aude ca şi în viaţă ?

— Of, Doamne — zise părintele, silindu-se să scape de preciziuni compromiţătoare — acestea sînt taine înfricoşetoare, de care nu se cade să ne apropiem, dată fiind puţinătatea minţii noastre. De bună seamă că Domnul, în mare mila sa, a îngrijit de toate.

Popa Ţuică chicoti ca un copil, înecîndu-se în tuse :

— Oale şi ulcele, hi, hi, hi, ulceluţe ne facem.

Stănică, limbut, nu slăbi pe preot :

— Stai, preasfinte, nu fugi aşa. Moş Costache ţi-a pus o întrebare foarte serioasă, pe care ţi-o repet şi eu. Pe mama mea îţi spun că ţin la credinţa strămoşească şi vreau să mă pregătesc sufleteşte, ca să devin creştin adevărat, nu aşa, numai de formă.

— Să-ţi ajute Dumnezeu ! aprobă părintele, găsind că nu e de demnitatea lui să ironizeze convertirile.

— Ei, dar eu sînt om, am problemele mele capitale la care vreau să răspund, altfel cad în braţele filozofilor atei.

— Mîntuitorul nostru a răspuns la toate ! declară părintele, puţin îngrijorat de discuţie.

— Întîi să-mi spui de ce nu e dreptate pe

lume ? De ce păcătosul se lăfăie nepedepsit și dreptul cade la fund ?

Părintele amenință amical, volubil pe Stănică, vrînd să-l facă prin glumă să bată în retragere :

— Cum se cunoaște, porc de cîine, că nu calci în casa Domnului ! Păi, tu, fiu nevrednic, aici vrei să te catechisesc, între paharele cu vin ? Venit-ai tu la biserică, s-asculți cuvîntul dumnezeiesc, venit-ai tu la mine să te spovedești ? Atunci vedeai că la toate e răspuns. Să nu scoți, măi, spurcăciuni din gură, că Dumnezeu are răsplată și pedeapsă în ceruri pentru toate faptele bune și pentru toate fărădelegile. „Mare este Domnul nostru și mare este tăria lui, și priceperii lui nu este număr."

— Și este lumea cealaltă ? insistă, în chip curios, Costache.

— Dacă ar fi — zise Stănică, reeditînd vechea discuție cu bătrînul — ar fi venit pînă acum unul să ne vestească.

— Iartă-l, Doamne, că nu știe ce spune, se rugă părintele, teatral, ridicînd mîinile spre tavan.

— Ascultă, preasfinte, e adevărat că Dumnezeu e bun ?

— Tu zici, fiule ! confirmă părintele, evitînd orice participare la dispută.

— Apoi, dacă e așa, cum îți explici, sfinția-ta, că ne zbatem de mii de ani în îndoială și nu ni se dă nici o dovadă de nemurirea sufletului, cînd ar fi așa de simplu să vină bunăoară unul care a murit, să ne spună, uite, este așa și pe dincolo ? De ce tace Dumnezeu în privința asta ?

Părintele luă aere îngrozite :

— Bine a zis psalmistul : „Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor n-a stătut, și pre scaunul pierzătorilor n-a șezut". Păi bine, bre, porc de cîine, ce fel de creștin ești tu care nu cunoști elementele credinții noastre strămoșești ? Păi ce dovadă mai vrei tu după ce Mîntuitorul nostru s-a jertfit pentru noi și a înviat din morți ?

— Ei, și cum e acolo ? întrebă provocator Stănică, în vreme ce moș Costache asculta cu mare interes.

— Lasă c-ai să vezi tu, împielițatule, cum e. „Și iată — zice la Apocalipsa — voi veni în curînd ; și răsplata mea cu mine este ca să plătesc fiecăruia după fapta sa. Eu sînt alfa și omega, începutul și sfîrșitul, întîiul și cel din urmă", și celelalte. Haide, cuvioase, să plecăm, că e tîrziu.

Și părintele porni pe ușă, urmat de popa Țuică, spărgînd o dispută care nu-i plăcea.

— Am vorbit și eu așa — declară Stănică părintelui în poartă — ca să stimulez pe bătrîn, să-l fac să se gîndească la cele sfinte, cît despre mine, te asigur că sînt cel mai bun creștin, de Paști am să vin să mă grijesc.

— Taci, porc de cîine — glumi părintele — că știu eu cît îți face pielea. Așa sînteți voi ăștia, oamenii noi. Cu sănătate.

Aglae se miră cînd află de sfeştanie şi se-ntrebă dacă e un semn bun sau un semn rău, dat fiind indiferentismul obişnuit al bătrînului. În orice caz, fu pentru ea un prilej de a călca din nou în casa lui moş Costache, sub pretext de a-l lăuda pentru ideea cea bună. Făcură o adevărată reuniune post-meridiană, la care luară parte Stănică şi Olimpia, Aurica, Titi. Mîndria cea mare a Aglaei era că Titi se-ndeletnicea din ce în ce mai asiduu cu o vioară, cu care umplea de lamente oribile toată casa. Mînuia vioara cu pasiune, cu încăpăţînare, dar fără nici o metodă, în vreme ce Aglaei îi intrase în cap că va putea dovedi Otiliei că Titi al ei cîntă mai bine decît „zdrăngăneşte" ea. Titi era înconjurat de atîta simpatie geloasă din partea mame-sei şi surorilor, încît, dacă progresul lui ar fi fost în dependenţă numai de asta, ar fi ajuns în curînd un Paganini. Din nefericire, nu avea nici o îndemînare şi nici deşteptăciunea de a învăţa corect. Cineva îi recomandase un caiet de Klenck şi nişte exerciţii de Sitt, dar Titi se plictisi iute de monotonia studiilor (care de altfel dezamăgiseră şi pe Aglae) şi căzu iar la ariile după ureche sau chiar după note, însă din motivele cunoscute şi banale. Cu pasiunea lui pentru munca manuală, se consacră tot mai obstinat unei adevărate industrii. Ceru note de pe la prieteni, cu muzică populară, romanţe, chansonete pentru pian, vioară sau voce, indiferent, îşi confecţionă hîrtie de note cu ajutorul cunoscutului său pieptene cu cinci dinţi, pe care-l apăsa pe un număr de foi de hîrtie sub care aşezase hîrtia de carbon, copiind apoi, cum îl tăia capul, partea primă. Titi putu cînta, după mari şi sfîşietoare munci, spre satisfacţia Aglaei, *Vals din Vînzătorul de păsări*, *De ce nu vii*, *Colea-n grădiniţă*, *Coroana femeiască*, *Cît te-am iubit*, *Mimi d'amour*, *Malgré toi*, *Reviens*, *Valsul vînătorilor*, *Si tu veux Marguerite*, *Serenada* lui Braga, *Sous les ponts de Paris*, *Tu ne sauras jamais*, *Ochii căprii*, *Serment de femme*, *Călugărul*, *Nu pot crede*, *Marsilieza* şi altele. Prin urmare, Aglae, care venise cu ceva de lucru în mînă, pretinse că era bine ca Titi să-l distreze pe moş Costache, cîntîndu-i cu vioara. Titi nu se lăsă mult rugat şi începu să cînte jalnic şi fals o romanţă de Em. Drossino, *Te duci*. Moş Costache nu se arătă de loc încîntat de producţie, deşi nu avea pricepere în muzică, în schimb femeile ascultară pe Titi cu religiozitate. Aurica începu s-o fredoneze în tovărăşia viorii, apoi intră în corul improvizat şi Olimpia, şi, în sfîrşit, ca un fel de încurajare a activităţii muzicale a lui Titi, Aglae însăşi care îşi revelă glasul piţigăiat, tremolat, în contrast cu agresivitatea ei baritonă de toate zilele. În cele din urmă, Aurica izbucni într-un plîns zgomotos.

— De ce plîngi şi tu aşa? zise Olimpia. Bea puţină apă!

Întristată, bău un pahar plin de apă, oftă și declară :

— Așa-mi vine cîteodată, cînd aud muzică ! Și cînd văd pe alții fericiți, și eu...

— Lasă — o mîngîie Aglae — că mai e timp și pentru tine. S-o îndura Dumnezeu.

Ca să vindece tristețea Aurichii, Titi o dădu în *Issa-Issa*, pe care-l execută cu mare gravitate, îngînat de glasul satisfăcut al Aglaei :

— Dulce instrument e vioara ! decise Aglae, pianul nu l-am putut suferi niciodată.

În aceste împrejurări, Weissmann pică în casă în căutarea lui Felix, care nu era acolo. Îndatoritor ca întotdeauna și sociabil, studentul se interesă de sănătatea bătrînului, îi luă pulsul, se prefăcu a-l consulta și a rămîne foarte mulțumit. Moș Costache îl privea cu mare stimă, ascultîndu-l ca pe un oracol :

— Ți-țiu dietă strictă — zise el — nici de fumat nu mai fumez.

Aurica se grăbi să ofere un ceai lui Weissmann, care îl primi fără mofturi.

— Sînteți cam palidă — observă studentul — ar trebui să faceți o serie de injecții cu cacodilat sau cu stricnină. Vă surmenați, sau aveți nemulțumiri de origine sentimentală ?

Aurica lăsă capul în jos, cu exces de modestie.

— Ia să vedem pulsul, domnișoară ! Hm ! slab, abia perceptibil ! Anemie mare. Știu eu ce-ar trebui să faceți !

— Ce ? întrebă avidă Aurica, cu mîna rămasă încă în mîna lui Weissmann.

— Amor ! zise Weissmann, cu cinismul lui profesional, amor practicat intensiv, ca o gimnastică sanitară, ca o disciplină a nervilor. Ați avut legături amoroase pînă acum, aveți cumva un prieten viguros ?

— Vai ! ce vorbe spuneți ! se pierdu de rușine Aurica, încîntată totuși de ineditul convorbirii.

— Dar ce-ți închipui dumneata, domnule — zise Aglae — că fetele mele se poartă ca studentele dumneavoastră, pe acolo pe la medicină ?

— Și cu toate astea — insistă Weissmann neînțelegînd sau făcîndu-se că nu înțelege — e absolut necesar. Virginitatea, de la o anume vîrstă, e o cauză de autointoxicare, ce poate duce la demență, la isterie. Ce vîrstă aveți, domnișoară ?

— Ca un cavaler ce ești, îmi pui o întrebare la care nu se răspunde. Dumneata cît îmi dai ?

— Știu eu ? Douăzeci și cinci, douăzeci și șase ! minți Weissmann.

Aurica fu încîntată de evaluare :

— Cam atît — consimți ea — văd că te pricepi la vîrstă.

În realitate, fața Aurichii era a unei femei slabe de patruzeci de ani, deși nu împlinise această vîrstă, scorojită sub stratul lucios de unsori amestecate cu pudră și încrețită în jurul ochilor. Părul rărit îi era îngreuiat de prea multe chignoane. Umbre violete îi înconjurau ochii, dîndu-i înfăți-

șarea tipică a apașelor, iar dinții desfăcuți în rîs trădau nervozitatea dorințelor.

— Ca să vă păstrați mereu vîrsta asta, aveți nevoie, pe de o parte, de exercițiul funcțiunilor dumneavoastră specifice, sînt clar, nu ? pe de altă parte, de îngrijiri particulare. Bun ! Ia să vedem obrazul ! Cu ce dați dumneavoastră pe obraz ?

— Cu... lanolin !

— Banal, primejdios. Recomand seara curățirea obrazului cu apă de trandafir, amestecată cu alcool camforat, părți egale, apoi faceți masaj facial ca să activați circulația sîngelui.

— Cum, domnule Weissmann ? întrebă avidă Aurica.

— Uite așa, stimată domnișoară !

Weissmann netezi de zece ori gîtul Aurichii cu partea laterală a arătătoarelor, apoi îi frecă de cîteva ori bărbia cu dosul palmei, îi ciupi de cîteva ori gușa, îi masă obrajii de la nas spre gură, de la nas spre tîmple, sub ureche, și apoi îi frecă cu degetele porțiunea dintre sprîncene.

— Apoi, iubită domnișoară, procedați la gresarea obrazului cu cremă. Eu v-aș recomanda însă un lichid gras, compus din ulei de parafină, ulei de ricin, ulei de migdale dulci, untdelemn și ulei de mușețel. De dat ușor cu un tampon de vată.

— Vai, cîte știți, domnule Weissmann, vă rog să-mi scrieți rețeta, ca să n-o uit.

Aurica rămase nu numai încîntată de caracterul îndatoritor al lui Weissmann, dar, ca de obicei, se aprinse pînă la marginea de a-și închipui că poate să intereseze pe student. Îl lăudă la toată lumea că e „cavaler" și-i încredință pe toți că un astfel de tînăr, oricît de sărac, avea să facă pași mari în viață. Fu de părere chiar că trebuia ajutat. În familia Aglaei nu exista nici o noțiune de antisemitism. „Cu ovreiul îți faci treaba mai bine decît cu al tău", era un dicton general. Căsătorii de evreice cu români, îndeosebi cu ofițeri, fiindcă era la mijloc dota, se făceau destul de des. Nu însă și contrariul. Ca un evreu să se căsătorească cu o creștină, asta părea un lucru curios, și ce este curios e și reprobat. Aurica începu să invite pe Weissmann, să se intereseze de familia lui, și într-o bună zi, sub un pretext oarecare, merse chiar acasă la el, unde stătu de vorbă cu mătușa studentului și cu surorile lui. Mizeria nu o înspăimîntă. Găsi argumente în favoarea lui Weissmann, zicînd că cu atît mai mare e meritul lui cu cît are de luptat cu sărăcia. În sfîrșit, începu să profeseze pe față o toleranță masivă față de evrei. Aglae o ironiză întîi, pe urmă o întrebă mirată :

— Vrei să te măriți cu un ovrei ? Nu ești sănătoasă la cap ! Mai întîi că el nici nu se uită la tine, și e un băiețaș. Dar să zic că s-ar uita. N-am nimic cu el, fiecare însă cu neamul lui. Așa ceva nu s-a văzut niciodată în familiile noastre.

După aceea, Aglae își văzu de treabă și, solidară cu orice se făcea în familia ei, pe cît de ostilă față de ce se petrecea la alții, începu să îngîne teoriile Aurichii. Aceasta găsi de cuviință să ceară lămuriri la preot și, cum îi era rușine de părintele oficiant, apelă la popa Țuică, pe care-l convocă la biserică pentru mărturisire. Era frig, afară ningea și biserica era rece. Popa Țuică își tîrîia pașii pe lespezi, stîrnind ecouri haotice și tușea cu un abandon agresiv rîcîiturii din gît.

— M-a omorît iarna asta, tăiculiță, bat-o Maica Precista, mă-njunghie prin oase toți diavolii. Doar cu niște țuiculiță fiartă îi mai sperii puțin. Și zici că vrei să te mărturisești, găinușa tatii, ai ceva păcate pe suflet?

— Orice om are păcate, se tîngui evlavioasă Aurica.

— Are, tăiculiță, are, că lucrează blestematul ăl împielițat, dar-ar gerurile-n el, cum mă junghie el prin genunchi!

Popa Țuică merse așa tușind, chițcăind și bodogănind pînă-n altar, de unde veni cu epitrafilul pe el, ale cărui poale, așezîndu-se lîngă o strană, le aruncă în capul Aurichii, îngenuncheată lîngă el.

— Păi, ce să te-ntreb, taică — zise bătrînul, punîndu-și pe nas niște ochelari legați cu sfoară — ce să te-ntreb, că sînt bătrîn și nu mai am ținere de minte!

Popa Țuică deschise un agheasmatar și, scuipînd sonor în degete, răsfoi filele, ajungînd la *Rînduiala*

mărturisirii, apoi începu să facă cruci înspre icoana Mîntuitorului și să cînte nazal:

— „Binecuvîntat este Dumnezeul nostru... Miluiește-ne pre noi, Doamne, miluiește-ne pre noi", și alte de acestea, pe care Aurica nu le distingea, fiindcă descoperise, sub epitrafil, că popa Țuică purta în picioare niște șoșoni umpluți cu hîrtie și legați cu sfoară, fără ghete. „Dumnezeule, mîntuitorul nostru — cînta bătrînul, subțire — carele prin prorocul tău Nathan ai dăruit lui David, cel ce s-a pocăit, iertare pentru păcatele lui, și ai primit rugăciunea lui Manasi pentru pocăințele lui, însuți și pre robul tău..."

— Cum te cheamă, găinușo? întrebă popa Țuică, plecîndu-și ochii pe sub epitrafil:

— Aurelia!

— „...și pe roaba ta Aurelia, care se căiește de păcatele ce a făcut, primește-o cu obișnuită iubirea ta de oameni..."

Părintele bolborosi mai departe vorbe ininteligibile, apoi tuși îngrozitor, blestemă toți dracii din infern și întrebă pe Aurica:

— Știi tablele legii, porumbița taichii? că așa zice la carte, ca să te-ntreb.

— Știu, părinte, că le-am învățat la școală.

— Ei, atunci e bine, e bine de tot! Dar *Crezul* îl știi, porumbițo?

— Îl știu, părinte!

— Și asta e bine. Tot osul mă doare, nu mai merge decît să mă frec cu gaz și să beau niște

rachiu de drojdie. Stai să văd ce scrie aici, că mi-au căzut ochelarii de pe nas. Spune-mi, puică, n-ai mărturisit strîmb ? n-ai călcat vreo făgăduință care te-ai făgăduit lui Dumnezeu... ? aș, de unde să faci tu de astea, găinușo, că ești crudă ! Spune-mi, nu ți-ai stricat fecioria ta cu... hm... vorbă tare, asta e pentru bărbați, bogheana taichii, stai să vedem ce mai vine, mda ! n-ai căzut cu cineva din rudenii, sau cu vreo oarecare fată, sau cu cumătra ta ? n-ai umblat cu femeile de altă lege, n-ai făcut strîmbătate vreunei fete-fecioare, bată-te norocul să te bată, asta e tot pentru bărbați... ia stai, uite colea, spune-mi, fiică, n-ai băut buruieni ca să nu faci copii ? sau nu ți-ai otrăvit pîntecele ca să lepezi copiii, sau, grea fiind, ai umblat fără rînduială ?

— Sînt domnișoară, părinte, declară Aurica.

— Ești fată-fecioară, bată-te norocul, zi așa, nu cumva ai... ai... urîtă vorbă... ai greșit de fată-mare sau cînd ai fost logodită... Ei, și dacă ai greșit — găsi chiar popa Țuică justificare — ce-i ? Dumnezeu iartă, că bărbatu-i porc ; nu te împodobești sau te sulimenești, sau cu alte feluri de mirosuri te ungi, puind în gîndul tău să înșeli pre mulți tineri spre rîvna păcatului ?

— Dau cu pudră, ca toate femeile, mărturisi Aurica cu sentimentul unui mare act spiritual.

— Dă-i, tăiculiță, să trăiască și negustorul și să se bucure și dracii, he, he, he ! Ei, păi ce să te mai întreb ? Fasole mănînci, acritură în zilele de post ?

Anul ăsta nu mi-a ieșit varza, s-a făcut toată neagră și băloasă ca melcul strivit.

Popa Țuică puse repede mîna în capul Aurichii și începu să cînte din adîncul plămînilor lui :

— Domnul și Dumnezeul nostru Isus Cristos : cu darul și cu îndurările iubirii sale de oameni, să te ierte pre tine, Aurelio, și să-ți lase toate păcatele. Și eu, nevrednicul preot și duhovnic, cu puterea ce-mi este dată, te iert și te dezleg de toate păcatele tale, în numele Tatălui, și al Fiului, și al Sfîntului Duh, amin. E un frig de te pătrunde la oase. Gata, taică, și cînd ai avea niște țuiculeană bună, să mă dezlegi și pe mine de tusea asta. Și să faci și niște mătănii, că nu-i rău, se mai îmblînzește necuratul.

— Părinte — zise după oarecare codire Aurica bătrînului, care se grăbea să plece și sufla în degete de frig — eu aș vrea să mai mărturisesc ceva.

— Zi, tăicuță, repede.

— Iubesc !

— Iubește porumbițo, că acum ți-e vremea, și să vii să-ți țin cununiile.

— Vezi, că iubesc un om care nu știu dacă se cade...

— Doar n-o fi însurat ? Se-ntîmplă și de astea, căci coada lui satan nu se odihnește o clipă.

— Nu e însurat, dar nu e de-o lege cu mine.

— Aha, o fi catolnic ori protestanți de ăștia care n-au nici cruce la biserică, bătu-i-ar junghiurile.

Da, vezi că sînt și ei un fel de creștini și se mai îngăduie.

— Nu e creștin, părinte !

— Da' ce dracu e, Doamne iartă-mă ? Turc ?

— Este israelit !

— Vai de mine — se sperie popa Țuică — prost te-ncearcă necuratul ! Doar n-oi fi păcătuit cu păgînul ?

Aurica tăgădui din cap.

— Ce să-ți spun, porumbițo, așa caz n-am prea întîlnit, ar fi bine să faci rugăciuni, să te lumineze Cel-de-sus. Eu însă zic că, dacă îl aduci pe păgîn la legea creștinească, se cheamă că ai cîștigat un suflet pentru rai. Dar altfel, greu lucru.

— Am să-ncerc, părinte, să știi c-am să-ncerc ! promise veselă Aurica.

De aci încolo, Aurica făcu tot mai dese aluzii lui Weissmann, pe care-l invita de cîte ori găsea cîte un prilej.

— Eu — zicea ea — n-am nici un fel de prejudecăți. Dacă aș iubi un israelit l-aș lua de bărbat, orice-ar zice lumea. Bineînțeles, sper că ar trece la religia noastră, sau măcar să nu mai țină la a lui.

— Și ce-are de-a face religia în toată chestia asta ? întrebă Weissmann.

— Are ! Dacă tînărul e cavaler, îmi închipui că e bucuros să se lepede de tot ce poate fi o piedică.

Văzînd că studentul nu se arată de loc încîntat de ideea convertirii la creștinism, Aurica crezu că e mai bine să înlăture problema religioasă.

— În definitiv — declară ea — fiecare om cu credința lui. N-aș avea nimic de zis, dacă n-ar fi o piedică la căsătorie. S-ar putea face numai cununia civilă. Poate că nu e tocmai bine, așa se zice, sînt superstiții, ce vrei, în care noi femeile credem, dar amorul calcă în picioare orice.

— Eu — zise Weissmann, începînd să înțeleagă unde bate Aurica — nu profesez decît amorul liber. Orice altă formă de amor mi se pare o rămășiță din timpurile barbare.

Aurica plînse singură în odaia ei, interpretînd spusele studentului ca o dorință de a răspunde amorului ei, însă fără obligații. Petrecu o noapte agitată, erotică, apoi căzu într-o stare sublimă, ca aceea pe care o încearcă oamenii pregătiți pentru sacrificii mari. Avea să primească, în ciuda omenirii, amorul lui Weissmann, fără cununie, măcar cu jurămîntul unei fidelități statornice.

— M-am gîndit bine la ce mi-ai spus — zise ea studentului — am petrecut o noapte de chinuri, fiindcă, oricum, mă costă să fac pași greșiți, însă m-am decis...

Weissmann, înspăimîntat, zise repede :

— Nu pot să stau, venisem să-l caut pe amicul Felix, am să vin în altă zi, nu e nimic.

Și ieși grabnic pe ușă afară.

— Să nu te superi — zise el lui Felix — dar domnișoara Aurica este o fată așa periculoasă. Trece printr-o criză sexuală. Trebuie neapărat să profeseze amorul liber.

Cîtăva vreme Aurica fu prada unei nebunii mute, calme. Apoi căpătă o fizionomie disperată, patetică, își despleti părul în fața oglinzii și începu să cînte lugubru *Te duci* de Drossino. Pe urmă se potoli, se vopsi și mai violent pe față și-și începu turneele pe Calea Victoriei.

Felix văzuse și la ea, ca și la ceilalți mai bătrîni, unele fenomene care-l impresionase. Evoluția organismului se putea citi pe obrazul fiecăruia la date fixe. Otilia, care era tînără, avea schimbări ce încîntau. Dacă slăbea, căpăta o siluetă fină, de ogar alb, dacă se îngrășa, fața se lustruia, ochii se făceau mai pătrunzători, creșterea îi dădea mișcări feminine, lăsîndu-i mereu aerul copilăresc. Dimpotrivă, Aurica se schimba în chip sinistru și fiecare prefacere o arunca înspre bătrînețe, cu toate fardurile ei. Părul i se făcea moale, mort, ca de perucă, grăsimea îi reconstituia prematur masca senilă a Agiaei, slăbirea îi scotea în evidență oasele capului. Mușchiulatura nu mai avea tărie, cădea făcînd unghiuri și umbre, și obrajii se umpleau de vinișoare. Moș Costache, deși bătrîn, mai îmbătrînea. Fusese, pînă înainte de boală, un tip de chel, fără vîrstă. Acum, îngrășîndu-se, căpătase sub bărbie fălci de buldog și toată acea greutate a senilității inerte.

Pascalopol, ținîndu-se de cuvînt, veni într-o după-amiază să joace cărți. Vechea reuniune, minus Simion, se reîntocmi de astă dată în sufragerie, de unde bătrînul nu voia să se miște în ruptul capului. Veni și Stănică cu Olimpia, dar erau cam supărați, și Stănică luă pe moșier ca arbitru.

— Domnule — zise el — te rog să-mi răspunzi sincer, ce crezi dumneata, care este rostul familiei, este sau nu să perpetueze rasa, să producă copii ?

— În genere, da.

— Ce-nțelegi dumneata prin „în genere" ?

— Înțeleg că așa se petrece cu lumea obișnuită. Sînt însă oameni care muncesc cu creierul, care creează, și pe care îi putem scuti de greutățile familiei.

— Este și nu este cazul, noi vorbim de familia normală, pe care se bizuie patria.

— Atunci — consimți Pascalopol — sînt de acord.

— Văzuși, doamnă ? se întoarse Stănică spre Olimpia. Trage consecințele !

— Dar ce conflict aveți între dumneavoastră așa grav ? întrebă zîmbitor moșierul.

— Un conflict fundamental, care sapă temelia însăși a matrimoniului. Olimpia nu mai vrea să procreeze !

— Se poate, doamnă ? vorbi Pascalopol Olimpiei, cu repros glumeț.

— Boicot în regulă ! Sabotarea operei de înmulțire a nației. Înțeleg, foarte bine, l-a făcut pe

Relu, am zis bravo, m-am bucurat. Dacă a murit, a murit, nu pot să-l mai înviez. Să facă altul, să facă doi, să facă zece, să facă, domnule, în fiecare an unul, că asta e datoria femeii. Eu datoria mea mi-o fac.

— Ia mai taci din gură, Stănică, cu prostiile astea — îl mustră Aglae — că sînt și fete tinere aici, ce te-a mai apucat și cu copiii acum ?! Se vede că ai prea multe parale.

Stănică se înfurie :

— M-a apucat, fiindcă eu sînt un sentimental, un individ cu patima familiei, cum am apucat de la părinți. Vreau eu să am casa plină, să aud gălăgia copiilor, să-mi asigur nemurirea prin urmași, să-mi poarte și mie cineva numele Rațiu mai departe.

— Ei, și ce vrei tu să facă Olimpia ? Ce, este vina ei ? Doar a făcut o dată un copil. Ți-aș spune ceva, dar mă sfiesc de tinerii ăștia.

— Astea sînt insinuații care nu se prind la mine, protestă Stănică. Familia noastră e cea mai prolifică. Nu e altceva decît rea-voință la mijloc.

Olimpia căscă, agasată, fără să privească la bărbatu-său, pe ale cărui vorbe nu punea nici un temei niciodată. Spuse doar :

— Nu mai țipa așa tare, că mă doare capul !

În sfîrșit, Stănică se potoli și începură să joace. Aurica, cu o țigară în gură, își privea emancipat cărțile din mînă. Bătrînul nu voia să scoată bani, făgăduind că îi va depune oricînd va fi nevoie.

Căutîndu-se prin buzunar, Pascalopol trase batista afară. Atunci se auzi pe jos rostogolirea unei monede, Moș Costache sări cel dintîi, ca ars, și începu s-o caute pe sub masă. O găsi însă Aurica (era o monedă de doi lei) și făcu gestul de a o înapoia lui Pascalopol, de la care își închipuia că picase. Moș Costache făcu însă niște ochi speriați și întinse mîinile.

— E-e-e a mea — a căzut de la mine. Dă-o-ncoace !

Aurica stătu nedumerită, și toți urmăriră scena, curioși. În sfîrșit, Pascalopol zise liniștit :

— Nu e a mea, n-am avut în buzunar nici o monedă. Eu le țin în portmoneu. Probabil că a căzut de la Costache.

Rizînd din toți mușchii feței, bătrînul întinse mîna și apucă moneda pe care o ascunse în buzunar, nevrînd s-o pună măcar ca miză.

Vorbiră în timpul jocului de toate, ca de obicei. Aglae, văzîndu-l pe Titi că stă deoparte, nemișcat, îl întrebă cu intenție :

— De ce nu te mai duci și tu să cînți la vioară, stai așa ca o statuie ?

Titi îi mărturisi că se simte bine așa, altfel s-ar plictisi. Ședea în picioare lîngă dulap și, la observația de imobilitate, începu să se legene.

— Nu știu cui o semăna copilul ăsta, zise Aglae. Dumnezeu i-a dat talent, pictează, cîntă, dar e molatic, n-are curaj, barem să am ceva mai multă avere, nu mi-ar părea rău. Aurica, la fel !-

Veni vorba de muzică, fiindcă Pascalopol întrebase pe Titi ce cîntă. Aglae tună și fulgeră împotriva muzicii clasice, din care nu înțelegea nimic, și le împărtăși că-i place ca omul să cînte „cu inimă, național". Ghicind punctul sensibil, moșierul schimbă vorba, fără să scape, căci Aurica îl întrebă de ce nu se-nsurase nici pînă acum.

— De aceea stau bietele femei nemăritate — zise ea cu necaz — din cauza egoismului dumneavoastră, care preferați să petreceți cu femei de teapa Georgetei, ca să nu aveți nici o grijă pe cap. Am să mă fac și eu ca Georgeta.

— E greu — observă ironic Stănică — ca Georgeta n-ai să fii niciodată.

— Și de ce, mă rog? întrebă atinsă Aurica.

Stănică rectifică observația, făcînd cu ochiul lui Pascalopol:

— Pentru că trebuie să fii și pentru asta născută, să ai natural. Tu ești din familie onestă, cinstea e zugrăvită pe fața ta. Tu nu poți să fii decît o bună soție.

— Așa e! recunoscu Aurica, aruncînd o carte și începînd în același timp să plîngă, tremurînd din toți mușchii feței.

—Pentru numele lui Dumnezeu — o sfătui Pascalopol — nu-ți mai face sînge rău. Ascultă un sfat de la mine, care sînt destul de în vîrstă față de dumneata ca să-mi pot permite să-ți dau un consiliu. În genere, omul preocupat prea mult de problema succesului nu izbutește. Bărbaților le

plac femeile care nu umblă după ei, nepăsătoare. Cînd o mamă face prea multă vîlvă cu intenția de a mărita o fată, ratează chestia, fiindcă pretendenții se sperie. Mi s-a întîmplat foarte adesea să văd bărbați, invitați într-o casă pentru una din fete care voia cu orice chip să se mărite, cerînd pe alta și luînd-o numai fiindcă li se părea mai inocentă. Îmi vorbiți de Georgeta, o cunosc, cum să nu, e o fată foarte inteligentă, pe care foarte mulți vor s-o ia de nevastă.

— Exact! zise Stănică, uitînd cu cine se află și gîndindu-se că Georgeta ar fi bună pentru el.

— Ce vrei să spui — îl întrebă mirată Olimpia — nu cumva vrei s-o iei tu, ca să-ți facă copii?

Stănică îi făcu semn să tacă, spre a nu întrerupe pe Pascalopol.

— Foarte mulți vor s-o ia de nevastă — continuă moșierul — fiindcă nu cere nimănui nimic și e mîndră.

În momentul acesta, Titi, care se legănase lîngă dulapul lui, din ce în ce mai nervos, deschise ușa și plecă din odaie, vădit îmbufnat.

— Ce are junele? se miră Pascalopol. Nu l-a supărat nimeni cu nimic!

Stănică se bătu pe frunte:

— Nu știi că era mai-mai să ia de nevastă pe Georgeta!

În același timp, Felix se cobora de sus și intra în sufragerie. Fu foarte uimit cînd auzi numele Georgetei.

— Georgeta voia să se mărite cu Titi ? Vezi, asta n-am știut ! exclamă Pascalopol.

Felix se înroși, crezînd că fusese vorba și de dînsul și, prefăcîndu-se că are treabă, plecă de asemeni.

— Îl vezi ? zise Stănică, cu aere confidențiale, și Felix a avut o combinație cu Georgeta, fată faină, mie-mi spui ? !

Pascalopol bătu palmele a mirare, rîse, apoi se prefăcu adîncit în examinarea cărților de joc, ca să nu mai stîrnească o discuție, pe care o ghici primejdioasă.

După un răstimp de tăcere, Aurica, luîndu-și fizionomia seducătoare, vorbi lui Pascalopol :

— Domnule Pascalopol, dumneata de ce nu te-nsori ?

— Nu mi-a venit ceasul ! glumi moșierul, ca să scape de interogatoriu.

— Dumneata, un bărbat așa elegant ! N-ai avut niciodată o pasiune mare, nu te-a iubit nici o femeie ? Dumneata trebuie să fii idolul sexului frumos.

Pascalopol zîmbi, oftă către tavan, în chip de comentar la opiniile Aurichii, apoi aruncă o carte.

— Sex frumos, minciuni convenționale — zise Stănică — numai bărbatul e frumos, cu figură

nobilă. De ce mă doare pe mine inima c-am pierdut pe îngerașul ? Cînd se naște un băiat e bucurie, cînd se naște o fată e pacoste. Asta în credința poporului e sfînt.

— Tu ești frumos ! îi zise ironic Olimpia.

— Chiar și sînt, afirmă îndrăzneț Stănică.

— Nu mi-ai răspuns la întrebare, domnule Pascalopol ! se tîngui Aurica moșierului, care profitase de intervenția lui Stănică pentru a se preface c-a uitat de chestiune.

— Ce să-ți răspund, domnișoară, la vîrsta mea nu mai am astfel de preocupări.

— Așa spui dumneata, dar eu știu bine că vii aici mai ales pentru cineva, știi dumneata pentru cine, doar pentru mine nu.

Pascalopol se afundă și mai tare în evantaiul de cărți.

— Dacă iubești pe Otilia — continuă implacabilă Aurica — de ce să n-o iei de nevastă ? Ar fi o ingrată să nu primească, după cîte ai făcut pentru ea.

Moșierul se încruntă, apoi zise serios :

— De ce nu ești dumneata cuminte, domnișoară Aurica, și nu lași în pace pe Otilia ? Știi bine că nu sînt decît un prieten bătrîn, care n-are o familie, și vine din cînd în vînd să vă vadă pe toți, cu egală dragoste. Uite, nici n-ai pus cartea jos. Nu e așa, cocoană Aglae ?

— Vorbește și Aurica din capul ei, observă Aglae.

— Ei, mamă, vorbesc și eu ce văd, spuse Aurica, plină de parapon, dar simulînd gingășia. Pe mine nu m-ai luat nici la moșie, nici la Paris. N-am nici o pretenție, eu nu mai cer nimic de la viață, atîta zic, că numai din prietenie nu face un bărbat atîtea sacrificii. Din partea dumitale e frumos!

Pascalopol apucă de braț pe Aurica și-o mustră încet, părintește:

— Taci din gură, nu spune comèdii. Pe Otilia n-am luat-o eu la Paris, am întîlnit-o întîmplător acolo, unde a avut o bursă.

— Ei, bursă, la naiba, ia taci, Pascalopol — sări Aglae — că mă faci să rîd.

Moșierul juca comedia spaimei de a fi încolțit de toți, de fapt foarte iritat. Stănică, pricepînd situația, făcu pe generosul și aruncă în convorbire altă idee, care era și ea o indiscreție:

— Nu știi că moș Costache al nostru a fost la doctor, pe furiș, pe onoarea mea. Ține dietă, se îndoapă cu doctorii, e lucru mare. Și a căzut și la eresuri. Au fost aci doi preoți, de-au făcut slujbă.

— Arată mult mai bine la față, constată Pascalopol.

— Și nici nu mai fumează! completă Stănică.

Moș Costache părea foarte mulțumit de aprecieri și rîdea ca la fotograf, simțindu-se mai sănătos cînd i se spunea că e sănătos.

— Hei — zise Stănică — nu-l plîng eu pe moș Costache, mă plîng pe mine și pe cei tineri. Dumnealui e de rasă bună, om vechi, călit, cine a trăit pînă la vîrsta asta înseamnă că a învins toate bolile, s-a ales dintre ceilalți. Dumnealui o să trăiască o sută de ani, o să ne-ngroape pe toți. Nu vedeți dumneavoastră ce om e dumnealui? Uite, colo, față ca de prunc (Stănică apucă de bărbie pe bătrînul, care se lăsă docil la demonstrație), uite, colo, fălci (Stănică arătă fălcile), uitați-vă, colea, dinți (Costache deschise gura), să spargi pietre-n ele, nu altceva (propriu-zis, bătrînul era cam știrb), ia priviți, mușchi (Stănică îl apucă de bicepșii slăbănogi), poftim, piept sănătos (îl lovi cu palma în piept), picioare puternice, care n-au știut ce e trăsura, tramvaiul (moș Costache exulta de plăcere), dar mai ales ascultați ce aparat digestiv are (Stănică îl lovi peste pîntece).

Atunci se auzi un zornăit grozav de monede, rostogolite pe dușumea. Moș Costache îngălbeni, se ridică repede de pe scaun și se pipăi, în culmea agitației, în jurul curelei. I se rupsese fundul săculețului, în care ținea banii de metal.

— Banii! Ba-ba-banii! se bîlbîi el și se repezi sub masă. Stănică, Aglae, Aurica se aplecară și ei, cu capul în jos, începînd să caute cu febrilitate. Numai Pascalopol rămase nemișcat la locul lui și-și aprinse o țigară, fericit c-a scăpat de interogator.

Lili fusese așa de tulburată de întîlnirea cu Felix, încît întreba mereu de el. Dintr-o familie în care instinctul matrimonial lucra prin crize, fără amestecul culturii sentimentale, ea nu-și putea acoperi de loc dorința și întreba des pe tată-său de rosturile tînărului. Tatăl întrebă pe Stănică. Acesta, foarte mîndru de calitatea lui de mijlocitor, din care nădăjduia să tragă un profit, născoci un truc romanțios. Luă pe Otilia la o parte și-i ținu această cuvîntare :

— Am să-ți comunic ceva foarte important, în interesul lui Felix, la care nu mă-ndoiesc că ții, cum ținem cu toții. Contez pe discreția ta, fiindcă dacă află cineva sînt un om descalificat. Iată despre ce e vorba. Felix s-a întîlnit cu Lili, nepoată-mea, și a făcut asupra ei o impresie extraordinară. Din partea mea, cred că și lui Felix fata i-a plăcut, dar nu îndrăznește să-ți mărturisească lucrul din respect. Știi, el ține la tine. Însă, ce vrei, dragostea e ceva irațional, un ce care pică așa, din senin, fără nici o logică. Fata, cel puțin, este moartă, bolnavă, la propriu, nu la figurat. A cheltuit ta'su o grămadă de parale pe doctori. Leacul ei nu poate să-l dea doctorul, ci Felix. Dacă nu-l ia pe Felix, se prăpădește Lili. Să zic că Lili ar fi o fată urîtă, săracă, aș spune : să moară sănătoasă. Dar e delicioasă, în felul ei, bineînțeles, cum tu ești în felul tău. Și e o alianță minunată pentru un viitor doctor. Tată-său le dă tot ce le trebuie, casă, întreținere, avere și așteaptă pe ginere să-și facă în liniște cariera. Pentru Felix e minunat. Ce crezi, că numai mîncare trebuie unui viitor doctor ? Trebuie relații, dragă, trăsură la scară, ca să epateze clienții. Viitorul lui Felix e în mîinile tale, fiindcă numai tu ai autoritate asupra lui. Dacă îl îndemni tu și-l dezlegi de orice obligații, s-a făcut treaba.

— Felix n-are nici o obligație față de mine — spuse rece Otilia — astea sînt invenții de-ale voastre. Am să-i vorbesc.

— Ura ! strigă Stănică, tu ești geniul bun al familiei.

Otilia chemă, într-adevăr, pe Felix la ea, îl puse să stea pe sofa și, ghemuită după obiceiul ei, îl întrebă :

— Îți place Lili, nepoata lui Stănică ? Ce zici de ea ?

Felix răspunse cu o indiferență naturală :

— Abia am văzut-o o dată, cum știi, și mi s-a părut drăguță.

— Stănică pretinde că fata s-a îmbolnăvit, fiindcă te iubește și i-ai dat a înțelege că te-ai căsători cu ea.

— Stănică minte totdeauna. Habar n-am.

— E adevărat că Stănică bate cîmpii, asta e convingerea mea nestrămutată, însă nu-i cu neputință ca fata, naivă, să-și fi făcut unele iluzii. Ar fi nedrept s-o faci să sufere.

Felix prinse o mînă a Otiliei :

— Otilia, de ce-mi spui toate astea ? Vrei să mă-nsori cu Lili ? Mi-e indiferentă, am văzut-o cîteva clipe și nu sînt vinovat cu nimic.

— Nu vreau să te-nsor cu Lili, ți-am spus numai ce pretinde Stănică. Are aerul să spună că eu sînt piedica între tine și eventuala Lili. Totuși, judecînd rece, fata e foarte drăguță și n-ar fi pentru tine o partidă rea. Pețitoare eu nu sînt, așa că socotesc închisă chestiunea.

— Otilia — zise Felix, strîngîndu-i amîndouă mîinile — tu mă crezi cînd îți spun că te iubesc ?

— Te cred.

— Te întreb foarte serios, profund : mă iubești ?

— Da !

— Atunci pentru ce te porți în chipul acesta ciudat, de ce ai mereu aerul că vrei să te scapi de mine ? Ți-aș fi mult mai recunoscător dacă mi-ai spune sincer că nu mă iubești.

— Nu pot să-ți spun, fiindcă, într-adevăr, te iubesc.

— Atunci... atunci, vrei să ne căsătorim ?

— Mai tîrziu... da.

Felix luă pe Otilia în brațe și o năpădi cu sărutări, o învîrti prin odaie, o puse la loc, o bombardă din nou cu sărutări, în vreme ce fata își apăra obrajii cu amîndouă palmele.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Felix, îmi strici tenul. Trebuie să stabilim o înțelegere în privința asta.

După ce Felix se mai liniști, Otilia zise, gînditoare :

— Singurul lucru de care mă tem este că eu nu sînt la înălțimea ta, din punct de vedere sentimental. Da, te iubesc, dar tu ești așa de furtunos, așa de înspăimîntător de grav. Sînt ușuratică, mi-e frică, ai să-mi spui mereu că n-am afecțiune.

Singură, Otilia medită mult la Felix și-și repetă pentru ea argumentul. Îl iubea, într-adevăr, pe tînăr. Totuși, simțea că Felix nu era pentru ea. Îl admira, îi purta grijă de soră, dar ținuta îndîrjită a acestuia în viață o înfricoșa. Deși tînăr, Felix avea priviri prea bărbătești. Otilia era o rîzgîiată, conștientă de vițiul ei, care se simțea bine cînd o protejau oameni delicați ca Pascalopol, care îi dădeau imposibilul, fără să-i ceară nimic. Misiunea de tovarășă eroică, egală nu era pentru Otilia, care voia să fie socotită copil și să nu întîmpine nici o rezistență. Otiliei îi plăcea să îngrijească pe moș Costache și pe Felix ca pe niște copii și era cre-dincioasă, atîta vreme cît nimeni n-o constrîngea. Ideea, însă, că atunci cînd s-ar fi plictisit n-ar fi fost liberă să facă ce voia, o înspăimînta. Era sigură că Felix va fi totdeauna un om delicat, gata să-i facă orice capriciu, mai știa, văzîndu-i temperamentul aprins, că el ar fi suferit dacă ea nu i-ar fi arătat încordare afectivă statornică.

În altă zi, Otilia, primind capul lui Felix în poalele sale și răsfirîndu-i încet părul, întrebă :

— Felix, la ce ţii tu mai mult în viaţă, în afară de dragoste ? de asta nu mai vorbim ! Spune-mi cum vezi existenţa.

Felix se mărturisi :

— M-am analizat şi eu adesea şi pot să-ţi spun că n-aş putea suferi să fiu al doilea, într-o categorie de oameni. Nu trebuie să crezi că sînt ambiţios sau mîndru. Poate că asta vine mai degrabă din cauză că am copilărit singur, dat la o parte de alţii. Nu pot suferi ideea de a nu însemna nimic în viaţă, de a nu contribui cu nimica la ea, de a nu-mi lega numele de ceva.

— Dacă ţii atît la renume, de ce n-ai încercat să faci altceva, să scrii, de pildă ! Sau, în sfîrşit, să te pregăteşti pentru politică ?

— Din acelaşi sentiment de nesuportare a înfrîngerii. În artă, voinţa e un element secundar, totul depinde de talent. Cel mai leneş dintre poeţi poate face poezie mare, aproape fără să vrea şi să ştie. În politică, joacă mare rol norocul. Dacă aş şti că va fi război peste douăzeci de ani, aş îmbrăţişa cariera armelor, fiindcă aş avea prilejul să mă ilustrez pe cîmpul de luptă. Dar cine ştie asta ? Cîţi Napoleoni nu putrezesc în provincie, din lipsă de prilej, şi cîţi oameni necunoscuţi nu s-ar dovedi abili, ca Richelieu, dacă întîmplarea i-ar pune în fruntea unei ţări ? De duşmănia sorţii mi-e frică. Mi-e frică să rămîn egal cu Titi, cu Stănică, cu ceilalţi, să mă confund cu ei, să fiu, prin forţa împrejurărilor, silit să mă aplec în

faţa lor. Trebuie să mă deosebesc, neapărat, prin ceva. Singura carieră în care, pentru un om normal, cum mă socotesc, pot ajunge în frunte, numai prin voinţă, este aceea ştiinţifică. Dacă aş voi să fiu poet, poate n-aş putea, însă mare medic ştiu sigur că pot deveni, vreau neapărat să devin.

Felix strînse pumnul, zicînd aceasta, şi privi fix înaintea lui.

— Atunci tu, Felix, ţii mai mult la cariera ta decît la dragoste. Ce rol ar juca femeia în existenţa ta ?

— Femeia o înţeleg ca tovarăşă a aspiraţiilor mele, ca un scop în acelaşi timp al tuturor sforţărilor. Unei femei i-aş închina totul.

— Idealul tău, Felix, e foarte frumos — zise Otilia, netezindu-i părul, după ce i-l încurcase — e un ideal de tînăr care va răzbi în viaţă. Pot să zic că-l înţeleg. Însă, dacă femeia nu e la înălţimea ta ?

— Nu pricep, nu-i cer nimic.

— Felix, nu cunoşti bine sufletul feminin. O fată admiră un tînăr cu gînduri serioase, dar se oboseşte şi adesea preferă oamenii mediocri. Are şi ea idealul ei, acela de a plăcea cît e tînără, de a strînge pe bărbaţi în jurul ei. Un ambiţios e puţin egoist, orice ai zice, şi vrea să facă din femeie o icoană pentru uzul său personal.

— Aşadar, tu găseşti că eu sînt un ambiţios, care... te-aş face nefericită ?

— N-am vrut să spun asta, Felix. Constat, vai, că sînt mediocră, neînsemnată pe lîngă tine. Voința ta îmi inspiră respect. Pînă acum rîdeam de oamenii prea serioși, îmi plăceau bărbații *chic*. Nici nu știu cine e prim-ministru, atît de puțin mă interesează lumea izbutită. Noi fetele, Felix, sîntem mediocre, iremediabil mediocre, și singurul meu merit este acela că-mi dau seama de asta.

Felix se ridică în picioare amărît :

— Otilia, tu-mi scapi totdeauna printre degete, nu mă iubești. Vrei să mă schimb, să devin *chic ?* Voi încerca !

— Ba nu încerca, fiindcă mediocritatea nu-ți stă bine. Te asigur că te iubesc prea mult. Nu-ți interzic să-ți faci din mine un scop în viață, fă așa ca și cînd aș merita acest lucru. Spun că eu nu-l merit, ăsta e adevărul.

— Te încredințez că-l meriți.

— Nu-l merit, Felix, ai să vezi. Cînd tu vorbeai de ideal, eu mă gîndeam că n-am șters praful de pe pian. Ce vrei ? Sînt o proastă. Ce-ai zice dacă aș concerta puțin ?

Otilia nu mai așteptă răspunsul, duse pe Felix de mînă pînă în odaia cu pianul, deschise capacul, suflă o dată în claviatură, apoi începu să cînte *Chant sans paroles* de Ceaikovski, fluierîndu-l totodată. După aceea sări la fereastră și privi în curte. Ningea cu smocuri mari de lînă, a căror cădere dădea o senzație de încetineală și de pierire a oricărui son. Pomii erau grei de zăpadă, și materialele lui moș Costache, căptușite cu blănuri albe, aveau aerul unor ahitecturi polare. Marina trecu prin curte, cu fizionomie de eschimos, vătuită cu zăpadă pînă în gît. Se auziră zurgălăii unei sănii.

— Știi ce ? zise repede Otilia. Am gust să mă plimb cu sania. Vrei să mă iei ?

Felix consimți bucuros, se îmbrăcă și în curînd se aflau într-o sanie îngustă, în spatele unui birjar mătăhălos, care ocupa cu dosul lui tot vehiculul. Un copil îndrăzneț alergă strigînd după ei, agățîndu-se din cînd în cînd de platforma dindărăt. Muscalul îl plesni cu biciul pe de lături, înjurîndu-l cu sete. Înveseliți de clopoței, îmbrăcați într-o rețea albă și satisfăcuți de ușurătatea saniei, caii vineți alergau, jucînd din picioare și luînd pozițiile academice ale cailor în spume din compozițiile lui Géricault. Un cîine mare, mops alerga înaintea lor, lătrînd îndărătnic și apucînd cu necaz, cînd putea, un ciucure al valtrapului. Înfășurați pînă aproape de gît în pături, Felix și Otilia primiseră pe cap și pe umeri glugi de zăpadă. Fulgii cădeau atît de deși și de mari, încît Otilia scoase limba afară, ca să culeagă cîțiva și să-i guste.

— Îți place ? întrebă ea pe Felix.

— Da ! răspunse tînărul.

Buna lui dispoziție era evidentă și se ghicea că mulțumirea lui vine, mai cu seamă, din faptul că se află alături de Otilia. În schimb, fata se bucura de zăpadă, de frig, de plimbare în sine și făcea semne

amicale și conspirative unor copii care urmăreau să-și atîrne săniuța lor de coada saniei. Ajunseseră la Șosea. Zăpada era atît de mare, încît curățitorii abia izbutiseră s-o îngrămădească în diguri mari, naftalinoase, de o parte și de alta a drumului, în jurul teilor. Otilia făcu semn, cu degetul împuns în spatele dur de cojoace al birjarului, să oprească, se dădu jos și se aruncă pe spate, cu voluptate, într-un morman de zăpadă. Pielița feței îi era roșie și moale, ca a mărului crețesc, și pe gură îi ieșeau colaci mari de aburi, din cauza gerului. Distrată de acest fenomen, îl chemă pe Felix și umflîndu-și obrajii îi făcu o demonstrație de producție de aburi. Felix îi simți mirosul delicat, amestecat cu acela astringent al zăpezii. Otilia merse apoi, tîrșindu-și șoșonii prin nămeți, strigă uhu unei bande care trecea într-un tren de săniuțe, trase de doi cai înhămați unul după altul, și se răsturnă în leșinuri simulate, cînd pe un troian, cînd pe altul. Era plină de zăpadă din cap pînă-n picioare, prin păr, în urechi, în ochi. Cîțiva copii se strînseră în jurul ei, apoi fugiră, și unul furios o bombardă cu un bulgăre. Otilia se aplecă și ea și aruncă o bilă de zăpadă, strigînd :

— Pungașule !

— Nu așa — corectă Felix — ci pu-pungașule !

Rîseră amîndoi. Cînd fu din nou în sanie, Otilia zise :

— Acum trebuie să fie admirabil la moșia lui Pascalopol, pe cîmpul plin de zăpadă. Să alergi

la nebunie, ca un *allegro* de piano, trasă de cai de curse.

Felix nu răspunse nimic, ci numai zîmbi într-un fel care i se păru Otiliei silit. Pe Calea Victoriei, în apropierea casei moșierului, Otilia, după o tăcere lungă, vîrîndu-și mîna sub brațul lui Felix, propuse cu timiditate :

— Ce-ai zice dacă am merge să-i facem o vizită lui Pascalopol ? I-ar face foarte multă plăcere, fiindcă sînt sigură că se plictisește.

Felix nu-și putu masca suficient contrarietatea :

— Du-te tu singură și eu te-aștept. Dacă i-ar face plăcere prezența ta, nu sînt sigur în ce mă privește pe mine.

Otilia făcu o mică strîmbătură și nu mai spuse nimic și, cu toate rugămințile lui Felix, nu mai consimți să se oprească. Se întoarseră, deci, acasă. Deși se întunecase, nu se vedea nici o lampă aprinsă. Otilia, cam mirată, intră înăuntru. Deodată se auzi un țipăt, și fata ieși palidă și îmbrățișă tremurînd pe Felix.

— Ce s-a întîmplat ?

— Papa ! plînse Otilia.

Felix se repezi înăuntru și i se păru că vede ceva negru întins lîngă masă. Căută chibriturile, aprinse lampa și descoperi pe moș Costache, căzut jos pe dușumea, gemînd încet. Îl ridică cu greutate și-l puse pe sofa, privit de Otilia, care ședea lîngă ușă înspăimîntată.

— Trebuie s-o trimit pe Marina după doctor.

Otilia alergă afară și o găsi pe bătrînă dormind îmbrăcată, în odaia ei. Cînd auzi că i-a venit rău lui moș Costache, Marina, fără să mai spună nimic, somnoroasă, fugi repede în curtea Aglaei, în loc să cheme doctorul, și astfel, într-o clipă, toată banda venea în marș spre locul întîmplării. Bătrînul nu era mort și nici măcar inconștient. Cu o singură mînă, greoi, își pipăi mijlocul, și apoi șopti :

— Pascalopol !

Felix abia avu timp să-i explice Otiliei că bătrînul voia să aibă alături pe moșier, că odaia se și umplu de Aglae, Stănică, Olimpia, Aurica, Titi și Marina.

Marina notifică, cam cu bătaie de joc :

— Otilia a zis să mă duc să chem doctorul !

— Fugi de-acolo, cu doctorul — țipă Aglae — ce-i mai trebuie doctor, acum ?

— Să fii sănătos — completă Stănică — după al doilea atac e bun de îngropat. Nu vedeți c-a murit ? Dumnezeu să-l ierte !

Și se închină, foarte evlavios.

— Aduceți o lumînare, frate, să fie creștinește.

Moș Costache dezminți, prin gemete, decesul, spre vădita dezamăgire a celor de față. Stănică, mai în șoaptă, se simți îndatorat să dea speranțe :

— Orice-ar fi, nu scapă, mi-a spus mie doctorul.

— Mai bine să-l ia Dumnezeu — fu Aglae de părere — decît să-l chinuiască și pe el cu vreo paralizie și să ne chinuiască și pe noi.

În vremea aceasta, Otilia alergase pe poartă afară și avusese norocul să găsească încă sania cu care venise, fiindcă birjarul se dăduse jos să curețe rețeaua de zăpadă cu o măturică.

— Aleargă repede, strigă Otilia.

Birjarul dădu un plesnet biciului și sania alunecă nebunește, umplînd toată strada de veselia zurgălăilor. Otilia, prin contrast, era nemișcată, cu ochii pierduți în gol.

Felix aduse puțină zăpadă și o puse pe capul bătrînului, deși știa că e inutil. Mai degrabă ar fi trebuit să-l dezbrace, dar știa că bătrînul avea bani cu el și nu voia să-l trădeze. Stănică propuse totuși dezbrăcarea :

— Trebuia să-i scoatem hainele, să răsufle, oricît, sîntem datori să facem ce putem.

Și se repezi singur la moș Costache să-i tragă haina. Acesta scoase un mormăit grozav, semănînd a răcnet, care îi înspăimîntă pe toți, și strînse mîinile și mai solid peste abdómen.

— Parcă l-ar durea pîntecele ! observă Stănică, privind cu atenție. („E ceva la mijloc !" își zise el.)

— Să fiți cu ochii în patru — comandă Aglae — să nu piară un ac din casă. Noaptea asta stăm aici, că n-o fi foc.

Foarte repede sosi Pascalopol cu doctorul și cu Otilia.

— Ce mai caută și ăsta ?! șopti Aglae, către fetele ei, înciudată.

Doctorul se apropie de pacient, puse capul provizoriu pe pieptul lui, apoi se dezbrăcă, ceru lighean şi ordonă dezbrăcarea bolnavului. Bătrînul protestă cu gemete violente şi făcu semn că voia întîi să iasă afară toţi ceilalţi. Pascalopol explică franţuzeşte dorinţa lui moş Costache, ascultat foarte atent de Stănică, şi doctorul rugă asistenţa, în interesul reuşitei operaţiei, să iasă puţin afară. Stănică fu cel mai împăciuitor.

— Ieşim, domnule profesor, cum nu, e în interesul pacientului.

Aglae se retrase, aruncînd o aluzie îndeajuns de bine pronunţată, ca să se audă :

— Ce mai e şi asta ? N-are voie „familia" să stea în odaia bolnavului ?

Doctorul lăsă sînge bolnavului, chiar în regiunea capului, legîndu-l apoi cu un bandaj. În urma acestei operaţii, bătrînul se învioră simţitor şi se văzu că acum aceeaşi mînă şi acelaşi picior erau prinse mai tare de hemiplegie şi că vorba era mai încurcată. Totuşi, moş Costache se putea exprima satisfăcător şi se mişca.

— E tare — remarcă doctorul — scapă şi acum.

Bătrînul cercetă cu ochii odaia şi cînd se încredinţă că nu mai erau alte persoane, afară de cei doi, zise :

— Pa-pascalopol, vreau să-ţi dau banii pentru fe-fetiţă.

— Dacă crezi — zise acesta, cu oarecare indiferenţă, ca să nu-l sperie — dă-mi-i.

— A-ajută-mi !

Bătrînul încercă să-şi tragă cureaua cu mîna şi, neputînd, rugă din ochi pe moşier. Acesta, ajutat de doctor, îl dezbrăcă cu băgare de seamă, pîndit cu încordare de bolnav, şi găsi sacul şi buzunarul, din care scoase pachetul de hîrtii înfăşurat cu sfori. La cererea bătrînului, desfăcu pachetul şi obţinu alte trei mai mici. Bătrînul i le smulse din mînă.

— Domnule doctor, mai mă fac bine ? întrebă el.

— Cu îngrijire, te faci.

Bătrînul, atunci, nu fără mari codiri, luă numai un pacheţel de o sută de mii din cele trei şi-l dădu lui Pascalopol pentru fe-fetiţă. Celelalte îşi rezervă să i le dea mai tîrziu. Fiindcă nu se putea scula uşor din pat, rugă pe moşier să-i vîre săculeţul cu monede şi cele două pachete de hîrtii sub salteaua care era aruncată, pentru uzul lui, peste canapea. Cînd Pascalopol isprăvi treaba, bătrînul, care pîndea îngrijorat, şopti cu spaimă :

— Ochii, ochii !

Şi arătă cu mîna spre geam. Cei doi bărbaţi priviră şi nu văzură nimic, dar li se păru a auzi paşi scîrţîind pe zăpadă.

— Nu e nimeni — linişti Pascalopol pe moş Costache — umblă lumea prin curte.

În sfîrşit, li se dădu voie celorlalţi să intre şi năvăliră în odaie ca o clasă de copii după recreaţie. Felix şi Otilia rămaseră în pragul uşii. Apoi, moşierul şi doctorul luară pe Otilia la o parte, închi-

zîndu-se cîteva minute în camera ei, și vorbiră acolo ceva ce Felix nu putu și nici nu cuteză să afle. La plecare, doctorul dădu iar pe la bolnav și recomandă celor de față atenție pentru pacient.

— Cum este, domnule doctor? spuneți-ne sincer!

— Este iarăși în afară de pericol și, cu liniște, poate să-și revină, deși cu mai multă greutate, fiindcă are membrele prinse puțin.

Stănică simulă entuziasmul, neurmat de loc de ceilalți:

— Domnule doctor, sînteți providența noastră. Încă o dată ați săvîrșit o minune, redîndu-ne pe bunul nostru unchi. Vă vom fi în veci recunoscători. („Mama ta de pezevenghi — gîndi Stănică, în sinea lui — te-a adus grecoteiul să strici viitorul meu!")

— Bătrînul — explică Pascalopol doctorului, în trăsură — are o familie lacomă, care-l pîndește pas cu pas, ca nu cumva să lase averea domnișoarei pe care ai văzut-o și care e fata lui vitregă, din a doua căsătorie.

— Delicioasă fată — caracteriză doctorul pe Otilia — păcat!

— Mă silesc — zise Pascalopol, ca pentru el — să-i fac binele, fără s-o jignesc.

Ceata veghetorilor nu mai avu veselia de data trecută și păziră pe bătrîn în tăcere și fără să doarmă. A doua zi dimineața, văzînd că bătrînul trăiește destul de liniștit, în patul lui, Aglae găsi că era obositor să străjuiască toată casa. Lăsînd

pe Aurica în odaie, luă pe Titi, pe Olimpia și pe Stănică și cercetă cu de-amănuntul toate odăile.

— Decît să vină cineva să fure, mai bine să le ducem dincolo lucrurile mai de preț.

Și începu scotocirea. Cărară scaunele, tablourile, oglinzile — prin față, ca să nu simtă bătrînul! Olimpia și Stănică luau lucruri mărunte și le ascundeau pe cont propriu, înghiontindu-se unul pe altul. Otilia văzu cum Marina, Stănică, Titi, Olimpia, Aglae treceau în șir, prin zăpadă, spre fundul curții, de dimineață, și sufletul i se umplu de revoltă. Avu impulsiunea de a deschide o fereastră a geamlîcului și de a țipa, apoi se îngrozi că bătrînul a murit și alergă în cămașă și-n picioarele goale pînă în sufragerie, unde bătrînul dormea liniștit, sforăind. Atunci se întoarse în odaia ei, se îmbrăcă și sculă după aceea și pe Felix, pe care-l duse la geam.

— Vezi ce se întîmplă aici? Ce zici?

Felix se umplu de indignare, la rîndul lui, însă Otilia îl sfătui să tacă.

— Este inutil, dacă nu e papa, n-au decît să-și ia toate fleacurile. Nu trebuie să simtă bietul papa, fiindcă, dacă află, se supără și moare pe loc.

Observația i se păru lui Felix foarte cuminte. Banda operă deci în liniște, pînă ce obosi, amînînd pe altă dată noul transport. Aurica poftise și la pianul Otiliei, dar mai mult din gelozie. Olimpia declarase că nu se cade, că este o margine în toate. Pianul era al Otiliei, de la mamă-sa.

— Unde stă scris asta? Are act? se răţoi Aurica.

Stănică interveni, tactic:

— Lasă, frate, mai tîrziu o să discutaţi asta. Pianul e alături de sufragerie şi se aude cînd îl scoateţi. („Perversă familie!" o califică în gînd el.)

Bătrînul şedea pe spate, nemişcat, dar trăgea cu urechea. I se păru că aude zgomote suspecte, şoapte, şi cînd Otilia fu lîngă el, întrebă:

— Cine vorbeşte aşa? Ce tot scîrţîie acolo, prin odăi?

— E vîntul, papa.

— Nu intră vîntul în casa mea. Mă duc să văd.

Şi făcu sforţarea de a se da jos din pat. Otilia îl opri cu blîndeţe şi se jură că nu e nimic. Deschise uşa de la odaia cu pianul, deschise pe aceea de la salon, acum aproape gol, şi afirmă că nu vedea nici o schimbare. Bătrînul se declară mulţumit, provizoriu. După cîtăva vreme, bănuiala îi reveni şi întrebă:

— Pia-pianul este în odaie?

— Papa, ştii că pianul nu zboară!

— Sînt pungaşi, las' că ştiu eu!

— Nu, papa, pianul e în odaie, cum l-ai lăsat.

— Du-te şi cîntă ceva.

Otilia se duse şi cîntă aceeaşi bucată de Ceaikovski, care i se păru, de data asta, lugubră. Bătrînul fu încredinţat definitiv.

— Ei, papa, ai văzut că este pianul? Unde credeai că o să plece?

— Dar ochii? întrebă moş Costache.

— Care ochi?

— Ochii care mă priveau aseară, pe fereastră!

Otilia crezu că bătrînul a avut un mic delir şi nu răspunse nimic. După o zi întreagă de neschimbare, după ce Vasiliad însuşi văzu pe moş Costache, trebuiră toţi să recunoască viabilitatea bolnavului. A-l mai păzi era plictisitor. Bătrînul se mişca pe canapeaua lui, pe care nu voia s-o părăsească decît pentru unele trebuinţe, cînd se lăsa ajutat de Marina, şi părea foarte mulţumit. Starea de euforie îi revenise. Aglae ţinu un scurt consiliu de familie şi hotărî, susţinută cu aprindere de Stănică, să supravegheze toţi pe bătrîn cu rîndul. Stănică fu de părere să nu mai intre nimeni în odaie la bolnav, ca să nu-l facă să bănuiască ceva şi apoi să se supere şi să facă testament, urmînd ca Marina să dea ştiri despre el şi să vestească atunci cînd ar fi de trebuinţă. Asta nu-l împiedică pe Stănică să vină mereu la bătrîn, să-l întrebe de sănătate, să-i povestească întîmplări de bolnavi sculaţi de pe patul de moarte şi alte baliverne de astea. Îl supăra însă prezenţa Otiliei, care îngrijea de moş Costache cu o lipsă de repulsie care stîrni admiraţia lui Felix. Otilia era socotită uşuratică şi se dovedea devotată. Moş Costache privea pe Stănică cu multă duşmănie şi se înţepenea şi mai bine în pat, cînd îl vedea, urmărindu-l strîns cu privirile.

Pascalopol mai făcu în curînd o vizită bătrînului, îl asigură, cînd putură fi singuri o clipă, fiindcă

Stănică nu-l slăbea, că depusese banii la bancă pe numele Otiliei. Arătă bătrînului scrisoarea. Pascalopol spera că moș Costache îi va vorbi și de ceilalți bani, că va consimți să-i dea. Totuși, din delicatețe, nu pomeni nimic bătrînului și găsi chiar de cuviință să plece mai curînd, ca să nu dea de bănuit Aglaei. Stănică întrebă afară pe Pascalopol :

— Ce-ți spunea bătrînul ? Face testament ? Are vreun gînd ?

— Nici n-am vorbit de asemenea lucruri, îl asigură moșierul. Se poate ? Ce amestec am eu ?

„E șiret grecoteiul. Cu ăsta, cu Otilia și cu Felix și poate cu Georgeta, am cuceri lumea."

— Ce ți-a spus Pascalopol ? îl întrebă Stănică pe moș Costache.

— Ce să-mi spună ? zise acesta supărat că Stănică se apropie prea mult de pat și împingîndu-l cu mîna. Ce să-mi spună ?

— Păi eu știu ? Dar el e șiret. Te învață cine știe ce prostii, așa, ca să te inducă în eroare. Nu-mi inspiră încredere. Pentru orice ar trebui să mă consulți pe mine, că sînt avocat, ce Dumnezeu ! și-ți fac toate gratis.

— N-am nevoie de avocat, i-o tăie bătrînul. Stănică spiona pe Felix și pe Otilia asupra plecării lor în oraș.

— Azi ai cursuri, nu ? îi zise el lui Felix.

— Am ! răspundea Felix, fără să bănuiască nimic

Otilia, dimpotrivă, nu pleca de acasă, preocupată numai de bătrîn. Stănică o îndemna mereu :

— Ai să te surmenezi, să te îmbolnăvești, și asta nu e bine chiar în interesul bătrînului. Mai du-te și te plimbă, că văd eu de moș Costache.

Într-o zi Stănică, din bucătăria Marinei, unde se ascunsese venind din fund, văzu pe Felix plecînd în oraș. Prin urmare nu mai era acasă decît Otilia. Trecu din bucătărie tiptil prin față, intră prin ușa gotică și trecu prin toate odăile pînă ajunse în dreptul sufrageriei. Privi pe gaura cheii și constată că nu era nimeni afară de bătrînul întins pe canapea. Ieși din nou afară și intră pe din dos în odaia cu pianul. Otilia era acolo rezemată cu coatele pe capac, gînditoare.

— Cum îi mai este lui moș Costache ? întrebă Stănică.

— Tot așa ! zise sumbră Otilia.

— Știi că azi vine Pascalopol, după masă, parcă așa mi-a spus, minți Stănică.

— Da ? se sperie Otilia. Apoi, după o scurtă deliberație : N-ai vrea să te duci în oraș să-mi cumperi o cutie de pudră ?

— Dragă — se apără Stănică — am toată bunăvoința, dar nu mă pricep în lucruri femeiești. Și apoi știi cum e Olimpia, cînd o afla că m-am dus pentru tine, îmi aprind paie-n cap. Du-te tu, repede, că eu păzesc. Nu-l crezi pe Stănică capabil de devotament ? Îmi pare rău.

După oarecare gîndire, Otilia se hotărî.

— Mă reped pentru o jumătate de ceas, te rog să stai aici sau să rogi pe Aurica să vină.

Stănică puse mîinile la piept, turcește, în semn că merită credință nestrămutată.

— Du-te fără nici o grijă.

Otilia își luă mantila pe ea și plecă, urmărită din ochi de Stănică. Acesta privi, crăpînd puțin ușa, în curte, se încredință că nu mișcă nimeni, și apoi intră în odaia lui moș Costache. Bătrînul îl supraveghea dușmănește cu privirea. Stănică merse la ușa dinspre salon, o crăpă puțin și o închise la loc. Mai merse la geam, privi în curte, se-ntoarse spre masă, luă un scaun și-l așeză lîngă canapeaua bătrînului și stătu pe el. Bătrînul îl contempla îngrijorat.

— Ce mai faci, moșule — întrebă Stănică — mai bine, hai ?

Moș Costache întrebă și el :

— Și ce poftești ?

— Vai de mine — se apără Stănică — păi eu mă interesez de sănătatea dumitale și îmi spui că ce poftesc ? Se poate ?

Stănică trase scaunul și mai aproape de pat.

— Ce cauți aici ? se agită bătrînul.

Făcîndu-se că nu înțelege vorbele bolnavului, Stănică puse mîna pe marginea cearșafului, ridicîndu-l în sus, ca spre a controla salteaua.

— E bun patul ăsta — se informă el — e destul de moale ? De ce nu stai în dormitor ?

— La-lasă-mă-n pace ! Ce vrei ?

Stănică, netulburat, pipăi mai de aproape salteaua, apoi vîrî brusc mîna sub ea și trase pachetul cu bani. Bătrînul holbă ochii, căscă gura mare spre a spune ceva, se dădu jos printr-o sforțare supraomenească, pe marginea patului și urlă gutural, plîngător :

— Banii, ba-banii, pu-pungașule !

Apoi deodată se prăbuși la pămînt. Stănică vîrî bine pachetul sub cămașă, spre pîntece, privi pe fereastră și ieși prin salon și prin ușa gotică. În curte nu era nimeni și nici pe stradă. Intră calm în curtea vecină și, găsind pe Aglae și pe Aurica, le zise :

— M-am întîlnit cu Otilia, care roagă pe Aurica să se ducă puțin pe la bătrîn, să vadă ce face.

— Du-te, Aurico, consilie Aglae.

— Hai, că merg și eu — se oferi Stănică — să văd cum îi mai merge.

Găsind pe bătrîn mort, Aurica țipă, Stănică se miră, alergă să vestească pe Aglae, care veni cu toată banda, tocmai pe cînd sosea și Otilia, care se opri, galbenă, în prag. Stănică sări la ea s-o îmbrățișeze și s-o mîngîie :

— Otilia, Otilia, verișoara mea scumpă, fii tare, fi la înălțime, era doar de așteptat un astfel de deznodămînt.

Apoi explică tuturor întîmplarea :

— Otilia tocmai mi-a spus : stai aici și păzește și cheam-o pe Aurica ! Eu m-am dus s-o chem pe cumnată-mea și am venit cu ea. Cînd colo bătrînul

era pe jos, ici. Se vede că a avut nevoie de ceva și s-a ridicat să ia, și pe urmă i-a venit rău.

— Da, mamă — confirmă Aurica — eu am intrat întîi în odaie, și cînd am văzut, m-am speriat și am țipat, am țipat ! Vai, cum m-am speriat !

— Dar eu — se lăudă Stănică — crezi că prin puține emoții am trecut ? Sînt zguduit. Chiar să-mi dați voie să mă duc puțin acasă să-mi vin în fire. Am și de luat niște acte, că am mîine un proces. Să-mi dai cheia de la casă, Olimpio.

Și astfel Stănică plecă, spre mulțumirea Aglaei, căreia i se părea că prea scotocește multe pe cont propriu. Otilia se ascunse în odaia ei, ghemuindu-se pe sofa, cu pupilele pironite, cu o ușoară umiditate în ochii care nu puteau plînge, și Felix n-o putea scoate din muțenia ei. Aglae ocupă casa, milităreşte. În loc să îngrijească de mort, ordonă tuturor să nu spuie încă nimănui de cele întîmplate și puse pe Marina să păzească la poartă ca să nu vină nimeni.

— Să vedem unde îi sînt banii, actele, dacă a lăsat vreun testament — zise Aglae — trebuie parale pentru înmormîntare.

În vreme ce cadavrul stătea inert peste plapumă și începuse să ia tonuri ceroase, Aglae, Olimpia, Aurica și Titi scotoceau în toate părțile, trăgeau sertarele, desfăceau garderobul, căutau prin sobă. Nu găsiră decît acte, contracte de închiriere, socoteli felurite, din care se putea deduce averea lui moș Costache, și pe care Aglae le făcu pachet și

le luă. Nici un ban, afară de o băncuță, rămasă uitată pe sub hîrtii. Într-o cutie, Olimpia descoperi un inel cu multe pietre. Îl trase repede pe deget, dar, fiindcă Aglae o văzuse, justifică gestul :

— Mamă, inelul ăsta îl iau eu, știi că n-am nici o bijuterie ca lumea și mi-ai promis.

— Asta-i — protestă Aurica — tot tu toate și eu nimic. Tu ce nevoie ai, că ești măritată !

Olimpia suportă observația și păstră inelul.

— Unde sînt banii — întrebă agitată Aglae — unde sînt banii lui ? Doar n-a stat fără un ban în casă ! Avea o pungă cu el, aia care i-a căzut jos deunăzi. Neapărat trebuie să fi avut bani.

Furioasă, Aglae trînti ușile dulapurilor, trase covoarele, fără să le mai așeze la loc, desfăcu cutiile mari de la masa de joc și de la cea din sufragerie. Peste tot cutii de chibrituri neîncepute, pachete de tutun, creioane meticulos strînse, nimicuri.

— El ținea banii cu el — își aduse aminte deodată Aglae — cum nu m-am gîndit ?

Și se repezi în sufragerie. Cum bătrînul era în cămașă, era vădit că nu avea cu el nimic. Pantalonii îndoiți pe un scaun, alături, aveau în buzunare ținte, capete de creioane, chibrituri și un degetar.

— Uite, degetarul pe care îl căutam de-am înnebunit. Se vede că mi-a căzut pe aici.

Aglae îl luă și-l puse într-un mic buzunăraș, pe care-l avea la bluză. Negăsind nimic în haine,

trase perna de sub capul lui moș Costache, privi pe sub cearșaf, apoi ridică cu putere salteaua, răsturnînd cadavrul spre perete.

— Iacă săculețul — strigă ea triumfătoare și dădu drumul saltelei. Moș Costache se clătină puțin, apoi își reluă poziția nemișcată. În săculeț erau monede de argint, cîțiva napoleoni și chiar cîteva hîrtii mototolite, vreo cîteva mii de lei în total.

— El avea bani mai mulți, zise cu necaz Aglae.

După cercetări infructuoase, încredințîndu-se că în casă nu se mai află nici un ban, Aglae suspendă percheziția.

— Dacă o fi luat Otilia banii ! Sînt sigură că i-a luat ea.

Aurica, nemulțumită de concurența Olimpiei, luă apărarea fetei :

— Nu, mamă, nu face păcat, Otilia nici n-a fost acasă cînd a murit bătrînul.

— Asta așa e — recunoscu Aglae — doar să-i fi dat chiar bătrînul banii, că de luat cu sila nu era chip. S-o bată Dumnezeu, dacă i-a luat.

Aglae declară că a obosit și se hotărî să se ducă cu toții acasă spre a medita asupra evenimentului. Bătrînul fu părăsit pe canapeaua lui, cu cearșaful ghemuit, cu plapuma căzută pe jumătate jos. Felix, observînd asta și știind că morților le trebuiesc date unele îngrijiri pentru a putea fi puși în coșciug, spuse, cu toată gingășia de care fu în stare, Otiliei, cum stă cazul. Aceasta se ridică de pe so-

faua ei, decisă, calmă, chemă pe Marina și, cu ajutorul ei, gătiră pe moș Costache și-l așezară cu solemnitate pe pat.

Aglae se trînti întîi pe canapea și rugă lumea să facă liniște, fiindcă vrea să închidă puțin ochii. Dormi un ceas, sforăind bine, apoi se sculă și se plînse că-i e foame :

— M-am zăpăcit de tot cu boala asta a lui Costache, nici masă regulată n-am avut.

Cînd se așezau la masă, pică și Stănică, în redingotă, cu un guler țipător de înalt, cu mustățile foarte unse.

— Bine c-ai venit — zise Aglae — că e încurcată rău. N-am găsit nici un ban, numai mărunțiș.

— Ce vorbești ?! se prefăcu Stănică uimit. Ți-am spus eu că lucra el ceva.

— Alții să tragă foloasele și eu să cheltuiesc ? Cine-l înmormîntează, mă rog ?

— Dumneata, firește !

— Eu ?! se scandaliză Aglae. Cu ce ? Cu cîteva mii de franci, cît mi-a lăsat el ? Să-l îngroape Otilia, tot spunea că e papa al ei.

— Să fim calmi, mamă-soacră, recomandă Stănică. E obligată moralmente și e chiar interesată să facă onorurile înmormîntării ruda cea mai apropiată care moștenește, în speță, dumneata.

— De ce eu ? zise nedumerită Aglae.

— Fiindcă dumneata iei tot, casa de alături, casa din Știrbey-vodă, pe care n-a vîndut-o, și tot

ce n-a mai vîndut. Asta puțin lucru este ? Bani, dacă au fost, i-o fi împărțit el din viață, nu poți să faci nimic, ți-a rămas fondul.

Aglae se îmblînzi :

— Dacă a lăsat vreun testament pentru Otilia ? bănui ea.

— Aici e aici, dar nu cred. În casă ai găsit ceva ? Nu. Moș Costache nu era un om să meargă pe la tribunale, avocați și altele de-astea. Dacă ar fi făcut testament, ar ști ori Otilia, ori Pascalopol.

— Du-te și întreab-o tu, recomandă Aglae.

Stănică merse imediat și o găsi pe Otilia organizîndu-și propria îmbrăcăminte de circumstanță.

— Otilio — zise solemn Stănică, încercînd s-o sărute pe amîndoi obrajii — iau parte la nenorocirea care te-a lovit și te rog să vezi în mine un tată, un frate scump, un prieten, ce vrei. Interesele tale sînt și ale mele. Știu că tu ești prea adîncită în durerea ta ca să te gîndești și la lucruri mai pozitive, lasă-mă pe mine, ca avocat, să te pilotez. Te tulbur numai cu o întrebare : Ți-a lăsat moș Costache vreun act, vreun, ca să zic așa, testament ?

— Nu mi-a lăsat nimic — zise plictisită Otilia — dă-mi pace acuma. Nu mi-a lăsat, și nici nu știu c-ar fi făcut vreun testament. Mie nu-mi trebuie absolut nimic.

— Pianul e al tău, în orice caz — își dădu în petic Stănică — trebuie să-l revendici.

— Lasă-mă, te rog.

— Te las, te las, respect marile dureri !

Întors, Stănică găsi pe Aglae distribuind banii din săculeț în grupuri.

— Mamă-soacră, te conjur, sînt lefter, avansează-mi și mie cîțiva sutari, sînt lefter ! și puse mîna pe un morman de piese.

— Ai răbdare, Stănică, ce Dumnezeu săriți toți așa ? Toți banii ăștia se duc pe înmormîntare. Doar n-o să-l îngrop ca pe un cerșetor. Ne rîde lumea.

— Te-aprob, mamă — o lăudă Stănică, fără să mai înapoieze banii. Iți organizez eu ceva feeric.

— Ce-a spus Otilia ? se informă Aglae.

— N-are nici un testament, și eu o cred, fiindcă bătrînului îi era frică să lase banul din mînă. Eu mă mir că nu s-au găsit bani în casă.

— Și mie mi se pare curios !

— Foarte curios ! se prefăcu Stănică a medita. Aici e un mister mare. Odată și odată am să-i dau eu de rost. Să vedeți că Stănică e și detectiv.

— Mai bine ai vedea ce e cu testamentul, dacă e sau nu. Dacă a lăsat averea la alții, ăia să-l îngroape.

— Numai Pascalopol știe precis. Mă duc după masă numaidecît să-l întreb.

Stănică se duse într-adevăr la Pascalopol, care află cu surprindere moartea lui moș Costache și nu îndrăzni să întrebe dacă s-au găsit ori nu bani sub saltea, ca să nu se divulge. Confirmă inexistența testamentului ;

— Costache n-a lăsat nici un testament, e lucru sigur. A tot amînat de azi pe mîine, așa că, din nefericire, Otilia rămîne fără nimic.

— Păcat — regretă Stănică — fata asta merita mai mult. L-a iubit pe moș Costache cum nu se mai poate mai mult. Dar o să avem noi grijă de ea, ce Dumnezeu, o iau sub protecția mea.

— Nu cred c-are să aibă nevoie, observă ironic Pascalopol.

„Cred și eu că n-are nevoie — își zise Stănică, coborînd scările — acum e liberă să-și facă de cap. Trăiește cu Felix."

Cînd Pascalopol veni să vadă pe Otilia și pe ceilalți, Aglae se plînse că nu e înlesnită și n-are bani suficienți pentru înmormîntare. Moșierul scoase numaidecît o hîrtie pe care Aglae o luă fără nici o jenă, dar întrebă :

— N-ai găsit nimic în casă ?

— Nimic, afară de niște mărunțiș.

Pascalopol, după o scurtă meditație, explică faptul :

— Probabil că n-avea bani în casă.

Făcuse așa dinadins, fiindcă se temea că, sporind bănuielile, ar fi putut să le îndrepte toate asupra lui Felix sau a Otiliei. În sinea lui era foarte nedumerit de dispariția pachetului de hîrtii. Otilia povesti față de toți că bătrînul îi vorbise de niște ochi. Pascalopol și-aduse aminte și el de același lucru, dar tăcu.

— V-am spus eu că e mister mare — repetă Stănică — nu mă las pînă nu-l descopăr.

Aglae voia să cheltuiască puțin, satisfăcînd totuși onoarea familiei, care ședea toată în numărul de preoți și de trăsuri. Se mulțumiră, în materie de cler, cu părintele stavrofor și cu popa Țuică. În privința trăsurilor, închiriară zece și obținură zece împrumut prin Stănică, de la numeroasa familie a acestuia. Pascalopol însuși trimise pe a lui și veni și el cu alta. Cele peste douăzeci de vehicule, printre care și cupeuri, înșirate pe strada de obicei cam pustie, fură de un admirabil efect. Două scuturi negre așezate în poartă purtau inițialele lui moș Costache.

— Ce e aici, maică ? întrebă o bătrînă pe Marina.

— Ia, mort ! crezu Marina că explică.

— Tînăr sau bătrîn ?

— D-apoi cine mai știe ? Peste șaizeci de ani. Bătrîna dădu din cap :

— Tînăr, vai de mine, ce-a avut ?

— Boala morții, răspunse plictisită Marina și se duse după preoții care tocmai veneau.

Popa Țuică era mai supărat ca oricînd de uneltirile necuratului, asupra căruia țuica nu avusese un efect mulțumitor.

— Toți sîntem muritori, tăiculiță, fu consolația lui. Văzînd-o pe Aurica și uitînd unde se află, îi strigă tare :

— Ce-ai făcut, găinușo, cu ovreiul, îl botezăm ?

Aurica se făcu roșie :

— Nu știu ce ovrei, părinte, poate greșești.

— Se poate, porumbița taichii, răspunse din fericire popa Țuică, că sînt bătrîn și mă omoară junghiurile. Ca mîine o să mă duceți și pe mine.

Cum Aglae comandă și muzica militară, plecarea definitivă de la domiciliul său a lui moș Costache fu impunătoare. Vecinii arătară gelozie :

— Frumoasă înmormîntare. Știu c-a avut trăsuri și vreme frumoasă. Bogații și cînd mor au noroc.

Aglae fu încîntată de lumea numeroasă care asistă, fiindcă toate rubedeniile lui Stănică, chiar cele mai bogate, care nici nu-l cunoșteau pe bătrîn, veniră măcar pentru cîteva minute, din disciplină familială. Asta îi dădu consolațiune și sentimentul intim că și-a făcut datoria. Dete și o masă comemorativă, la care fu rugat să rămînă și Pascalopol. Părintele făcu elogiul bătrînului, declarînd că e liniștit în privința destinului său duhovnicesc, de vreme ce l-a văzut așa de bine dispus, înainte de a muri, spre cele bisericești. Cît despre moarte, ea e în voința nepătrunsă a Celui-de-sus și nu se cade să-l supărăm, arătînd o durere afară din cale, dovedind nepătrunderea rosturilor lumii. Căci Dumnezeu a dat ca trupul să se risipească întru cele dintru care s-a alcătuit, iar sufletul să se mute acolo de unde va fi luat la învierea cea de obște. Cel mai pătruns de evlavie se arătă Stănică. Atunci cînd părintele, înainte de a se atinge de paharul de vin, se închină, își făcu și el cruce. Mîncară ca

și altă dată, cu aceeași lăcomie, dar cu demnitate. Numai popa Țuică își dădu în petic :

— Trupul îl ia pămîntul și sufletul îl ia tartorul !

— Cuvioase ! îi reproșă părintele.

— Domnul ! închină paharul popa Țuică, neînțelegînd.

După oarecare codire, popa Țuică întrebă pe Pascalopol, pe care-l contemplase îndelung :

— Tăiculiță, dumneata ești doftor ?

— Nu, părinte. De ce ?

— Credeam că ești doftor, fiule, să te-ntreb ce să fac eu cu reumatismele astea care nu mă mai lasă.

— Salicilat — fu de părere moșierul — și băi de pucioasă.

— Oare ? se miră bătrînul.

— Dă cu gaz, opină Aglae.

— D-apăi c-am dat, arză-l-ar focul și de gaz, și tot mă-mpunge încornoratul !

— Am auzit că e bun camforul cu alcool, zise Olimpia.

— Ce e aia, bogheano ? întrebă popa Țuică, ale cărui cunoștințe farmaceutice erau foarte reduse.

— Îți dă de la farmacie ; e ca o bucată de zahăr, care se evaporează dacă n-o ții într-o pungă cu boabe de piper.

— Ptiu, bată-l gheena ! se cruci popa Țuică.

Părintele arătă o supărare cu totul formală, după obicei.

— Doamne, cuvioase, nu mai pomeni de cele rele, tocmai acum la praznicul unui răposat.

Apoi părintele crezu de datoria lui să se ocupe și de Otilia, adresîndu-se însă, din respect pentru presupusa durere, celorlalți :

— Dar domnișoara, fiica răposatului, c-am uitat cum îi zice...

— Otilia.

— Așa. Dar domnișoara Otilia ce-o să facă acum ? O să-i fie urît fără părintele dumisale. Să fii tare cu sufletul, fiică, cum am văzut pe multe din sexul dumitale. Cel puțin dumneata rămîi cu rosturi, fiindcă știu că răposatul avea stare și nu te avea decît pe dumneata.

Toți lăsară capul în jos, din felurite motive, și Aglae nu mai îndrăzni să afirme că Otilia nu era fata lui Costache. Preotul, luînd tăcerea drept întristare, zise :

— Tinerețea învinge toate. Nu mă îndoiesc că vei găsi la mătușa dumitale și la toate rudele mîngîierea de care are trebuință cel orfan.

La aceste vorbe impresionante nu plînse Otilia, care privea mereu în farfuria din care nu lua nimic, ci Aurica, spre surprinderea tuturor. Otilia putu crede că, înduioșată de soarta ei, pe care o socotea dureroasă, Aurica compătimea. În realitate Aurica plîngea pentru propria ei condiție, deoarece vorbele părintelui îi trezise ideea că e ca și orfană pe lume, „fără nici un sprijin".

Stănică își făcu violență, stăpînind o durere pe care n-o avusese o clipă.

— Ce-a fost a fost — declară el — morții din groapă nu se mai scoală. Să-i venerăm și să avem ochii ațintiți spre noua generație care se ridică.

— Cuvinte înțelepte ! Drept ai grăit ! aprobă părintele.

Apoi părintele văzu pe Felix și întrebă :

— Tînărul cine este, vreo rudă ? Ce studiază ?

— E student în medicină — răspunse Aglae — ne vine cam rudă. I-a fost Costache tutor cît a fost minor.

— Bravo, bravo — zise preotul — și eu am un băiat, pe care, de nu l-oi da la școala militară, îl dau la medicină.

Stănică nu se putu stăpîni de a nu face mizerii morale părintelui, deși își păstra aerul smerit.

— De ce, sfinția-ta, ca preot, să-l dai la armată, la medicină, în loc să-l faci tot preot ?

Părintele răspunse cu foarte mult simț pozitiv :

— Și pentru preoție ca și pentru orice meserie trebuie chemare. Iar fiu-meu nu mi se pare că e bun de preot. Atunci eu sînt dator să-l pun acolo unde poate fi folositor țării. Cu ce trăiește tînărul, dacă e orfan, are funcție ?

— Nu. Are ceva avere de la părinți !

— Frumos, frumos. E foarte cuminte cînd părinții se îngrijesc de copiii lor, ca să nu rămînă pe drumuri să cerșească pe la ușile altora. Iată, răpo-

satul s-a îngrijit și a lăsat domnișoarei avere frumoasă, case bune.

Toți lăsară din nou capul în jos. Otilia se scuză că nu se simte bine și se ridică să plece. Pascalopol îi ceru învoirea să-i spună ceva și o urmă afară.

— Cine e domnul ? întrebă iarăși preotul, nedîndu-și seama de repetatele lui gafe. Un unchi, desigur !

— E unchi ! Unchi bun ! declară Stănică cu clipiri ironice în ochi.

Pascalopol comunicase Otiliei că poate dispune de banii de la bancă și o sfătuia să uzeze cu prudență și să nu plece numaidecît din casa lui moș Costache, spre a nu trezi bănuieli.

— Asta am vrut să-ți spun, deocamdată, încheie el. Știi sentimentele mele față de dumneata. Dacă nu altceva, poate să-ți fiu oricînd un prieten mai în vîrstă, un părinte lipsit de pedanterie. Cînd trăia Costache, te-am invitat la mine, fără nici o jenă. Acum n-aș mai putea face asta, fără voia dumitale. Prejudecăți eu n-am, și nici dumneata n-ar trebui să ai, ca fată modernă. Sînt lipsit de orice ocupație și aș fi vesel să-ți țiu de urît, să te ocrotesc. Ești liberă, ai bani, nu-mi datorezi nimic. Vei face deci cum vei găsi de cuviință. Dar să știi că vechiul dumitale prieten ține la dumneata ca întotdeauna și te va primi cu brațele deschise oricînd și în orice condiții. Fericirea va fi numai a mea.

Pascalopol sărută mîna Otiliei și-i făcu un mic salut prietenesc cu mîna.

— E simpatică nepoata dumitale — zise părintele lui Pascalopol ! — de treabă fată. Îmi pare foarte rău de întîmplare.

— Ce nepoată ? întrebă moșierul, neînțelegînd.

— Domnișoara Otilia !

— Da, da ! se-ncurcă Pascalopol.

— Numai, vezi — urmă părintele — nu-nțeleg ce fel de unchi ești. Fratele dumneaei parcă nu ești, atunci din ce parte ?

— Dinspre mamă, spuse repede Aglae, și, ca să schimbe vorba, propuse preotului curios să vină într-o zi să facă sfeștanie și în casa ei, deoarece pretindea că de la o vreme nu prea-i merge bine. Bănuia că sînt de vină gurile rele.

— Nu, tăiculiță — fu de părere popa Țuică — toate relele omului vin numai de la diavol. El e pricina a toată neputința și vrăjmășia. Să mă chemi pe mine să-ți citesc blestemele Marelui Vasile, să vezi cum folosește. Maică, maică, fuge dracul sfîrîind și lăsînd fum și miros de pucioasă îndărăt, cum zici că e doftoria aia. De apă sfințită plesnește împielițatul. Iau colea busuiocul și-l vîr în agheasmă și-l ard cu ea de-i iese sufletul, maica ploii lui.

— Cuvioase — se rugă iar părintele — priveghează la cele ce spui.

— Lasă, taică, să învăț pe aceste fiice cum se izgonește răul de la casă : și zic așa : „Blestemu-te

pre tine, începătorul răutăților și al hulei, începătorul împotrivirii și izvoditorul vicleniei ; blestemu-te pre tine, cel lepădat din puterea luminii cei de sus și surpat jos întru întunericul adîncului pentru înălțare ; blestemu-te pre tine și pre toată puterea cea căzută următoare voii tale ; blestemu-te pre tine, duh necurat, cu Dumnezeu Savaot și cu toată oastea îngerilor lui Dumnezeu, cu Adonai, cu Eloi, Dumnezeu cel atotputernic ; ieși și te depărtează de la robul lui Dumnezeu, carele prin cuvînt toate le-a zidit".

Văzînd că bătrînul e cam amețit, părintele se ridică de pe scaun :

— Hai să mergem, cuvioase, că e tîrziu și lumea e mîhnită, ca după întîmplări de acestea.

Popa Țuică bău restul de vin din pahar și se porni cu regret spre ușă. Acolo se opri și spuse din nou Aurichii :

— Cînd vei aduce la dreapta cale a credinței pe ovrei, vino, fiică, cu el să te sfințesc cu sfînta taină a cununiei.

— Ce tot spune ? întrebă Aglae, intrigată de misterioasele lui vorbe.

— Nimic, mamă, așa vorbește el, nu știi că e bătrîn și glumește ?

Cîteva zile, Aglae nu mai călcă prin casa lui moș Costache, iar Felix și Otilia își continuară existența ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Apoi Aglae puse o femeie să curețe casa, spălă pe jos,

dădu afară toate lucrurile. O parte le luă cu ea, altele le vîrî înapoi, îngrămădindu-le într-o odaie.

— Cu pianul ăsta ce faci ? întrebă ea pe Otilia.

Otilia ridică din umeri. Aglae se purta deferent, dar rece, ca față de un chiriaș care e pe cale să se mute. Într-o zi întrebă iarăși pe Otilia :

— Tu ce faci ? ca să știu ! Poți să stai acum cît vrei, dar să știi că eu la primăvară repar puțin și închiriez casa. Nici nu e de tine odaia de sus. Mă mir de ce nu-ți iei în oraș o odaie mobilată !

Din toate cuvintele Aglaei rezulta că Otilia era socotită ca o străină tolerată. Otilia nu se aștepta la alte purtări din partea Aglaei și știa că nu trebuie să fie îngrijorată de viitor. Ar fi putut pleca oricînd, însă ascultase sfatul lui Pascalopol și un instinct de inerție. Îi era greu să-l părăsească pe Felix, cu el împreună avea sentimentul că nimic nu s-a schimbat. Felix, de asemeni, nu se hotăra să plece, de teamă să nu se despartă de Otilia, și nu îndrăznea nici s-o mai întrebe asupra intențiilor ei. Aștepta miracolul ca ea să deschidă gura.

Lui Felix, Aglae îi făcu, ispititoare, o propunere :

— Dumneata, cum ești singur, ai nevoie de-o familie, altfel e greu. Ce plăteai lui Costache poți să-mi dai și mie și stai la noi sau, dacă vrei, rămîi acolo, unde nu te supără nimeni și poți să faci ce poftești.

— Am să mă gîndesc — zise Felix prudent — e posibil să fac serviciul militar.

Otilia se hotărî să ducă provizoriu pianul la o prietenă, nu din simț de proprietate, ci fiindcă fusese al mamei sale. O rugă pe Marina să-i găsească un camion. Marina, care era un fel de post telegrafic de interceptare, comunică intenția în casa Aglaei. Aglae nu protestă :

— Să și-l ia, e al ei !

Aurica începu să plîngă. Declară că pe ea a neglijat-o toată viața, că n-a avut o fericire în viață, că o fată fără pian, în ziua de azi, nu se poate mărita. Mai curios era că nici nu știa să cînte.

— Dragă — zise agasată Aglae — pianul nu pot s-o împiedic să și-l ia. E prea de tot. Trebuie să-și cîștige și ea o pîine cu el.

Marina destăinui Otiliei cele petrecute dincolo, și Otilia renunță să mai mute pianul.

— Uite — arătă ea instrumentul Aurichii — ți-l dau ție, dacă vrei.

Aurica holbă ochii de surpriză, o sărută zgomotos pe Otilia pe amîndoi obrajii și-i mărturisi patetic :

— Totdeauna te-am iubit pe tine, că ai fost sinceră, și n-am aprobat-o pe mama. Sper că n-ai să ne părăsești, cel puțin așa curînd. Te fericesc, în fond, că ești liberă și poți să faci ce vrei. Dacă n-aveam eu familia pe cap, azi eram fericită.

Stănică nu spuse nimic Olimpiei de banii smulși de la bătrîn. Toate temerile lui moș Costache trecuseră asupra sa. Ținea banii sub cămașă, pe piele, nu fără primejdie, fiindcă Olimpia se uita foarte scrutător :

— Ce-ai tu acolo, Stănică, de-ți stă cămașa așa umflată ?

— Nimic, ce să am, a ieșit ea așa ! și Stănică își încheia strîns surtucul.

De cînd avea bani, din care nu cheltuia nimic deocamdată, Olimpia îl plictisea, iar cînd Olimpia începu să-i tot pună întrebări, care i se păreau, pe drept sau pe nedrept, indiscrete, o urî de-a binelea. Căută un pretext să se scape de ea. Începu s-o certe :

— Madam, te rog să nu mă spionezi. Eu sînt avocat, sînt mai mult ca un duhovnic. Cine-mi încredințează un secret îl înmormîntează în mine. Pricepi ? Mie mi se încredințează acte, acte, madam, de care depinde onoarea indivizilor, averea lor. Dacă dumneata umbli prin hîrtiile mele și arunci, Doamne ferește, una pe foc, ai nenorocit un client și m-ai nenorocit și pe mine. În lucrurile mele să nu umbli absolut de loc. Îți interzic formal. De altfel trebuie să fac imposibilul să-mi găsesc un birou, ca să lucrez în liniște.

Ca să simuleze lipsa de bani, Stănică se făcu că cere împrumut Aglaei o sută de lei, se mulțumi cu jumătate, minți că a mai căpătat din altă parte și-și luă cu chirie două odăi, prin jurul Cișmigiului, mobilîndu-le, și punînd afară o firmă aurită : *Stănică Rațiu, avocat.* Absenta tot mai des de acasă și,

foarte adesea, lipsea chiar noaptea. Felix îl zări odată la braț cu Georgeta, foarte radios.

Într-o noapte, Stănică veni acasă tîrziu de tot și, cam ațîțat de băutură, intră în dormitor cu o idee fixă, de mult nutrită, și cu dorinți conjugale. Olimpia dormea, horcăind ușor, cu plapuma pe jumătate căzută. Stănică se așeză pe marginea patului și o bătu posesiv cu palma pe umărul gras. Olimpia sări în sus.

— Ce-nseamnă asta, de mă sperii în toiul nopții ?

— Femeie scumpă ! declamă Stănică.

Olimpia se întoarse pe partea cealaltă și căută să adoarmă din nou.

— În definitiv — zise Stănică, încercînd s-o ia în brațe — tu ești tovarășa mea, tu ești prima mea dragoste.

— Ce-ai, mă rog, în noaptea asta ? Ai chef de vorbă ?

— Sînt un soț iubitor, sentimental, îndulci Stănică glasul, încercînd să sărute pe Olimpia.

— Fugi de-aici, ești nebun ? Lasă-mă să dorm !

Stănică se-nfurie.

— Ascultă, madam, scopul căsătoriei este procreația, și cînd o femeie nu procreează, decade din drepturile ei. De vreme ce nu-mi dai o familie, nu mă faci util patriei, mă lași să mă pierd în negura uitării, fără urmași, care să-mi poarte numele, nu mai ești, de fapt, soția mea. Eu sînt un sentimental, un om bun ; mi-am zis că poate ești în neputința fiziologică de a-mi da un fiu, și cum ai făcut tot ce-ai fost în stare, născînd un copil neviabil, am fost învins de caritate, de amorul spiritual pentru tine, de amorul steril. Dar văd că nu e așa. Dumneata ești încă capabilă de a da fii și te sustragi îndatoririlor morale față de societate. Sînt sigur că ai recurs și la droguri, ca să distrugi sforțările mele pentru crearea unei familii. Din momentul acesta, mi s-a luat de pe ochi o perdea, văd limpede și înfrîng sentimentalismul. Nemaifiind soția mea *de facto*, voi face ca, în curînd, să nu mai fii nici *de jure*.

Zicînd acestea, Stănică ieși pe ușă, trîntind-o. Olimpia, încă somnoroasă și neînțelegînd bine ce urmărește Stănică, își închipui că bate cîmpii, ca de obicei, căscă leneșă și adormi adînc. A doua zi nu-l văzu pe Stănică și se miră. Acesta nu veni nici la masa de prînz, nici seara, nici noaptea, nici două zile consecutive. Olimpia, îngrijorată, alergă la Aglae și se întrebă dacă nu i s-a întîmplat ceva lui Stănică, plecînd cu chef de acasă. Dar Aurica, în turneul ei zilnic, îl văzuse chiar cu o oră mai înainte. Niciodată Stănică nu se supărase cu atîta obstinație. Olimpia își zise însă că o să-i treacă și așteptă iarăși, cîteva zile, fără ca Stănică să apară. Atunci, îngrijorată de atîta nebunie, cum o socotea ea, descoperi cealaltă locuință a lui Stănică și-l prinse acolo :

— Ce este asta, Stănică? glumă e asta, să lipsești atîta vreme de acasă ?

Stănică luă un aer solemn :

— Doamnă, v-am spus că în urma încetării de fapt a conviețuirii noastre, prin însăși voința dumitale, am luat măsuri să ne despărțim legal.

— Se vede că te-a amețit cineva. Haide acasă și nu te mai maimuțări așa.

Stănică nu se îmblînzi, în ruptul capului, și Olimpia se întoarse, plîngînd, la Aglae.

— E nebun ? zise Aglae, supărată. N-are ce mînca și face pe independentul ? Ori a dat de bani?

De la Stănică veni un fel de scrisoare-notificare, în tonul acesta :

„Stimată doamnă,

Vă comunic și în scris, ceea ce v-am notificat prin viu grai, că orice legături între noi au încetat, urmînd ca să recurgem la despărțirea legală. Motivul este imposibilitatea în care mă aflu de a avea copii, care să-mi păstreze numele, imposibilitatea, probabil fiziologică, întrucît un copil s-a născut neviabil, agravată și de rea-voință și dovezi jignitoare de repulsie față de mine. De altfel, vă aflați și în culpa de neurmare a soțului în domiciliul conjugal, întrucît acest domiciliu se află de mult în strada.. etc. Este în interesul dumitale să tranșăm această chestiune, fără zgomot, prin consimțămîntul ambelor părți.

Vă salut cu mult respect,
Stănică Rațiu"

— N-am avut noroc cu copiii și pace ! se căină Aglae. Am să mă duc să-i dau una, să mă țină

minte. Supărarea are și ea marginile ei. Să zic că i-ai făcut ceva. Bine ! Oamenii se ceartă și se-mpacă. De ce nu l-ai luat și tu mai cu binișorul ?

— Dar, mamă — zise Olimpia, plîngînd cu multă abundență de secreții nazale — nu i-am zis nici pis, pentru numele lui Dumnezeu, asta pică așa, din senin. Nu m-am certat cu el aproape niciodată. Să știi că are pe cineva și caută pricină de despărțire. Sînt rudele lui care-l tot îndeamnă să facă o căsătorie mai bogată. Doar i-ai văzut ! Toți cu trăsuri, cu diamante.

Aglae se duse la Stănică :

— I-ascultă, omule ! ce te-a apucat ? Ne rîde lumea ! N-am eu destulă supărare, de la o vreme încoace, cu Simion, cu Titi, cu Costache, mi-a mai venit și asta pe cap ? Ce-ai cu fata ? spune-mi !

— Am explicat tot ce era de explicat !

— Fleacuri ! Dacă Olimpia ți-a spus ceva, ori ți-a făcut vreo supărare, spune-mi să știu și eu, să știe și ea. Oamenii uită, nu se dușmănesc așa, fără sfîrșit. Ce fel de recunoștință e asta ? Te-am ținut aproape numai eu, atîta vreme, ți-am dat de mîncare și bani de buzunar, ți-am dat casă, ți-am dat tot ce-ai vrut, mai mult decît copilului meu, fiindcă n-ai avut nici o meserie. Acum, fiindcă ai dat poate de bani, îmi plătești cu mofturi ?

Stănică luă o atitudine demnă :

— Doamnă, nimeni mai mult ca mine nu cultivă recunoștința. Știu tot ce-ați făcut pentru mine și nu tăgăduiesc nimic. În mine se dă o luptă dure-

roasă între sentiment și datorie. Sentimentul îmi dă brînci către aceea care a fost soția mea și către dumneata care mi-ai fost ca și o mamă, iar datoria către societate mă îndeamnă să caut fericirea paternității, de care sînt privat de la moartea lui Relu. Îți voi păstra recunoștință eternă, iar Olimpiei respectul ce datoresc unei femei care mi-a fost scumpă. Dar nu insista, nu căuta să te folosești de slăbiciunea mea. Dumneata însăți ar trebui să mă încurajezi să fac ce fac.

Aglae se exasperă :

— Eu să te îndemn să lași pe Olimpia, după ce te-am luat zdrențăros ?!

— Doamnă ! protestă cu dignitate Stănică.

— Banditule !

Aglae și Olimpia consultară un avocat. Acesta le vorbi așa :

— Fără îndoială că doamna e aceea care are dreptate și soțul caută numai pricini de divorț. Motivele invocate sînt neserioase, în speță, fiindcă nu se pot controla. Dar ce puteți obține ? Cel mult ca divorțul să se pronunțe în favoarea dumneavoastră, căci altă cale nu e. Nu puteți trăi cu un om hotărît să divorțeze, care vă va căuta mereu pricini de ceartă. Așa că în loc de a vă mai expune unor confruntări penibile, e mai bine să consimțiți. Altă cale, omenește, nu văd.

Bunul-simț al avocatului era evident, și Olimpia se decise să divorțeze. Bucuria lui Stănică fu așa de mare, încît, înduioșat, ceru învoirea să-și ia o ultimă oară adio de la acelea care-i fuseseră mamă și scumpă soție. I se răspunse că va fi aruncat pe ușă afară, cu sergentul, ceea ce îi dădu sentimentul că e o victimă.

Stănică se îmbrăcă din ce în ce mai luxos și, cerînd deocamdată o trăsură de la rudele sale, trecu mîndru de cîteva ori pe strada Antim.

Felix așteptă ca Otilia să spună ceva, dar fata tăcea ca și mai înainte. I se păru nedelicat să mai deschidă vorba, acum cînd doliul era încă proaspăt. Fata ședea încuiată în odaie și părea că se plictisește. Îi era silă să iasă în oraș, îmbrăcată în negru, iar să iasă altfel o împiedica superstiția că face un rău. Se dăduse jos numai o dată, să încerce pianul. La prima notă se înspăimîntă de ecoul gol, închise capacul și renunță. Acum își cerceta, stînd în mijlocul canapelei, toate nimicurile din odaie și făcea mormane, pe categorii. Intră odată la Felix, cu o fotografie a ei, făcută la Paris :

— Asta ai văzut-o?

— Nu ! E foarte reușită.

— Ți-o dau ție !

Felix stătu o clipă nedumerit, înfricoșat să mulțumească.

— Pentru ce mi-o dai ? stărui el.

— Așa... credeam că ții să ai fotografia mea.

— O fotografie se dă cuiva de care te desparți, ca amintire !

Otilia lăsă mîinile subțiri peste umerii lui Felix:

— Nu, nu, nu ți-am dat-o pentru despărțire. Mi-a venit așa să ți-o dau!

Felix îi sărută mîna ajunsă în dreptul gurii și Otilia îl atinse ușor cu buzele pe obraz. Tînărul se întoarse și apucă de mîini pe fată, într-un gest mai viu. Aceasta se apără blînd:

— Felix, e păcat acum, să fim cuminți. Mai bine spune-mi ce făceai aici?

Felix îi arătă groasele tratate. Otilia se uită în unul, răsfoindu-l cu degetele ei subțiri, și zise:

— Trebuie că muncești foarte mult!

— Da, vreau cu orice chip să ies bine la examene!

— Și ai să fii mulți ani ocupat astfel?

— Cîțiva ani și din ce în ce mai mult. Cu toate astea, adevărata muncă productivă, științifică nu va începe decît după ce voi termina studiile. Am de gînd să mă specializez, să devin un nume.

Felix privi cu hotărîre calmă, neorgolioasă pe Otilia. Aceasta își trecu degetele prin părul lui:

— E foarte frumos ceea ce faci tu, te admir. Cînd mă gîndesc că alții la vîrsta ta, chiar și fără să aibă viitorul asigurat, se țin de petreceri.

— Dacă ai ști, Otilia, de ce energie sînt în stare, de ce abnegație, dacă aș avea cui să închin această forță! Numai munca goală nu-mi ajunge, îmi trebuie dragostea.

— Dar dacă eu îți spun: nu te iubesc decît pe tine și, orice s-ar întîmpla, tu rămîi prietenul meu adevărat, ai putea să-ți realizezi idealurile?

— Ce să se întîmple?

— Știu eu? Parcă putem să facem tot ce ne trece prin cap?

— Putem! afirmă dîrz Felix.

Otilia îi încurcă părul:

— Poți tu, acolo, în studiul tău, în cariera ta bărbătească, dar sînt și alte lucruri care nu se pot în viață.

— Ce anume?

Otilia schimbă vorba:

— Cîți ani ai tu, Felix, acum? Douăzeci și unu și ceva! Nu?

Felix consimți cu capul. Fata îl strînse, ușor, de gît:

— Tu știi că eu sînt mai bătrînă decît tine? Da, asta este tristul adevăr!

— Și ce are a face? Crezi că... asta e o piedică... în...

— Aș! n-am vrut să spun asta! Cît ești de bănuitor! Am spus doar că sînt bătrînă.

— La vîrsta asta? Ai fizionomia unui copil.

Otilia trecu în fața oglinzii și se contemplă. Observația lui Felix era întemeiată. Otilia avea fața neschimbată, de totdeauna, și nu părea mai mult de optsprezece ani.

— Tu nu cunoști viața, Felix — reluă Otilia ideea — pentru o fată, reușita în viață nu e o chestiune de studiu și de energie. Admir inteli-

ența și voința ta de bărbat, astea nu sînt bune și pentru o femeie. Rostul femeii este să placă, în afară de asta nu poate fi fericire !

— Ai dreptate, așa e — confirmă Felix — ea trebuie să placă bărbatului energic, ca să-i dea gustul de a lupta.

— Nu știu cui trebuie să placă, știu însă că o femeie ignorată de bărbat e un monstru. Privește la biata Aurica. Singura noastră formă de inteligență, mai mult de instinct, e să nu pierdem cei cîțiva ani de existență, vreo zece ani cel mult. Cît crezi tu că mai am de trăit, în înțelesul adevărat al cuvîntului ? Cinci, șase ani ! Pe urmă, am să capăt cearcăne la ochi, zbîrcituri pe obraz, o să devin agitată ca Aurica, imposibilă. Cînd ai venit tu eram o fetiță, și acum, după atît de scurt timp, sînt bătrînă. Tu nu te pricepi în lucrurile astea, Felix. Voi la douăzeci și unu de ani sînteți copii, și la treizeci de ani abia vă însurați. Cînd voi avea treizeci de ani însă, pentru mine a început declinul. Pascalopol (nu te supăra că-i pronunț numele) e cam de vîrsta tantei Aglae, și el este elegant și cu suflet tînăr, și te asigur că place la multe femei, iar Aglae e o babă. Succesul nostru în viață e o chestiune de viteză, iubite Felix. Ah, ce rău îmi stă negrul, mă învinețește la față.

Otilia dădu să plece. Dar mai întîi întrebă :

— Tu ești ocupat, nu ?

— Ai nevoie de mine ? Sînt la dispoziția ta !

— Nu vreau nimic ! Te-am întrebat dacă tu ești într-o epocă de studiu, cînd trebuie să citești mult, să lucrezi.

— Asta, da ! mărturisi Felix.

— Ei bine, lucrează, e singurul mod de a-mi face plăcere ! Nu uita că mi-ai făgăduit că vei face carieră !

Otilia începu să împartă în dreapta și în stînga lucruri pe care nu le mai găsea utile (și aproape totul nu-i mai trebuia), și Aurica avu lotul cel mai mare din această distribuție.

— De ce-ți împarți lucrurile ? întrebă Felix.

— Ce mai lucruri ! Rochii vechi, sticle goale de parfum, ilustrate, mănuși, fleacuri de astea... O femeie nu are, propriu-zis, nimic, decît rochiile de pe ea. Și astea încă trebuie să fie de ultima modă.

Din pradă luă și Aglae. Purtînd mănușile și ciorapii Otiliei, mîndră de acest mic desfrîu senil, nu înceta de a ocărî pe fată, din două puncte de vedere : întîi că cumpără numai lucruri scumpe, ca și cînd ar fi milionară, al doilea că nu e strîngătoare și aruncă obiecte în bună stare. Plictisită de doliu, Otilia, îngenunchind într-o seară înainte de culcare în pat, se rugă în gînd astfel : „Papa, tu știi bine că eu te iubesc, dar negrul nu-mi stă bine. Tu m-ai lăsat totdeauna să mă-mbrac cum vreau

și m-ai apărat de alții, de ce vrei ca acum să-mi fie silă de mine ? Pentru tine n-are nici o însemnătate dacă eu mă-mbrac în alb sau negru. Și într-un fel și-ntr-altul tot tristă sînt fără tine."

Otilia își făcu cruce și se culcă, iar a doua zi aruncă doliul și umblă după jurnalele de modă.

— Na — zise Aglae, zărind-o pe fereastră — ți-am spus eu că nu ține doliul ! „Papa în sus, papa în jos." Toate numai maimuțăreli. Se vede că i-a dat Costache bani pe furiș, că altfel de unde-ar avea ?

În fond Otilia se plictisea și ar fi voit să iasă în oraș însoțită de cineva. Se temea să nu-l tulbure pe Felix și-l întrebă într-un chip cu totul vag :

— Ce de mai citești ! Ai să te-mbolnăvești.

Se aștepta ca Felix să răspundă : „Dacă vrei, pot întrerupe puțin lectura". Însă Felix confirmă :

— Într-adevăr, am mult de lucru !

— Atunci — zise Otilia — te las să-ți vezi de treabă.

La masă, fata îl rugă să-i vorbească despre el, despre impresiile lui de la cursuri, ceea ce Felix făcea, cu oarecare prudență, nevoind să fie pedant. Dar era grav în pasiune și nu putea să-și ascundă tulburarea sub frivolități. Otilia îi spuse :

— Tu ai o profunditate care sperie o fată. Dacă ai ști ce proaste sîntem noi fetele !

— Te sperii pe tine ?

— Nu pe mine ! Sperii pe orice fată, în genere, fiindcă fetele nu văd departe și n-au cultul măreției, cum scrie în cărți.

— Mă ironizezi !

— Ah, nu ! vorbesc de fetele comune, dacă ai urmări să ai satisfacțiile mărunte. Sînt și fete sublime. De obicei fetele admiră pe oamenii ca tine și merg după oameni ca Stănică.

— Mi-e indiferent. Nu voi iubi niciodată o fată seacă. Te iubesc pe tine, care ești frivolă numai în aparență, fiind în fond inteligentă și profundă.

— Sînt și eu ca toate fetele !

Altă dată, Otilia chemă pe Felix lîngă ea și-l supuse unui interogatoriu îmblînzit cu îmbrățișări :

— Felix, stai aici, gîndește-te bine, și numai după ce te-ai gîndit bine, atunci să-mi răspunzi. Să presupunem că noi doi ne-am căsători.

— De ce „să presupunem" ?

— Fii serios și ascultă. Cînd un lucru nu e încă, se presupune. Ei bine, să presupunem că ne-am căsători, crezi tu că am putea face asta așa de curînd ?

— Pentru ce nu ?

— Pentru că ești legat de studiile tale, fiindcă nu ești încă liber să faci ce vrei ! Un tînăr ca tine are nevoie de oarecare libertate, cîtăva vreme, ca să cunoască viața. E firesc. Dacă ne-am căsători acum, peste cîțiva ani, cînd ți-ai face cariera, te-ai și plictisi de viața de familie.

— Niciodată nu mă voi plictisi de tine !

— N-am zis de mine, am zis de viața de familie. Cînd vei fi liber și vei începe să arunci ochii în jurul tău, atunci ai să te simți legat. O soție, așa îmi închipui, fiindcă n-am nici o competență, trebuie să fie totdeauna o ultimă alegere.

— Cauți fel de fel de pricini, fiindcă nu mă iubești. În loc să-mi spui neted.

— Ba te iubesc. Nu mă-ntrerupe. Și eu și tu avem nevoie de puțină zburdălnicie, și-ți spun sincer că o căsătorie numaidecît mi se pare ceva pedant, paralizant, ceva gen Aurica. Putem să lungim logodna cîțiva ani, și, cum nu putem sta împreună aici, să ne ia lumea la ochi, mergem la Paris, tu pentru medicina ta, eu pentru pian, stăm acolo, studențește, pînă ce ni se va naște instinctul casnic. Felix dragă, te iubesc, dar vreau să mi se mai zică domnișoară, e așa de *chic*, să mi se dea ciocolată etc. Ia închipuie-ți — „Doamnă ! stimată doamnă !“ (Otilia îngroșă vocea, imitativ) — e oribil.

— Otilia, dar n-avem nevoie să spunem la toată lumea că sîntem căsătoriți, mai ales în străinătate, putem trăi ca niște adevărați boemi, să ne facem de cap. Însă căsătoria e un legămînt tainic, care ne dă încredere la amîndoi.

— Cînd nu este încredere firească, n-o poate da căsătoria. Ai avut cazul celebrului Stănică.

— Dacă nu sîntem căsătoriți — continuă Felix — nu putem sta nici alături unul de altul.

— De ce ?

— Fiindcă... fiindcă eu te iubesc... fiindcă eu te iubesc cum trebuie să iubească orice om normal, se încurcă Felix. Și nu voi consimți niciodată să nu mă port leal cu viitoarea mea soție. Tu nu ești Georgeta !

— Nu sînt Georgeta, e sigur, dar iert pe Georgeta !

În altă zi, Otilia îmbrățișă iarăși pe Felix, în chipul ei copilăresc, și-l întrebă :

— Felix, gîndește-te bine și apoi răspunde-mi. Dacă o fată ți-ar spune : am gust să cutreier lumea cu tine, să fac cele mai fantastice meserii, să ajungem dansatori în Mexic, ți-ai lăsa, iubind-o, rosturile tale, ai renunța la cariera ta, la studiile tale ?

Tînărul o privi mirat :

— E cineva — zise el — care să-mi ceară, cu tot dinadinsul, așa ceva ?

— Nu, Felix. Am pus și eu o întrebare nebună.

Otilia risipise într-atît lucrurile ei, încît odaia rămăsese aproape goală, și nu se putea închipui că va mai putea sta mult în astfel de condiții. Își strînsese lucrurile în două geamantane și alerga toată ziua prin oraș. Lui Felix îi lămurea că nu mai voia să stea multă vreme acolo, sub ochii Aglaei, care avea aerul că o ține de milă. Îl întrebă și pe el ce are de gînd să facă.

— Asta, Otilia, depinde de tine. Dacă zici că mă iubești, atunci tu îmi vei spune ce să fac. Dacă nu...

— Ai dreptate! Te iubesc, nu te îndoi. Voi decide eu ce e de făcut.

Afară era primăvară timpurie și zăpezile se topiseră, inundînd totul. Vrăbiile se lăsau în bandă să culeagă ceea ce găseau după moină. Un fior de energie trecea prin trupul lui Felix. Într-o seară de la începutul lui martie, Felix stătu pînă tîrziu citind. Auzea alături pași în odaie, zgomot de lucruri mișcate. Apoi totul se potoli și i se păru chiar că ghicește stingerea lămpii. Tîrziu de tot, spre miezul nopții, auzi o scîrțîitură a ușii de alături, pași ușori de picioare goale care merseră pînă în dreptul ușii lui.

— Felix — se auzi glasul șoptit al Otiliei — tu dormi?

— Nu!

— Stinge lampa.

Cu sentimentul unui lucru neașteptat, Felix suflă pe deasupra sticlei. Ușa se deschise și se-nchise la loc, și în slaba lumină aruncată de flacăra din sobă tînărul zări pe Otilia, cu picioarele goale, în cămașa ei lungă de noapte. Părea o păpușă mărită. Toată convorbirea se urmă mai în șoaptă.

— Dragă Felix, m-am gîndit foarte bine, bine de tot. În interesul meu și al tău, acum nu ne putem căsători.

Dezolarea lui Felix se simți în întunèric, în destinderea mușchilor. Otilia îl strînse tare de gît, apropiindu-se de el.

— Nu ne putem căsători acum, am zis, dar mai pe urmă, da. Ca să-ți dau o dovadă că te iubesc, am venit la tine. Putem fi bărbat și soție și fără binecuvîntarea lui popa Țuică.

Felix o luă în brațe (era foarte ușoară), o înăbuși în sărutări, primite fără împotrivire, apoi se așeză cu ea în brațe pe fotoliu, cu un obraz pe pieptul ei:

— Otilia — șopti el, solemn — m-am încredințat. Ceea ce faci tu acum, numai o fată cu suflet fin putea să facă. Iartă-mă că am pus la îndoială dragostea ta și bunele tale intenții. Nu, nu trebuie să mă lași tu să fiu nedelicat. De acum încolo cred că vei fi odată soția mea și te voi aștepta oricînd.

Otilia îl sărută o dată, apăsat, apoi sări în picioare.

— Știi ce? Vreau cel puțin, dacă tu ești atît de leal, să dorm noaptea asta la tine. Să văd cum e în patul unui băiat.

Se aruncă în patul lui Felix, ghemuindu-și picioarele subțiri în poalele cămășii, și tînărul o înveli bine și apoi merse el însuși și se-ntinse pe o canapea mică, lîngă sobă.

— Otilia — șopti el, în chip de „noapte bună“ — sînt foarte fericit. Noaptea asta e solemnă în existența mea.

Dimineața Felix se sculă sprinten și privi spre pat. Plapuma forma un cuib gol. Tînărul își închipui că Otilia a trecut în camera ei, se spălă repede pe față, cîntînd, se pieptănă și ieși în geamlîc, să bată la ușa fetei.

— Otilio, Otilio!

Nu răspunse nimeni. Trase clanța și văzu că ușa se deschide. Înăuntru nu era nimeni, odaia aproape goală, geamantanele lipseau. Felix alergă ca un nebun pe scări, căută prin toate odăile și o descoperi pe Marina în bucătărie:

— Unde e domnișoara Otilia?

— Păi, nu știi? A plecat din zori, cu trăsura, cu geamantane cu tot. S-a dus unde-o fi urma ei.

Multă vreme Felix stătu într-o prostrație totală, apoi, venindu-și puțin în fire, simți nevoia să alerge, colindă străzile și Șoseaua, și, în sfîrșit, se hotărî să meargă la Pascalopol. Acolo află că moșierul era plecat la Paris cu „domnișoara". Peste două săptămîni primi o carte poștală ilustrată cu aceste rînduri:

„Cine a fost în stare de atîta stăpînire, e capabil să învingă și o dragoste nepotrivită pentru marele lui viitor.

Otilia"

De atunci Felix n-o mai văzu niciodată pe Otilia. Află numai că se căsătorise cu Pascalopol, pe care-l urî din nou. Războiul dădu lui Felix, peste cîțiva ani, prilejul de a se afirma încă de

tînăr. După încheierea păcii fu aproape numaidecît profesor universitar, specialist cunoscut, autor de memorii și comunicări științifice, colaborator la tratate de medicină cu profesori francezi. Se căsători într-un chip care se cheamă strălucit și intră, prin soție, într-un cerc de persoane influente. Stănică se însură cu Georgeta, cu care nu avu „fii", dar avu protectori asidui, făcu politică; declară că simte „un ritm nou", fu chiar prefect într-o scurtă guvernare, și acum este proprietarul unui blockhaus, pe bulevardul Tache Ionescu. Unele gazete de șantaj îl acuză că patronează tripouri și cercuri de morfinomani. Felix l-a întîlnit odată, și Stănică, bătîndu-l pe umeri familiar, l-a felicitat:

— Bravo, știu că te-ai ajuns. Era și de prevăzut. Știi că Otilia nu mai e cu Pascalopol?

Felix nu îndrăzni să întrebe ce s-a făcut, așteptînd totul de la limbuția lui Stănică:

— A divorțat de Pascalopol, după ce l-a tocat, și acum e prin Spania, prin America, nu știu pe unde, nevasta unui conte, așa ceva. Și aia s-a ajuns.

Pe Pascalopol, Felix îl întîlni odată, în tren, în drum spre Constanța. Era bătrîn de tot, uscat la față, dar tot elegant, și aproape nu mai semăna cu cel de altădată. Fălcile îi tremurau cînd vorbea. Fu Pascalopol acela care recunoscu pe Felix.

— Mă mai cunoști? Eu sînt Pascalopol!

După cîteva vorbe banale, moșierul scoase din buzunar o fotografie care înfățișa o doamnă foarte

picantă, gen actriță întreținută, și un bărbat exotic, cu floare la butonieră. Fotografia era făcută la Buenos Aires.

— Nu știi cine e ? întrebă Pascalopol pe nedumeritul Felix. Otilia !

Speriat, Felix se mai uită o dată. Femeia era frumoasă, cu linii fine, dar nu era Otilia, nu era fata nebunatică. Un aer de platitudine feminină stingea totul. Avusese dreptate fata : „noi nu trăim decît cinci-șase ani !"

— Și... și de ce v-ați despărțit ?

— O ! pentru nimic. Eram prea bătrîn, vedeam că se plictisește, era o chestiune de umanitate s-o las să-și petreacă liberă anii cei mai frumoși. S-a căsătorit bine și-mi scrie, uneori. Pe dumneata te-a iubit foarte mult și mi-a spus chiar că, dacă ar ști că suferi, nu s-ar da înapoi de a mă înșela cu dumneata. Mi-a spus aceasta... dar n-a făcut-o. A fost o fată delicioasă, dar ciudată. Pentru mine e o enigmă.

Felix se închise în biroul lui și scoase vechea fotografie pe care i-o dăduse Otilia. Ce deosebire ! Unde era Otilia de altădată ? Nu numai Otilia era o enigmă, ci și destinul însuși. Dinadins, într-o duminică, o luă pe strada Antim. Prefacerile nu schimbaseră cu totul caracterul străzii. Casa lui moș Costache era leproasă, înnegrită. Poarta era ținută cu un lanț, și curtea toată năpădită de

scaieți. Nu mai părea să fie locuită. Cele patru ferestre din față, de o înălțime absurdă, înălțau rozetele lor gotice prăfuite, iar marea ușă gotică avea geamurile plesnite. Felix își aduse aminte de seara cînd venise cu valiza în mînă și trăsese de schelălăitorul clopoțel. I se păru că țeasta lucioasă a lui moș Costache apare la ușă și vechile vorbe îi răsunară limpede la ureche :

„Aici nu stă *nimeni* !"

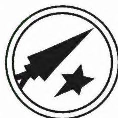
Scanare și prelucrare digitală

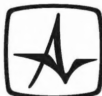
de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

